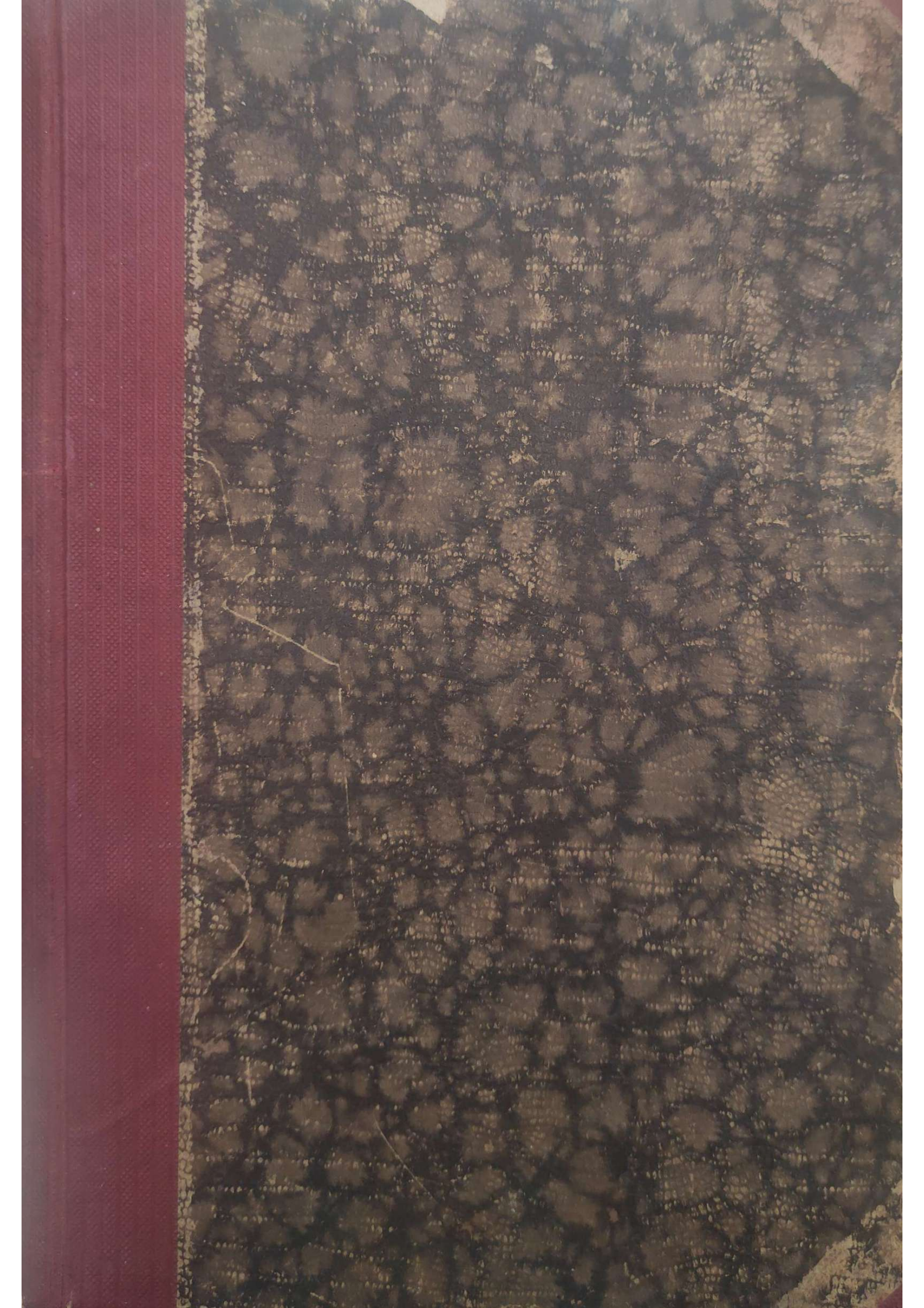

27391

8: 157

Tisak Hrvatskog štamparskog zavoda d. d. u Zagrebu.

ZNANSTVENA KNJIŽNICA,
ŠTO JE IZDAJE KR. HRV.-SLAV.-DALM. ZEMALJ. VLADA, ODIO ZA BOGOŠTOVLJE I NASTAVU.

RAZDIO I.

PRAVNE I DRŽAVOSLOVNE NAUKE.

SVEZAK IV.

Dr. JURAJ VRBANIĆ,

MJEMBENO PRAVO.

U ZAGREBU 1909.
NAKLADOM KR. HRV.-SLAV.-DALM. ZEMALJSKE VLADE.

MJEMBENO PRAVO.

PRIREDIO

Dr. JURAJ VRBANIĆ,
PRIVATNI DOCENAT U HRVATSKOM SVEUČILIŠTU FRANJE JOSIPA I. U ZAREBU.

TREĆE IZDANJE.

U ZAGREBU 1909.
NAKLADOM KR. HRV.-SLAV.-DALM. ZEMALJSKE VLADE.

KR. ZEMALJSKA TISKARA.

Pripomenak I. izdanju.

Kad je „Matica Hrvatska“ odlučila izdavati „Knjižnicu za hrvatske trgovce“, zapade i mene kao učitelja zakonoslovlja u višoj trgovačkoj školi, častan poziv, da priredim za tisak „Mjembeno pravo“. Odazvav se vrlo rado tomu pozivu, priredih god. 1889. za tisak ovo djelo.

„Matica Hrvatska“ izdala je međutim u svijet samo prvu knjigu rečene knjižnice naime „Počela političke ekonomije“, napisanu po mojem nikada prežaljenom učitelju prof. dr. Lorkoviću. Budući da je „Matica Hrvatska“ obustavila dalje izdavanje spomenute knjižnice, osta moj rukopis neotisnut.

Uto započe sadašnji predstojnik kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, presv. gospodin dr. Izidor Kršnjavi s izdavanjem naučnih knjiga u osobitoj znanstvenoj knjižnici, pa između ostaloga odredi, da se i rečena moja knjiga tiskom objelodani.

Na toj odredbi neka izvoli primiti izraz moje zahvalnosti.

Prije nego je predana ova knjiga u štampu, pregledah je još jednom, pa gdjegdje i nadopunih.

Kod sastavka ove knjige bila mi je namjera prirediti sustavnu učevnu knjigu za više trgovačke škole, koje su kod nas naukovnom osnovom posve izjednačene s trgovačkim akademijama, pa zatim pružiti priliku svakomu, a napose trgovcu, da se što laglje uputi u mjembeno pravo.

Nadam se, da će s uspjehom ova knjiga služiti i pravniku, pa poimence onim sveučilišnim slušateljima, koji se pripravljaju za državne ispite. Ovu moju nakanu neka uvaži svatko, tko bude o ovoj knjizi sudio.

Svu građu rasporedao i raspravio sam onako, kako mi se činilo da najbolje odgovara istaknutoj mojoj namjeri.

Priredio sam pak ovu knjigu na podlozi razlaganja i slijedeći tumačenje komentara: „Mjembeni zakon. Tumač zakonskomu članku XXVII. g. 1876.“ od dr. Frana Vrbanića. Usto mi bijahu u pomoć i druge knjige, u kojima se raspravlja pravo mjembeno, a među ostalim i napose:

Dr. Oscar Wächter: „Wechsellehre nach den deutschen und ausländischen Gesetzen“;

Dr. Johann Blaschke: „das österreichische Wechselrecht“; i „kurzgefasste Darstellung des österreichischen Wechselrechtes“;

Peter Resch: „das österreichische Wechselrecht“ i dr. R. Freiherr von Canstein: „das Wechselrecht Oesterreichs“.

Knjiga ova obazire se prije svega na mjembeni zakon, koji vrijedi u Hrvatskoj, Slavoniji i Ugarskoj, zatim na mjembene propise koji valjaju u zapadnoj poli monarhije i u Bosni i Hercegovini (vidi str. 14.), a usto citirao sam na različnim mjestima u opasci i ustanove srpskoga trgovačkog zakona, koje se tiču mjenicâ.

Kao dodatak knjizi dodao sam uz alfabetsko kazalo formulare mjenicâ, zavratnih računa i prosvjedâ, a zatim sam otisnuo mjembeni zakon, koji je kod nas u kreposti (z. čl. XXVII. od g. 1876.), spomenuv kod pojedinih paragrafa one ustanove austrijskoga mjembenog reda, koji rade o istom predmetu, i opaziv, da li su suglasne ili ne s ustanovama z. čl. XXVII. od g. 1876. Što se tiče austrijskoga mjembenog reda od 23. siječnja 1850., to mi je opaziti, da se ovaj doduše dijeli na „članke“, a ne na „§§“, no ja sam s obzirom na slušatelje više trgovačke škole, koji nijesu pravnici, držao radi jednoličnosti za shodnije kod citiranja zamijeniti naziv „članak“ sa „§.“

Zagreb, mjeseca svibnja 1893.

J. V.

Pripomenak II. izdanju.

Drugo izdanje ove knjige ne razlikuje se u bitnosti od prvoga izdanja, pa je s ovim osim nekih ispravaka i dopunjaka suglasno.

Zagreb, mjeseca siječnja 1903.

J. V.

Pripomenak III. izdanju.

Budući da je prvo i drugo izdanje ove knjige raspačano, to je ona na poziv kr. zem. vlade ponovno po treći put štampana. Ovo treće izdanje posve je suglasno drugomu izdanju izuzevši neke dopune u bilješkama na str. 38., 40., 41., 43., 90. i 173.

U Zagrebu, mjeseca travnja 1909.

J. V.

Sadržaj.

Uvod.

Strana

§ 1. Pojam mjenice 1
§ 2. O postanku mjenice 2
§ 3. Mjembeni posao i osobe, koje kod toga posla sudjelovati mogu 7
§ 4. Dioba mjenicâ 11
§ 5. Mjembeno pravo uopće; u Austro-Ugarskoj napose 14

Dio I.

Potrepštine mjenice.

§ 6. I. Bitne potrepštine (svojstva) mjenice tezice 17
§ 7. II. Bitne potrepštine (svojstva) mjenice vlastite 31
§ 8. Nebitni dodaci na mjenici 32
I. Oznaka valute 32
II. Oznaka podmirbe 33
III. Oznaka obavijesti 35
IV. Oznaka po naredbi 36
V. Biljegovanje mjenicâ 37

Dio II.

Mjembena sposobnost i obveze, koje proistječu iz mjembenoga posla.

§ 9. Mjembena sposobnost 42
§ 10. Obveza glavnoga dužnika i ostalih mjembenih obvezanika . . 45
§ 11. Mjembeno jamstvo 47

Dio III.

N a l e đ a.

§ 12. Pojam i vrste naleđe 51
§ 13. I. Redovita naleđa 52
§ 14. II. Punovlasna naleđa 56
§ 15. Ustup 58
§ 16. Prodiljka 60

Dio IV.

Pomnožanje mjenicâ.

Strana

§ 17. Uopće 61
§ 18. I. Dvogupke 61
§ 19. II. Prepisci (kopije) 65

Dio V.

Prihvat.

I. Obični prihvat:

§ 20. Predodžba na prihvat 67
§ 21. Potrepštine i posljedice prihvata 71

II. Počasni prihvat:

§ 22. Uopće 74
§ 23. Tko i komu u čast može mjenicu prihvatiti? 76
§ 24. Prihvat nužne adrese 78
§ 25. Posljedice počasnoga prihvata 79
§ 26. Razlika među običnim i počasnim prihvatom 80

Dio VI.

Isplata.

§ 27. Dospjetak mjenice 82
§ 28. Tko je vlastan primiti isplatu; komu i gdje treba mjenicu na isplatu predočiti? 87
§ 29. Isplata 91
§ 30. Počasna isplata 95
§ 31. Produljenje (prolongacija) mjenice 101

Dio VII.

Zavrata.

§ 32. Vrste zavrate 104
§ 33. Zavrata na sigurnost:
A. Radi neprihvata 105
B. Poradi nesigurnosti glavnoga dužnika 108
§ 34. Zavrata na isplatu:
A. Uopće 110
B. Isplata putem zavrate; zavratni račun 117
§ 35. Zavratna (povratna) mjenica (uzmjenica) 122
§ 36. Duplikati i kopije mjenicâ kod zavrate 125

Dio VIII.

Prosvjed.

§ 37. Pojam i vrste prosvjeda 128
§ 38. Sadržaj i oblik prosvjeda 131

Dio IX.

Strana

§ 39. **Mjesto i vrijeme predodžbe i inih mjembenih čina** 135

Dio X.

Izgubljene mjenice.

§ 40. Usmrćenje (Amortizacija) 137

Dio XI.

Lažne i krivotvorene mjenice.

§ 41. Uopće 141
§ 42. Izmišljene i podrumne mjenice; mjenčarenje 143

Dio XII.

Pravo založno i pravo pridržanja.

§ 43. Pravo založno 146
§ 44. Pravo pridržanja 150

Dio XIII.

Prestanak mjembenoga prava.

§ 45. Uopće 153
§ 46. Zastara 156
§ 47. Mjembeno-pravni propust 162
§ 48. Tužba o obogaćenju 164

Dio XIV.

§ 49. **Uporaba inozemnih zakona** 166

Dio XV.

§ 50. **Mjembeni postupnik** 169

Dodatak.

I. Formulari.

1. Mjenica vlastita s bitnim potrepštinama 174
2. Mjenica tezica s bitnim potrepštinama 175
3. Mjenica vlastita s nebitnim dodacima 176
4. Mjenica tezica s nebitnim dodacima i prihvatom 177
5. Naleđena mjenica 178
6. Mjenica s nužnom adresom 178
7. Domicilirana vlastita mjenica bez naznake domicilijata 178
8. Domicilirana tezica bez naznake domicilijata 179
9. Domicilirana vlastita mjenica s naznakom domicilijata 179

Strana

10. Domicilirana tezica s naznakom domicilijata 179
11. Mjenica s jamcem (avalom) 180
12. Trasirana vlastita mjenica 180
13. Mjesna mjenica 180
14. Mjenica s kamatama 181
15. Mjenica na donosnika (ne valja) 181
16. Blanco (bez remitenta) mjenica (ne valja) 181
17. Mjenica po vlastitoj odredbi 181
18. Obročna mjenica (ne valja) 182
19. Običajna (uso) mjenica (kod nas ne valja) 182
20. Sajamska mjenica s počasnim prihvatom 182
21. Naručena mjenica (rimesa) 183
22. Naručena (komisionalna) tezica 183
23. Recta mjenica 183
24. Mjenica s prodiljkom (alongeom), naleđama i kvitiranom uplatom 184
25. Druga (secunda) mjenica 185
26. Prepisak (kopija) s namirom 185
27. Mjenica, u kojoj je određeno vrijeme predodžbe 186
28. Mjenica s nužnom adresom, djelomičnim prihvatom i počasnim prihvatom za neprihvaćenu svotu 186
29. Produljena mjenica 187
30. Zavratni račun 187
31. Zavratni račun 188
32. Prosvjed neprihvata radi 188
33. Prosvjed neisplate radi 189

II. Mjembeni zakon. — Zakonski članak XXVII. zajedničkoga sabora od godine 1876. 191

III. Alfabetsko kazalo 214

Uvod.

§ 1.

Pojam mjenice.

Iz svakidašnjega života znamo, da jedan od drugoga prima dobra, pozajmljuje novac, da se jedan drugomu obvezuje u određenom roku povratiti vrijednost dobra, izraženu u novcu, odnosno pozajmljeni novac. Drugim riječima *jedan drugomu daje dobra, daje novac na veresiju,* na kredit. *Davalac* dobra, *pozajmitelj* novca ili *će se zadovoljiti usmenim obećanjem* primaoca dobra, novca *(dužnika),* da će ovaj svoju dužnost ispuniti t. j. vrijednost, novac povratiti; ili će za veću sigurnost *zahtijevati* od dužnika, neka mu *pismeno posvjedoči, da je dobro, novac primio, i zajedno obeća,* da će *u svoje vrijeme,* određenu svotu novca *platiti.* — U prvom slučaju govorimo o **usmenoj,** u potonjem o **pismenoj veresiji** (kreditu).

Takova *pismena svjedočanstva,* takove *isprave* mogu biti vrlo *raznovrsne. Jedna vrsta ovakovih isprava jest* **mjenica.** Osobitost je mjenice: da njezin oblik ustanovljuje zakon i da za onoga, koji se na temelju mjenice obveže platiti izvjesnu svotu novca, vrijede stroži propisi, nego što su oni, koji valjaju za nemjembenoga dužnika. Kakov oblik mora imati isprava, da bude mjenicom i u čemu se sastoji ova mjembenopravna strogost — određuje mjembeni zakon.

Prema tomu: **mjenica** *je* **isprava,** *izdana u* **zakonskom obliku,** *kojom se netko pod* **mjembeno-pravnom strogosti** *obvezuje, da će isplatiti određenu* **svotu novca.**

Izdatnik ovakove isprave može se na isplatu ove svote *obvezati* ili tako, da će je on *sam glavom isplatiti* ili *naznačuje treću koju osobu, koja će to za nj učiniti.* U prvom slučaju zove se mjenica *vlastita* (sopstvena), a u potonjem *tezica* (vučena).

§ 2.

O postanku mjenice.

Potreba je prometa stvorila mjenicu; poimence *razvitak trgovine* u srednjem vijeku bio je *povodom postanku mjenice.*

Počevši od križarskih ratova procvala je trgovina imenito na obalama sredozemnoga mora: ona se zatim razvila uz primorje i prema sjeveru, pa je pomalo prodrla i u nutarnjost zemlje. Budući da u ono doba nije bila razvijena dioba radnje, svaki je trgovac sam na svoj račun morao obavljati sve poslove, koji su bili potrebni, da roba dođe u ruke trošca. Kada se pak ova trgovina pojedinaca s robom razgranila, nije bilo ništa osobita, da su trgovci ne samo na kontinentu, nego i na obalama sredozemnoga mora i onkraj toga mora, imali svoje posebne podružnice. Čim su pak otvorene ove podružnice, slao je trgovac novac sada od kuće na vanjska mjesta, sada opet iz tih mjesta kući. Kakove su međutim u ono doba bile prilike, *bilo je pogibeljno novac i slati i sobom ga nositi.* No i bez obzira na ovu pogibao, bilo je *prema tadašnjemu stanju komunikacijâ vrlo tegotno*, a katkada upravo nemoguće prenositi novac od jednoga mjesta na drugo. Što je daljina mjesta bila veća i te su poteškoće bile veće. Bilo je dakle *nužno* uzeti u pomoć *pomagalo*, kojim se je mogao prištedjeti taj prijenos novca iz jednoga mjesta na drugo. *Trgovac* naime mjesto da je *osobi*, od koje je štogod kupio ili *s kojom je sklopio kakav posao*, isplatio u gotovini ugovorenu svotu, *dao je* onoj osobi *pismo*, t. j. ispravu, *u kojoj je naložio drugoj osobi*, s kojom je stajao u poslovnoj svezi ili koja je upravljala njegovom podružnicom, *da prvoj isplati* odnosnu *svotu*, koja je u ispravi navedena. *Ova isprava* zvala se *naputnica.*

Naputnice bile su poznate doduše već davno prije; no ovakove naputnice ne bi se bile mogle vazda i svagdje upotrebiti, s njihovom pomoću ne bi se bio mogao razviti redoviti promet, komu je bila zadaća prenositi novac, da nije bilo posebnoga obrta, tako zvanih **mjenjača ili kampsora**, koji se iz Italije razgranise po cijelom svijetu.

Ovi kampsori bili su namješteni od javne vlasti ili su barem trebali dozvolu za svoj posao, pa su obično u vanjskim mjestima imali svoje poslovnice, kojima su upravljale posebne po-

slovođe. *Temeljni posao ovih kampsora bila je zamjena* (cambium) *raznoličnoga novca.*

Tečajem cijeloga *srednjega vijeka* bilo je u prometu *različitoga novca*, jer svaki knez, svaki grof, svaki grad imao je pravo kovati novac, pa se često događalo da su *trgovci* i ostali *sajmari* dolazeći na sajam sa sobom *donijeli novac, koji* na sajmištu ili *nije vrijedio* ili se zbog drugih nedostatnosti *nije* mogao više *upotrebiti*, a zbivalo se u drugu ruku i to, da su na sajmištu *dobili novac*, s kojim se *nijesu mogli služiti kod kuće* ili *na drugom* kojem *sajmištu.* Nije stoga čudo, te se *razvio obrt*, koji se bavio *zamjenom novca.*

Ovomu obrtu bio je *zadatak: upoznati se s različitim vrstama* kovanoga novca, pa ih onda na zahtjev stranaka međusobno *zamjenjivati.* Onaj prvi zadatak zahtijevao je osobitu vještinu, jer je trebalo tehničkoga znanja o kakvoći i vrijednosti pojedinih kovina, od kojih se tada kovao novac; ovaj drugi pak ograničio se u početku na izmjenu manjih svota iz ruke u ruku, a zvao se *ručna, jednostavna zamjena* (cambium manuale ili minutum).

No ti mjenjači, kampsori nijesu svoj posao ograničili samo na zamjenu novca iz ruke u ruku, jer su pomenute poteškoće spojene s prijenosom novca bile razlogom, da su se *trgovci i netrgovci*, koji bi morali novac slati ili sami nositi u udaljenije krajeve, *obraćali* ponajviše *na ove kampsore*, koji su već i onako imali zalihu različite vrste kovanoga novca, *da im za* položeni u njihovoj poslovnici *novac dadu naputnicu budi na njihovu podružnicu budi na* kojega *drugoga kampsora.*

Premda su kampsori obavljali veći dio poslova s naputnicama, ipak se ne smije reći, da su oni ove poslove imali isključivo u svojim rukama, jer se zna, da su i drugi ljudi izdavali naputnice.

Među naputnicom i naputnicom bila je ipak velika razlika. **Naputnica na svotu novca iste vrste**, koja je za nju plaćena, i naputnica na svotu **novca druge vrste**, *bile su dvije različite naputnice, koje su za* **postanak mjenice odlučne.**

Prema propisima i načelima srednjega vijeka nije bilo slobodno zahtijevati nikakove naknade ni odštete za pozajmljeni novac, jer se takova naknada smatrala lihvom, a svaka je lihva bila strogo zabranjena; zato se nije kod naputnica, koje su glasile na

*

istu vrstu novca, dalo ništa zaslužiti do puke odštete za trud. Naravski dakle, da kampsori, koji su vični velikomu dobitku, nijesu marili za takav posao, pa su poglavito nastojali baviti se onakovim poslovima, koji su se osnivali na takovim naputnicama, kod kojih je među primljenom i doznačenom u naputnici svotom *bila razlika u vrsti kovanoga novca.*

Kod velike razlike kovanoga novca i kod velike promjene u njegovoj vrijednosti bila je na sreću kampsorâ uporaba ovih naputnica mnogo običnija i češća. Obično se stvar ovako dogodila. Trgovac isplatio je određenu svotu novca (valutu) kampsoru, ovaj pak izdao mu je naputnicu na odgovarajuću svotu novca, koja se na vanjskom kojem tržištu imala platiti u vrsti, koju je trgovac želio. Tu naputnicu uručio je kampsor trgovcu.

Međutim se događalo, da je kampsor izdao naputnicu, a da mu *trgovac* nije za to ništa dao, t. j. *da mu je ostao uzvratu* sa svoje strane (vrijednost, valutu) *dužan;* a bilo je i takovih, koji su novac, koji se imao isplatiti na temelju naputnice, smatrali robom za koju je robu plaćena uzvrata (valuta) kao cijena; u ovakovim slučajevima postupalo se *kao da je izvedena zamjena novca.* Kod ovakovih naputnica, izdanih iz ovih razloga, mogao je kampsor bez povrede tadašnjih propisa i nazora tražiti dobitak, i to prvo zato, što se uzelo, da je on odnosnu svotu poslao na određeno mjesto, pa da mu s toga pripada naknada za taj prijenos; drugo stoga, što je vrijednost novca (uzvrate, valute) bila druga na mjestu, gdje je plaćena, a druga na mjestu, na kojem se prema naputnici imala isplatiti, a napokon i zato, jer se držalo, da se novac kao roba poput svake druge stvari skuplje može prodati.

Nema dakle sumnje, da je *različnost mjesta i novca bitna podloga, na kojoj se temelji provizija kampsorova,* pa da su zbog toga kampsori osobitu brigu posvećivali imenito ovakovim naputnicama. Naputnicama, koje su glasile na istu vrstu novca, nije se dao steći dobitak, kao što se to bilo moglo kod one druge vrste naputnica, koje su služile za mijenjanje različnih vrsta novca. **Iz *ove* naputnice, *koja se* osnivala na razlici mjesta i razlici novca,** i *koja se razvila poslovanjem kampsorâ prilikom zamjene novca, nastade* **mjenica** *t. j. isprava o zamjeni novca.*

Da ta mjenica u ostalom nije bila tako razvijena kao danas, suvišno bi bilo dokazivati.

Razvoju i opsežnoj upotrebi mjenicâ pridonijeli su **sajmovi,** na kojima su kampsori otvarali svoje poslovnice i imali najljepšu zgodu razgraniti svoje poslove. Budući pak da se na tim sajmovima sastajao velik broj trgovaca, bilo je naravski najviše i povoda i potrebe doznačivati gore spomenute mjembene naputnice t. j. mjenice, na ona mjesta, gdje se držao sajam.

Ti sajmovi obdržavali su se u srednjem vijeku na različnim mjestima; tu se, istina, radilo prije svega o prometu s robom, no bilo je na svakom sajmu dostatna povoda i prometu s mjenicama. Na sajmu sastajali bi se trgovci i novčari iz različnih krajeva; ondje je bilo ljudi, koji su imajući suvišnoga novca tražili priliku, kako bi se, sklapajući različite novčane poslove, što više okoristili; na sajmu bilo je dovoljno prilike sklapati raznovrsne mjembene poslove. Na tim *sajmovima obavljali su mjembene poslove ne samo bankiri i trgovci, već i drugi ljudi,* jer je svakomu bilo slobodno baviti se na sajmu tim poslovima, samo je trebalo položiti posebnu jamčevinu.

Na svakom sajmu bilo je posebno *sajamsko poglavarstvo; tko je htio ondje sklapati mjembene poslove, morao se prijaviti tomu poglavarstvu.* Postupak s mjembenim poslovima bio je na tim sajmovima uređen koje običajem koje posebnim propisima.

Kao što svi sajamski tim i sve tražbine, što su proistekle iz tih posala, tako su i ovi *mjembeni poslovi uživali osobite povlastice, koje su se sastojale u tom, da je osobita oblast izvršivala sudbenost* u svim sajamskim, dakle i u mjembenim poslovima i da je *postupak* bio vrlo *strog.*

Postupak sudbeni povodom ovakovih sajamskih tražbina bio je *kratak i brz,* pa se zametnuo obično sa zatvorom dužnika, da bijegom svojim ne otešča ili ne zapriječi sudbene rasprave, što se lako moglo dogoditi, jer su dužnici obično bili tuđinci, koji su samo kratko vrijeme boravili na sajmu.

No jer se *tužbe radi mjembenih zahtjeva* nijesu dizale samo na sajmovima, već *često i izvan sajmišta,* zahtijevao je trgovački promet, da se *i za takove mjembene tražbine uvede brz i siguran postupak.* Zato je gotovo u svim gradovima uveden za mjembene tražbine gore navedeni postupak.

Uvjetom ovakomu postupku bila je bespogrješna isprava, na kojoj se osnivala mjembeno-pravna obveza. Na temelju ova-

kovih isprava mogao se pomenuti brži postupak dopustiti to prije, što su ih izdavali bankiri, koji su po svom položaju bili nekim načinom poluslužbene osobe, te su zato i same isprave uživale poluslužbeno svojstvo.

* * *

Kako se iz ovoga razlaganja vidi, postojale su u *prvo doba dvije vrste mjenicâ:* jedna vrsta bile su mjenice, koje su glasile od nekoga mjesta na *sajam, ili od sajma na sajam;* zatim takove, koje su kolale *izvan sajma.*

Tehničke razlike nije doduše bilo među jednom i drugom vrstom; no *otkada se počevši od 16. stoljeća* u velikom opsegu *razviše sajmovi* i otkada se raširila uporaba sajamskih mjenica i za njih uvele neke osobite pogodnosti, smatrale su se *nesajamske mjenice* posve *podređenima.* Samo *uz pripomoć sajamskih mjenica razvili* su se kod mjenice *neki oblici,* kojih kod mjenica nesajamskih nije bilo, i koji su mjenicu doveli *do sadašnjega njezina oblika.*

Izdavati mjenice bili su *u prvo doba ovlašteni* samo *mjenjači* (kampsori), budući da je mjenica, kako razložismo, u početku bila samo neka vrsta zamjene različitih vrsta novca; a novac zamjenjivati bili su ovlašteni isključivo mjenjači. *Razvoj sajmova i sajamskih mjenica pomogao je* međutim, te je malo pomalo *nestalo te povlasti* (monopola). Čim je naime zavladalo načelo, da uz određene uvjete svaki trgovac može sudjelovati kod sajamskoga prometa, bila je nužna posljedica, da se moralo *dopustiti svim trgovcima, da mogu izdavati mjenice. Kasnije* se međutim razvila misao, da mjenicu može izdati *svatko;* no uza sve to ne da se tajiti, da su *na promet s mjenicama ponajviše utjecali* neki trgovci, koji su se već po svom zvanju bavili mjembenim poslovima, a to su bili imenito *bankiri.*

Istaknuti napose treba, da se *razvio običaj izdavati mjenice* i onda, *kada se nije radilo o zamjeni novca,* već se ova zamjena uzela kao prividna, te su *povod* izdavanju mjenice bile *druge prilike, imenito veresija.*

Kada su u drugoj polovini 17. stoljeća *sajmovi počeli gubiti svoju važnost* i što je više nestajalo vodstva i ovlasti bankirâ, **počele** *su i* **nesajamske** *mjenice opet* **dobivati svoju važnost.** Kada je pak mjenica počela u većoj mjeri prodirati u trgovinu *nastade potreba, da se učini mjenica što okretnijom i što prikladnijom za promet;*

tomu pak razvoju *pomogoše* najviše sami *trgovci,* koji su utjecanje (inicijativu) na poslove mjembene uzeli posve u svoje ruke.

§ 3.

Mjembeni posao i osobe, koje kod toga posla sudjelovati mogu.

Mjembenim poslom nazivamo onaj *prometni odnošaj, u koji na temelju mjenice pojedine osobe dolaze.*

Mjembeni se posao počinje redovito tim, da se dvije osobe međusobno dogovore, da će jedna od njih mjenicu izdati, a druga da će je preuzeti. Onaj, *koji mjenicu izdaje,* zove se **izdatnikom** (izdavateljem; teznikom). U svjetskom prometu znači izdati mjenicu isto, što i trasirati mjenicu, zato se izdatnik i naziva **trasant.** Onaj, u korist kojega izdatnik u prvom redu mjenicu izdaje, onaj dakle, koji je po tom prvi ovlašten zahtijevati u mjenici obećanu svotu, jest *mjembeni vjerovnik,* i zove se općenitim imenom **remitent.**

Izdatnik (trasant) *obećaje* u mjenici ili da će *sam platiti* mjembenu svotu *ili naznačuje* naročito u mjenici onu *osobu, koja će to učiniti* na mjestu označenom za isplatu; ta osoba zove se **tezovnik, trasat,** a mjenica, u kojoj je naznačen trasat, zove se **mjenica trasirana** ili mjenica **tezica** (vučena mjenica); dok se u prvom slučaju, gdje je naveden samo izdatnik (trasant) i remitent, gdje po tom izdatnik obećaje sam mjenicu platiti, zove **mjenicom vlastitom** (sopstvenom). Mjenica *vlastita* započinje se obično riječima: *„platit ću* na ovu mjenicu . . .“ (vidi: formular 1., 3.), a mjenica *tezica: „platite* na ovu mjenicu . . .“ (vidi: formular 2., 4.).

Pridrži li remitent mjenicu kod sebe, tada će je u vrijeme, kada dospije, predočiti, ako je mjenica vlastita, trasantu, ako je pak mjenica tezica, trasatu s pozivom, da je isplati. Ovaj čin zove se **predodžba** (presentacija, podnošenje) **na isplatu.**

Valja međutim opaziti, da kod mjenice tezice trasant jednostavnim izdavanjem mjenice ne može obvezati trasata, da isplati na mjenici naznačenu svotu, već je zato nužno, da se trasat izjavi: hoće li on zadovoljiti pozivu upravljenu na njega u mjenici t. j. hoće li on mjembenu svotu o dospjetku isplatiti. Da pak trasat uzmogne izjaviti, hoće li se tomu pozivu odazvati, treba mu mjenicu predočiti, i tom ga prilikom pozvati, da se

o tom očituje. Prihvati li trasat poziv izdan mu na mjenici za isplatu, tada će on to na samoj mjenici naznačiti; on će u tom slučaju, kako se obično veli, mjenicu **prihvatiti** *(akceptirati, primiti)*. Sam taj čin zove se **prihvatom mjenice** *(prijem, akceptiranje, akcept)*, a trasat zove se od časa, kada je prihvatio mjenicu, **prihvatnikom** *(prijemnikom, akceptantom)* (vidi: formular 4.), i istom od toga je časa obvezan isplatiti mjenicu pod mjembeno-pravnom strogosti. Sama pak predodžba mjenice u svrhu, da se trasat uzmogne o prihvatu izjaviti, zove se **predodžbom** *(presentacija, podnošenje)* **na prihvat.**

Kod predodžbe na isplatu kao i kod predodžbe na prihvat nazivamo onoga, koji mjenicu predočuje, **presentantom** (predočitelj, podnosač), a onoga, komu se predočuje, **presentatom** (predočenik).

Kada mjenica dospije, predočit će je remitent na isplatu, i to, kao što rekosmo, ako je mjenica vlastita trasantu, ako je mjenica tezica trasatu, pa ako bude mjenica isplaćena, potvrdit će remitent isplatu na mjenici, te je s tom potvrdom uručiti trasantu odnosno trasatu. Tim je mjenica svoj zadatak ispunila.

Kod mjenice tezice moglo bi se raditi o tom, kako će se pogoditi trasat s izdatnikom (trasantom) za to, što je onaj mjenicu platio. No to su poslovi, koji na mjenicu više ne spadaju.

Ne razvijaju se međutim mjembeni poslovi uvijek tako jednostavno.

Prije svega može se dogoditi, da *trasat mjenicu* predočenu mu na prihvat *ne će prihvatiti* (ili kako srpski trg. zakon veli: „odreče, otkaže li se prijem"), ili da je prihvatnik mjenice tezice odnosno izdatnik mjenice vlastite *prije* vremena *dospjetka postao nesposobnim za isplatu* ili da je u vrijeme, kada ona dospije, uopće *ne će isplatiti*. U tim slučajevima bit će mjembeni vjerovnik dužan pribaviti sebi poseban dokaz o tom, da je jedan od spomenutih slučajeva nastao, i da on kod toga nije krivac kakove nemarnosti. Taj dokaz izvest će mjmebeni vjerovnik osobitom javnom ispravom, koju će sastaviti osoba na to ovlaštena. Ta se isprava zove **prosvjedovnica (protest)**, i veli se za slučaj onaj, kada se mora dati sastaviti takova isprava, da se mjenica mora **prosvjedovati, protestirati.**

Remitent može mjenicu i po tom s njom skopčana prava *prenijeti*, ustupiti drugomu. Taj prijenos, ustup mjenice biva tako, da remitent na mjenici napiše izjavu, da je on tu mjenicu

prenio na treću osobu. Izjava ta napiše se obično na zadnjoj strani, t. j. na leđima mjenice, pa se stoga ovakav prijenos mjenice naziva **naleđom** (prijenos; žir, giro, indosso, indorso, indossament) (vidi: formular 5). Remitent prenesav tim načinom mjenicu zove se tada **naležnik** *(prenositelj, prenosač,* **indosant** *ili girant)*, a treća osoba, na koju je mjenica prenesena, **naledovnik** (**indosatar** ili *giratar*).

Taj *indosatar ili giratar može opet mjenicu* u istom obliku *dalje prenijeti*. Učini li on to, tada se on napram onomu, na koga je prenio mjenicu, ukazuje kao indosant ili girant, a onaj opet prema njemu kao indosatar ili giratar. Budući da je taj potonji s mjenicom kadar učiniti isto, što i njegov indosant, *može mjenica izmijeniti velik broj gospodara*. Svaki indosant ukazuje se prema svome indosataru kao njegov **prednik** (prethodnik), a indosatar opet kao **slijednik** indosanta.

Uopće se u poslovima mjembenim sa stanovišta posjednika mjenice za *prednike* smatraju svi oni, od kojih je mjenica, **izuzevši glavnoga dužnika,** putem naleđe došla u njegove ruke. *Slijednici* su naprotiv sa stanovišta prijašnjega kojeg posjednika mjenice svi oni, na koje je mjenica poslije njega putem mjembeno-pravne naleđe prešla.

Budući da je kod vlastite mjenice trasant, kod mjenice pak tezice akceptant glavni dužnik, to otale slijedi, da su *kod vlastite mjenice indosanti*, kod mjenice *tezice pak trasant i indosanti prednici* zadnjega posjednika mjenice; otale slijedi također, da kod *vlastite*, još *nenaleđene mjenice, nema* nikakva *prednika*.

Posjedniku mjenice pripada s obzirom na mjembenu tražbinu *dvovrsno pravo:*

a) on može ili zahtijevati izvršenje obveze izravno od *glavnoga dužnika* (t. j. izdatnika mjenice vlastite i prihvatnika mjenice tezice);

b) ili se on može *obratiti na prednike* (t. j. kod mjenice vlastite na indosante, a kod mjenice tezice na indosante i izdatnika) i od njih zahtijevati, da izvrše ono, na što je obvezan glavni dužnik. Taj zahtjev, koji se stavlja na prednike, zovemo *mjembeno-pravnom* **zavratom** *(regresom)*. Putem mjembeno-pravne zavrate može posjednik mjenice zahtijevati ili **sigurnost** *(obezbjeđenje)*, da će mjembena svota o dospjetku biti isplaćena ili može o dospjetku tražiti samu *isplatu*, ako glavni dužnik ne plati mjem-

bene svote: onaj, koji se može služiti zavratom (regresom) protiv kojega od svojih prednika, zove se **zavratnik** (ovlaštenik zavratni, *regredient)*; onaj pak, od koga se zavratom može sigurnost ili isplata tražiti, zove se **zavratovnik** (zavratni obvezanik, *regresat)*.

Kod prihvata ili isplate mogu dobre volje *sudjelovati* i takove *osobe*, koje po sadržaju mjenice *nijesu zvane, da ispune mjembenu obvezu*, i kojih se *imena* često ni *ne nalaze na mjenici*.

Sudjelovanje ovakovih trećih osoba u mjembenom poslu u korist kojega mjembenoga obvezanika nazivamo **posredovanjem** (posredstvovanjem, **intervencijom).**

Događa se naime često, da je na mjenici osim trasata označena još koja osoba, na koju se mjembeni vjerovnik obratiti ima za slučaj, ako mjenica ne bude prihvaćena ili po glavnom dužniku isplaćena ili ako bude uskraćena sigurnost, kada glavni dužnik postane nesposoban za isplatu. Takova oznaka na mjenici zove se **nužnom adresom** (adresa po nuždi ili sporedna adresa, nuždopis), a osoba tom oznakom označena **nužni** je **adresat** (adresat po nuždi, nuždovnik) (vidi formular 6.) Onaj, koji naznačuje nužnu adresu, zove se **nužni adresant** (napisnik). Osim ovakove intervencije (posredovanje po nuždi), koju je na samoj mjenici označio budi trasant budi koji indosant, može postojati još i tako zvano **dobrovoljno posredovanje** *(dobrovoljna intervencija)* u slučaju onom, ako se tko, premda nepozvan, nenaznačen na mjenici, dakle dobre volje ponudi, da će mjenicu prihvatiti ili isplatiti u nakani, da spase kredit kojega od mjembenih obvezanika.

Jedna i druga intervencija naziva se **honoracijom** *(počast, posredovanje na čast)*, pa je prema gornjoj razlici ili **počasni prihvat** *(prijam na čast)*, ili **počasna isplata** *(isplata za čast)*; dotični pak **posrednik** *(posredstvenik*, **intervenient)** prema tomu je ili **počasni prihvatnik** (prijamnik za čast) ili **počasni platac;** u jednom i drugom slučaju posrednik (intervenient) zove se **počasnik, honorant;** a onaj komu u korist on posreduje, intervenira, **počašćenik, honorat** (vidi: formular 20.).

Još su dvije prilike, s kojih se mjembeni poslovi mogu zamrsiti. A to su: **obitovanje** *(domiciliranje)* mjenice i **poručanstvo, jamstvo** (jemstvo) za poslove mjembene.

U pravilu plaća se mjenica tezica u mjestu prebivališta trasatova, a mjenica vlastita, gdje je izdana. *Odredi li se* protivno

t. j. da se *mjenica tezica nema platiti u mjestu prebivališta trasatova, a mjenica vlastita ne u mjestu gdje je izdana*, već na drugom kojem od ovih različnom mjestu, znači mjenicu **obitovati, domicilirati.** Kod oznake ovoga mjesta može se zajedno izrijekom imenovati i osoba, koja će na tom mjestu mjenicu i platiti: ova osoba zove se **obitovalac, obitovnik, domiciliat** (vidi: formulare 7., 8., 9., 10.). On nije mjembeno pravno obvezan, i ne dolazi u odnošaj mjembeno-pravni, nego je samo organ, koji će mjenicu isplatiti mjesto pravoga mjembenog obvezanika.

Preuzme li tko kakovu obvezu, to može druga osoba osigurati, zajamčiti vjerovniku, da će onaj svoju obvezu u istinu ispuniti; i za slučaj, ne bude li onaj prvi obveze ispunio, da će je ona sama ispuniti. U takovom slučaju velimo, da je dotični preuzeo za drugoga **poručanstvo, jamstvo** *(jemstvo)*, pa ga nazivamo **porukom, jamcem** *(jemcem)*. Kao što se može preuzeti jamstvo za ispunjenje svake obveze, tako se može zajamčiti i ispunjenje po nekom preuzete mjembene obveze, koja je nastala izdanjem, prihvatom i naleđom, i tada govorimo o **mjembenom poručanstvu, jamstvu.** Bude li to jamstvo izjavljeno na samoj mjenici, tada govorimo o **pravom mjembenom poručanstvu, jamstvu** *(jemstvu)*, a osoba, koja preuzima kao poruk jamstvo za drugu osobu, mjenicom već obvezanu, i koja to izjavi na samoj mjenici, zove se **pravi mjembeni poruk, jamac, aval** (vidi: formular 11.). Bude li ispunjenje mjembene obveze zajamčeno usmeno ili osobitom ispravom, a ne na mjenici, tada govorimo o **nepravom mjembenom poručanstvu, jamstvu.**[1])

§ 4.

Dioba mjenicâ.

I. Glavne dvije vrste mjenicâ spomenute su već u § 1. Mjenice se po tom dijele u mjenice **tezice** *(vučene, trasirane)*

[1]) Poput francuskoga zakona i prema srpskomu trgovačkomu zakonu svejedno je, da li je jamstvo za isplatu mjenice napisano na mjenici ili izda li se u tu svrhu osobita pismena isprava. — § 117. srp. trgov. zakona naime veli: „Isplata menice osim prijema i prenosa može se obezbediti i naročnim meničnim jemstvom"; u § 118. pak kaže se: „Jemstvo ovo daje se od trećeg lica, koje se kao jemac potpiše ili na samoj menici ili izda osobito zato pismeno . . .".

i mjenice **vlastite** (sopstvene). Mjenice tezice jesu one, u kojima trasat označuje naročito i izrijekom onu osobu, koja će u mjestu označenom za isplatu mjembenu svotu isplatiti; a mjenice vlastite jesu one, u kojima izdatnik, ne označiv napose te osobe, izrijekom obećaje, da će mjembenu svotu glavom platiti. Prema tomu razlikuje se jedna vrsta mjenice od druge po svojem obliku tako, da mjenice tezice glase: „platite" (vidi: formular 2., 4.), a mjeniče vlastite: „platit ću" (vidi: formular 1., 3.).

Mjenice tezice mogu biti:

a) **tuđe** (fremder Wechsel);

b) **trasirane vlastite, vlastite tezice, vučene sopstvene mjenice** (trassirt-eigener Wechsel).

O mjenicama *tuđim* govorimo, kada su izdatnik i trasat posve različite osobe. Izdatnik mjenice može međutim mjenicu tako udesiti, da u njoj ne izjavi izrijekom, da će on sam glavom mjenicu platiti, dakle da ne upotrebi oblik mjenice vlastite rekavši: „platit ću", već oblik tezice: „platite", i da uz to svojim imenom ili firmom svojom označi sebe kao trasata, t. j. kao onoga, koji će platiti mjenicu na mjestu isplate. U ovom slučaju govorimo o *trasiranoj vlastitoj (vučenoj sopstvenoj) mjenici.* (§ 5. mj. z.; § 6. austr. mj. r.) (vidi: formular 12.)

Trasirane vlastite mjenice *po svojoj bitnosti* nijesu drugo nego *mjenice vlastite*, dok su *po* svojem *vanjskom obliku* mjenice *tezice.*

Glavna obilježja trasirane vlastite mjenice jesu:

a) ona glasi: „platite";

b) izdatnik i trasat ista je osoba;

c) plative su na drugom mjestu nego na onom, u kojem su izdane (distancia loci).

Trasirane se vlastite mjenice upotrebljavaju obično kada izdatnik mjenice na jednom mjestu prebiva, a u drugom ima svoju poslovnicu, ili kada on pod svojom firmom na različnim mjestima ima svoje podružnice; u tom slučaju često mu je vrlo prikladno, da mjenicu trasira od glavnoga nastana na podružnicu ili opet obratno; ove potonje mjenice zovu se mjenice **podružničke ili komanditne.** No može se zbiti također, da je izdatniku zgodnije, da mjenicu sam plati na drugom mjestu, a ne na onom, gdje ju je izdao, ako na pr. kupi robu u Osijeku, pa je plati na zagrebačkom sajmu; u tom će slučaju on mjenicu trasirati u Zagreb na sama sebe.

Do iste svrhe mogao bi izdatnik mjenice u ostalom doći i vlastitom mjenicom, jer je napokon svejedno, da li izdatnik u mjenici izrijekom navede, da će on mjenicu glavom platiti ili da li on sama sebe u mjenici označi kao onu osobu, koja će to učiniti na mjestu isplate. No jer se vlastita mjenica ne upotrebljava rado u prometu niti je vrsna za cirkulaciju, to se mjesto mjenice vlastite rađe izdaje trasirana vlastita mjenica.

Budući da iz same istovetnosti imena izdatnikova i trasatova još ne slijedi, da je to u istinu jedna ista osoba, jer je moguće, da imade na istom ili na različitim mjestima više osoba s jednim istim imenom, to drže neki, da je od potrebe da *izdatnik kod oznake* samoga *sebe kao trasata* takav *dometak* primetne, na temelju kojega će se iz same mjenice ta *istovetnost* jasno vidjeti: dakle na pr. „Ivanu Pavloviću, meni samomu"; „meni Ivanu Pavloviću".

Ne bude li se ova istovetnost vidjela iz same mjenice, ne će biti mjenica tezica vlastita, već obična tezica; a jednakost imena izdatnikova i trasatova ne će na svojstvo i valjanost same mjenice biti od utjecaja.

II. Mjenice vlastite i mjenice tezice mogu biti **obitovane, domicilirane i neobitovane, nedomicilirane.** Prema onomu, što smo u § 3. naveli, *domicilirana* mjenica **vlastita** je ona, koja je *plativa na drugom mjestu, nego li* gdje je *izdana* (vidi: formular 7., 9.); dok je mjenica **tezica domicilirana,** kada je *plativa na drugom mjestu nego li obitava trasat* (vidi: formular 8., 10.).

Sve *domicilirane mjenice možemo* opet podijeliti *u dvoje:*

a) kod kojih je *naznačen domiciliat* (vidi: formular 9., 10.);

b) gdje *domiciliat nije označen* (vidi: formular 7., 8.).

III. Osim spomenutih vrsta možemo razlikovati i drugačije vrste, na koje ćemo se svrnuti kasnije na pojedinim mjestima ove knjige. Uz to poznaje trgovački svijet još različite vrste mjenicâ, no razdjelba je ova međutim samo podređene vrijednosti.

Primjerice spominjemo samo:

1. Mjenice *mjesne i udaljene* (Platzwechsel und Distanzwechsel). Mjesne mjenice zovemo one, kod kojih je mjesto izdadbe i mjesto isplate jedno te isto (vidi: formular 13.); u protivnom slučaju govorimo o mjenicama udaljenima. Samo trasirane vlastite mjenice moraju biti mjenice udaljene; sve ostale mjenice bile one tezice ili mjenice vlastite, mogu biti ili mjesne ili udaljene.

2. *Naručene mjenice* (Commissionstratten) jesu takove mjenice tezice, kod kojih izdatnik izdaje mjenicu na račun treće osobe. (Čitaj § 8. ove knjige.)

3. Mjenice *kratke* i mjenice *dugačke*. Kratke mjenice jesu one, kod kojih je rok dospjetka napram danu izdadbe ustanovljen na kratko vrijeme; a u protivnom slučaju zovu se mjenice dugačke. Koja je mjenica kratka, a koja dugačka, odlučuje običaj trgovački. Obično se uzima, da je mjenica kratka, kojoj od dana izdadbe do dana dospjetka nije ustanovljeno vrijeme preko tri nedjelje dana. Nema sumnje, da se u trgovini rađe gledaju mjenice s kratkim rokom. Obje ove vrste mogu biti mjenice tezice ili mjenice vlastite.

4. Mjenice *dobre* i mjenice *loše*. Mjenice dobre jesu takove, kod kojih su mjembeni obvezanici osobe, koje uživaju dobar kredit, a protivno od ovih jesu mjenice loše.

5. *Pohrambene (depozitne)* mjenice jesu one, koje se izdavaju s pogledom na pohranjenu (deponiranu) svotu novca, a mogu biti i mjenice tezice i mjenice vlastite. Najobičniji slučaj, kada se izdaje ovakova mjenica, jest, ako tko gotov novac, za koji drži, da mu u vlastitom stanu nije dobro spravljen, preda u pohranu trećemu komu, a ovaj mu o toj spravljenoj svoti izda mjenicu.

§ 5.

Mjembeno pravo uopće; u Austro-Ugarskoj napose.

Sva pravila, po kojima se ravna vanjski oblik mjenice i odnošaji nastali iz mjenice, sačinjavaju **mjembeno pravo**. Ono ima svoj izvor t. j. osniva se ili na odredbama države ili na običaju. Obojemu je pak pomoćnica znanost.

U *Hrvatskoj, Slavoniji i Ugarskoj* vrijedi mjembeni zakon (zakonski članak XXVII. od g. 1876.) od 5. lipnja 1876. stvoren na zajedničkom ugarsko-hrvatskom saboru u Budimpešti; u *Austriji* pak t. j. u zemljama zastupanim u carevinskom vijeću u Beču vrijedi mjembeni red uveden carskim patentom od 23. siječnja 1850.

U *Bosni i Hercegovini* uveden je 1. studenoga 1883., izuzev 2—3 promjene, doslovce austrijski mjembeni red.

Naš mjembeni zakon citiramo sa: „*mj. z.*“, a austrijski mjembeni red sa: „*austr. mj. r.*“. Za Bosnu i Hercegovinu suvišno je bilo citirati §§ tamošnjega mjembenoga reda, budući da se oni posve podudaraju s austrijskima. One pak 2—3 promjene navedene su na svom mjestu.

* * *

U nekim su državama propisi, koji se odnose na mjenice, sadržani u trgovačkom zakonu, odnosno mjembeni zakon dio je trgovačkoga zakona. Tako je na pr. po primjeru francuskoga trgovačkog zakona (code de commerce od g. 1807.) učinjeno i u zakoniku trgovačkom za kraljevstvo *Srbiju* od 20. siječnja 1860., u kojem o mjenicama govori glava VI. i VII. (§§ 76.—170.).

* * *

Vrlo se lako može dogoditi, da nastanu prijepori, odnošaji, o kojima pisani propisi ništa ne spominju, jer zakonodavac na njih nije mislio. No takovi prijepori i odnošaji moraju se riješiti i razmrsiti. Što valja u tom pogledu za pisane propise uopće, to će načelno vrijediti i za mjembeni zakon napose.

Nedostaju li ustanove mjembenoga zakona, to pristupaju redomice kao izvori mjembenoga prava:

a) *trgovački običaj*, koji i u mjembenom kao uopće u trgovačkom prometu igra osobitu ulogu;

b) *prispodabljanje (analogija)* sa sličnim ustanovama *mjembenoga* zakona. Ne rješava li naime stanoviti mjembeni slučaj ni zakon mjembeni ni običaj trgovački, to se on mora prosuditi po onim ustanovama mjembenoga zakona, koje rješavaju srodne slučajeve.

Ne može li se ni ovim putem riješiti dotični slučaj, ne nalazi li se naime srodni slučaj u mjembenom zakonu, to se imadu uporabiti:

c) *ustanove općega građanskog prava* t. j. propisi, koji uređuju pravne odnošaje među pojedincima, koji se tiču njihovih osobitih (privatnih) svrha, i koji propisi nijesu izdani prvobitno za uređenje prijepora i odnošaja, koji su nastali iz mjenice. (U Hrvatskoj i Slavoniji pa u Austriji vrijedi opći građanski zakonik, uveden kod nas cesarskim patentom od 29. studenoga 1852. U

Ugarskoj ne postoji sustavno izrađen građanski zakon, već tamo vrijede stranom pojedine kraljevske odredbe, a stranom običajno pravo; sada se i u Ugarskoj radi oko uvedenja novoga sustavnoga građanskog zakona);

d) *prispodabljanje* (*analogija*) s ustanovama *općega građanskog* zakona.

* * *

Mjenica kao bitno pomagalo trgovine prodrla je u sve one krajeve, kamo ju je dovela potreba trgovine. Većina, ako ne sva pravila, po kojima valja urediti mjembeni promet, nastaju iz bivstva njegova i naravi same stvari, a to bivstvo i narav jesu jednaki kod svih civiliziranih naroda. Pa zato nema mjembeno pravo toliko narodni, koliko opći međunarodni značaj.

Mjembeno pravo nije zavisno od osobitosti (invidualnosti) pojedinoga naroda; pa stoga je već iz narodno-gospodarstvenih obzira nužno, da se izjednače koliko više moguće one razlike, koje postoje među postojećim mjembenim pravom pojedinih država. Ova potreba jednakoga mjembenog zakonarstva postaje sve nužnijom, što se više širi industrija i što više zbog razvijenih komunikacija narodi dolaze u međusobni doticaj.

Zato nije čudo, da se već odavna počelo odlučno zahtijevati, da se kod svih civiliziranih naroda uvede *jedinstveno mjembeno pravo*.

Uz to nastojanje nema sumnje, da će se doskora moć govoriti o sveopćem ili međunarodnom mjembenom pravu, koje će kod svih izobraženih naroda biti osnovano na istim načelima i istim pravilima, te biti podlogom za jednako prosuđivanje svih pravnih odnošaja, nastalih mjembenim prometom.

Dio I.

Potrepštine mjenice.

§ 6.

I. Bitne potrepštine (svojstva) mjenice.

(§ 3., 4., 5., 6., 104. mj. z.; § 4., 5., 6., 7., 94. austr. mj. r.)

Mjembeni je zakon poradi sigurnosti prometa ustanovio one *sastavine*, *koje mora imati* svaka *isprava*, za koju se hoće, *da* u istinu *bude mjenicom*. Takove se sastavine nazivlju **bitnim potrepštinama** mjenice, jer se odnosna isprava, u kojoj ne budu navedeni svi zakonom određeni zahtjevi, ne može smatrati mjenicom. Povrh ovih bitnih potrepština *mogu* doduše u mjenici *biti* navedene i *druge okolnosti*, kojih zakon ne spominje. Premda je oznaka ovih okolnosti u mnogom pogledu vrlo korisna, ipak one nijesu ne ophodno nužne za pravnu valjanost mjenice.

Ustanovljujući *zakon* bitne potrepštine mjenice *nije odredio*, kakav *format* mjenica mora imati, a ne određuje ni *materijala*, *kojim se ona pisati ima*, jer se samo sobom razumijeva, da će jedno i drugo biti takovo, da mjenica bude sposobna za promet. Zato nema sumnje o tom, da mjenica može biti naštampana ili litografirana; samo će ona mjesta u mjenici, za koja to zakon izrijekom traži, morati biti napisana. No jer se kod uporabe takovih formulara nikada ne štampa, odnosno ne litografira čitava mjenica, već se ona mjesta, koja kod različitih mjenica različito glase, ostave prazna, da ih izdavatelj po volji ispuni, to će on, da ne pruži prilike krivotvorenju, morati gledati na to, da sve praznine ispuni ili riječima ili osobitim crtama. A zgodno je pripaziti i na to, da se na kraju svake linije pojedine riječi ne prekidaju.

Materijal, na kojem je mjenica napisana, u pravilu je papir; ali nema zapreke, da mjenica bude napisana na pergameni, na platnu i t. d. Isto to vrijedi i o materijalu, kojim se mjenica piše.

Kojim se redom na mjenici imadu napisati bitne potrepštine mjenice, u stvari ne odlučuje, premda se već običajem i to ustanovilo.

Bitne potrepštine mjenice tezice jesu:

1. *naznaka kao* **mjenica** *(izraza mjenica), koja se u sam sadržaj (kontekst) mjenice ima uzeti, i taj izraz mora biti izražen u onom jeziku, u kojem je mjenica napisana.*

Po tom dakle: a) svaka isprava, za koju izdatnik hoće, da bude mjenicom, mora se označiti *„kao mjenica“*; b) taj izraz mora se staviti u sam slog, *sadržaj* (kontekst) isprave; i c) izraz taj mora biti *u istom jeziku,* u kojem je napisana *cijela mjenica.*

Mjesto riječi *„mjenica“* mogao bi se uzeti takav izraz, koji ne samo svojim unutarnjim značenjem nego i svojim vanjskim oblikom ovomu izrazu potpuno odgovara. Može se dakle reći: *„mjembeno pismo“*, *„mjembena isprava“*.

Budući da zakon mjembeni ne izuzima nijedan jezik, to je valjana mjenica, koja je izdana ma u kojem jeziku na pr. židovskom, turskom.

Budući da zakon zahtijeva, da oznaka dotične isprave kao „mjenica“ bude napisana onim izrazom, koji odgovara oznaci u jeziku, kojim je pisana mjenica, to će se morati, ako je mjenica pisana na pr. hrvatskim jezikom, upotrebiti riječ „mjenica“; ako je u njemačkom, riječ: „Wechsel“; ako u francuskom, „lettre de change“; ako u talijanskom, „lettera di cambio“ i t. d. Ne će biti stoga valjanom mjenicom isprava, koja bi glasila „platite na ovaj Wechsel itd.“

2. *Naznaka novčane* **svote,** *koja se platiti ima. Ako se uz mjembenu svotu ugovore još i pripaci, takav se ugovor smatra kao da ne postoji.*

Narav mjenice zahtijeva, da ona glasi na novčanu svotu, i da se stoga isključi svako drugo obećanje, glasilo ono na stanovitu količinu zamjenjivih stvari ili na što drugo. Ne će po tom mjenica moći glasiti ni na vrjednosne papire, ni na stanovitu količinu dragocjenih kovi, ni na određenu količinu robe.

Na kojem mjestu i kojim se načinom novčana svota na mjenici napisati mora, o tom zakon ne određuje ništa. *Običaj je*

međutim, da se *novčana svota na mjenici piše dva puta:* jedamput *brojevima na desnom kraju* mjenice, a drugi put *slovima u samom sadržaju* (kontekstu).

Dapače kadšto biva, da je novčana svota označena i po treći put; izdatnik naime, osobito ako nije sam pisao sadržaja mjenice, napiše pred svojim potpisom jedamput čitavu svotu.

No mjenica ne će biti nevaljana ni onda, bude li novčana svota napisana samo jedamput, i to ili samo brojevima ili samo slovima [1]. Isto tako nije potrebno, da bude novčana svota označena u samom sadržaju (kontekstu) mjenice. *Da se* međutim *otegoti krivotvorenje* svote mjenice, svakako je *sigurnije,* da se *novčana svota spomene dva puta:* jedamput brojevima na okrajku i zatim u sadržaju (kontekstu) mjenice slovima.

Ako je na mjenici *svota* platežna naznačena *slovima i brojevima,* tada u slučaju razlike, po odredbi mjembenoga zakona (§ 4.), *valja* svota izražena *slovima.*

Ako li je svota izražena *više puta budi slovima budi brojevima,* tada u slučaju razlike *vrijedi manja svota* (§ 4. mj. z. i austr. mj. r.).

Po tom dakle: a) svota označena *slovima* ima *bezuvjetnu prednost* pred svotom, označenom *brojevima,* budući da se kod oznake s brojevima mnogo lakše može potkrasti bludnja ili sama oznaka krivotvoriti; b) *manji iznos uvijek odlučuje,* kada mjembena svota bude izražena više puta, i to ili *samo* brojevima ili samo slovima.

Može se međutim dogoditi, da će mjembena svota biti izražena više puta slovima, a jedamput brojevima, ili opet obratno jedamput slovima, a više puta brojevima, i da u ovoj tro- ili višekratnoj oznaci ne će biti suglasja. O ovom slučaju ne govori doduše zakon izrijekom, no on se može jedino tako riješiti, da onda, kada *svota označena* bude *više puta brojevima,* a samo *jedamput slovima, odlučiti ima* svota označena *slovima.*

Bude li pak mjembena svota izražena samo *jedamput brojevima, a više puta slovima,* i bude li u ovoj oznaci razlike, tada odlučuje ona *svota* označena *slovima, koja je manja,* pa makar bila po svom iznosu veća od svote označene brojevima.

---

[1] Po *srpskom* trgovačkom zakoniku (§ 80. toč. 2.) mora svota biti pismenima i u slogu mjenice napisana.

*

Iz rečenoga proizlazi, da će za slučaj, bude li svota označena *više puta slovima i više puta brojevima, vrijediti najmanja svota* označena *slovima*.

Uopće valja ovo pravilo samo onda, budu li razlike u količini novčane svote, a ne u oznaci novčane vrste. Bude li u mjenici *novčana vrsta*, na koju mjembena svota glasi, *različito označena*, tada takova *mjenica ne će biti valjana*, jer joj manjka tačna oznaka mjembene svote.

Ako su na mjenici spomenuti i *pripaci*, među koje ubrajamo poimence i kamate, to se po našem mjembenom zakonu uzima, da oni ugovoreni nijesu, dakle *kao da nijesu napisani;* dok mjenica ostaje valjanom, ako posjeduje ostale bitne potrepštine (vidi formular 14.).

U *Austriji* pak o tom nema spomena u mjembenom redu, već su ministarskom naredbom od 2. studenoga 1858. proglašene *nevaljanima one mjenice, u kojima se obećavaju kamati.*

3. **Ime remitenta**, *to jest ime one osobe ili tvrtke, kojoj ili po naredbi koje se imade platiti.*

Remitentom mjenice može biti ne samo pojedina osoba, nego i zajedinstvo osobâ, društvo. Svaki *remitent* ima se na mjenici označiti *imenom; ako li je* pak taj remitent *trgovac*, i ako pod osobitim imenom obavlja svoju trgovinu, odnosno, ako je remitentom *društvo dioničarsko ili trgovačka zadruga*, o kojoj je spomen u zakonu trgovačkom, tada se takav remitent ima na mjenici označiti *tvrtkom (firmom).*

Ako je remitentom *pojedina osoba*, koja nema osobite firme, tada je dovoljno, ako se navede samo njezino *građansko ime*. Krsnoga odnosno rodnoga imena nije doduše od potrebe spomenuti, ali je shodno i korisno to učiniti, da se izbjegne kojekakvim neprilikama. Isto je tako suvišno navesti prebivalište i zanimanje remitenta.

Ne bude li remitentom fizička osoba, već neko *zajedinstvo* (na pr. država, društvo), tada se i to zajedinstvo kao remitent ima označiti *svojim imenom* (dakle na pr. država francuska, društvo za odgajanje siromašne djece).

Svaka druga oznaka remitenta, pa makar inače dotična osoba bila valjano označena, nije dovoljna na pr. platite starješini „Hrvatskog Sokola“, ravnatelju realne gimnazije zagrebačke

i t. d.), pa se dotična isprava ne može smatrati mjenicom, makar su u njoj sve ostale potrepštine dobro navedene. No *nije uopće* na štetu *valjanosti mjenice*, budu li *ime ili firma remitenta krivo navedeni;* to može biti od utjecaja toliko, koliko se ona osoba, koja ne nosi ime označeno na mjenici, ne može smatrati mjembenim vjerovnikom.

S obzirom na sve, što do sada spomenusmo, *nevaljane* su *mjenice*, koje glase *na donosnika* (donositelja) (vidi: formular 15.), zatim mjenice *bjelice* (blanco mjenice) (vidi: formular 16.), t. j. one u kojima je mjesto oznake remitenta ostavljen prazan prostor; no ove posljednje mogu postati valjanima, ako se ime remitenta naknadno ispuni.

Nije međutim potrebno da se mjenica plati neposredno samomu remitentu, nego se ona može valjano platiti i onomu koji je mjenicu pravovaljanim načinom dobio iz ruku remitentovih. Drugim riječima: *Remitent je ovlašten mjenicu dalje prenositi bilo na osnovi naročite ovlasti*, koja mu je izdana na mjenici s dodatkom *„po naredbi“* („po odredbi“), bilo i *bez naročite ovlasti*, samo *ako* mu to *ne bude izrijekom* zabranjeno. Glasi li po tom mjenica: „platite gospodinu Pavloviću“ vrijedi isto tako, kao da je napisano: „platite gospodinu Pavloviću ili po njegovoj naredbi“. Obično je međutim stilizirana mjenica tako, da glasi: „platite po naredbi gosp. Pavlovića“, i ovo znači isto kao da je napisano „platite gosp. Pavloviću ili po njegovoj naredbi“.[1]

Izuzetak od pravila, da se remitent ima označiti imenom ili firmom, postoji samo kod mjenice **po (na) vlastitoj naredbi, po vlastitoj odredbi** (na sopstvenu naredbu).

Izuzetak može naime mjenicu tezicu izdati tako, da u njoj ne spomene remitenta osobitim imenom ili firmom, već da je izda na vlastitu naredbu, i da tim samoga sebe označi kao remitenta (§ 5. mj. z.; § 6. austr. mj. r.) (vidi: formular 17.). Ovakove mjenice glase: *„platite na moju vlastitu naredbu“* ili *„po mojoj vlastitoj odredbi“*, ali one mogu i ovako glasiti: *„platite meni samomu“*, jer su i ove vrste mjenicâ posve ravne ostalim vrstama tezica, pa su i one sposobne za naleđu, bio ili ne bio u njima dometak „po naredbi“.

[1] Poput francuskoga i talijanskoga bit će i po srpskom trg. zakoniku (§ 80. tač. 3.) nuždan za dalji prijenos mjenice dodatak, na temelju kojega se ovlaštuje remitent prenijeti mjenicu na drugoga.

Nema sumnje, da bi izdatnik, koji izdaje mjenicu na vlastitu naredbu do istoga cilja mogao doći i tako, da trasat izda mjenicu vlastitu, u kojoj bi njega (izdatnika) označio kao remitenta. No budući da vlastite mjenice nijesu u prometu obične, i budući da trgovački svijet od tih mjenica zazire, jer bi se mogla lako poroditi sumnja o kreditnoj sposobnosti izdatnika, to je mjesto toga milije dužniku, da njegov vjerovnik mjenicu izda na vlastitu naredbu, a on (dužnik) da je prihvati. Mjenice na vlastittu naredbu obično se izdavaju onda, kada vjerovnik ne kani mjenice staviti u promet, već se želi samo kod dužnika mjembenim načinom osigurati za svoju tražbinu.

No više puta ipak ne kani izdatnik takovu mjenicu pridržati pa jer još nezna, na koga će je prenijeti ili tko će je uz povoljnije uvjete htjeti preuzeti, nije voljan u mjenici umah označiti treće osobe kao remitenta, već je izda na naredbu vlastitu, pa je pošalje na prihvat svomu dužniku, i tako prihvaćenu naleđom dalje prenese, kada mu se pruži prilika.

I *tezica vlastita (ali ne mjenica vlastita)* može se izdati *na vlastitu naredbu;* i nema zapreke, da na mjenici jedna ista osoba bude izdatnikom, remitentom i trasatom.

4. *Naznaka* **vremena, kada se mjenica ima platiti.** *To vrijeme može za svukoliku mjembenu svotu biti samo jedno isto. Plateżni rok može se ustanoviti samo na urečeni dan, na vid (na pokaz, po volji, po viđenju), na ustanovljeno vrijeme poslije vida ili poslije dana izdadbe ili na sajam* (vašar, panađur).

Za oznaku vremena, kada se *mjenica platiti ima*, valja glavno pravilo, da se to vrijeme *unaprijed tačno i nesumnjivo* označiti mora, da se ono jasno vidjeti mora iz same mjenice, i da ne smije zavisiti od volje trasata odnosno prihvatnika. Zato će biti *nevaljane* one *mjenice*, u kojima je vrijeme isplate označeno *s obzirom na budući koji događaj* (na pr. na dan moje smrti), kao ni one, kod kojih je to vrijeme ustanovljeno *na otpovijed* ili koje bi glasile: „platite *tečajem* jedne godine", „platite *do* 25. kolovoza" i t. d. Vrijeme, kada se mjenica platiti ima, *ne smije* biti ustanovljeno *alternativno* (platite 1. lipnja ili 1. rujna 1909.), a od potrebe je, da to *vrijeme za cijelu mjembenu svotu* bude *jedno isto.* Zato su *nevaljane* tako zvane *obročne mjenice*, u kojima se za pojedine dijelove mjembene svote određuju različiti rokovi (vidi: formular 18.)

Kod obročnih mjenica običavala se primetnuti ustanova, da se pojedini obroci ustanovljeni za isplatu mjembene svote mogu odmah utjerati mjembenim putem, čim se prvi rok ne plati u vrijeme. Takova primjedba zove se *kasatorička klauzula.* Ta klauzula čini mjenicu nevaljanom već stoga, jer je vrijeme isplate ustanovljeno pod uvjet, dakle nije označeno tačno.

Da bude mjenica valjana, *ne smije vrijeme isplate biti nemoguće ni u opreci s danom kada je mjenica izdana.* Zato ne valja mjenica izdana 1. rujna 1909., koja dospijeva 1. travnja iste godine. No nejasnom ne će biti po našem zakona ona mjenica, u kojoj je naveden dan i mjesec, kada je platiti valja, ali je *izostavljena oznaka godine,* jer se u tom slučaju (§ 30 mj. z.) ima *razumijevati ona godina, u kojoj je* mjenica *izdana*, pa ako je *taj dan* u toj godini već *prošao*, tada se razumijeva *taj dan u slijedećoj godini.*

Zakon izrijekom i naročito određuje, kako se može označiti vrijeme, kada se mjenica platiti ima, jer se *plateżni rok*, ustanoviti može *samo* ili:

a) *na urečeni koji dan;*

b) *na vid;*

c) *na ustanovljeno vrijeme poslije* vida ili dana izdadbe; i

d) *na stanoviti sajam.*

Svaka oznaka vremena, obavljena kojim drugim načinom, razlogom je, da se dotična isprava ne može smatrati mjenicom. Uslijed toga su napose *nevaljane* tako zvane *običajne mjenice* (uso mjenice) t. j. takove, kod kojih se vrijeme, kada ih platiti valja, ravna po običaju mjesta (vidi: formular 19.). Na mnogim naime mjestima već se odavna, čim se počeo širiti promet s mjenicama, razvio običaj, u koje se vrijeme imadu platiti mjenice, trasirane od drugud na to mjesto; napose je to vrijeme uređeno običajem među onim mjestima, među kojima je bio življi promet s mjenicama. Taj se rok računao različito, pa je iznosio i po jedan i po više mjeseci; u pravilu je taj rok počinjao teći od pokaza mjenice, ali je bilo i takovih mjesta, gdje se počeo računati od dana, kada je mjenica izdana ili kada je prihvaćena. To vrijeme računalo se kadšto jednostruko, kadšto dvo- ili višestruko, a kadšto bi se i prepolovilo. Zato ima običajnih mjenica koje glase *na pô običajnoga vremena, na dvostruko običajno*

vrijeme (½ uso, 2 uso) i t. d. Radi sigurnosti prometa (jer se radi različitoga običaja kod svake takove mjenice vrijeme dospjelosti napose ustanoviti mora, i jer se često ne zna, da li je odlučno vrijeme običajno na mjestu, na kojem je mjenica izdana, ili na mjestu, na kojem je platiti valja) nije priznao naš zakon valjanost tim mjenicama[1].

Prema pomenutoj oznaci vremena, kada se mjenica platiti ima, dijelimo mjenice u četiri glavna skupa: u mjenice 1. *dnevne;* 2. *po datumu;* 3. *pokazne* i 4. *sajamske.*

1. Mjenice **dnevne** jesu one, kod kojih je vrijeme, kada ih platiti valja, određeno *na dan tačno ustanovljen, bilo po kalendaru, bilo drugim kojim načinom.* Takove se mjenice zato i zovu mjenice *precizne, tačne,* s tačno određenim rokom (na pr. formular 1., 2., 3., 4.).

Rok dospjetka ustanovljen je tačno onda, kada se po kalendaru odrediti dade, dakle na pr. „platite 1. rujna 1909.", „platite na Markovo 1910.", „platite na veliki petak 1911.". Ovamo spadaju i one *mjenice,* kod kojih je dan dospjetka određen *„na početak", „sredinu"* ili *„konac„* mjeseca *(primo, medio, ultimo),* jer po zakonu (§ 30. mj. z. i austr. mj. r.) takove mjenice *dospijevaju* na *prvi, petnaesti* odnosno *zadnji dan dotičnoga mjeseca.* Mjenica dakle, koja glasi: „platite početkom rujna", ravna je onoj, na kojoj je rok dospjetka određen sa „platite 1. rujna", a ona, koja glasi: „platite sredinom listopada"' ne razlikuje se od mjenice, koja glasi: „platite 15. listopada"; napokon mjenica, na kojoj je rok, kada se ima platiti, ustanovljen riječima: „platite koncem veljače" ili „koncem ožujka", ne razlikuje se od mjenice, koja glasi: „platite 28. veljače", ili ako je prijestupna godina „29. veljače", odnosno „31. ožujka".

Dan isplate nije tačno ustanovljen, pa je zato i *mjenica nevaljana,* kada je vrijeme, u koje mjenicu platiti valja, ustanovljeno riječima: „platite *na uskrs", „na duhove", „na Ivanje",* jer se iz take oznake ne može razabrati, da li vrijeme dospjetka pada na prvi ili drugi dan uskrsa ili duhova; odnosno jer ima

[1] Poput francuskoga *poznaje srpski trg. zakonik običajne* mjenice, i glede računanja mjenicâ, koje glase na „obično vreme", određuje u § 103.: „Obično vreme jeste 15 dana, koji se broje od sledujućeg dana po izdanju menice".

više Ivana, te se ne vidi na koje Ivanje platiti valja. Naprotiv je valjana oznaka vremena, kada je označena riječima: „u petak poslije uskrsa" ili „poslije duhova", jer je na pr. u ovom posljednjem slučaju nesumljivo, da je dan dospjetka peti dan poslije prvoga duhovskog svetka. Bit će tačna oznaka, po tom i valjana mjenica, koja glasi: „platite na Božić", jer je Božić samo 25. prosinca, dok je 26. već svetac sv. Stjepana.

Mjenica će biti valjanom i onda, bude li vrijeme isplate ustanovljeno na onaj isti dan, kada je ona izdana, bude li dakle mjenica glasila *„platite danas".* U praksi će se međutim ovakova mjenica jedva kada izdati, budući da joj nema nikakove razložite svrhe.

Za sigurnost prometa s mjenicama *najprobitačnije je,* kada je *vrijeme,* u koje se mjenica platiti ima, *potpuno označeno po kalendaru.*

2. Mjenice po **datumu** (dato-mjenice) jesu one, kojima je rok dospjetka ustanovljen na *stanovito vrijeme računajući od dana, kada je mjenica izdana* (na pr. formular 11., 12., 14.). Vrijeme ovo mora biti tačno ustanovljeno bilo *po danima, tjednima, mjesecima ili godinama;* a isto se tako mora jasno navesti, da dotični rok počinje teći *od dana izdadbe,* bilo to riječima: „od danas", „a dato", ili drugim kojim sličnim izrazom.

Oznaka vremena, kada se mjenica platiti ima od dana izdadbe, mora biti jasna, i bude li ta oznaka navedena na više načina, ne smije biti sama sa sobom u opreci. Zato ne valja mjenica, koja glasi: „platite mjesec dana ili četiri tjedna od danas", jer po računu mjembenoga prava „mjesec dana" i „četiri tjedna" nijesu odsjeci vremena istovetni (vidi: § 27. ove knjige).

3. Mjenice **vidne, pokazne** (Sichtwechsel) jesu one, kod kojih se vrijeme, kada ih platiti valja, određuje po *predodžbi.* One su ili mjenice *na vid, na pokaz* (na pr. formular 7.) ili mjenice, koje *dospijevaju stanovito vrijeme poslije vida, pokaza* (na pr. formular 8., 13.) Kod jedne i druge vrste zavisi vrijeme dospjelosti od volje samoga posjednika mjenice.

A. *Mjenice na vid,* pokaz, dospijevaju, kada se predoče na isplatu. Budući da ovisi lih od volje posjednika mjenice, kada će takovu mjenicu predočiti, to se ovakove mjenice ne izdavaju na velike svote.

Da stanovita mjenica u istinu bude mjenicom na vid, mora biti tako sastavljena, da se iz nje same ta okolnost jasno vidi pa zato i glase takove mjenice: *„platite na vid“*, *„na pokaz“*, *„po volji“*. Ne će biti dopušten kod tih mjenica takav dometak, iz kojega bi proizlazilo, da se mjenica prije izmaka određenog vremena ne može predočiti na isplatu. Takova primjedba učinila bi mjenicu nevaljanom.

B. *Mjenice*, koje dospijevaju *stanovito vrijeme poslije vida, pokaza*, jesu one, koje dospijevaju po izmaku stanovitoga roka, koji počinje teći od dana, kada mjenica bude predočena. Taj rok može se ustanoviti isto onako, kao i kod mjenica po datumu: *po danima, tjednima, mjesecima ili godinama*. Takova mjenica glasi na pr. *„šest dana poslije vida“*, *„četiri mjeseca poslije vida“* i t. d. (vidi: § 27. ove knjige).

4. *Mjenice* **sajamske** jesu one, koje dospijevaju za vrijeme stanovitoga *određenog* sajma, i koje se imadu ne samo platiti u mjestu, gdje se taj sajam drži, već koje su *ujedno i trasirane na mjesto* dotičnoga *sajma* (vidi: formlar 20.)

Budući da ima sajmova, koji traju više nego jedan dan, to samom oznakom sajma nije vrijeme dospjetka tačno ustanovljeno. Tu nepotpunost nadoknađuje zakon, i o tom je govor niže u § 27. ove knjige. Ako mjenica ne glasi na sajam domaći, tada odlučuju zakoni onoga mjesta, gdje se isplata tražila bude.

Opaziti nam je jošte, da se vrijeme dospjetka mjenicâ ne previdi, običaje se ono u trgovačkom svijetu napose označiti (obično crvenom tintom) na lijevoj strani mjenice nad sadržajem njezinim (vidi: formular 4., 11.).

5. **Potpis imena** ili **tvrtke izdatnika** (trasanta, teznika).

Po smislu i duhu zakona nije slobodno, da izdatnik ime svoje napiše poprijeko preko sadržaja ili uz sadržaj mjenice; a nije ni dopušteno, da izdatnik ime svoje napiše na zadnjoj strani mjenice.

Potpis izdatnikov stavlja se na kraju mjenice, gdje se ona završuje, obično *na desno izpod sadržaja*.

Nije od utjecaja, da li je potpis izdatnikov napisan *tintom*, olovkom, bojom ili *drugim materijalom; da li je sadržaj mjenice pisao sam izdatnik* ili tko drugi, *da li je potpis izdatnikov* stavljen

in bianco, i sadržaj naknadno napisan ili ispunjen; a nije zapreka valjanosti, ako potpis bude stavljen na biljegu.

Za valjanost mjenice zahtijeva se, da bude ime izdatnika *napisano;* nije stoga dovoljno bude li to ime natiskano, litografirano ili štampiljom udareno Kod potpisa izdatnikova dostatno je spomenuti ime bez ikakove dalnje oznake, a napose ne treba spomenuti ni krsnoga, rodnoga imena, ni stana, ni zanimanja izdatnikova. *Obično* se međutim kod podpisa izdatnikova *navodi i krsno, rodno ime*, ako i ne cijelo, *barem početnim slovima*, i to osobito onda, kada se više njih naziva jednakim imenom.

Izdatnik se može u ostalom *označiti i firmom*. Kako valja potpisivati trgovačku firmu, određuje trgovački zakon.

Za valjanost mjenice svejedno je, da li je potpis izdatnika istinit ili nije (t. j. ako ga i ne bude potpisala osoba, koja je kao izdatnik navedena), dovoljno je, ako se samo na njoj taj potpis nalazi.

Isto tako ne utječe na valjanost mjenice netočnost i nepotpunost imena izdatnikova, samo je od potrebe, da bude dotično ime tako označeno, da se iz upotrebljenih slova bude mogla razabrati odnosna osoba, i da ne bude sumnje o tom, da je dotična osoba u istinu namjeravala cijelo svoje ime potpisati. Ni onda ne će biti mjenica nevaljanom, kada se potpis izdatnikov ne bi mogao pročitati, ako se samo iz odnosne oznake imena razbira, da je to u istinu potpis.

U kojem jeziku i kakovim je slovima potpisano ime izdatnika, u stvari ne odlučuje.

Budući da je i po mjembenom pravu dozvoljeno zastupanje s pogledom na sve mjembene poslove, to će se i *potpis izdatnikov moći obaviti po zastupnicima* tim načinom, da ne će biti mjembeno obvezan dotični zastupnik, već onaj u čije ime taj zastupnik radio bude.

Potpiše li tko mjenicu kao zastupnik treće osobe, učinit će to najzgodnije tako, da najprije *potpiše onu osobu, u čije ime izdaje mjenicu, uz oznaku*, da postoji *punovlasni odnošaj*, a zatim da pod njezino ime stavi *potpis svoga imena*; na pr. za Pavla Milića Dragutin Blažić v. r. *No da mjenica* bude *valjanom*, bit će dovoljno, *ako* dotični *zastupnik* jednostavno *potpiše* ime *svoga punovlastitelja bez posebne oznake, da postoji punovlast*. Ako pak *netko*, premda ima punovlast treću osobu potpisati kao izdatnika,

mjenicu potpiše svojim vlastitim imenom ne spomenuv pri tom imena svoga *punovlastitelja* (mandanta), tada *jamči* dotični *punovlasnik, punomoćnik* (mandatar) sam na temelju svoga potpisa. Kojim će načinom potpisivati trgovačku firmu trgovački pomoćnici, a napose prokuristе i zastupnici trgovačkih društva, to određuju propisi zakona trgovačkoga.

Bude li punovlasnik označio na mjenici izdatnika tako, da napiše najprije ime svoga punovlastitelja, a onda svoj potpis, tada će se odnosni punovlastitelj moći označiti tako, da ime ili firma njegova bude natiskana, litografirana, štampiljom udarena ili drugim sličnim načinom označena; zakon bo zahtijeva samo *potpis faktičnog izdatnika*, a taj u ovom slučaju nije odnosni punovlastitelj, već dotični punovlasnik.

Takav način potpisivanja dovoljan je za valjanost mjenice; da li on pak odgovara punovlasnomu odnošaju, to je pitanje nezavisno od formalne valjanosti mjenice.

Od gornjega pravila, da je za valjanost mjenice od potrebe, da izdatnik svoje ime potpiše, dopušta naš mjembeni zakon (§ 104. mj. z.) izuzetak u onom slučaju, ako izdatnik radi tjelesne mane *ne može* potpisati svoga imena, *ali* je inače *pisanju vješt*. U ovom je slučaju mjesto potpisa izdatnikova dovoljan njegov *rukoznak*, koji u ostalom mora biti ovjerovljen po sudu ili javnom bilježniku. Sada navedeno pravilo vrijedi međutim ne samo za izdatnika, nego za svakoga, tko se hoće mjenicom obvezati. — Drukčije je po austrijskom mjembenom redu. Austrijski mjembeni red (§ 34. austr. m. r.) priznaje naime pravovaljanom svaku mjembenu izjavu, izjavljenu ručnim znakom, na koliko je samo taj znak ovjerovljen po sudu ili po javnom bilježniku bez obzira na to, dali taj znak potječe od onoga, koji ne zna ili koji ne može pisati.[1] [2]

6. **Ime tezovnika,** *to jest one osobe ili tvrtke, koja ima platiti.*

U pogledu oznake tezovnika (trasata) imenom ili pismom vrijedi ono isto, što je gore navedeno s obzirom na remitenta i izdatnika.

[1] U Srbiji (§ 80.$_3$.), ako izdavatelj *ne može* potpisati mjenice, to će pored svoga imena krst staviti, pa će to osim onoga, koji je potpisao, još 2 svjedoka svojim potpisom na mjenici posvjedočiti.

[2] Vidi § 10. ove knjige.

Zakon ne propisuje mjesto, na kojem se ima u mjenici staviti *oznaka trasata ili* tako zvana *„adresa"*; u *pravilu* se međutim ta oznaka stavlja na prednjoj strani i to *odozdo s lijeva*.

S obzirom na gornju odredbu zakona *ne će biti mjenica valjanom*, ako kod *trasirane vlastite mjenice* trasat bude označen riječima *„na mene samogâ"*.

Ne će smetati valjanosti mjenice, ako trasat bude označen netačno ili nepotpuno ili makar posve krivo. U tom slučaju mogu nastati doduše neprilike s obzirom na prihvat, ali to ne će biti na štetu valjanosti same mjenice, pa će ostale mjembene izjave stavljene na takovu mjenicu biti od mjembene kreposti. Ali će biti zaprekom valjanosti mjenice, bude li trasat tako označen, da se ne bi moglo razabrati, koja osoba ili firma ima biti trasatom. *Ne će biti* po tom *valjana mjenica*, ako bude trasat označen riječima: *„novčanomu zavodu u Zagrebu"*.

7. *Naznaka* **mjesta, gdje se ima mjenica platiti.** *Mjesto naznačeno pored imena ili tvrtke tezovnika, ako na mjenici nije posebice naznačeno koje ino platište, valja i kao platište i kao prebivalište tezovnika. — Ako je na mjenici više mjesta naznačeno, to valja prvo imenovano mjesto kao platište.*

Mjesto, gdje se ima mjenica *platiti*, označuje se *obično kod oznake trasata* na pr. g. Milić u Zemunu; no *ne smeta* nimalo valjanosti mjenice, ako se mjesto isplate ne spomene kod adrese već u samom *sadržaju* mjenice. Dakle može mjenica glasiti: „platite na ovu mjenicu u Senju" i t. d.

Mjesto, gdje će se mjenica platiti, obično se sudara s mjestom prebivališta trasatova, jer zakon predmijeva, da je to mjesto zajedno i mjesto isplate. Dapače i onda, ako nije izrijekom navedeno ni mjesto prebivališta trasatova ni posebno mjesto isplate, bit će mjenica valjanom, ako je samo *uopće pokraj imena trasatova spomenuto kakovo mjesto*, jer zakon naročito ističe predmnjevu, da je to mjesto zajedno i prebivalište trasatovo i mjesto isplate na pr. „Ivan Jurković — Petrinja".

Pomanjkanje oznake mjesta, gdje se mjenica platiti ima, ne može nadoknaditi ni mjesto izdadbe ni to, da je prihvatnik kod prihvata spomenuo posebno koje mjesto.

Mjesto isplate ima se na mjenici jasno i razgovijetno naznačiti, da ne bude sumnje o tom, gdje je platište njezino. No ne

traži se za tačnu oznaku, da bude navedena *ulica i kuće broj*, gdje će se mjenica isplatiti; premda će u stanovitim slučajevima biti *od osobite koristi*, da se navedu i gornje okolnosti.

Po našem mjembenom zakonu (§ 3. toč. 7. mj. z.), *ako* je na mjenici naznačeno *više mjesta*, valja *prvoimenovano* kao *plaitište* t. j. smatraju se ostala mjesta kao da nijesu upisana. Ne bude li se iz mjenice moglo razabrati, koje je od navedenih mjesta prvo imenovano, tada će biti mjenica nevaljanom, jer će joj manjkati tačna oznaka platišta.

Razumijeva se samo sobom, *da ne će* biti *valjana mjenica*, na kojoj bude platište označeno izrazom: *„platit će se gdje god“* ili *„na svim mjestima“*, jer ovakovom oznakom mjesto isplate nije ustanovljeno. Bude li međutim kao platište spomenuto posebno mjesto, i ovomu primetnuta gornja oznaka, to će dotična mjenica biti valjana; glasi li dakle mjenica: *„platit će se u Zagrebu ili gdjegod“*, to je mjenica *plativa* u *Zagrebu*.

Mjesto, gdje će se mjenica platiti, ne mora u ostalom biti suglasno s mjestom prebivališta trasatova, kao što to posvjedočuju domicilirane mjenice.

8. *Naznaka* **mjesta, dana, mjeseca i godine izdadbe.**

Vrijeme, kada je mjenica izdana, može se označiti samo *načinom kalendarskim*, a svaka će druga oznaka biti nevaljana. Kalendarska oznaka nije međutim samo ona, u kojoj je stanoviti mjesec označen imenom svojim, a dan dotičnim kalendarskim brojem, već i ona, iz koje se nesumnjivo može razabrati makar i drugim načinom dotični mjesec i dan izdadbe; zato će biti valjano datirana mjenica, koja bude glasila: „U Zagrebu na Markovo g. 1910.“, ali ne će biti valjana ona, koja bude glasila: „na uskrs“, „na duhove“. S razloga, navedenoga kod dnevnih mjenica, bit će valjano datirana mjenica i onda, bude li glasila na „početak“, „sredinu“ ili „konac“ kojega mjeseca. (Vidi str. 24.).

Nije dopušteno na mjenicu staviti *dvostruki datum*, *osim* ako se vrijeme označuje *po starom i novom kalendaru*, jer se inače ne može razabrati, koji je od tih datuma mjerodavan.

§ 7.

II. Bitne potrebštine (svojstva) mjenice vlastite.

(§ 110. mj. z.; 96. austr. mj. r.)

Bitne potrepštine mjenice vlastite jesu:

1. naznaka kao **mjenica**, koja se *u sadržaj mjenice* uzeti ima, i taj izraz mora biti izražen u *onom jeziku, u kojem je mjenica napisana* (vidi: § 6. tač. 1. ove knjige);

2. naznaka novčane **svote**, koja se platiti ima. Ako se iznad svote mjembene ugovore još i *pripaci*, takav se ugovor po *našem zakonu u obzir ne uzima;* dok u astrijskom mjembenom redu nema ustanove glede ovoga potonjega (vidi: § 6. tač. 2. ove knjige);

3. **ime** one **osobe ili tvrtke, kojoj** ili **po naredbi** koje se **ima platiti** (vidi: § 6. tač. 3. ove knjige.)

Mjenica vlastita, kao što to već istaknusmo (str. 22.), *ne će se moći izdati na vlastitu naredbu*, jer to zakon izrijekom dopušta samo za mjenice tezice, dok mjenice vlastite ne spominje;

4. naznaka **vremena, kada se mjenica platiti ima** (vidi: § 6. tač. 4. ove knjige);

5. **potpis izdatnika** s njegovim imenom ili tvrtkom (vidi: § 6. tač. 5. ove knjige);

6. naznaka **mjesta, godine, mjeseca i dana izdadbe** (vidi: § 6. tač. 8. ove knjige).

Izprava, koja nema svih tih potrepština, ne može se smatrati mjenicom vlastitom.

Kao što se vidi, te su *sastavine u glavnom one iste, koje i kod tezicâ;* jedino **otpada** kod mjenica vlastitih, s obzirom na narav mjenice vlastite, **oznaka „trasata“** (vidi: § 6. tač. 6. ove knjige), zatim **mjesto**, gdje se **mjenica platititi ima** (vidi: § 6. tač. 7. ove knjige).

Uz ove izuzetke valjaju o „bitnim potrepštinama“ mjenice vlastite sva ona pravila, koja su spomenuta kod tezicâ.

Premda narav mjenice nužno zahtijeva, da u njoj označeno bude mjesto, gdje će se mjenica platiti, to ipak zakon za mjenice vlastite izrijekom toga zahtjeva ne stavlja. No jer je po naravi mjenice ipak nužno znati mjesto, gdje će se ona platiti, bilo je od potrebe u samom zakonu odrediti, što će biti za slučaj onaj, ne bude li u mjenici vlastitoj napose spomenuto mjesto

isplate. Toj potrebi zadovoljava zakon tim, što ustanovljuje, da se kod *vlastitih mjenica, na kojima ne bude* osobito **platište naznačeno**, smatra **mjesto izdadbe kao platište.** Zakon zajedno dodaje da se spomenuto mjesto smatra i kao prebivalište izdatnika (§ 111. mj. z., § 97. austr. mj. r.).

Bude li u mjenici vlastitoj navedeno *više mjesta isplate*, bilo alternativno bilo kumulativno, *vrijedi kod nas prvo imenovano* mjesto kao *platište* mjenice (vidi: str. 30).

Bude li pak platište označeno izrazom: *„platit će se gdjegod“* ili *„na svim mjestima“*, tada se *takova mjenica vlastita ne će smatrati nevaljanom*, kao što to biva kod tezicâ, jer se takav dometak smatra kao da nije napisan, pa se *platištem* mjenice ima smatrati mjesto, *gdje je mjenica izdana.*

§ 8.

Nebitni dodaci na mjenici.

U mjenici *imade* i takovih *dodataka, kojih mjembeni zakon ne propisuje,* dapače i takovih, o kojima u zakonu uopće ni spomena nema. Oni niti su od utjecaja na samu mjembenu obvezu, *niti su* uslijed toga za *valjanost mjenice potrebiti.*

Dodaci ovi dodavaju se na *temelju običaja trgovačkoga* i s obzirom *na način, kako je mjenica nastala*, pa se zovu **nebitni, izvanredni, trgovački, gradanskopravni dodaci, svojstva, sastojine mjenice.** Među takove dodatke spadaju između ostalih ovi:

I. Oznaka valute.

Valuta je uzvrata, koju primatelj mjenice pruža onomu, koji mu je u vlasništvo predaje; ona je *razlog*, s kojega *trasant ili indosant drugomu komu daje mjenicu.* Valuta može biti različita; ona zavisi od dogovora između onoga, koji mjenicu daje, i onoga, koji je preuzima; premda se često zbiva, imenito kod mjenicâ na vlastitu odredbu, da izdatnik mjenicu izdaje ne dogovoriv se prije o valuti s onim, komu je kani predati. — Već s ovoga razloga uzima se, da valuta ne može utjecati na valjanost mjenice.

Ako se međutim kraj svega toga obično u mjenicama *spominje klauzula o valuti*, biva to stranom stoga, *da ne bude* možda

zapreke za cirkulaciju mjenice, *jer se u nekim državama* (na pr. u Francuskoj, u Srbiji) *oznaka valute zahtijeva kao bitna* njezina *sastojina*, a stranom stoga, jer je ta oznaka *prešla u običaj*, a da se uopće i ne misli štogod njom izreći. Dokaz je tomu, što se i kod mjenicâ po vlastitoj naredbi stavlja dometak: „valuta u računu“, premda taj dometak nema nikakova smisla.

Obične oznake, kojima se označuje odnošaj valute jesu: **„valutu primio“** ili **„vrijednost primio“**, kada je izdatnik odnosno indosant od primatelja mjenice primio uzvratu zato, što mu je ovaj mjenicu dao; **„valuta u novcu“** ili **„valuta u robi“**, kada se uzvrata dana za mjenicu sastoji u gotovom novcu ili u robi; **„valuta u računu“**, kada je valuta kreditirana ili kada su davatelj i primatelj mjenice u zamjenitom obračunu; **„valuta u zamjeni“**, kada je dana mjenica za mjenicu; **„valuta se razumijeva“**, kada se davatelj mjenice s primateljem sporazumio o naknadnoj isplati i t. d.

Izdatnik mjenice na vlastitu odredbu, bude li pisao klauzulu o valuti, napisat će: *„vrijednost“* ili *„valuta kod mene samoga“*, jer doklegod on mjenicu naleđom ne prenese, niti je tko valutu platio, niti je tko duguje.

Valuta ne mora se u ostalom ticati remitenta i izdatnika, *već izdatnika* i koje *treće* osobe, što biva imenito kod naručenih mjenica *(naručena rimesa)*[1] gdje za onoga, koji prima mjenicu, treći valutu daje.

Tako na pr. prema formularu 21. Janko Ružić duguje Milku Paviću svotu od 2500 kruna, ovaj potonji pak dužan je Josipu Jurkoviću također iznos od 2500 kruna. — Pavić pozvat će Ružića, da izda mjenicu na račun njegov (Pavićev), i da za remitenta označi Jurkovića.

II. Oznaka podmirbe.

Kao što je valuta uzvrata, koju primatelj mjenice daje onomu, od koga je mjenicu dobio, tako je i **podmirba ili pokriće naknada, koju izdatnik mjenice** *(ili onaj, po čijem je nalogu mjenica izdana)*, **daje trasatu, koji je mjenicu platio.**

[1] Vidi o pojmu rimese § 34. ove knjige.

Trasat će redovito mjenicu prihvatiti i platiti samo onda, *dobije li*, ili imade li nade dobiti, *naknadu* za onu svotu, koju mu valja dati kod isplate mjenice. Trasat će stoga mjenicu isplatiti odnosno prihvatiti onda, ako u tu svrhu dobije naknadu, sastojala se ona u gotovom novcu, vrijednosnim papirima ili tražbinama, koje ili dospijevaju prije mjenice ili koje trasat pod gotov novac prima; on će to učiniti i onda, ako je izdatniku ili onomu, po čijem se nalogu mjenica izdaje, dužan ispuniti tražbinu kakovu, koju će namiriti tim, da mjenicu isplati.

Trasat sklonit će se međutim *na isplatu* mjenice (odnosno na njezin prihvat) i onda, *ako* bude *voljan* dotičnu *svotu kreditirati* trasantu ili onomu, na čiji se račun mjenica izdaje; a to će učiniti ili onda, ako bude imao u ruci jamstvo, da će mu trasant (ili onaj, na čiji je račun mjenica izdana) tu svotu s kamatama i troškovima nadoknaditi ili ako mu bude htio uslugu iskazati, nadajući se pouzdano, da će i bez te sigurnosti dobiti naknadu.

Da li je *trasat za isplatu (odnosno za prihvat) mjenice podmiren ili nije*, i ako jest, *kojim načinom*, to sve *na samu mjenicu ne spada*, jer se osniva na prilikama, koje se ne tiču mjenice [1].

Premda *podmirba nema mjembenopravnoga značenja*, *običaje se ona ipak* na mjenici *spomenuti*. No budući da podmirbi mogu biti povodom različite prilike, koje se same mjenice ni najmanje ne tiču, pa budući da se imenito u trgovačkom svijetu ne mili, isto tako kao ni kod oznake valute, te prilike na javu iznositi, to se formula o podmirbi ili tako zvana *podmirbena klausula* (Deckungs-, Revalirungsclausel) običaje *što općenitije izraziti*. Obično se na mjenici veli: *„pa ćete je* (naime mjembenu svotu) *isplatiti na moj račun"; „pa je uračunajte na moj račun"*. Sama sobom ova oznaka ne znači ništa, jer se njom u bitnosti samo veli, da će se izdatnik i trasat, kada ovaj bude platio, o podmirbi već sporazumjeti. *Izdaje li* izdatnik mjenicu na *račun treće osobe, to se osoba*, na čiji se račun mjenica izdaje, *označuje* obično *početnim slovima* na pr. *„pa je uračunajte na račun* L. G."

Takovu mjenicu zovemo **naručenom** tezicom, **komisionalnom tezicom** (Comissionstratte); dotična pak treća osoba, na čiji se račun takova mjenica izdaje, zove se *naručitelj (komitent)* (vidi: formular 22.). Najjednostavniji razlog ovoj mjenici može biti međusobno izravnanje tražbinâ. Trasat (u formularu 22. „Karić") dužan je na pr. trećoj osobi („Ljudevitu Golubiću") svotu od 496 kruna; ova pak treća osoba („Golubić") duguje izdatniku („Stručiću") također 496 kruna. Mjesto da se ove isplate izvrše, isplatit će trasat mjenicu mjesto trećoj osobi („Golubiću") remitentu („Franiću") za izdatnika („Stručića"): tako je izravnan u jednu ruku dug među trasatom i trećom osobom, u drugu ruku među trećom osobom i izdatnikom.

III. Oznaka obavijesti.

U prijašnjoj tački navedeni odnošaj, u kojem se nalazi izdatnik naprema trasatu, povodom je, da će *izdatnik* (trasant), ne bude li među njim i trasatom već prije dogovoreno, *trasata za vremena obavijestiti o sadržaju mjenice, koju je* na njega *trasirao ili koju kani trasirati*, pa mu tom prilikom *priopćiti, kako će za isplatu* te mjenice *biti podmiren*. Ta obavijest biva u formi posebnoga pisma, koje se naziva **pismom obavjesnim** (Avisobrief, Bericht).

---

[1] S drugoga gledišta polaze drugi neki zakoni. Tako na. pr. srpski trgovački zakon povodeći se u tom za zakonom francuskim određuje:

§ 85. „Izdatelj menice ili onaj, za koga se račun ona izdaje, mora se brinuti, da blagovremeno pošlje povučenu menicom sumu; no izdatelj menice za račun koga drugog lično je obvezan samo prema prenositeljima i pritežatelju menice".

§ 86. „Zakon smatra, da su novci blagovremeno poslani, ako onaj, na koga je menica povučena, u vreme, kad je rok njenom plaćanju, duguje izdatelju ili onome, za koga je račun menica vučena, onoliku sumu, kolika je u menici označena."

§ 87. „Primi li se (akceptira) menica, onda se smatra, da je suma za izmirenje potrebna u rukama prijemnika (akceptanta); prijem služi za dokaz o tome prema prenositeljima (žirantima). Ali primila se menica ili ne primila, to opet izdatelju, u slučaju odricanja, pripada dokazati, da su oni, na koje je menica vučena bila, imali u rukama sumu za podmirenje njeno potrebnu. Ne uzmože li to dokazati, mora dati jemstvo, ma da je protest i posle određenog vremena iziskat".

Takova *obavijest važna* je napose u poslovnom životu, jer se njom može često *na put stati krivotvorenim i lažnim mjenicama*. Trasat naime poredit će samo predočenu mu mjenicu s njezinim sadržajem, označenim u obavjesnom pismu, pa će odmah moći doznati, je li predočena mu mjenica lažna ili krivotvorena.

Obično obavješćuje izdatnik trasata; no bude li *mjenica trasirana na tuđi račun*, može *onaj, na čiji se račun mjenica izdaje, također obavjestiti trasata;* u tom slučaju šalju se dva obavjesna pisma.

Da je takova obavijest u istinu poslana, ili da se kani poslati, običaje se označiti na samoj mjenici s dodatkom, **klausulom „po obavijesti", polag dojave** (Avisoclausel).

Svaki *trasat* dobivši mjenicu s takovim dodatkom *dobro će učiniti, da je ne prihvati* odnosno *ne isplati*, dok *ne dobije toga pisma*, jer je moguće, da će ga sadržaj njegov skloniti, da ne prihvati ili ne isplati mjenicu. Važan je poimence sadržaj toga obavjesnoga pisma i za onaj slučaj, bude li trasat možebiti kasnije tražio od trasanta podmirbu. *Trasant naime dužan je* samo onda *podmiriti trasata, zadovolji li trasat* njegovu *nalogu, izdanomu u obavjesnom pismu*.

Ne kani li izdatnik poslati obavjesnoga pisma, označuje to na samoj mjenici dometkom: *„bez obavijesti", „bez dojave";* nije li pak izdatnik još odlučan, hoće li ili ne će li obavijestiti trasata, to dodaje na mjenici: *„po obavijesti* (polag dojave) *ili bez nje"*.

Ako trasat u ovom potonjem slučaju prihvati ili isplati mjenicu, a naknadno dobije obavijest, u kojoj mu se nalaže, da mjenice ne plati ili da je plati uz stanovite uvjete, to ne će utjecati na njegovo pravo zahtijevati podmirbu, jer je bio vlastan prihvatiti odnosno platiti mjenicu i bez obavijesti.

IV. Oznaka „po naredbi".

Obično se na mjenici *spominje* i ta oznaka jedno stoga, *jer* se već *uobičajila*, a drugo stoga, jer *ima državâ, gdje se* takova *oznaka „po naredbi"* smatra *bitnom sastavinom* mjenice.

Što znači ta oznaka i zašto je po našem mjembenom zakonu suvišna, spomenuto je na str. 21.

V. Biljegovanje mjenica.

Kao što u svim državama, tako su i kod nas **mjembeni poslovi podvrgnuti biljegovini,** koja se *odmjeruje po svoti*, na koju mjenica glasi.

Nije li mjenica biljegovana ili nije li dostatno, to *mjembeni posao ne postaje nevaljanim*, nego dotična *stranka*, koja je obvezana po postojećim propisima podmiriti biljegovnu pristojbu, *počini dohodarstveni prekršaj*, pa je dužna platiti u ime kazni desetero-, dotično pedeseterostruki iznos biljegovne pristojbe.

Pristojbena tarifa za mjenice i mjembene prosvjede.

Ljestvica I.

Plaća se za mjenicu, koja glasi					biljegovina od krunâ	biljegovina od filira (helera)
		do	150	kruna	—	10
preko	150	„	300	„	—	20
„	300	„	600	„	—	40
„	600	„	900	„	—	60
„	900	„	1.200	„	—	80
„	1.200	„	1.500	„	1	—
„	1.500	„	1.800	„	1	20
„	1.800	„	2.100	„	1	40
„	2.100	„	2.400	„	1	60
„	2.400	„	2.700	„	1	80
„	2.700	„	3.000	„	2	—
„	3.000	„	6.000	„	4	—
„	6.000	„	9.000	„	6	—
„	9.000	„	12.000	„	8	—
„	12.000	„	15.000	„	10	—
„	15.000	„	18.000	„	12	—
„	18.000	„	21.000	„	14	—
„	21.000	„	24.000	„	16	—
„	24.000	„	27.000	„	18	—
„	27.000	„	30.000	„	20	—
„	30.000	„	33.000	„	22	—
„	33.000	„	36.000	„	24	—
„	36.000	„	39.000	„	26	—
„	39.000	„	42.000	„	28	—
„	42.000	„	45.000	„	30	—

i t. d. od svakih 3.000 kruna po 2 krune više; ostaci ispod 3.000 kruna računaju se kao potpuna svota.

Ljestvica II.

Plaća se za mjenicu, koja glasi					biljegovina od krunâ	biljegovina od filira (helerâ)
		do	40	kruna	—	14
preko	40	„	80	„	—	26
„	80	„	120	„	—	38
„	120	„	200	„	—	64
„	200	„	400	„	1	26
„	400	„	600	„	1	88
„	600	„	800	„	2	50
„	800	„	1.600	„	5	—
„	1.600	„	2.400	„	7	50
„	2.400	„	3.200	„	10	—
„	3.200	„	4.000	„	12	50
„	4.000	„	4.800	„	15	—
„	4.800	„	6.400	„	20	—
„	6.400	„	8.000	„	25	—
„	8.000	„	9.600	„	30	—
„	9.600	„	11.200	„	35	—
„	11.200	„	12.800	„	40	—
„	12.800	„	14.400	„	45	—
„	14.400	„	16.000	„	50	—

Dalje od svakih 800 kruna po 2 krune 50 filira (helera) više; ostaci ispod 800 kruna smatraju se kao potpuno.

Za biljegovanje mjenicâ vrijedi kod nas u glavnom ovo[1]:

I. **Ovozemne** t. j. u Hrvatskoj, Slavoniji i Ugarskoj izdane mjenice, bile one tezice ili vlastite, (isto tako i sve njihove dvogubke i svaki izvornom naleđom proviđeni prijepis mjenice), gla-

[1] Pobliže vidi: „Uredovna sbirka zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi. U Zagrebu. Knjigotiskara C. Albrechta 1883.“ — Zakonski članak XLV. od g. 1887. o preinaci nekih ustanova na biljege i pristojbe odnosećih se zakona i uzakonjenih propisa. — Mjembeni zakon (Tumač) od dra. Frana Vrbanića str. 135.—140. — *Kocian: Zakoni i propisi o biljegovini i pravnim pristojbama* (izdanje hrvatskih zakona br. XIII. knjižare Lav. Hartmana (Stj. Kugli); osim ostaloga st. 277., 278., 279.; *Kocian: Tumač financijalnim zakonima. Tumač i rječnik uredovnoj zbirki zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi.* Knjiga prva. (Zagreb, 1908.; vlastita naklada); — vidi napose: tarif. čl. 20/99 „mjembeni prosvjedi“ str. 506., 507.; tarif. čl. 21/98 „mjenice“ str. 507.—510.; *Horvat: Biljegovnik* (gore navedeno izdanje br. XXIV.), osim ostaloga str. 118. do 121.; *Mašek: Biljegovni propisi* za sudb. postupak (isto izdanje br. XXVII.)

sile one na stanoviti rok, na vid (pokaz) ili stanoviti rok poslije vida (pokaza), *bez obzira* na to, *da li su* plative u *ovozemstvu ili inozemstvu*, biljeguju se *prema svoti*, na koju glasi mjenica, i to:

a) *ako* se već iz same mjenice *ne razbira*, *da* se isplata ima obaviti *kasnije nego 6 mjeseci* od dana izdadbe — *po ljestvici I.*;

b) ako iz mjenice proizlazi, da isplata ima slijediti *kasnije nego 6 mjeseci* od dana izdadbe — *po ljestvici II.*

Kod mjenicâ na *vid* ili na stanovito vrijeme *poslije vida*, *koje potpadaju biljegovini po ljestvici I.*, *nastaje* slijedeći *dan iza* roka od *6 mjeseci*, otkada je mjenica izdana (ako mjenica plateža radi nije bila jošte predočena), *obveza doplatiti* naknadno biljegovnu pristojbu *prema ljestvici II.*

Isto valja *o mjenicama* izdanima na stanoviti rok (na pr. 5 mjeseci a dato), *ako se nakon 6 mjeseci*, računajući od dana izdadbe, *dalje davaju.*

Svako produživanje mjenice potpada pod pristojbu *po ljestvici I., ako produženi* rok ne *premašuje 6 mjeseci;* a u svakom *drugom slučaju po ljestvici II.*

Rok produživanja računa se počevši od prijašnjega roka isplate. *Kod mjenica izdanih u ovozemstvu mora se podmiriti biljegovna pristojba prije potpisa.*

II. **Inozemne** *(transito mjenice)* t. j. u inozemstvu izdane, i **u ovozemstvu plative** *mjenice potpadaju* u pravilu biljegovnoj *pristojbi*, *čim su unesene u ovozemstvo*, i to po istim pravilima, kako je to rečeno za mjenice izdane u ovozemstvu, s tom jedino razlikom, da tu *valja rok od 6 mjeseci zamijeniti s rokom od 12 mjeseci.*

Ako se u inozemstvu izdane i **u inozemstvu plative** mjenice **u ovozemstvu u promet stave**, ima se od takovih mjenica odnosno od svakoga u ovozemstvu obavljenoga produljenja, *za* svakih 200 *kruna* mjembene svote, platiti biljegovina od 4 *filira* (helera).

Imade li se zbog naknadnoga očitovanja ovakova mjenica u ovozemstvu platiti ili ako se ona pred sudom upotrebi, to se mora razlika pristojbe prema gore navedenomu podmiriti.

Biljegovna pristojba kod *inozemnih mjenica* imade se podmiriti prije, nego se one u ovozemstvu stave u promet (prije nego se na njih napiše kakav prihvat, naleđa; prije nego se platež

obavi, prosvjed podigne ili se mjenica uredovno upotrebi), i to *svakako, prije* nego mine *14 dana, otkako je mjenica u ovozemstvo prenesena*[1].

Kako se podmiruje biljegovina na mjenicama?

A) *Biljegovina* za mjenice izdane u **ovozemstvu** *podmiruje se uporabom državnih* mjeničnih *bjelica*, na kojima je odgovarajuća *biljegovka* već *natiskana*.

Privatne mjenične bjelice slobodno je upotrebiti samo pod uvjet, budu li one *prije* potpisa *prebiljegovane* po uredu, ovlaštenom na to po ministru financijâ. *Mjenice izdane drugim načinom na privatnim bjelicama* imadu se smatrati *kao da nijesu biljegovane*, pa makar bile proviđene propisanom biljegovkom.

Glasi li *mjenica na tako veliku svotu, da joj ne odgovara* ni *najviša* na erarijalnim mjeničnim bjelicama *natiskana biljegovka* (30 kruna), tada se ima *dio pristojbe, koji manjka, u roku od 8 dana* iza potpisa mjenice u *gotovu novcu uplatiti* kod *nadležnoga financijalnog ureda;* a može se namiriti i porabom biljegovki[2].

Isto tako valja postupati i onda, *kada se pristojba za mjenicu, podmirena* prvobitno *po ljestvici I., nadopuniti ima* u smislu postojećih naredaba do iznosa pristojbe označene *u ljestvici II.*

B) Kod mjenica izdanih u **inozemstvu** *prilijepi se biljegovka na leđa mjenice neposredno ispod naleđa ili napisâ*, koji se možda nalaze na mjenici i koji su napisani *u inozemstvu*, pa se ta *biljegovka* ili mora *prebiljegovati* (kako je gore spomenuto za mjenice izdane u ovozemstvu) *ili* pak datumom i potpisom imena *prepisati po onoj osobi, koja prva u ovozemstvu na mjenicu* odnoseći se *pravni čin izvede* ili na to koga drugoga na mjenici ovlasti.

Ustanove o biljegovnim propisima, koji se odnose *na inozemstvo i inozemce, ne mogu se proteći na zemlje i državljane zastupane u carevinskom vijeću.*

Ne bude li kod mjenicâ, koje se imadu biljegovati po *ljestvici I., biljegovna pristojba uopće* podmirena *ili u manjem iznosu* nego li to zakon propisuje, tada će se ona stranka, koja je u smislu pristojbenih propisa obvezana podmiriti tu pristojbu, *kazniti pedeseterostrukim iznosom biljegovne pristojbe*, koja se imala platiti. *Ne bude li* pak biljegovna svota podmirena *propisanim načinom*, tada iznosi ta *kazan deseterostruki iznos. Kada se* kod mjenica u smislu postojećih biljegovnih propisa *imade biljegovina nadoplatiti po ljestvici drugoj, kaznit će se deseterostrukim iznosom* ona *stranka*, koja je obvezana podmiriti pristojbu, ako toj naknadi ili *uopće ne zadovolji* ili u *nedovoljnom iznosu, ili* ako tu naknadu *ne* izvede *propisanim načinom.*

Od **mjembenih prosvjeda** ima se podmiriti *stalna biljegovna pristojba:*

1. kada ih sastave *javni bilježnici:* od *prvoga arka 2 krune*, od svakoga *daljega* arka *jedna* kruna;

2. kada ih sastave *kotarski sudovi* (nema li naime u dotičnom mjestu javnoga bilježnika):

a) ako mjembena tražbina ne premašuje *400 kruna*, od *prvoga arka 4 krune*, od svakoga *daljega* arka *jedna* kruna.

b) ako mjembena *tražbina premašuje 400 kruna*, od *prvoga arka 6 kruna*, od svakoga *daljega* arka *jedna* kruna:

Biljeg, koji se tiče mjembenoga prosvjeda, ne lijepi se na prosvjed, nego na zapisnik, koji vode o prosvjedima javni bilježnici dotično sudovi (§ 38. ove knjige)[1].

---

[1] Kada se *mjenica za stečenje hipotekarnog prava* (zaloga) *uknjiži* ili *predbilježi*, u koliko je podmirena pristojba samo po ljestvici I., nastaje obveza, da se prije, nego se podnese uknjižbena ili predbilježena molba, *dopuni* na mjenici onaj dio pristojbe, za koji bi pristojba *uporabom ljestvice II.* veća bila. To ne vrijedi kada tečajem mjembenoga postupka temeljem sudbene odluke uslijedi uknjižba ovršnoga prava. (Vidi tarif čl. 21/98. opaska 5.)

[2] Okružnica kr. ministra financijâ od 19. kolovoza 1894. br. 87.187., kojom se djelomice preinačuju propisi o podmirenju biljegovine od ovozemnih mjenica.

[1] Naredba kr. ministra financijâ od 10. studenoga 1894. br. 75.594, odnosno kr. hrvat.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosuđe, od 23. prosinca 1894. br. 14.548. — Zb. p. n. IV., br. 541., st. 296.

Okružnica banskog stola od 27. XII. 1901. br. 32.300. veli, da javni bilježnici nijesu ovlašteni za mjembene prosvjede računati osim u § 14. toč. 7. bilježničke tarife ustanovljene pristojbe još pisariju i pristojbu za odpravke. — Zb. p. n. VII., br. 856., st. 135.

Dio II.

Mjembena sposobnost i obveze, koje proistječu iz mjembenoga posla.

§ 9.

Mjembena sposobnost.

(§§ 1., 95., 122. tač. 11. mj. z. i §§ 1., 84., 98. tač. 10. austr. mj. r.)

Mjembena sposobnost jest **ovlast** (pripadajući pojedincu po postojećem pravu), kojom stanovita osoba može **pravovaljano sklapati mjembene poslove.** Ta mjembena sposobnost *dvovrsna* je prema tomu, da li ta pravna ovlast služi u svrhu, da dotična osoba mjembenim poslom stječe samo prava ili da li se ona tim poslom mjembeno-pravno obvezuje. U prvom slučaju govorimo o **aktivnoj** mjembenoj sposobnosti, a u drugom o **pasivnoj** *mjembenoj sposobnosti.*

Svaki onaj, koji je *sposoban* uopće *stjecati pravo*, taj je i *aktivno* mjembeno *sposoban.*

Kada je govor o mjembenoj sposobnosti bez potanje *oznake*, onda imademo pred očima *pasivnu* mjembenu *sposobnost.*

Mjembeno (pasivno) sposobni jesu samo oni, koji su uopće *kadri*[1] *obvezati se* pravovaljano pogodbom.

[1] Po mjembenom zakonu, koji vrijedi za *Bosnu i Hercegovinu* (§ 1.) mjembeno su *sposobni* samo oni *trgovci* i *trgovačka društva*, koja su unesena u trgovačkim registrima.

Trgovački zakonik za kraljevstvo *Srbiju* veli u § 76.: „svaki Srbin može menicu izdati, primiti i ovu na drugog preneti"; a § 77. određuje: „izuzimaju se od toga samo seljaci, koji se ratarskim poslom zanimaju, prosti vojnici i svi nižeg čina od potporučnika garnizonske vojske, žene udate i maloljetnici, ako ovi posljednji (žene udate i maloljetnici) nemaju na to propisanog dozvoljenja" — (t. j. prve dozvole muža, a potonji dozvole oca odnosno tutora). — Izda li međutim mjenicu seljak, prosti

Ne mogu se pogodbom pravovaljano obvezati, **nemaju** dakle **(pasivne) mjembene sposobnosti:**

1. **maloljetnici** t. j. osobe, koje nijesu navršile 24. godinu života.

Izuzetak od ovoga pravila čine, jesu dakle pasivno mjembeno sposobni:

a) *djeca*, koja su izašla *ispod vlasti očinske* prije navršene 24. godine, ako ih otac odobrenjem suda izrijekom otpusti ispod očinske vlasti, ili ako otac dopusti dvadesetoljetnomu sinu, da vodi vlastito kućanstvo;

b) *maloljetnici, koje je sud* nakon navršene 20. godine *proglasio punoljetnima* t. j. podijelio im sva prava, koja pripadaju onima, koji su uistinu navršili 24. godinu;

c) *maloljetnici navršivši 18. godinu života*, koji se *očevom* dotično *skrbnikovom*, po tutorskoj oblasti potvrđenom *privolom, bave samostalno obrtom;*

2. osobe **punoljetne**, glede kojih je sud dopustio i javno oglasio, da se **očinska vlast ili tutorstvo** za njih **produljiti** ima:

3. osobe **bijesne, lude** i **slaboumne**, zatim **rasipnici**, koje je sud za takove proglasio, pa ih stavio pod skrbništvo:

4. **gluhonijemi**, kojima je nakon dovršene 24. godine na **njihov zahtjev** sud postavio **skrbnika**[1];

5. **nedopuštena društva** (po § 26. općega građanskoga zakonika nijesu sposobna steći prava, ne mogu se po tom toga ni obvezati):

6. osobe, kojima je *mjembena sposobnost oduzeta* **posebnim propisima;** ovamo spadaju napose oni, koji su položili *zavjet redovnički*, i koji stoga ne mogu upravljati svojom imovinom.

vojnik ili vojnik nižega čina od potporučnika garnizonske vojske i žena bez dozvole muža, to po § 78. rečenoga zakonika trgovačkoga nastaje po dotičnika građanskopravna obveza. Izda li pak mjenicu maloljetnik bez dozvole očeve ili tutorove, to za njega (maloljetnika) po § 79. ne važi ova mjenica ništa, osim ako se tim polučila korist za maloljetnika. No u ovom potonjem slučaju može se naknada tražiti samo u običnoj građanskoj parnici.

[1] Malodobnika odnosno onoga, koji je pod skrbništvom, može na temelju mjenice obvezati i za nj mjenicu potpisati zakonito tutorstvo (dotično tutor ili skrbnik), ukoliko je na to naročito posebnom odlukom pristala nadležna nadtutorstvena odnosno skrbnička oblast (kot. sud, u gradovima sirot. povjerenstvo).

Ako takov redovnik istupi iz reda, prestaje njegova mjembena nesposobnost. U oslalom ta [illegible] mjembene nesposobnosti prosuđuje se *prema pravilim[illegible]noga reda*[1].

Vojnici su prema [illegible] propisima *pasivno mjembeno sposobni u istočnoj, ali ne [illegible] monarhije;* jer u Cislajtaniji nije stavljena izvan kreposti [illegible] naredba od 3. srpnja 1852., kojom se izrijekom veli, da aktivni i umirovljeni časnici, kao i momčad boreće se vojske nemaju pasivne mjembene sposobnosti; dok su u Hrvatskoj, Slavoniji i Ugarskoj uvedenjem mjembenoga zakona od g. 1876. stavljeni izvan kreposti svi zakoni i propisi, koji su u pogledu mjembenoga prava postojali, dakle i sada spomenuta cesarska naredba.

Što se tiče žena, to imadu po našem zakonu *pasivnu mjembenu sposobnost sve žene* bez razlike, ako su samo kadre pravovaljano se obvezati.

Spomenuli smo, da su mjembeno obvezani oni, koji se uopće mogu pogodbom obvezati. Budući da o tom vrijede posebni propisi za Hrvatsku, posebni za Ugarsku, a drugi opet za zemlje zastupane u carevinskom vijeću, to će se i mjembena sposobnost pripadnikâ Hrvatske i Slavonije ravnati po propisima, koji kod nas o tom valjaju.

Mjembena sposobnost inozemca prosuđuje se u pravilu **po zakonima** one **države**, kojoj dotični **inozemac pripada.** Jedino, *ako inozemac sklopi mjembeni posao u ovozemstvu,* prosuđuje se ovaj *po inozemnim ili ovozemnim zakonima prema tomu, po kojem je zakonu* mjembeni *posao valjaniji i potpuniji.* Inozemac po tom, koji je po zakonu svoje domovine nesposoban sklopiti mjembenu obvezu, bit će obvezan, ako je po zakonu ovozemnom mjembeno sposoban.

Napiše li osoba, koja nema pasivne mjembene *sposobnosti*, ipak na mjenicu kakovu mjembenu *izjavu*, tada na temelju takove izjave *ne može* po dotičnu osobu *nastati mjembeno-pravna obveza.*

[1] Po § 27. našega kaznenog zakona nijesu mogli sklopiti za sebe obvezatna posla oni, koji su radi zločinstva osuđeni na kazan smrti ili na kazan teške tamnice (ovi posljednji dotle, dok im traje kazan). Zakonom međutim od 10. lipnja 1890. o posljedicama kaznenih osuda i kazni prestala je odnosno dokinuta je valjanost ove ustanove kaznenoga zakona.

Za prosudjivanje mjembene sposobnosti ili nesposobnosti stanovite osobe *mjerodavno je ono vrijeme, kada je mjenica predana u promet* s potpisom te osobe, bez obzira na to, da li je dotičnik poslije izgubio odnosno zadobio mjembenu sposobnost.

§ 10.

Obveza glavnoga dužnika i ostalih mjembenih obvezanika.

Kada *mjenica dospije* mora posjednik mjenice *zahtijevati isplatu* mjembene svote *od glavnoga dužnika* (prihvatnika mjenice tezice odnosno izdatnika mjenice vlastite). *Ne plati* li *glavni dužnik*, imade posjednik mjenice pravo tražiti isplatu od *svih* onih, *koji su mjenicu potpisali*, i tim preuzeli na se obvezu mjenicu o dospjetku isplatiti. *Prema tome obvezani* su svakomu posjedniku mjenice *izdatnik, indosant, prihvatnik* i *aval* **Obveza** je **ova solidarna** t. j. mjembeni dužnici jamče jedan za sve, a svi za jednoga[1].

Iz ove solidarne obveze slijedi:

1. svaki *indosant* jamči ne samo svomu indosataru nego i *svakomu daljemu posjedniku mjenice: da će trasat,* bude li mu mjenica na prihvat predočena, bez ograničenja je *prihvatiti;* kada je pak prihvati, da će do vremena dospjetka biti *sposoban za isplatu;* i napokon da će *mjenica* u vrijeme dospjetka *biti isplaćena;*

2. *posjednik* mjenice može *po svojoj volji* u isto vrijeme *utužiti* i *glavnoga dužnika* mjenice i *prednike*, i to ili *sve* ili samo *neke* ili samo jednoga od njih, a da *tim ne gubi prava tužiti ostale;*

3. *posjednik* mjenice *nije* kod tužbe *vezan na red naleđa;* njemu je slobodno utužiti ponajprije kogagod od svojih prednika, pa ne uspije li, može se obratiti na drugoga koga od prednikâ; pače mu je slobodno opet iznova utužiti prednika,

[1] Načelo solidarnosti („zajedničko jamstvo") mjembenih obvezanika ističe srpski trg. z. u § 116. veleći: „Svi, oni, koji su menicu potpisali, nju primili ili preneli, obvezani su jedan za drugog jemstvujući prema njenom pritežatelju".

koga je već tužio, pa je onda od tužbe odustao (ako nije možda međutim zastara nastupila; § 46. ove knjige);

4. *isplatom* mjenice *po jednom od* mjembenih obvezanika *riješeni su* obveze *svi* njegovi *sljednici*, kojima je on sam jamčio; no onaj, koji je mjenicu isplatio, može se poslužiti pravom tužbe protiv glavnoga dužnika i ostalih svojih prednika.

Ne će li tko da zbog potpisa svoga na mjenici *jamči* za isplatu mjembene svote, *mora* to kod potpisa *izjaviti* (na pr. „kao svjedok", „bez obveze" i t. d.). Usmena u tom pogledu učinjena izjava nema vrijednosti.

O mjembeno-pravnoj kreposti onih mjembenih izjava, koje su učinjene namjesto potpisom imena *križem ili drugim kakvim rukoznakom*, spomenuli smo već na str. 28.

Kao što smo za izdatnika rekli (str. 27.), da se *potpis* može obaviti *po zastupnicima*, tako se uopće može i svaki drugi, ne samo izdatnik, mjembeno-pravno po zastupniku obvezati, pa će tim načinom biti *mjembeno-pravno obvezan* ne dotični zastupnik, *već onaj, za koga je zastupnik potpisao*. Zastupnik (punomoćnik, punovlasnik) potpisat će ime dotičnika, koji ga je opunomoćio, i ime svoje uz oznaku svoga punovlasnoga odnošaja; dakle na pr. „Petrović punomoćnik Pavlovića", ili „Pavlović po zastupniku Petroviću", ili „u zastupanju Pavlovića — Petrović", ili naprosto: „za Pavlovića — Petrović".

Tko potpiše mjembenu izjavu kakvu **kao punovlasnik** čiji, a k tomu **nema punovlasti** t. j. koji je ili prekoračio svoju punovlast ili uopće radio bez punovlasti, **jamči** isto tako kao da je sam odlučio obvezati se mjembeno-pravno, pa se njegovo svojstvo kao mjembenoga obvezanika ravna prema položaju, što bi ga bio zauzimao tobožnji punovlastitelj (§ 105. mj. z.; § 95. aus. mj. r.). Tako na pr. prihvatnikov punovlasnik (punomoćnik), koji je prekoračio svoju punomoć ili je prihvatio za drugoga mjenicu, a da na to nije bio ovlašten, obvezan je mjembeno-pravno kao da je sam mjenicu prihvatio.

Istim načinom *jamče* osobno i oni *štitnici* i oni *zastupnici* (na pr. suprug kao zakoniti zastupnik supruge; otac kao zakoniti zastupnik malodobne djece), koji *prekoračivši svoju ovlast* potpišu kakvu mjembenu izjavu.

Prijeporno je pitanje: mogu li kod nas sklopiti mjembenu obvezu po punomoćniku osobe, koje neznadu pisati (analfabeti)

i koje se po tom ne mogu na mjenici obvezati svojim rukoznakom (str. 28.). Mi držimo, da ne mogu [1].

Nalaze li se na mjenici **izjave osobâ, koje nemaju pasivne mjembene** sposobnosti, onda to **ne utječe nikako na valjane obveze ostalih** (§ 2. mj. z.; § 3. austr. mj. r.). Osobe dakle pasivno mjembeno sposobne ostaju mjembeno-pravno obvezane i onda, ako se na istoj mjenici nalaze izjave takovih osoba, koje ne jamče mjembeno-pravno, jer nemaju pasivne mjembene sposobnosti.

Ako dakle na pr. izdatnik mjenice ne bude imao pasivne mjembene sposobnosti, to će takova mjenica, bude li inače imala sva zakonom propisana svojstva, ne samo biti valjana, nego će na temelju te mjenice biti mjembeno-pravno obvezani: prihvatnik, indosanti, avali i t. d.; riječju sve osobe, kojih se potpisi nalaze na mjenici, ako su one samo mjembeno sposobne. Analogno vrijedi to i za slučaj, budu li prihvatnik, indosant, aval ili počasni prihvatnik i t. d. osobe, koje nemaju pasivne mjembene sposobnosti.

§ 11.

Mjembeno jamstvo.

(§§ 66.—69., 112. tač. 8. mj. z.)

Kako je znano, govorimo o *mjembenom jamstvu*, poručanstvu, *kada tko jamči, osigura* drugomu *ispunjenje mjembene obveze*, na koju se treća osoba obvezala. Govoreći *ovdje* o mjembenom jamstvu *mislimo* samo na pravo mjembeno jamstvo, koje je napisano na mjenici, *na avala* (str. 11.).

Svako jamstvo moralo bi biti ovisno o opstanku glavne obveze; prestankom njezinim prestaje i ono prvo; jamstvo ne može imati drugoga sadržaja do onoga, što ga ima glavna obveza.

No *po našem* mjembenom *zakonu nije ovisan opstanak mjembenoga jamstva o opstanku glavne obveze* onoga obvezanika, za koga se jamstvo preuzima. Jer po našem mjembenom zakonu obveza

[1] Vidi u ostalom str. 625. i sl. „Mjembeni zakon" od dra. Frana Vrbanića. *Prema* jednoj *rješidbi kr. stola sedmorice* (od 13. siječnja 1893. br. 4681. — Mjesečnik prav. društva XIX. 135) *može se* mjembeno *obvezati nepismena osoba*, kada je njenim privoljenjem treći potpiše.

avala postoji i onda, ako onaj, za koga je jamstvo preuzeto, ni nema pasivne mjenbene sposobnosti t. j. i onda, ako i ne postoji ona mjembena obveza, za koju je jamstvo preuzeto. Tim je *obveza* avala učinjena posve *samostalnom* i *neovisnom* od obveze mjembenoga obvezanika.

Kao što je u prijašnjem paragrafu jur istaknuto, *obveza avala* jest *solidarna;* ona je po svojoj vrsti onakova, kakova i obveza onoga, za koga se preuzima jamstvo. Aval je u onom *opsegu odgovoran* za isplatu mjenice, u *kojem* je odgovoran (odnosno ako nema pasivne mjembene sposobnosti, u kojem bi bio odgovoran, da je imade) *onaj, za koga je jamstvo preuzeo.*

Ako nije jasno naznačeno, za koga je *jamstvo preuzeto*, to se uzima, da je *jamstvo preuzeto* za *glavnoga dužnika* ili kod mjenice tezice, ako još nije prihvaćena, za izdatnika.

Prema onomu, što smo dosada naveli, razumije se samo sobom, da *aval* mora biti osoba *pasivno mjembeno sposobna*, jer inače ne može jamčiti za isplatu mjembene obveze.

Budući, da je obveza avala iste vrste kao i obveza onoga, za koga je jamstvo preuzeo, to je *vlasnik mjenice* dužan, da *steče i opčuva* **protiv avala** mjembeno *pravo*, **učiniti sve** ono, *što* zakon određuje za opčuvanje prava *protiv* onoga *mjembenoga* obvezanika, **za koga je jamstvo preuzeto** (§ 68. mj. z.).

Po tom će na pr. da se steče i sačuva mjembeno pravo protiv avala koga od prednika, kao i protiv avala onoga glavnog dužnika, kod koga je označen domicilijat, biti potrebno predočiti mjenicu glavnomu dužniku odnosno domicilijatu na isplatu, dok to ne će biti od potrebe, da se uzdrži mjembeno pravo protiv avala onoga glavnog dužnika, kod koga nije domicilijat naznačen.

Kada **aval** mjenicu *plati*, tada *ima* po zakonu **dvostruko pravo.** U jednu ruku prema onom, za koga je preuzeo mjembeno jamstvo, u drugu ruku pak prema *ostalim* mjembenim *obvezanicima.*

Isplatom dobiva aval ponajprije *pravo* mjembene *tužbe protiv onoga, za koga je preuzeo jamstvo*, za koga je mjenicu platio.

S obzirom na ostale mjembene obvezanike stupa aval na mjesto onoga, za koga je jamstvo preuzeo, pa mu *pripada mjembeno pravo protiv ostalih mjembenih obvezanika, koliko bi to* pravo *pripadalo i onomu* prvomu, *da je mjenicu platio* (69. mj. z.).

Iz onoga, što smo rekli o jamstvu, proizlazi da mu je svrha osigurati mjembenu obvezu neke osobe. No to je moguće postići i tako, da se ovo osiguranje prikrije pod oblikom takove mjembene izjave, iz koje nije odmah očito, da se iza dotične mjembene izjave sakriva osiguranje drugoga. Ovo *prikriveno osiguranje običnije* je u prometu s mjenicama *od osiguranja očitoga*, jer nitko, a poimence trgovac, ne će na prvi mah prikazati svijetu svoj kredit u takovu svjetlu, da mu je za nj trebalo sudjelovanje treće osobe; on voli tu potrebu prikriti tim, da one osobe, koje uistinu posreduju za njegov kredit, prikaže u takovom obliku, po kojem će se držati, da te osobe sudjeluju kao mjembeni obvezanici na stanovitoj mjenici iz drugoga razloga, a ne iz razloga osiguranja. *Prikriveno osiguranje upotrebljava se rado, jer se* njim *povisuje uopće kredit i sigurnost mjenice.* Promet otklanja već s prve ruke kao nepouzdane takove trgovce, koji svojim mjenicama nastoje pribaviti kredit i sigurnost vidljivim posredovanjem trećih osoba.

Netko može *osigurati* prema tomu drugoga *prikrivenim načinom:* 1. kao *izdatnik*, 2. kao *indosant*, ili 3. kao *prihvatnik.*

1. A. je dužnik B-ov, pa mu nudi za svoj dug mjenicu, no B. se ne zadovoljuje s potpisom A-ovim, već želi imati jamstvo treće osobe na pr. C-a. Sada će C. trasirati mjenicu po naredbi B-ovoj na A-a, koji će mjenicu prihvatiti. U ovom slučaju jamči C. kao *izdatnik*, pa će ga B. putem zavrate moći pozvati na isplatu, ako A. u vrijeme ne plati.

2. C. može jamčiti i kao indosant B-u. Dužnik A. trasira naime po naredbi C-ovoj mjenicu, a ovaj je indosira na B-a, i u ovom slučaju jamči C. vjerovniku A-ovu B-u kao *indosant.*

3. Dužnik A. trasira mjenicu po naredbi B-ovoj na C-a, a ovaj je *prihvati.*

C. može međutim posredovati i kao *počasni prihvatnik* u korist A-ovu.

U svim tim slučajevima ne pokazuje se dotično posredovanje za treću osobu kao takovo, već kao kakova druga mjembena izjava, pa se stoga toga ona i mora prosuđivati po onim istim pravilima, po kojima valja prosuđivati svaku drugu mjembenu izjavu, koja se u tom obliku pokazuje. Zato naš zakon ne govori o takovom prikrivenom jamstvu.

* * *

Austrijski mjenbeni red ne govori napose o mjenbenom jamstvu. Potpis „per aval“, o kojem je govor samo mimogred (§ 7., 81. aust. mj. r.), shvaća se i prosuđuje kao obveza *iz supotpisa* mjenice, koja se od jamstva bitno razlikuje [1].

[1] Poput francuskoga ne sadržaje ni srpski trgovački zakonik dostatnih ni jasnih ustanova o mjenbenom jamstvu, jer § 119. veli: „. . . jemac obvezuje se zajednički i onim istim načinom, kao što su se obvezali izdatelj i prenositelji, ako dotične strane nisu drukčije ugovorile“.

Vidi dr. *Fran Vrbanić: Mjenbeni zakon (Tumač)* str. 448. i sl.

Dio III.

Naleđa.

§ 12.

Pojam i vrste naleđe.

Mjenica može biti predmetom prometa; ona može iz ruku remitentovih prijeći u ruke treće, iz njih u ruke četvrte osobe i t. d. Onaj, koji mjenicu prenosi, napiše na hrptu, na leđima mjenice, da je na drugu osobu prenosi. Ta **pismena izjava, *kojom se* mjenica na drugoga prenosi, *zove se* naleđa.** Usmenih naleđa nema.

Naleđom *prenosi se redovno* na drugoga *vlasnost* mjenice; na temelju takova prijenosa može dotični indosatar raspolagati s mjenicom, kako ga je volja. Takovu naleđu zovemo: **naleđom redovitom.**

Redovita naleđa može po svom obliku biti: a) *potpuna* ili *ispunjena;* b) *nepotpuna* ili naleđa *bijela.*

Potpuna ili ispunjena naleđa jest ona, koja sadržaje *ime indosanta* i ime *indosatara*, i običnu *izjavu, kojom se* mjenica *prenosi.* Na pr. „mjesto mene gosp. Petroviću — Ivanović v. r.“; „za mene platite g. Petroviću — Ivanović v. r.“; „neka se plati g. Petroviću — Ivanović v. r.“; „platite g. Petroviću — Ivanović v. r.“; „gosp. Petroviću ili po njegovoj odredbi — Ivanović v. r.“; „po odredbi gosp. Petrovića — Ivanović v. r.“; dapače nema zapreke za valjanost potpune naleđe, ako je ona naprosto označena: „g. Petrović — Ivanović v. r.“, jer se iz ovakove naleđe razbira bezdvojbeno, da je indosant kanio mjenicu prenijeti, i ova formula znači toliko kao da je napisao: „g. Petrović neka digne mjenbenu svotu“ (vidi: formular 24.).

*

Naleđa pak *bijela ili nepotpuna* (giro in bianco, charte blanche) jest ona, kod koje nije označeno ime indosatarevo, i *indosant napiše* samo *svoje ime ili tvrtku* (vidi: formular 24.).

Moguće je dalje, da se naleđom ne prenosi vlasnost mjenice, kako to biva kod naleđe redovite, već samo *ovlast zastupati indosanta* za onaj slučaj, kada bude trebalo njegova mjembena prava čuvati ili vršiti. Takovu naleđu zovemo **naleđom punovlasnom** (procura-naleđa; naleđa na inkasaciju, naleđa izvanredna, neprava, jednostavna) (vidi: formular 24.).

§ 13.

I. Redovita naleđa.

(§§ 8. do 14. mj. z.; §§ 9.—16. austr. mj. r.)

Spomenuli smo već (st. 21.), da nije od potrebe, da remitent bude napose ovlašten mjenicu na drugoga prenijeti. On to može svagda učiniti, glasila mjenica po naredbi ili ne, samo ako izdatnik ne zabrani dalji prenos (§ 8. mj. z.; § 9. austr. mj. r.)

U potonjem slučaju gubi mjenica narav prenosivosti, pa se ne može pravovaljano indosirati. Takova *zabrana prijenosa* zove se **recta-zaporka,** a sama mjenica **recta-mjenica** t. j. takova, po kojoj s njom spojena prava stječe samo u njoj označeni remitent, pa se po tom i ima mjenica njemu isplatiti (vidi: formular 23.).

Da se međutim mjenica uistinu smatrati može recta-mjenicom, mora to njezino svojstvo biti navedeno u samom sadržaju mjenice t. j. izdatnik mora dalju naleđu naročito i jasno zabraniti u samom slogu mjenice. U tu se svrhu obično upotrebe riječi: „ne po naredbi"; dakle na pr. „platite g. Petroviću no ne po njegovoj naredbi i t. d.". Slobodno je međutim mjesto ovih riječi, koje zakon samo primjerice navodi, služiti se i drugim kojim izrazom, kojemu je isti smisao; dakle na pr. „bez naleđe", „bez daljega prijenosa" i t. d. *Ne će biti* međutim *dovoljno* za oznaku recta-mjenice, budu li na tiskanoj bjelici naprosto *izbrisane riječi „po naredbi"*, jer kako znamo, mjenica je sposobna za prijenos i onda, kada ne glasi „po naredbi".

Indosira li se *usprkos* rečenoj *zabrani recta-mjenica*, tada po naročitoj odredbi zakona ovakova *naleđa nema mjembeno-pravne*

kreposti t. j. prijenos mjenice obavljen po remitentu, komu je izdatnik zabranio naleđu, nema svojstva mjembeno-pravne naleđe, pa ne samo da izdatnik takove mjenice ne jamči mjembeno-pravno onomu, na koga je remitent tu mjenicu prenio, već ni prihvatnik takove mjenice ne jamči drugomu već samo remitentu i izdatniku njezinu; isto tako ne obvezuje se mjembeno-pravno ni remitent sa svoje strane takovim prijenosom. *Recta-mjenica ne može* se uopće ni *indosirati.*

To su posljedice, ako izdatnik zabrani prijenos mjenice. No drugo je, ako *pojedini indosant zabrani dalji prijenos mjenice*, a izdatnik nije prvobitno zabranio, da se može na drugoga prenijeti. Jer zakon daje ovlast zabraniti mjembenopravni prijenos putem naleđe ne samo izdatniku, nego i svakomu posjedniku mjenice dopuštajući mu, da riječima: „ne po naredbi" ili kojim drugim izrazom, koji isto znači, zabrani dalji prijenos mjenice. Takova naleđa zove se **recta-naleđa** (vidi: formular 24.); dotični indosant je *recta-indosant*, a onaj, na koga se mjenica indosira takovom zaporkom, *recta-indosatar*. Indosira li se uz tu zabranu mjenica po recta-indosataru ipak dalje, tada protiv recta-indosanta nemaju prava zavrate oni, na koje iz ruku indosatara prelazi mjenica t. j. drugim riječima recta-naleđa ne utječe na mjembenu obvezu ni prednika ni sljednika recta-indosanta; ona ne dokida s obzirom na posjednika mjenice niti mjembene obveze izdatnikove ni prihvatnikove; ona *ne priječi*, da se mjenica i *dalje* ne bi mogla *pravovaljano naleđiti;* jedino *nemaju* oni *indosatari*, kojima je *poslije recta-indosatara* u ruke došla mjenica, *nikakva prava* (mjembeno-pravne zavrate) *protiv* onoga *indosanta, koji je stavio recta-zaporku* (§ 13. mj. z.; § 15. aust. mj. r.). *Druge* su po tom *posljedice, ako izdatnik zabrani prijenos* mjenice, *a druge*, ako tu *zabranu stavi indosant.*

Naleđom prelaze na indosatara sva prava iz mjenice, a *napose i pravo mjenicu dalje naleđiti.* (§ 9. mj. z.; § 10. aust. mj. r.) Indosatar dobiva dakle posve samostalno i nezavisno pravo, koje pripada vlasniku mjenice po sadržaju njezinu i po naravi njezinoj, bez obzira, je li ili nije li ta prava imao indosant. Posljedicom je na pr. ovoga načela, da će indosatar isplatu mjenice tražiti od glavnoga dužnika i od svojih prednika; da ne će biti kod toga vezan na red prijašnjih naleđa; da pravnoj valjanosti

naleđe ne smeta, da li je naleđa koja krivotvorena, lažna ili inače nevaljana, *samo ako je mjenica valjana i t. d.*

Mjenica se *može* valjano *naleđiti* i na *izdatnika, trasata, prihvatnika* ili *predidućega* koga indosanta, na *počasnoga prihvatnika, jamca;* — a oni je mogu isto tako valjano dalje naleđiti (§ 9. mj. z.; § 10. aust. mj. r.). Drugim riječima mjenica se može naleđiti na *one osobe*, koje su *već obvezane* s obzirom na tu mjenicu.

Nastane li međutim taj potonji slučaj t. j. indosira li se mjenica na takovu osobu, koja je s obzirom na jednu istu mjenicu već obvezana, tada se pravo takova indosatara ili ograničuje ili posve izjednačuje s obzirom na mjembenu obvezu, kojom je on obvezan zbog prijašnjega svog položaja budi kao glavni dužnik budi kao mjembeni obvezanik druge vrste. To nastaje ne samo u onom slučaju, kada prijašnji mjembeni obvezanik mjenicu kao indosatar opet dobije pa je pridrži, već i onda, kada je on i opet dalje indosira.

Drugim riječima onomu, na koga je mjenica prešla putem naleđe, *i koji je već prije posjedovao mjenicu, pripadaju samo ona prava, koja su mu pripadala, kada je prvi put mjenicu posjedovao.*

Uzmimo na pr. da je mjenica prešla redomice na:

a
b
c
d
e
f
g
d
h
k

Prema tomu prešla je mjenica od *c* na *d*, i zatim opet od *g* došla u ruke *d*. U slučaju ako glavni dužnik ne plati o dospjetku mjenice, pa se ova nalazi u rukama *d*, iza kako ju je primio od *g*, ne će moći *d* zahtijevati isplatu mjembene svote od svojih prednika *e*, *f*, *g*, jer je on *(d)* također i prednik njihov, od koga bi oni mogli zahtijevati isplatu. Po tom će *d* moći *zahtijevati isplatu putem zavrate* samo od *a*, *b*, *c*. Ako li je pak mjenica prije dospjetka prešla od *d* na *h*, *k*, to će moći *h*, *k* zahtijevati *isplatu* mjembene svote *od svih svojih prednika,* dakle i od *d*.

Uzmimo drugi primjer. Mjenica prešla je redomice na *a*, *b*, *c*, *d*, i nalazi se o dospjetku svom u rukama prihvatnika *p*.

Prihvatnik (p) u tom je slučaju sljednik prema *a*, *b*, *c*, *d*; no *ne će moći* od njih *zahtijevati isplate* mjembene svote, jer on njima jamči kao glavni dužnik. Tu se dakle sastaje pravo i obveza u istoj osobi, pa po tom prestaje jedno i drugo t. j. niti će on primiti niti platiti mjembene svote.

Da uopće bude naleđa mjembenopravno valjana, zahtijeva se prije svega, *da* mjenici *ne manjka* nijedna *bitna potrepština.* Manjka li mjenici jedna od bitnih potrepština ili izgubi li svojstvo mjenice (na pr. zastarom), tada nemaju mjembenopravne kreposti ni naleđe stavljene na takovu ispravu.

Po *našem* zakonu mora svaka *naleđa* biti napisana *na zadnjoj strani* mjenice (§ 10. mj. z.); ali po austrij. mj. redu (§ 11., 12. aust. m. r.) nema zapreke, da naleđa (izuzev bijele) bude stavljena i na prednju stranu mjenice, ako samo iz dotične izjave nesumnjivo proizlazi, da je ona u istinu naleđa.

Povrh potpune naleđe (st. 51.) može se na mjenicu staviti i *naleđa bijela. Svrha* bijeloj naleđi jest, da se njom *olakša* mjembeni *promet*, pa da se mjenica za promet prikladnijom učini. Uvedenjem naime bijele naleđe postiglo se, da posjednik može mjenicu dalje prenositi pukom predajom bez ikakove dalje naleđe; samo onda, ako je onaj, koji je stekao mjenicu bijelom naleđom, nakanio mjembenopravno jamčiti za isplatu mjembene svote, potrebna je nova naleđa.

Dalja je *posljedica bijele naleđe*, da se *pravovaljanim posjednikom* (dok se protivno ne dokaže) ima smatrati onaj, *koji je došao u posjed mjenice,* na kojoj je posljednja naleđa bijela.

Obično se *stavlja* na mjenicu *bijela naleđa* onda, kada je posjednik kani *prodati uz pripomoć kakova posrednika* ili kada je kani *eskomtirati* kod kojega novčanog zavoda, ili je uopće prenijeti na koga poslovnog druga ne znajući, hoće li i komu će posrednik tu mjenicu prodati, pa hoće li dotični novčani zavod odnosno poslovni prijatelj htjeti kao indosatar mjenicu preuzeti. Uspije li ta nakana, mjenica će se naprosto predati kupcu, banki ili poslovnomu prijatelju; ne pođe li to za rukom, onda se iz same mjenice ne vidi, kakova se operacija htjela njom postignuti.

Osim tih slučajeva događa se više puta, da onaj, koji preuzima mjenicu naročito zahtijeva, da se ona na njega prenese *naleđom bijelom*, jer je njegova *namjera*, mjenicu staviti u dalji promet bez ikakove posebne naleđe i tim od sebe *svaliti* svako *jamstvo za isplatu mjembene svote.* Posjednik mjenice mogao bi to doduše postići i tim, da svojoj naleđi primetne dodatak „bez jamstva", no takova se naleđa ne stavlja rado, jer je štetna po kredit mjenice.

Zakon daje *posjedniku* mjenice *pravo popuniti bijele naleđe*, koje se na mjenici nalaze *ili naleđiti* mjenicu dalje *ne popunivši* bijele naleđe (§ 11. mj. z.; § 13. aust. mj. r.).

Pravna je *krepost bijele* naleđe *ista*, koja *i potpune.*

Naleđi li se mjenica, iza kako mine rok ustanovljen za *dignuće prosvjeda radi neisplate* dotično *nakon što je taj prosvjed podignut*, tada *indosatar* prema našem mjembenom zakonu *dobije prava indosanta* (§ 14. mj. z.). Indosant sam nije u ovom slučaju mjembeno obvezan. *Naleđa poslije dospjetka ravna* se po mjembenopravnomu *ustupu*, o kojem je govor u § 15. ove knjige.

Ustanova § 16. austr. mjembenoga reda nije suglasna s ustanovom § 14. našega mj. zakona. Po § 16. austr. mj. r. treba naime razlikovati, da li je nakon izmaka roka ustanovljenoga za podignuće prosvjeda radi neisplate dalje indosirana mjenica radi neisplate prosvjedovana ili nije. Po § 16. austr. mj. r.[1] dobiva naleđom indosatar dospjele, ali zbog neisplate još neprosvjedovane mjenice, pravo protiv glavnoga dužnika i pravo zavrate protiv indosanata, koji su naleđili mjenicu nakon dospjetka. Sastavi li se pak prosvjed radi neisplate i tada mjenica naleđi, imade indosatar samo pravo protiv glavnoga dužnika i onih prednika, koji su mjenicu naleđili prije dospjetka; dotični pak indosant nije u tom slučaju mjembenopravno obvezan.

§ 14.

II. Punovlasna naleđa.

(§§ 15., 112. tač. mj. z.; §§ 15., 98. tač. 2. austr. mj. r.)

Naleđom punovlasnom daje se u formi mjembenopravnoj nalog *zastupniku indosanta*, da u ime ovoga *vrši mjembena prava. Vlasnik mjenice nije se* u ostalom *dužan služiti tim oblikom punovlasti*, on *može kojimgod načinom* (dopuštenim po pravu građanskom) *ovlastiti treću osobu*, da za opčuvanje njegovih mjembenopravnih zahtjeva preduzme sve potrebite čine, a napose da mjenicu protestira i mjembenu svotu digne.

Budući da su pravni *posljeci punovlasne naleđe različiti od naleđe redovite, mora se naleđi* punovlasnoj *primetnuti dodatak iz*

[1] Isto tako i po § 113. i 114. srpskoga trg. zakonika.

kojega se jasno *razabira volja indosantova*, da indosatar bude samo njegovim punovlasnikom. To biva ili tako, da se na samoj mjenici napiše naročita punomoć, na pr. „ja opunovlašćujem N. N., da u moje ime vrši sva ona prava, koja meni pripadaju iz ove mjenice“; ili kako je običnije, da se naleđi primetne dometak, koji u kraćem obliku isto izriče. Obično se za to upotrebljava dometak: „za *punovlast*“, „za *inkasaciju*“, „na *moj račun*“, „per *procura*“ i t. d. (vidi formular 24.).

Dometak ovaj mora u ostalom biti jasno izražen, jer se inače naleđa ne bi mogla smatrati naleđom punovlasnom, već naleđom redovitom, kojom se prenosi vlasnost mjenice. Punovlasna naleđa može se izdati i u obliku naleđe bijele, dakle tako, da uz ime indosanta bude kod naleđe naveden barem gornji dometak; dakle na pr. mjesto „za mene, na inkasaciju Janku Cekoviću — Mile Ugarković v. r.“ može biti: „na inkasaciju Mile Ugarković v. r.“. U potonjem slučaju smatra se svaki posjednik punovlasnim indosatarom, pa mu je onda slobodno mjenicu i jednostavno dalje prenositi.

Zabrana daljega *prijenosa mjenice redovitom naleđom* bilo po izdatniku bilo po indosantu *ne utječe na punovlasnu naleđu;* a isto tako *ne smeta*, da se *punovlasna naleđa* s potpunom krepošću stavi na mjenicu i *poslije dospjetka.*

Punovlasni indosant ne mora biti osoba mjembeno sposobna već samo osoba, koja je uopće (po građanskopravnim propisima) kadra dati punovlast.

Punovlasni indosant može svoju punovlasnu *naleđu opozvati*; a *punovlasni indosatar* može indosantu *mjenicu povratiti* prije nego ispuni dani mu nalog.

Punovlasnomu indosataru *pripadaju* ova **prava:**

a) *predočiti mjenicu* na *prihvat* i na *isplatu;*

b) *protestirati* mjenicu, ne bude li prihvaćena odnosno plaćena;

c) *obavijestiti prednika* svoga indosanta, kada mjenica ne bude plaćena;

d) *zahtijevati sigurnost* od glavnoga dužnika odnosno od prednika, u slučaju zavrate;

e) „*inkasirati*“ mjenicu t. j. od mjembenoga obvezanika primiti isplatu;

f) *utužiti* neisplaćenu mjenicu ne samo protiv glavnoga dužnika već i protiv prednika, koji su obvezani na zavratu;

g) *dignuti mjembenu svotu*, ako je gdjegod pohranjena;

h) *punovlast* svoju daljom punovlasnom *naleđom na drugoga prenijeti*.

Budući da nitko ne može na drugoga više prava prenijeti nego li ga sam ima, *ne može ni punovlasni indosatar prenijeti mjenice* na drugoga *naleđom redovitom*, jer se njom prenosi vlasnost mjenice i indosant mjembenopravno obvezuje.

Punovlasni indosant moći će međutim *punovlasnomu indosataru zabraniti* dalji *prijenos* mjenice, dodavši punovlasnoj naleđi svojoj dometak: „ne po naredbi“ ili drugi koji slični izraz[1].

§ 15.

Ustup. (Cesija)

(§§ 16., 112. tač. 2. mj. z.)

Redovitom naleđom — kako smo to obrazložili — prenosi se samostalno i neograničeno vlasnost mjenice uz podjedno samostalno jamstvo prenositelja, da će mjenica u vrijeme dospjetka uistinu isplaćena biti.

No *posjednik mjenice može prenijeti* na drugoga *mjenicu* tako, *da prenese* doduše također *vlasnost* mjenice i s njom spojena prava, *ali* da u jednu ruku *ne preuzima* samostalnoga mjembenog *jamstva*, *da će se* mjenica u vrijeme dospjetka u istinu *isplatiti*, dok u drugu ruku tim prijenosom na svoga sljednika *prenosi*

[1] Suglasno francuskomu i talijanskomu pravu sadržaje srpski trg. zakon u § 109.—111. o naleđi ovo:

§ 109. „Svaki prenos mjenice mora imati svoj datum, on mora označiti vrednost, koja je primljena za prenos, ime i prezime onoga, koji je prenosi i ime i prezime onoga, na koga se naredbu ona prenosi“.

§ 110. „Prenos važi i onda, kad prenositelj napiše samo svoje ime ili svoju firmu na leđi menice, ostavivši za popunjenje prazno mesto“.

§ 111. „Ako prenos nije ustrojen onako, kao što prediduči § propisuje, onda nije ustupanje menice nego samo prosto punomoćje“.

§ 115. pak veli: „Strogo se zabranjuje na prenašanju stariji datum staviti; ovo će se smatrati i kazniti kao kad kogod lažnu kakvu ispravu načini“.

prava iz te mjenice *samo u onoj mjeri*, *u kojoj* ih je on *sam mogao vršiti*, dakle sa svim ograničenjima, koja su stezala izvršenje prava s njegove strane.

Imade li prema tome na pr. prihvatnik mjenice, koju je tko ustupom na drugoga prenio, pravo protiv prenositelja tražiti isplatu neke svote na temelju druge mjenice, prihvatnik će imati pravo zahtijevati ne samo od prenositelja nego i od onoga, na koga je mjenica prenesena, da se obje mjembene svote među sobom obračunaju ili kako se veli: prebiju, kompenziraju. Kada bi pak prenositelj prenio mjenicu redovitom naleđom u vlasnost drugoga, ne bi se prema toj osobi mogle prebiti s obzirom na prihvatnika one svote, koje sebi među sobom duguju prihvatnik i prenositelj mjenice.

Takav prijenos mjenice, koji se razlikuje od mjembenopravne naleđe, zovemo **mjembenopravnim ustupom.** Onaj koji prenosi ustupom mjenicu na drugoga, zove se: **ustupitelj (cedent)**, onaj, na koga se prenosi, **ustupovnik (cesionar).**

Budući da ustupitelj prenosi na ustupovnika sva prava, koja su njemu pripadala, može *ustupovnik* mjembenim putem izvesti *pravo protiv glavnoga dužnika* i *prednika ustupiteljevih* (§. 16. mj. z.).

Po našem mjembenom zakonu ima se ustup napisati poput naleđe na samoj mjenici, dakle isti onaj vanjski oblik, koji se upotrebi za naleđu, imade se upotrebiti i za ustup. Zato bit će nužno, da se *ustup* napiše *na zadnjoj strani* mjenice; a bit će ustup i onda *valjan*, ako ne bude označeno ime ustupovnikovo, pa će za takav ustup valjati ono *isto, što i za bijelu naleđu*.

Da se pak već po svojem vanjskom obliku ustup mjenice razlikuje od naleđe, treba da mu se pridoda *dodatak*, iz kojega se odmah dade razabrati, da *mjenica* nije naleđena već *ustupljena*, jer se bez takovoga dometka dotični prijenos mjenice ne bi mogao smatrati ustupom, već naleđom. Zavisi od volje ustupiteljeve poslužiti se u tu svrhu kojimgod dometkom, iz kojega će se njegova nakana moći razabrati; dakle na pr. „za mene Ljudevitu Miljkoviću kao ustupovniku — Jovičić v. r.“ ili „ustupam ovu mjenicu Milkoviću — Jovičić v. r.“ i t. d.

Ustupovnik, koji je dobio mjenicu mjembenopravnim ustupom, *moći* će je još dalje *naleđiti*, ako ta naleđa uopće bude dopuštena (ako nije prijenos mjenice zabranjen izrazom „ne po na-

redbi" ili sličnim načinom; ako se mjenica ne naleđi, iza kako je dospjela). *Ustupitelj* međutim, koji je mjenicu svomu sljedniku ustupio, *ne će biti mjembenopravno obvezan sljednicima* svoga *ustupovnika;* ali ni oni, *na koje* je *mjenica kasnije putem redovite naleđe prešla iz ruku ustupovnikovih, ne će imati prema prednicima rečenoga ustupitelja više prava, nego li* je imao dotični *ustupovnik,* jer ni on nije naleđom mogao, s obzirom na ustupitelja, više prava prenijeti, nego li ga je sam imao.

§. 16.

Prodiljka.

Može se dogoditi, da na mjenici nema više mjesta za dalje naleđe. U tom slučaju uzme se *komadić papira,* obično u formatu same mjenice, *koji se s mjenicom spoji* u svrhu, *da se indosiranje može nastaviti.* Takov komadić papira zovemo **prodiljkom** *(mjenični nastavak*; **allonge).** — Prodiljka prilijepi se obično na mjenicu, a prva se naleđa na prodiljci tako piše, da slova prvoga retka ove naleđe dođu djelomice na mjenicu; na prednjoj (praznoj) pak strani prodiljke t. j. na nastavku mjenice s prednje strane napiše se sadržaj mjenice uz napomenu, da je dotični list papira prodiljka mjenice, čiji je sadržaj naveden (vidi: formular 24.)

Ne dotječe li na prodiljci mjesta za potrebite naleđe, nema zapreke, da se odnosna mjenica opet dalje novom prodiljkom produlji.

Da se na prodiljku može i ustup napisati, razumije se samo sobom [1].

[1]) § 112. srp. trg. zak. veli: „Kad se na menici napiše već toliko prenosa, da se više prenositelja potpisati ne može, onda se dodaje menični *nastavak.* Taj nastavak valja za menicu *prilepiti i pečatom* utvrditi onog prenositelja, koji se na istom prvi potpiše".

Dio IV.

Pomnožanje mjenicâ.

§ 17.

Uopće.

Lako se može dogoditi, da se mjenica izgubi, da se razdere, zamrlja ili inače nečitljivom postane. U tim slučajevima bit će od velike koristi, može li sebi dotičnik, a poimence trgovac, nadoknaditi takovu mjenicu drugim načinom. Velik probitak može nadalje nastati po trgovca, ako mjenicu (imenito ako ta glasi na veću svotu) može u isto doba poslati u jednom primjerku na prihvat, a drugi primjerak staviti u promet. Prema rečenom nije samo korisno, nego upravo potrebno, da se jedna istamjenica može izdati u više primjeraka.

Jedna ista mjenica može se umnožiti, izdati u više primjeraka ili da se od jedne iste mjenice izda **dvogubka** *(duplikat)* ili da se o njoj sastavi **prepisak** *(copia).*

§ 18.

1. Dvogupke.

(§§ 70., 71., 72. m. z.; §§ 66., 67., 68. aust. mj. r.)

Pod **dvogupkom ili duplikatom** mjenice razumijevamo **drugo izvorno** *s prvim primjerkom sasvim suglasno* **izdanje** jedne **iste mjenice.**

Mjenica se može izdati ne samo u *dva,* nego u *tri, četiri,* ili *više primjeraka;* u tom slučaju govorimo o *trogupki, četverogupki* i t. d. (triplikatu, kvadruplikatu). *Kad god se govori o du-*

plikatu, razumijeva se pod tim *obično* uopće *drugo, treće, četvrto i t. d. izdanje* jedne *iste mjenice.*

Svrha, zbog koje se izdaje duplikat mjenice, može biti ili *udobnost* ili *sigurnost* ili oboje. Često se puta naime događa, da se jedan primjerak mjenice, obično prvi, pošalje na prihvat, a drugi da se upotrebi za naleđu, pa se stavi u promet. Kod toga drugoga primjerka napiše obično posjednik mjenice, prije nego ga stavi u promet, na prednjoj strani pod potpisom izdatnikovim bilješku, koja pokazuje, kod koga se nalazi prvi primjerak poslan na prihvat. Ta bilješka obično glasi: „prva mjenica poslana zbog prihvata N-u“, — ako posjednik još ne zna, je li prvi primjerak prihvaćen; ili: „prihvaćena prva mjenica nalazi se kod N-a“, ako mu je već poznato, da je prva mjenica prihvaćena. Tim postupkom može se poslužiti ne samo izdatnik, nego remitent ili koji indosatar.

Radi sigurnosti izdavaju se *duplikati* mjenicâ ponajviše onda, *kada se mjenica šalje u daleke krajeve*, imenito preko mora. U tom se slučaju različiti primjerci šalju različitim prilikama (brodovima, željezničkim vlakovima i t. d.) u svrhu, da preostane barem jedan primjerak, ako jedan od poslanih primjeraka ili uopće ne bi ili bi kasno prispio

Često se puta izdaje više primjeraka jedne iste mjenice i radi udobnosti i radi sigurnosti. U vanjskom obliku duplikata ne vidi se, u koju je svrhu izdano više primjereka jedne iste mjenice.

Pojedini primjerci imadu se u sadržaju mjenice *naznačiti* kao *„prva“, „druga“, „treća“* i t. d. *(prima, secunda, tertia) mjenica*, jer će se inače svaki pojedini primjerak smatrati kao mjenica, koja o sebi postoji. Primjerci mjenice glasit će po tom „platite na tu prvu (prima) mjenicu i t. d.“ (na pr. formular 24.), „platite na ovu drugu (secunda) mjenicu i t. d.“ (na pr. formular 25.).

Ne treba na mjenici spomenuti, koliko je primjeraka mjenice izdano. No iz mjenice ne samo, da se ne vidi koliko je primjeraka izdano, nego se iz nje ne može raspoznavati ni to, da li je uopće izdano više primjeraka. Tako se *obično svaka tezica, premda* je ona *izdana samo u jednom primjerku, označuje* kao *„prima“* ili kao *„prva“*, da se, bude li od potrebe, uzmože naknadno izdati više primjeraka. Zato se *mjenica tezica* i naziva *„prima mjenica“*,

„prva mjenica“, dok se *mjenice vlastite*, koje se obično ne izdavaju u više primjerakâ, nazivlju *„solo-mjenice“, „mjenice samice“*. Tim, što izdatnik izdaje mjenicu samicu, izjavljuje on doduše, da je od stanovite mjenice izdao samo jedan primjerak, ali posjedniku mjenice nije tim oduzeto pravo, da može naknadno više primjeraka zahtijevati.

Više primjeraka jedne mjenice može izdati samo *izdatnik*. On nije samo *ovlašten*, već je po zakonu *dužan* to učiniti, ako to od njega zatraži: a) remitent, ili b) koji od indosatara; odnosno svatko, tko je jedamput bio u pravovaljanom posjedu mjenice.

Da remitent uzmože dobiti zahtijevani duplikat, obratit će se neposredno na samoga izdatnika, dok se indosatar u tu svrhu svojim zahtjevom obratiti ima na svoga neposrednoga prednika, a taj opet na svoga najbližega i tako dalje, dok zahtjev ne dođe do remitenta, koji će ga opet staviti na izdatnika.

Na duplikat dužni su *svi indosanti prve mjenice staviti* svoje *izvorne naleđe*. Da uzmože udovoljiti ovoj svojoj dužnosti, ne će izdatnik dostaviti duplikat neposredno onomu, tko ga je zatražio, već remitentu, a ovaj opet svomu neposrednomu indosataru i t. d.

Pravo na duplikat mjenice proteže se međutim samo na izdanje mjenice i na potpis naleđe, ne pak na prihvat i na one izjave, koje su stavljene samo zato, da se pribavi veća sigurnost, a ne da se mjenica stavi u promet. *Ne će se* stoga *moći od prihvatnika tražiti*, da on *svoj prihvat stavi i na duplikat*, ni *od mjembenoga* jamca ili *počasnoga prihvatnika*, da i oni potpišu drugo, treće i t. d. izdanje mjenice.

Plati li se *jedan primjerak* mjenice, *gube ostali* primjerci, *svoju krepost;* tim će biti plaćena čitava mjenica.

Radi li se o isplati mjenice, izdane u više primjeraka, od kojih je jedan prihvaćen, to redovito biva, da se na isplatu predoči taj primjerak, ostali pak primjerci da se priklope kao dodatak k ovomu primjerku. Predočiti prihvaćeni primjerak bit će tim potrebitije, jer *prihvatnik* ne će htjeti isplatiti drugi koji primjerak, budući da bi kraj svega toga i dalje ostao obvezan na temelju prihvaćenoga primjerka: on *će platiti samo uz povratak prihvaćenoga primjerka*, jer će samo tako biti riješen mjembene obveze.

Prednik pozvan na isplatu, jer glavni dužnik nije platio mjenice, bit će *riješen obveze, ako plati ma koji primjerak; no*

bude li jedan od izdanih primjeraka *prihvaćen*, tada *će zahtijevati, da mu se izruči* kod isplate *taj* primjerak, *jer će se* samo na temelju potonjega primjerka *moći obratiti* mjembenim zahtjevom *protiv prihvatnika.*

U prometnom životu običaje se na pojedine primjerke staviti i tako zvana *kasatorička zaporka, klauzula* t. j. oznaka, kojom se na svakom primjerku označuje, da se na taj primjerak u mjenici naznačena svota samo onda isplatiti ima, ako ona nije isplaćena već na drugi koji primjerak. Ta klauzula stavlja se na drugoj mjenici s obzirom na prvu, na trećoj s obzirom na prvu i drugu i t. d.; na pr. druga mjenica glasi u tom slučaju: „platite na ovu drugu mjenicu, a na prvu ne" i t. d., ili „prva se ne plaća"; treća mjenica bi glasila: „platite na ovu treću mjenicu, prva i druga se ne plaća" i t. d.

Po našem je zakonu *ova klauzula* prema onomu, što smo gore spomenuli, suvišna[1].

Izuzeci od gore spomenutoga pravila, da *isplatom jednoga* od više jednakih primjeraka, *ostali primjerci gube* svoju *krepost, jesu ovi* (§ 71 mj. z; 67. austr. mj. r.):

1. *indosant*, koji je *više primjeraka* jedne mjenice *indosirao na različite osobe*, obvezan je na temelju svake svoje naleđe, on jamči svakomu slijedećemu posjedniku mjenice za prihvat i isplatu; dalje

2. svi *kasniji indosanti, kojih se potpisi nalaze na onim primjercima, koji kod isplate nijesu vraćeni, ostaju* i dalje mjembenopravno *obvezani.*

S obzirom na navedene dvije tačke uzmimo na pr. da I. trasira mjenicu na T-a, a ovaj je preda remitentu A-u; A. zatraži od izdatnika I-a duplikat, i dobiv ga indosira mjenicu u oba primjerka na B-a; ovaj pak na C-a; C. prenese međutim naleđom „primu" na D-a, „secundu" na E-a; D. pak indosira „primu" na F-a; E. „secundu" na G-a. Prema tomu izgledala bi oba primjerka mjenice ovako:

[1] § 123. srp. trg. zakona veli: „Isplata menice učinjena na drugu, treću, četvrtu i t. d. punovažna je, ako se na isplaćenoj stavi, da se tom isplatom vrednost sviju drugih uništava".

Prima			*Secunda*		
T	A	I	T	A	I
(trasat)	(remitent)	(izdatnik)	(trasat)	(remitent)	(izdatnik)
	B			B	
	C			C	
	D			E	
	F			G	

Uzmimo, da je mjenica dospjela; da je došao G. sa secundom, i da je mjenicu platio izdatnik (I.); tim su riješeni svake dalje obveze I. zatim A. i B., jer su oni preuzeli obvezu s nakanom, da će se vrijednost mjenice samo jedan put isplatiti. No dalje obveze riješen je i E., jer se naleđa njegova nalazi na povraćenom primjerku. Predoči li pak F. na isplatu primu, pa mu trasat uskrati isplatu, to će F. moći zahtijevati isplatu od C-a, D-a, dok je ne će moći tražiti od ostalih.

3. *Prihvatnik* mjenice ostaje *obvezan toliko puta, koliko je primjeraka prihvatio;* on će dakle biti riješen svoje obveze samo onda, ako mu se kod isplate povrate svi oni primjerci, na kojima se nalazi njegov prihvat; u protivnom slučaju ostaje on i nadalje *obvezan*, i to *na temelju* svakoga od onih prihvaćenih *primjeraka, koji* kod isplate *ne budu vraćeni.*

§ 19.

II. Prepisci (kopije).

(§§ 74., 75. mj. z.; §§ 70., 71. austr. mj. r.)

Drugi je način, kako se jedna ista mjenica može izdati u više primjeraka, da se načini **prepisak, prijepis, kopija** mjenice. Pod prepiskom, kopijom razumijevamo *jednostavan ali tačan prijepis mjenice*, t. j. svega onoga, što je napisano na prednjoj i zadnjoj strani mjenice.

Iz toga se vidi, da postoji *bitna razlika među kopijom i duplikatom. Duplikat* je naime *izvorna isprava* jedne iste mjenice, svaki primjerak zastupa cijelu mjenicu, i svaki od mjembenih obvezanika (izuzevši prihvatnika) dužan je vlastoručno potpisati mjenicu.

Kopija, prepisak pak nije drugo nego *prepisan izvornik* mjenice; *kopiju može sebi načiniti svaki* posjednik mjenice, pa se *na temelju kopije ne može zahtijevati ni prihvat ni isplata.*

Najvažnija upotreba kopije sastoji se u tom, da *služi za prijenos mjenice, u kojem slučaju* ona nije ništa drugo nego *nastavak izvorne, originalne mjenice,* i kao takova ona je njezin sastavni dio. U tom pogledu kopija je kadra potpuno nadomjestiti upotrebu duplikata, dapače u tu se svrhu kopije upotrebljavaju češće nego li duplikati, jer je nabava duplikata teža i donekle spojena s neprilikama. dok kopiju može sebi svaki posjednik bez ikakove poteškoće sam načiniti. Kod te upotrebe bit će postupak posve jednoličan onomu kod duplikata, pa će posjednik mjenice, koji je nakan kopiju upotrebiti za naleđu, na njoj naznačiti, komu je poslao izvornu mjenicu, određenu za prihvat.

Ne označi li se na kopiji, kod koga se nalazi izvorni primjerak, određen za prihvat, to stoga ne gube svoje mjembene krjeposti izvorne naleđe, koje se nalaze na kopiji. Jer *izvorna naleđa*, koja se nalazi *na kopiji, obvezuje indosanta* upravo tako, *kao da je izvornu mjenicu naleđio.*

Broj kopija, koje se mogu načiniti od jedne iste mjenice, nije određen. Indosant, koji je načinio više kopija i na njih stavio izvornu naleđu, bit će na temelju takove naleđe samo jedamput obvezan, osim ako je ove različite naleđe indosirao na različite osobe.

Kada se izdaje kopija, tada se običaje odnosna isprava već u samom natpisu označiti kao „prepisak", „kopija".

Nadalje mora se *na kopiji navesti, dokle seže kopija,* da se uzmože razabrati, gdje prestaje kopija, gdje pak počinju izvorne izjave.

U kojem će se obliku takva bilješka na kopiju staviti, to je svejedno; obično služe riječi: „dovle kopija" ili „odavle original" ili koji drugi slični izraz (vidi formular 26.)

Dio V.

Prihvat.

I. Obični prihvat.

§ 20.

Predodžba na prihvat.

(§§ 17.—20. mj. z.; §§ 18.—20. austr. mj. r.)

Spomenuli smo, da je tezica ona mjenica, u kojoj izdatnik naročito i izrijekom označuje onu osobu, koja će u mjestu, određenom za isplatu. mjembenu svotu isplatiti. Izdatnik jamči ne samo za isplatu mjembene svote, nego i za prihvat t. j. zato, da će se ta treća osoba (trasat) u istinu izjaviti spremnom mjenicu isplatiti. Da se pak postigne ta izjava trasatova, bit će od potrebe. da on bude prije upitan, hoće li se u istinu odazvati želji izdatnikovoj, i mjenicu isplatiti: ovaj pak upit biva **predodžbom** mjenice **na prihvat.** Izjavi li trasat na samoj mjenici, da će on prema njezinu sadržaju, na mjestu određenom za isplatu, mjembenu svotu u istinu isplatiti, tada se veli. da je on mjenicu prihvatio (akceptirao); a sam taj čin zove se *prihvatom* (prijemom, *akceptom*); trasat pak postaje *prihvatnikom* (prijemnikom, *akceptantom*) t. j. osobom takovom, koja je pristala na poziv, izdan na mjenici.

Pod **običnim prihvatom** razumijevamo dakle *po trasatu na mjenici napisanu izjavu, da će mjenicu isplatiti prema njezinu sadržaju u vrijeme određeno za isplatu.*

Po zakonu *vlastan je predočiti* mjenicu na prihvat onaj, koji mjenicu *posjeduje, drži,* te ne mora dokazati, da je on zajedno i vlasnik njezin t. j. da je mjenica njegova. — *Predočiti* pak *ima se* mjenica *trasatu,* jer je on jedini zvan prema naznaci izdatni-

kovoj mjenicu platiti, dakle na zahtjev posjednika mjenice i prihvatiti. *I kod* mjenica *domiciliranih*, kod kojih je domicilijat označen, ima se mjenica na prihvat predočiti *trasatu*, a ne domicilijatu. *Ako je* na mjenici označeno *više trasata, zavisi od posjednika* mjenice, *hoće li* je predočiti *svim* imenovanim trasatima ili samo *jednomu* od njih.

Po našem zakonu *posjednik mjenice nema dužnosti već samo pravo* mjenicu *predočiti na prihvat*. On to može i smije, ako ga je volja, ali ne mora učiniti; on će to bez sumnje svagda uraditi kada mu predodžba na prihvat bude pružala koristi, kada ona bude povećala kredit mjenice.

To pravo posjednika mjenice nije u ostalom vezano na poseban rok, pa je on *vlastan makar kada*, dakle i odmah, čim mu bude mjenica izručena, predočiti na prihvat, pa ako ga je volja, *može i ne predočivši je na prihvat predočiti na isplatu.*

Što se tiče međutim *mjenica*, koje glase *na sajmove* domaće, ne mogu se one predočiti prije početka sajma, a kada se sajam počne, može ih posjednik predočiti, dok mjenica ne dospije; dakle ako *sajam traje jedan dan, taj dan.* U tom slučaju bit će međutim *predodžba na prihvat suvišna*, jer se vrijeme, određeno za predodžbu, *sudara s vremenom dospjetka.* Traje li sajam *dulje od jednoga dana, ali ne više od osam dana*, može *posjednik* mjenicu predočiti, *kada ga je volja sve do posljednjega* dana sajma; ako pak *traje sajam dulje od osam dana*, samo *za prvih osam dana.*

Za mjenice, koje glase na sajmove inozemske, vrijede propisi, koji tamo valjaju.

Od gornjega pravila, da posjednik mjenice nema dužnosti mjenicu predočiti na prihvat, postoje *ovi izuzeci:*

a) na prihvat imadu se predočiti *mjenice*, koje glase na stanovito vrijeme *poslije vida. Svrha* toj predodžbi nije toliko poučiti prihvat mjenice, koliko *ustanoviti dan dospjetka*, koji u samoj mjenici nije ustanovljen; to je dakle pravo uzevši *predodžba na uvid*, kojom se ustanoviti kani početak roka, od kojega počinje teći ono vrijeme, po izmaku kojega dotična mjenica dospijeva.

Izdatnik i indosant mjenice *mogu ustanoviti* po volji *rok*, do *kojega valja mjenicu predočiti* (vidi: formular 27.). *Nije li* pak o tom u mjenici *ništa rečeno*, mora se mjenica *predočiti najdulje*

u dvije godine iza kako je izdana. Ako je dakle mjenica, koja glasi na stanovito vrijeme poslije vida, izdana 19. listopada 1908., ima se ona predočiti najdulje do 19. listopada 1910.

Ne predoči li se mjenica, koja glasi na stanovito vrijeme *poslije vida*, trasatu *unutar roka* određenoga (bilo po zakonu, bilo po izdatniku ili indosantu), tada *gubi posjednik mjenice* mjembeno *pravo zavrate* bez obzira na razlog, radi kojega mjenica nije predočena.

Promaši li se kod predodžbe onaj *rok, što* ga je možebiti *postavio izdatnik* mjenice, tada *posjednik gubi* mjembeno *pravo zavrate protiv svih prednika;* dakle su i indosanti i izdatnik u tom slučaju riješeni mjembene obveze. *Ako* li je pak *indosant postavio* takav *rok*, tada taj rok *dolazi* samo *njemu u prilog.*

Predoči li se na prihvat *mjenica*, koja glasi na *stanovito vrijeme* poslije vida i bude li ujedno prihvaćena, potrebno je *datirati prihvat*, pa se onda vrijeme dospjetka računa od toga roka. *Ne datira li se prihvat, morat će* posjednik mjenice unutar navedenoga roka (dvije godine iza kako je izdana) *dati sastaviti prosvjed*, da se odredi dan, od koga počinje teći vrijeme za dospjetak mjenice [1]. *Ne prosvjeduje li posjednik* u pravo vrijeme *mjenice*, tada *gubi pravo zavrate protiv prednika*, jer sam prihvat bez naznake roka nije dovoljan za izvršbu mjembenih prava protiv prednika. No *pošto je trasat* ipak *mjenicu prihvatio*, to on *jamči* posjedniku mjenice, premda nije datiran prihvat i premda radi nedatiranja nije sastavljen prosvjed. Da se pak za taj slučaj uzmože ustanoviti vrijeme, kada mjenica dospijeva, veli zakon (§ 20. mj. z. i austr. mj. r.), da se broji dospjetak mjenice počevši od posljednjega predodžbenoga roka t. j. *računanje roka počinje se onim danom, kada mine druga godina, otkad je mjenica izdana* [2]. Ako je dakle mjenica izdana 1. ožujka 1908. na 16 dana poslije

[1] Po § 92. srpskoga trg. zakona: kod prijema mjenice „ima se zapisati datum, ako menica glasi na jedan ili više dana ili meseci po viđenju; i u ovom poslednjem slučaju, kad datum prijema nije stavljen, menica se plaća na određeni u njoj rok, računajući od datuma, kada je izdana".

[2] Po § 136. i 164. srpskoga trg. zakona: „Pritežatelj mjenice vučene u Evropi osim Islandije i ostrova fererskih, da *se plati* u *Srbiji*, na jedan ili više dana ili meseci po vidjenju ili na obično vreme po viđenju, dužan je tražiti, da mu se ista . . . primi (odnosno podneti na uvid iz-

vida, a prihvatnik ne datira svoga prihvata, ni posjednik mjenice ne dade radi toga sastaviti prosvjed, uzima se s obzirom na prihvatnika, da mu je mjenica predočena 1. ožujka 1910., i da dospijeva 17. ožujka 1910.

Ne *prihvati* li *trasat* mjenice, morati će *posjednik* njezin *podignuti prosvjed* i njim dokazati, da je mjenica u vrijeme predočena. *Prosvjed* taj *ima se* pod *prijetnjom gubitka prava zavrate* protiv prednika *podignuti*, ne bude li određen poseban rok za predodžbu, *za dvije godine* računajući od dana, kada je mjenica izdana; označi li pak izdatnik ili indosant kraći rok, prije izmaka toga roka. Dan, kada je podignut prosvjed, smatra se u ovom slučaju kao dan, kada je mjenica predočena; pa se od slijedećega dana počinje računati vrijeme, kada mjenica dospijeva.

Stoga stanovišta treba **prosuditi** i **mjenice vlastite,** koje dospijevaju **stanovito vrijeme poslije vida,** pa se načela i pravila navedena za prihvatnika imadu uporaviti na izdatnika mjenice vlastite (§ 112. tač. 3. mj. z.; § 98. tač. 3. austr. mj. r.). Kod *mjenica vlastitih* ne može *naravnim načinom biti govora* o predodžbi na prihvat, nego o *predodžbi na uvid izdatniku;* ovaj je dužan ovu predodžbu na mjenici potvrditi i datirati je, a ne učini li toga, tada valja o tom prosvjed sastaviti.

Ne predoči li se mjenica uopće ili ne za vremena na uvid ili ne potvrdi li se i ne datira li se obavljena predodžba na mjenici, te ne sastavi li se o tom prosvjed, tada se gubi pravo zavrate protiv prednika, ali ne mjembeno pravo protiv izdatnika, koji usprkos tomu ostaje i nadalje obvezan. Da se pak uzmože ustanoviti vrijeme, kada mjenica dospijeva s obzirom na obvezu izdatnikovu, vrijede ovdje pravila navedena s obzirom na prihvatnika kod onih tezica, koje dospijevaju stanovito vrijeme po-

datniku kod menica vlastitih) za tri meseca računjući od njenog datuma. Rok od 6 meseci opredeljuje se za primorske azijatske i afrikanske zemlje duž sredozemnog i crnog mora i za ostrove istim morima prinadležeće. A za druge van-evropske zemlje, Islandiju i fererske ostrove rok je od 18 meseci. Isti više označeni rokovi imaju mesta protiv pritežatelja menice, koja se *vuče u Srbiji*, a da se . . . na obično vreme po viđenju ili na jedan ili više dana ili meseci po viđenju *plati u kojoj od predizloženih stranih zemalja*".

slije vida, i kod kojih niti je prihvat datiran ni mjenica radi toga prosvjedovana.

b) *Domicilirane mjenice imadu se predočiti na prihvat, ako* je *izdatnik* takove mjenice u njoj *odredio* predodžbu na prihvat (§ 24. mj. z. i austr. mj. r.). Ne drži li se posjednik mjenice toga, gubi pravo zavrate protiv prednika. Ne ushtije li trasat prihvatiti domicilirane mjenice, tada će posjednik, da sačuva pravo zavrate, dignuti posjed radi neprihvata.

Mjenica se ima *na prihvat predočiti* u mjestu, koje je na mjenici označeno kao *prebivalište trasatovo* (odnosno kod mjenica vlastitih, koje glase poslije vida, na uvid u mjestu, gdje je mjenica izdana). Da li trasat (odnosno izdatnik kod mjenice vlastite) na tom mjestu u istinu stanuje, to je svejedno, posjednik mjenice ispunio je svoju dužnost, ako je mjenicu predočio na tom mjestu. Dogovorom i sporazumkom stranaka može se predočiti mjenica i na drugom kojem mjestu.

§ 21.

Potrepštine i posljedice prihvata.

(§§ 21.—24. mj. z. i austr. mj. r.)

Običnim prihvatnikom može biti **samo trasat,** jer je samo on po izdatniku označen kao osoba, koja će mjenicu u vrijeme dospjetka isplatiti. *Potpiše* li koja *treća osoba* mjenicu *kao prihvatnik*, to ona može biti mjembenopravno *obvezana* samo *ili kao počasni prihvatnik, ili kao osoba, koja je supotpisala* potpis prihvatnikov. U prvom slučaju prosuđuje se ta obveza po pravilima navedenim kod počasnoga prihvata, a u drugom po pravilima, koja vrijede za jamca, poruka.

S obzirom na oblik prihvata prvi je zahtjev, da *prihvat* bude *pismen*, i to tako, da ta izjava o prihvatu bude napisana na samoj mjenici. Pod *mjenicom* razumijeva se samo *original*, pa budući da su po zakonu i duplikati posve izravnani s izvornikom, moći će se prihvat staviti i *na duplikat;* ali *nipošto ne na prepisak, kopiju.*

Za valjanost prihvata dovoljno je, ako trasat na prednjoj strani mjenice naprosto **napiše svoje ime ili svoju firmu,** jer se

jednostavni potpis trasatov ne može drukčije shvatiti nego kao privola na poziv, da mjenicu isplati [1].

Obični oblik *prihvata* jest, da trasat napiše na prednjoj strani pod adresom ili preko mjenice *„prihvaćam“*, *„primam“* ili drugi kakav slični izraz, pa da *primetnuši datum* tu izjavu potpiše.

Prihvat jednom učinjen **ne može se** natrag uzeti, ne može se **opozvati.**

Zavisi od volje *trasatove,* hoće li mjenicu *prihvatiti ili ne* [2].

Ako trasat *mjenicu prihvati* upravo *onako, kako ona glasi* t. j. ako se izjavi spremnim u mjenici navedenu svotu isplatiti u vrijeme, na mjestu i uz prilike tamo naznačene, tada je takav **prihvat potpun ili neograničen.** Svaki drugi prihvat je **ograničen ili nepotpun.**

Trasat može stegnuti prihvat svoj *na jedan dio svote, a posjednik* mjenice *mora* na takav stegnuti prihvat *pristati* (vidi formular 28.). Prihvat se u tom slučaju smatra kao djelomice odbijen, pa zato može *posjednik mjenice zbog neprihvaćenoga dijela svote,* ako ga je volja, *mjenicu prosvjedovati i zahtijevati sigurnost* putem zavrate.

Svaka druga vrsta ograničenja smatra se s obzirom na posjednika mjenice *kao potpuno uskraćenje* prihvata t. j. kao da je trasat prihvat otklonio.

Ako *trasat* mjenicu *prihvati bez ikakovog ograničenja,* tada je on *dužan* pod mjembenopravnom strogosti, *kada mjenica dospije, isplatiti* u njoj naznačenu *mjembenu svotu. Prihvati li trasat* samo *djelomice* mjenicu, *dužan* je *isplatiti samo onu svotu,* na koju njegov prihvat glasi: *prihvati li* pak *pod stanovitim ograničenjem,* tada je *vezan prema svakomu posjedniku mjenice* na isplatu prihvaćene svote samo *prema sadržaju* svoga *prihvata.* Tako na pr. ako je trasat ograničio isplatu gledeći na vrijeme, dakle rekao, da će platiti mjembenu svotu iza roka, na mjenici označenoga, ne će se posjednik morati zadovoljiti takovim

[1] Po § 92. srpskoga trg. z.: „prijem menice treba da se označi sa ovom reči: „primljena“, pod tu treba staviti ime i prezime prijemnika; ako ovaj ne zna pisati, onda treba da ima osim onog, koji ga je potpisao još dva svedoka“.

[2] Po § 95. srpskoga trg. zakona: „menica mora se primiti najduže za 24 sata otkad je pokazana. Onaj, koji je za 24 sata ne vrati, primio je ili ne primio, dužan je pritežatelju menice štetu naknaditi“.

ograničenjem, već može mjenicu protestirati kao da nije prihvaćena i dignuti zavratu radi neprihvata; no prihvatnik obvezan je ipak uza sve to platiti mjembenu svotu u vrijeme po njemu u prihvatu određeno.

Obveza prihvatnikova *posve je* **samostalna** pa zato *nezavisna i od* mjembene sposobnosti *izdatnika i indosanta,* kao i od istinitosti njihovih potpisa i same mjenice; samo je nužno, da isprava, na kojoj se nalazi potpis prihvatnikov imade sve potrepštine mjenice.

Prihvatnik je mjembenopravno *obvezan svakomu* pravovaljanomu *posjedniku mjenice, dakle i izdatniku,* ako se on nalazi u posjedu njezinu.

Naprotiv ne pripada trasatu zbog njegova prihvata protiv izdatnika nikakva tužba mjembenopravna. Zašto je trasat mjenicu prihvatio i eventualno isplatio i potječuća otale dužnost izdatnikova podmiriti trasata, ne tiče se mjenice i ne rješava se po mjembenom pravu. Zahtjev prihvatnikov na podmirbu moći će se mjembeno-pravnim putem staviti samo u obliku prigovora za onaj slučaj, ako izdatnik ili onaj, na račun koga je mjenicu prihvatio i isplatio, podigne protiv prihvatnika mjembenu tužbu, premda ga nije prema obećanju podmirio.

Ako je mjesto prebivališta trasatova i platište mjenice jedno isto, znat će posjednik mjenice, da mu valja radi predodžbe na isplatu tražiti stan ili poslovnicu trasatovu, makar to i ne bilo na mjenici potanje označeno. No ne nastane li taj slučaj, pa ako je *prebivalište trasatovo različito od platišta* mjenice, i nije li napose označen ni stan ni poslovnica, gdje valja mjenicu na isplatu predočiti, tad mogu nastati neprilike ne samo po posjednika mjenice nego i po trasata odnosno prihvatnika. Da izbjegnemo toj neprilici, označit će se osoba, koja se nalazi u mjestu platišta, i kojoj se mjenica ima na isplatu predočiti. Ta se osoba kako znademo zove *domicilijat,* koji ne stoji ni u kakovoj mjembenoj svezi i koji ne mora biti mjembeno sposoban. *Domicilijat je samo punovlasnik prihvatnikov odnosno trasatov.*

Domicilijata imenuje *redovito trasat* kod *prihvata,* a *iznimice* čini to *izdatnik* mjenice. Prihvati li trasat mjenicu, kod koje je izdatnik označio domicilijata, to on obećaje mjenicu isplatiti po domicilijatu, te tim ovu naznaku odobrava.

Ako je u mjenici naznačeno *platište od prebivališta trasatova različito (domicilirana mjenica)*, pa se iz mjenice još *ne vidi, tko će* mjenicu *isplatiti*, a ni trasat prigodom prihvata ne naznači domicilijata, to se *predmnijeva, da će trasat sam isplatiti* mjenicu na mjestu platišta (domicila).

II. Počasni prihvat.

(§§ 56.—60. mj. z.; §§ 56.—61. austr. mj. r.)

§ 22.

Uopće.

Pod **počasnim prihvatom** razumijeva se onaj *prihvat*, koji na mjenicu stavlja u *korist kojega od zavratnih obvezanika* ili *osoba različita od osobe trasatove*, ili *trasat sam*, ali ne u tom svojstvu, već *nakon što je odbio prihvat* stavljen na mjenicu, *i nakon što je mjenica protestirana radi neprihvata.*

Povod počasnomu prihvatu može biti ili u pozivu izdanom na samoj mjenici ili u vlastitoj odluci stanovite osobe bez posebnoga poziva na mjenici.

Da se mjenica opčuva od svih neprilika, koje bi mogle nastati s razloga, što nije prihvaćena ili što nije plaćena, može svatko, tko je obvezan na zavratu (dakle izdatnik i indosant mjenice tezice, te indosant mjenice vlastite), da čim sigurnije izbjegne svakoj zavrati, označiti još jednu osobu, koja će mjembenu obvezu ispuniti za onaj slučaj, ako trasat mjenice ne prihvati odnosno ako se mjenica ne isplati prema njezinu sadržaju. Oznaka ta zove se, kako znamo, **nužna adresa.** No moguće je, da će treća osoba mjenicu, kada dođe u nuždu, i bez poziva prihvatiti u korist koga od prednika bilo iz vlastite odluke bilo opet na zamolbu njegovu, koja nije vidljiva iz same mjenice. To je **počasni prihvat u užem smislu.**

Što se tiče forme počasnoga prihvata, to valja donekle *razlikovati među prihvatom nužne adrese* i *počasnim prihvatom u užem smislu.* U jednom i drugom slučaju mora počasni prihvat biti pismen, napisan ili na samom izvorniku mjenice ili na kopiji.

Prihvaća li mjenicu *nužni adresat*, to je dovoljan jednostavno njegov *potpis*, jer se iz nužne adrese vidi, što taj potpis znači.

Naprotiv *nije kod počasnoga prihvata u užem smislu dovoljan jednostavan potpis honoranta*, jer se iz pukoga potpisa još ne razbira narav mjembene izjave. Potrebno je stoga, da se počasni prihvat osobe, koja nije nužni adresat, u svojoj vanjštini kao takav ukaže. To biva obično riječima: „u čast", „supra protesto" (preko protesta) ili samo „s. p." i t. d. Takav dometak uz potpis počasnoga prihvatnika mora biti stavljen ili na mjenicu ili na kopiju.

Uz ovaj dometak *redovito se stavlja* ime onoga, komu u korist biva počasni prihvat t. j. *ime honorata*, i to *obično* samo *početnim slovima.* No ta oznaka nije za valjanost počasnoga prihvata bitna, *jer se u slučaju dvojbe po zakonu smatra honoratom izdatnik* (§ 59. mj. z. i austr. mj. r.).

Počasni prihvat mora biti bezuvjetan i neograničen te se ne može ograničiti na jedan dio svote, kao što je to moguće kod prihvata običnoga. Jer je svrha počasnomu prihvatu otkloniti zavratu od zavratnoga obvezanika, a to se može postići samo potpunim i bezuvjetnim prihvatom mjenice. *Posjednik mjenice ne mora se zadovoljiti* takovim *ograničenim* počasnim *prihvatom ni onda, ako* ga *ponudi nužna adresa.*

Dogodi li se ipak, da nužna adresa ili treća osoba na mjenicu stavi *ograničeni počasni prihvat*, tada takav honorant *ipak jamči prema sadržaju* svoga *prihvata.*

Djelomični počasni prihvat dopušten je **samo** onda, ako je trasat prihvatio jedan dio mjembene svote; jer u tom slučaju može se počasni prihvat **protegnuti na još neprihvaćeni iznos.**

Počasni prihvatnik dužan je:

a) zahtijevati, da mu *posjednik* mjenice *uruči prosvjed*, na temelju kojega je nastala intervencija (prosvjed radi neprihvata ili radi nesigurnosti prihvatnika);

b) posjedniku mjenice *nadoknaditi troškove* nastale sastavkom prosvjeda; ove troškove međutim povratit će počasnomu prihvatniku honorat;

c) *u* posebnom ili što je obično u glavnom *prosvjedu ubilježiti* dati svoj *počasni prihvat;*

d) uz priposlanje prosvjeda *obavijestiti počašćenika* o učinjenoj intervenciji, i to najkasnije *za dva dana* računajući od

dana, kad je sastavljen prosvjed. Dovoljno je, ako je obavijest drugi dan na poštu predana (§ 58. mj. z. i austr. mj. r.)[1]. O ta dva dana opaža se, da se prvi dan počinje računati dan poslije, kako je sastavljen prosvjed, i to bez obzira na to, da li je taj prvi dan opći svetac ili nedjelja; samo ako je drugi dan opći svetac ili nedjelja, produljio bi se taj rok do slijedećega djelatnoga dana (§ 103. mj. z.; § 98. austr. mj. r.).

Propusti li *počasni prihvatnik obavijestiti počašćenika*, tada on *jamči za štetu*, koja bi počašćenika zbog toga zadesila. Tako na pr. obavijesti li počasni prihvatnik honorata, tada može ovaj (§ 60 mj. z.; § 61. austr. mj. r.) od svojih prednika zahtijevati sigurnost putem zavrate. Ne učini li pak to honorant i ne pošalje li prosvjed honoratu, to se ovaj krivnjom honoranta ne će moći osigurati; dođe li poslije do toga, da honorat traži putem zavrate isplatu od svojih prednika, a ovi postanu međutim nesposobni za isplatu, onda pravo zavrate nema za honorata praktične vrijednosti te mu za štetu, koja mu je nastala otuda, što ga honorant nije obavijestio prema navedenim propisima, ovaj odgovarati mora.

Pita se, može li biti mjesta počasnomu prihvatu kod mjenica vlastitih?

S obzirom na to, da može izdatnik mjenice vlastite kao glavni dužnik postati nesigurnim za isplatu ili ne dati zahtijevanu od njega sigurnost i s obzirom na to, što se ta sigurnost može polučiti tim, da nužna adresa ili neko treći mjenicu prihvati, *nema razloga, zašto se nebi počasni prihvat mogao staviti i na vlastitu mjenicu*, pa da se uporabe ondje oni isti propisi, koji vrijede i za mjenice tezice, *premda zakon o tom izrijekom ništa ne određuje*.

§ 23.

Tko i komu u čast može mjenicu prihvatiti?

Počasnim prihvatnikom može biti samo onaj, *koji* nije dotičnom *mjenicom mjembenopravno obvezan honoratu i njegovim pred-*

[1]) § 97. srp. trg. zakona veli: „Posredstvenik dužan je najdalje za 3 dana dati na poštu pismo sa protestom, i to na recepis, kojim o tome izvještava onoga, za koga je čast posredstvovao".

nicima. Zato **ne može** biti **počasnim prihvatnikom**: ni *obični prihvatnik*, ni *izdatnik*, jer nijedan ni drugi nema prava zavrate protiv nikoga; a ne može tu čast prihvatiti ni *indosant u korist* kojega od svojih *sljednika*. **Može** pak biti po tom **počasnim prihvatnikom:**

1. *trasat, nakon što je odbio* obični *prihvat* prema sadržaju mjenice;
2. *domicilijat*, koliko ne plati za trasata;
3. *indosant* za svakoga *prednika;*
4. svaka *treća osoba*, o kojoj dotada nema spomena na mjenici.

Razumije se samo sobom, da *počasnim prihvatnikom može biti* samo *osoba mjembeno sposobna*.

Počasnim prihvatom preuzima honorant mjembenu obvezu, da će za slučaj, ako trasat odnosno prihvatnik mjenicu ne plati, prema njezinomu sadržaju mjesto honorata kao zavratnoga obvezanika mjenicu isplatiti.

Počasni prihvatnik ne stupa na mjesto trasatovo (prihvatnikovo), već na mjesto **honoratovo**, pa je *stoga obvezan* na isplatu samo onda, *ako trasat* (prihvatnik) mjenice *ne plati*, i ako se to *uglavi protestom radi neisplate*. Počasni prihvatnik preuzima dužnost zavrate, na koju je zvan honorat.

Mjenica može se prihvatiti u čast t. j. *honoratom može biti svako, od koga se može tražiti isplata* mjembene svote *putem zavrate*, ako je glavni dužnik ne plati; ili drugim riječima, honoratom može biti samo *zavratni obvezanik*.

Ne može stoga biti honoratom:

a) *osoba, koja nije mjembenopravno obvezana*, dakle trasat; osoba na čiji je račun mjenica trasirana; indosant, koji je indosirao s oznakom „bez obveze" i napokon posljednji posjednik mjenice;

b) *glavni dužnik* t. j. izdatnik mjenice vlastite i prihvatnik mjenice tezice;

c) *sljednik honorantov*, jer honorant jamči kao zavratni obvezanik sljedniku.

Može pak biti honorantom:

1. *izdatnik* mjenice tezice;
2. *indosant, ako nije sljednik* honorantov;
3. *poruk* kojega od zavratnih obvezanika.

§ 24.

Prihvat nužne adrese.

Po zakonu **mora posjednik** mjenice **primiti prihvat nužne adrese,** a od volje mu je, hoće li primiti prihvat osobe, koja nije na mjenici kao nužni adresat navedena (§ 57. mj. z. i austr. mj. r.).

Posjednik mjenice **dužan je** međutim **predočiti na prihvat mjenicu nužnoj adresi samo u dva slučaja.**

1. Prije svega onda, kada *mjenicu doduše prihvati* trasat, ali kada *prihvatnik postane nesigurnim* za isplatu (čitaj § 33. B. ove knjige). U tom slučaju mora posjednik mjenice, na kojoj se nalazi nužna adresa, i koja glasi na mjesto isplate, ponajprije od običnoga prihvatnika potražiti sigurnost, ne pruži li taj zahtijevanu sigurnost, tada je dužan posjednik mjenice prije, nego li se uzmože poslužiti zavratom na sigurnost, potražiti prihvat od nužne adrese.

Prihvati li nužna adresa mjenicu, tada ova nije više u nuždi, i nestaje razloga daljoj zavrati. Ne prihvati li pak nužni adresat mjenice, tada može tražiti posjednik njezin sigurnost od svojih prednika.

2. Drugi slučaj, kad se mora mjenica predočititi nužnoj adresi na prihvat, nastaje, *kada mjenica ne bude prihvaćena* (čitaj § 33. A.). Ako je posjednik mjenice u tom slučaju voljan poslužiti se zavratom na sigurnost radi neprihvaćene mjenice, morat će (protestiravši je prije radi neprihvata) predočiti mjenicu na prihvat nužnoj adresi, ako ova glasi na mjesto isplate.

Prihvati li nužna adresa mjenicu, nestaje razloga daljoj zavrati. Ne prihvati li nužni adresat mjenice, može tražiti posjednik njezin sigurnost od svojih prednika.

Nije li posjednik mjenice voljan poslužiti se zavratom na sigurnost, tada nije obvezan predočiti mjenicu na prihvat nužnoj adresi.

Ako se *na mjenici nalazi* **više nužnih adresa,** koje glase na mjesto isplate, *vlastan je posjednik u oba slučaja, poslužiti se zavratom na sigurnost samo* onda, ako je od *svih* nužnih *adresa bezuspješno zahtijevao prihvat.* No čim je mjenicu honorirala samo jedna od nužnih adresa, ne će moći posjednik mjenice tražiti sigurnost od svojih prednika.

Nalazi li se na mjenici više nužnih adresa, pita se, koja od njih *ima prednost* pred drugima?

Odgovarajući na to pitanje treba imati pred očima:

a) *je li jedan isti adresant* stavio na mjenicu *više nužnih adresa;* ili

b) *da li je* na mjenici navedeno više nužnih adresa od *različitih indosanata.*

U *prvom slučaju* do *volje je posjednika* mjenice, *kod koje će* od spomenutih nužnih adresa *potražiti počasni prihvat, osim* ako je sam *adresant* označio na mjenici *red,* koga se držati ima. U *drugom slučaju* treba mjenicu predočiti najprije onoj *adresi, koju je označena po prijašnjem predniku.* Jer prihvatom adrese, koju je stavio prijašnji prednik, oslobađa se od zavrate veći broj mjembenih obvezanika tako, da su na pr. prihvatom nužne adrese, koju je stavio prijašnji izdatnik, riješeni zavrate na sigurnost svi mjembeni interesenti, jer nužni adresat, koga je označio izdatnik, prihvatom svojim postaje mjembenopravno obvezan svimkolikim njegovim sljednicima.

Ne dade li se iz mjenice razabrati, tko je stavio nužnu adresu, nije posjednik mjenice kod predodžbe *vezan ni na kakav red;* on može predočiti mjenicu komu ga je volja.

§ 25.

Posljedice počasnoga prihvata.

Posljedice počasnoga prihvata nastaju u jednu ruku *s obzirom na počasnoga prihvatnika,* a u drugu ruku s *obzirom na sljednike* honorata (§ 60. mj. z. i austr. mj. r.).

I. *Posljedice počasnoga prihvata* **gledeći na počasnoga prihvatnika.**

Imajući pred očima, da je svrha počasnomu prihvatu odvratiti od honorata zavratu za onaj slučaj, ako trasat odnosno prihvatnik mjenice ne plati, pa da uslijed toga počasni prihvatnik ne stupa na mjesto trasatovo dotično prihvatnikovo, već da preuzima obvezu, na koju je vezan honorat, to su posljedice počasnoga prihvata te:

1. počasni prihvatnik *jamči* mjembenopravno *sljednicima honorata,* ali *ne honoratu:*

2. počasni prihvatnik kao zamjenik honoratov *spada u red zavratnih mjembenih obvezanika*, pa *zato je obvezan pod istim uvjetima* kao i ovi t. j. samo onda, predoči li se mjenica trasatu dotično prihvatniku u određeno vrijeme na isplatu, i ako se, ne plati li je ovaj, radi neisplate prosvjeduje. *Obveza* počasnoga prihvatnika *prestaje* ipak, *ako* mu *se ne predoči mjenica na isplatu najkasnije drugi djelatnik* poslije dana određenoga za isplatu (§ 60. mj. z. i austr. mj. r.);

3. *počasni prihvatnik obvezan* je na isplatu samo onda, *kada mu se mjenica* s njegovim *izvornim prihvatom predoči. Izgubi li se* stoga mjenica, *prestaje* njegova *obveza* isto tako, kao i obveza svakoga drugog indosanta.

II. *Posljedice počasnoga prihvata* **s obzirom na sljednike honorata.**

Budući da je svrha počasnomu prihvatu također otkloniti zavratu na sigurnost od honorata i njegovih sljednika, to *počasnim prihvatom*, stavio ga na mjenicu nužni adresat ili treći intervenient, *gube pravo zavrate na sigurnost:*

1. *posjednik* mjenice;
2. *sljednici honorata;*
3. sam *počasni prihvatnik;* jer njemu ne pripada pravo na sigurnost protiv honorata ni protiv prednika honorata, i on stječe *prava*, koja pripadaju posjedniku mjenice *protiv honorata* i njegovih *prednika* istom onda, *kada* mjenicu plati.

§ 26.

Razlika među običnim i počasnim prihvatom.

Glavna razlika među običnim i počasnim prihvatom sastoji se u ovom:

1. *obični prihvat* može staviti na mjenicu samo *trasat*, a *počasni prihvat trasat, nužna adresa* ili *treća osoba;*

2. *obični prihvat* može se staviti samo *na mjenicu, počasni i na kopiju;*

3. *običnomu prihvatu* ima *mjesta* samo *kod tezicâ*, a *počasnomu i kod mjenica vlastitih;*

4. *obični prihvat* može se *ograničiti i na jedan dio* svote, *počasni pak ne može;*

5. *obični prihvatnik jamči* svim mjembenim *interesentima*, a *počasni* samo *sljednicima honorata;*

6. *obični prihvatnik* jamči u pravilu *bezuvjetno* t. j. bez obzira, da li se mjenica u vrijeme dospjetka predočila na isplatu ili ne (izuzevši kod domiciliranih mjenica s naznakom domicilijata), *počasni prihvatnik* pak jamči *pod uvjet*, da mu se mjenica na isplatu predoči najkasnije drugi djelatnik poslije dospjetka;

7. *obični prihvatnik pozvan je prvi na isplatu*, njemu se imade mjenica najprije (osim kod domiciliranih mjenica s naznakom domicilijata) predočiti na isplatu; *počasni prihvatnik* plaća mjenicu samo onda, *ako ne plati trasat odnosno glavni dužnik, ili* ako ne plati *intervenient, koji imade prednost* pred njim;

8. *obični prihvatnik, prihvativ više primjeraka* jedne iste mjenice, *jamči* mjembenopravno *iz svakoga primjerka;* za *počasnoga prihvatnika vrijedi to* samo onda, *ako je honorat iz različitih primjeraka* višestrano *obvezan*, i ako je na svaki od ovih primjeraka stavljen počasni prihvat;

9. *izgubi li se mjenica, prestaje* svaki mjembenopravni *zahtjev protiv počasnoga prihvatnika*, dok se *protiv običnoga može sačuvati* (usmrćenjem; vidi § 40. ove knjige);

10. plati li mjenicu *obični prihvatnik*, tada on s isplatom ne *dobiva mjembenih prava*, dok *počasni prihvatnik* dobiva s počasnom isplatom mjembenopravni zahtjev *protiv honorata i njegovih prednika.*

O krivotvorenim mjenicama i zastari s obzirom na običnoga i počasnoga prihvatnika vidi § 41. i 46. ove knjige.

Dio VI.

Isplata.

§ 27.

Dospjetak mjenice.

(§§ 30.—35., 112. tač. 5. mj. z.; §§ 30.—35., 98. tač. 5. austr. mj. r.)

Konačna je svrha mjenice, da se isplati vrijednost, na koju glasi. **Vrijeme označeno na mjenici, kada** se ta vrijednost **isplatiti ima,** zovemo **vrijeme dospjetka.**

To *vrijeme dospjetka sudara* se doduše *ponajviše* s onim vremenom, *kada* mjembeni *ovlaštenik isplatu mjenice zahtijevati može;* no moguće je, da mjembeni *ovlaštenik* ili *ne mora* ili *ne može tražiti isplatu na onaj dan, kada mjenica dospijeva,* već za koji dan kasnije (dospije li na pr. mjenica u nedjelju ili blagdan, tada se platež može zahtijevati na najbliži slijedeći djelatnik); u tom slučaju nije s ovim vremenom u suglasju vrijeme dospjetka; pa zato velimo, da je ono vrijeme, **kada se isplata** mjenice od mjembenoga obvezanika s uspjehom **tražiti može, vrijeme isplate.**

Po mjembenom zakonu nije dužnik dužan bez posebnoga poziva od strane vjerovnika svoju obvezu ispuniti, već je mjembeni *ovlaštenik dužan* sam *potražiti isplatu* mjembene svote, *predočiv mjenicu na isplatu.* Prije ustanovljenoga vremena ne može se zahtijevati isplata mjenice.

Govoreći o bitnim potrepštinama (str. 23. i sl.) razložili smo potanje, kako valja označiti vrijeme, kada se mjenica platiti ima; pa smo prema tomu mjenice podijelili u četiri glavna skupa.

Mjembeni zakon polazi sa stanovišta, da je *dan dospjetka* ujedno i *dan isplate, ustanovljujući samo neke izuzetke* toga stanovišta, po kojem valja razlikovati dan dospjetka i dan isplate.

Mjenice *dnevne* dospijevaju na onaj dan, koji je kao dan isplate označen. Isplata mjenice na pr. koja glasi „platite 13. svibnja 1903.“ moći će se zahtijevati već 13. svibnja, a ne istom 14.

Mjenice, kod kojih je dan isplate ustanovljen na *početak, sredinu* ili *na izmak* (primo, medio ili ultimo) mjeseca, dospijevaju u prvom slučaju 1., u drugom 15., a u zadnjem slučaju posljednji dan dotičnoga mjeseca.

Mjenice, koje glase *na vid* (pokaz), dospijevaju odmah čim se na isplatu predoče, pa se imadu odmah i platiti.

Da mjembeni obvezanici ne budu odviše dugo u neizvjesnosti o udesu mjenice, ustanovljuje zakon za **mjenice,** koje glase **na vid,** skrajnji rok, do kojega se takova mjenica **najdulje predočiti** mora. Taj je rok ustanovljen na **dvije godine od dana, kada je mjenica izdana** [1], *ako* odredbom bilo izdatnika bilo kojega indosanta *nije određen drugi* kakav *rok.*

Razumijeva se, da će mjenica, koja glasi na vid, dospjeti i onda, ako je posjednik kušao mjenicu predočiti na isplatu, ali je nije mogao predočiti, jer nije našao mjembenoga obvezanika, i ako je radi toga podigao protest. U tom slučaju *nadoknađuje protest* samu *predodžbu.*

Mjenica, koja glasi *na vid, može se predočiti napose na prihvat, a napose na isplatu;* pa u ovom slučaju dospijeva na dan ove druge predodžbe.

Ako se *mjenica,* koja glasi *na vid, ne predoči na isplatu i u slučaju neisplate ne protestira najkasnije u roku od dvije godine* računajući od dana izdadbe, *ili ako je* u mjenici *ustanovljen drugi rok,* najkasnije *u tom roku,* tada *posjednik* njezin *gubi u prvom slučaju pravo zavrate protiv izdatnika* i *nalcđnika, a u potonjem* samo *protiv onoga* indosanta, *koji je ustanovio poseban rok.*

Mjenice koje glase na stanovito vrijeme *poslije vida,* dospijevaju nakon što je od dana predodžbe, odnosno od dana dignutoga protesta, proteklo vrijeme u mjenici označeno.

Mjenice, koje glase na stanovito vrijeme *od danas, a dato,*

---

[1] Po § 136. (odnosno 164.) srp. trg. zakona oni isti rokovi (st. 69. op. 2.), koji su navedeni za predočenje mjenicâ prihvatniku (odnosno kod mjenica vlastitih izdatniku) o mjenicama na jedan ili više dana ili mjeseci po viđenju, vrijede i za mjenice, koje se imadu platiti odmah po viđenju (na vid) s obzirom na rok, dokle se isplata tražiti mora.

*

dospijevaju nakon što je od dana izdanja mjenice proteklo vrijeme u mjenici označeno.

Za obračun vremena kod *mjenicâ poslije vida i onih a dato* vrijede *ova pravila:*

a) Ako je rok ustanovljen *na dane* (na pr. 6 dana a dato ili 6 dana poslije vida), tada se *ne računa dan, kada je mjenica izdana* (kod mjenica a dato) odnosno *predočena eventualno protestirana* (kod mjenica poslije vida), *već se* dotično vrijeme *počinje brojiti od slijedećega dana* tako, da mjenica dospijeva na posljednji dan toga roka. Glasi li dakle mjenica 6 dana a dato ili 6 dana poslije vida, pa ako je u prvom slučaju izdana, a u potonjem predočena 9. svibnja 1909., tada dospijeva 15. svibnja 1909.

b) Ako je vrijeme dospjetka ustanovljeno *na sedmice*, tada se onaj dan, kada je mjenica izdana (kod mjenicâ a dato), odnosno predočena, eventualno protestirana (kod mjenicâ poslije vida), ne računa, već se počevši *od slijedećega dana* uzima *za svaku sedmicu sedam dana*, a mjenica dospijeva zadnji dan sedmice, *ili* što je *svejedno* mjenica dospijeva *onaj dan u sedmici, koji s imenom svojim odgovara* onomu *danu, kada je mjenica izdana odnosno predočena* (eventualno protestirana). Mjenica dakle, koja na pr. glasi „platite tri sedmice a dato" ili „tri sedmice poslije vida" i koja je izdana odnosno predočena (kod mjenicâ poslije vida) u srijedu, dospijeva u treću srijedu t. j. 21 dan iza kako je izdana odnosno predočena (eventualno podignut prosvjed).

c) Ako je vrijeme dospjetka određeno *po mjesecima*, tada mjenica dospijeva na *onaj dan mjeseca* određenoga za isplatu, *koji svojim datumom odgovara* kod *mjenicâ a dato danu izdanja*, a *kod mjenicâ poslije vida danu predodžbe* (eventualno danu protesta). Mjenica dakle, koja glasi „platite 3 mjeseca a dato" ili „3 mjeseca poslije vida", pa je u prvom slučaju izdana, a u potonjem slučaju predočena 5. srpnja, dospijeva 5. listopada.

Nema li dotičnoga dana u onom mjesecu, u kojem mjenicu platiti valja, tada *dospijeva mjenica zadnji dan dotičnoga mjeseca.* Mjenica na pr. koja glasi dva mjeseca a dato ili 2 mjeseca poslije vida, pa je izdana odnosno predočena 31. prosinca, dospijeva 28. odnosno 29. (ako je prestupna godina) veljače iduće godine.

d) Ako je vrijeme dospjetka određeno *po godinama*, tada mjenica *dospijeva na onaj koledarski dan, koji u dotičnoj godini*

brojem svojim *odgovara danu izdadbe* odnosno *predodžbe.* Mjenica dakle, koja glasi: „platite 2 godine a dato" ili „poslije vida", pa je izdana odnosno predočena 7. travnja 1909., dospijeva 7. travnja 1911. Je li vrijeme dospjetka određeno na *pô ili četvrt godine*, tada je to *svejedno* kao da je određen rok na *6* odnosno *3 mjeseca*, pa će se prema tomu ustanoviti dan dospjetka (vidi gore pod c).

e) Ako pri ovoj oznaci vremena treba u račun uzeti i polovinu mjeseca, i to ili samu za se ili u svezi s cijelim brojevima, tada se uvijek *pod polovinom mjeseca razumijeva 15 dana* bez obzira na to, koliko dana u mjesecu ima. *Ako se ova polovina u račun uzeti mora u svezi s cijelim brojevima*, pa mjenica glasi na jedan ili više mjeseci i na jednu polovinu, tada se ta polovina ima *uvijek računati na kraju roka.* Mjenica dakle koja glasi: „platite tri mjeseca i pô a dato" ili „tri mjeseca i pô poslije vida", pa ako je u prvom slučaju izdana, a u potonjem predočena na pr. 26. veljače, to dospijeva 10. lipnja (t. j. 26. svibnja + 15 dana = 10. lipnja). Kada bi se tih 15 dana računalo najprije, tada bi ta mjenica (u prostoj godini) dospjela 13. lipnja. — Razlika u ovom obračunu nastaje naravno uslijed toga, što mjeseci nemaju isti broj dana, pa zato i jest ova razlika kod mjeseca veljače najveća.

Može se dogoditi, da je *mjenica* po datumu *izdana u državi, u kojoj se računa po starom* (julijanskom) *koledaru* (u Rusiji, Grčkoj, Rumunjskoj, Srbiji, Bugarskoj i Crnojgori), a ima se *platiti kod nas*, dakle u državi, u kojoj se računa vrijeme po novom (gregorijanskom) koledaru. U tom slučaju *uzima se*, da je mjenica *datirana po starom* koledaru[1], (t. j. preračuna se datum izdadbe prema starom koledaru), pa se tada *računa* vrijeme dospjetka po novom koledaru *prema danu izdadbe, a ne prema danu dospjetka.* Ako je dakle mjenica izdana 25. veljače (u prostoj godini) po starom koledaru, i glasi „jedan mjesec a dato", to se najprije obračuna dan izdadbe na novi koledar, pa je tada dan izdadbe (budući da razlika među starim i novim koledarom iznosi sada 13 dana) deseti ožujak po novom koledaru, a mjenica do-

[1] Istovrsnu ustanovu sadržaje i srpski trg. zakon. gdje vrijedi stari koledar. § 107. srp. trg. zak. veli: „Za menice izdate u zemljama gde novi kalendar vredi, ako nije izrekom stavljeno po kom će se kalendaru računati, razume se, da je po novom kalendaru".

spijeva onda desetoga travnja. — Kada bi se pak ponajprije odredio dan dospjetka po starom koledaru, i onda istom ovaj obračunao po novom koledaru, tada bi mjenica dospjela 7. travnja, jer bi dan dospjetka po starom računu bio 25. ožujak, koji odgovara 7. travnju po novom.

Dogodi li se, da je *mjenica datirana po starom i po novom koledaru*, to je *dvoje moguće*. Ili *datum po starom* koledaru *odgovara datumu po novom* ili ne. U prvom slučaju nema nikakove poteškoće, jer valja gore navedeno pravilo. No ako *oba datuma nijesu u suglasju*, na pr. $\frac{\text{26. veljače}}{\text{2. ožujka}}$, dakle gore označeni dan staroga koledara ne odgovara niže navedenomu danu novoga koledara, to se pravim danom izdadbe smatra *onaj dan, koji odgovara računanju* vremena na *mjestu, gdje* je *mjenica izdana*, pa mjenica tada *dospijeva po računu vremena* određenom na mjestu, *gdje se mjenica platiti ima*. Mjenica po tom izdana u Petrogradu i trasirana u Zagreb jedan mjesec a dato, a datirana $\frac{\text{26. veljače}}{\text{2. ožujka}}$, dospijeva 11. travnja po novom koledaru.

Isplatu valja obaviti po našem mjembenom zakonu (§ 33. mj. z.): *na dan platežni do 12 sati o podne*. Do toga roka ne mogu mjembenoga obvezanika stići štetne posljedice zatezanja, makar mjembeni vjerovnik i tražio isplatu.

Mjenice *sajamske* dospijevaju po *našem* mjembenom *zakonu* (§ 35. mj. z.):

a) na *dan sajma, ako sajam* traje *jedan dan;*

b) na *posljednji dan sajma, ako* sajam traje *dulje nego jedan dan, ili najdulje 8 dana;*

c) na *osmi dan* sajma, *ako sajam* traje *dulje od osam dana.*

Za *zapadnu polu monarkije* određuje § 4. uvodnoga patenta k mjembenomu redu, da mjenice sajamske dospijevaju, ako *sajam* traje *jedan dan, isti dan; ako više dana, ali ne preko osam dana, jedan dan prije* zakonitoga *svršetka sajma;* traje li pak sajam *više od osam dana, treći dan prije zakonitoga svršetka sajma.* Tu ustanovu uvodnoga patenta prihvatio je i *mjembeni zakon za Bosnu i Hercegovinu* u § 35.[1]

[1] O sajamskim mjenicama po srp. trg. zak. veli § 102.: „Menica, koja se na kom panađuru isplatiti ima, plaća se u oči onog dana, u koji će se panađur svršiti ili na dan panađura, ako ovaj samo jedan dan traje". — O običajnim mjenicama po istom zakonu vidi st. 24. u opasci.

§ 28.

Tko je vlastan primiti isplatu; komu i gdje treba mjenicu na isplatu predočiti?

(§§ 36., 43., 55., 112. tač. 5. mj. z.; §§ 36., 43., 55., 98. tač. 5., 99. austr. mj. r.)

Kod isplate mjenice treba svaki put biti na čistu, tko je ovlašten primiti isplatu odnosno, komu će mjembeni obvezanik moći pravovaljano isplatiti mjembenu svotu?

Isplatu mjenice ovlašten je najprije zahtijevati remitent. Osim toga može isplatu zahtijevati svatko, **tko je naleđom došao u posjed mjenice.** Tu treba *razlikovati*, da li se na mjenici nalaze *bijele* ili *potpune naleđe*. U prvom slučaju smatra se svatko, tko imade mjenicu u ruci, i vlasnikom mjenice: dakle *isplatu mjenice s bijelim naleđama može svatko zahtijevati*. Drukčije je *kod naleđa potpunih*. Tu može isplatu mjenice zahtijevati osim remitenta onaj *indosatar, na koga je remitent mjenicu indosirao*. Ako je taj indosatar dalje indosirao mjenicu, označiv sebe kao indosanta, a treću osobu kao indosatara, tada je ovaj drugi indosatar ovlašten tražiti isplatu, i tako dalje svaki slijedeći. Tim načinom nastaje *neprekinut red* naleđâ, kod kojih je prvi indosant remitent, a svaki slijedeći onaj, koji je u neposrednoj prijašnjoj naleđi imenovan indosatarom.

Ako se iz same mjenice ne vidi ta neprekinuta sveza u redu naleđâ, imenito, ako se ne može razabrati, da je indosant slijedeće koje naleđe indosatar prijašnje naleđe, tada je *red naleđâ prekinut*, pa nastaje u redu naleđâ praznina, zbog koje *posjednik mjenice ne može zahtijevati isplatu ni od glavnoga dužnika ni od onih prednika*, kojih se *naleđe nalaze* na mjenici *pred tom naleđom.*

Taj red naleđâ ne će po mjembenom zakonu biti prekinut, ako se među prijašnjim naleđama nalazi naleđa bijela ili ako je posljednja naleđa na mjenici takove vrste. Predmnijeva se naime, da je indosatar naleđe, koja slijedi iza potpune naleđe, stekao mjenicu naleđom bijelom. Prema tomu *da se uzdrži neprekinuti red naleđâ*, i potom da se stječe pravo zahtijevati isplatu mjenice, *mora* na *mjenici*, na *kojoj se nalazi bijela naleđa, biti potpis indosatara zadnje potpune naleđe* kao indosanta.

U slijedećem dakle slučaju nije prekinut red naleđâ:

za mene Milkoviću — Petrović v. r.
za mene Račiću — Milković v. r.
za mene *Ljubiću* — Račić v. r.
Ljubić v. r.
Ožegović v. r.
Borović v. r.
za mene Novakoviću — Ivančić v. r.

Bio bi pak prekinut red naleđâ, kada bi manjkao potpis Ljubićev. Ako potpis potonjega manjka na mjenici, ne može Novaković kao posjednik mjenice zahtijevati isplatu ni od glavnoga dužnika ni od prednika.

Glase li naleđe ovako:

za mene Milkoviću — Petrović v. r.
za mene Račiću — Milković v. r.
za mene Ljubiću — Račić v. r.
za mene Jankoviću — Belavić v. r.
ili: za mene Milkoviću — Petrović v. r.
za mene Račiću — Milković v. r.
za mene Ljubiću — Račić v. r.
Belavić v. r.

to u oba slučaja ne će posjednik mjenice moći zahtijevati isplate mjembene svote, ni od glavnoga dužnika ni od prednika, budući da se ne vidi, kako je mjenica došla do Belavića iz ruke Ljubićeve; jer dakle fali iza potpisa Račićeva „za mene Belaviću — Ljubić v. r.“ odnosno samo potpis „Ljubić v. r.“.

Treba međutim znati, da kao naleđa bijela, koja može služiti za uzdržanje neprekidnoga reda naleđâ, vrijedi samo ona, koja se zaista takovom ukazuje, a ne ona, koja je bila isprvice potpuna, pa je kasnije izbrisana i pretvorena u naleđu bijelu.

Moguće je, da je *prednik stekao mjenicu u povodu ponovne naleđe*. U tom slučaju *potrebit je* za nj *također neprekinut red naleđâ*, pa treba i za njega kao i za svakoga drugog posjednika upotrijebiti gore navedena pravila.

Ako je *mjenica* već *dospjela*, i nakon toga *došla u posjed kojega* od *predniká isplatom* po njemu obavljenom (putem zavrate), *valja razlikovati, da li dotičnik traži isplatu od glavnoga*

dužnika (prihvatnika mjenice tezice odnosno izdatnika mjenice vlastite) *ili* od kojega od *svojih prednika*.

Od *glavnoga dužnika* moći će *prednik*, koji je došao u posjed mjenice, *zahtijevati isplatu* pukim *posjedom mjenice i bez protesta* i *bez posebnoga dokaza*, da je podmirio svoga sljednika, od kojega je mjenicu dobio, ako samo do njega dopire neprekinut red naleđâ, ili ako je odnosna naleđa, na kojoj on osniva pravo tražiti isplatu mjembene svote, naleđa bijela.

Isplati li koji od predniká bilo dobre volje, bilo zbog zavrate radi neisplate kojega od svojih sljednika i hoće li tužbom zahtijevati od *prednika isplatu*, moći će on *uspjeti samo* onda, *ako se nalazi u posjedu ne samo mjenice nego i protesta*, podignutoga radi *neisplate*, pa ako uz to do njega dopire neprekinut red naleđâ, ili ako je odnosna naleđa, na kojoj on osniva pravo tražiti isplatu mjembene svote, naleđa bijela. Ni u tom slučaju ne mora prednik dokazati, da je podmirio svoga sljednika.

Indosant (i uopće svaki, koji je došao do zakonitoga posjeda mjenice) *vlastan je namirivši kojega* od svojih *sljednika izbrisati naleđu svoju i naleđe sljednika svojih* (§ 55. mj. z. i austr. mj. r.).

Budući da se za naleđu može upotrebiti ne samo izvorna mjenica nego i kopija i duplikat, to će, da se uzmože tražiti isplata mjembene svote, morati dotičnik pridonijeti sve one primjerke, bilo kopije ili duplikate, na temelju kojih će predočitelj moći dokazati neprekinut red naleđâ.

S obzirom na ustanovljenje neprekinutoga reda naleđâ smatraju se *izbrisane naleđe kao da ne postoje*.

Mjembeni *obvezanik*, *platac nije* po zakonu *dužan ispitivati istinitost naleđâ* (§ 36. mj. z. i austr. mj. r.).

Razlog je toj zakonskoj ustanovi taj, što je promet s mjenicama često puta tako brz i razgranjen na različita udaljena mjesta i različite nepoznate osobe, da onaj, koji stječe mjenicu, nema prilike ispitivati, je li potpis mjembenih obvezanika istinit. *Bilo bi* stoga *na veliku zapreku prometu* s mjenicama, kada bi se mjembenomu obvezaniku naložila obveza, da mora *ispitivati istinitost naleđa*.

Premda mjembeni *obvezanik* nema ispitivati istinitosti naleđa, ipak će, *bude li znao* ili prema zbiljskim prilikama znati mogao, *da je* posljednji *posjednik mjenice došao do nje načinom*

nepoštenim, morati ili takovomu posjedniku *isplatu uskratiti* ili mjembenu *svotu kod suda položiti*.

Porodi li se temeljita *sumnja o istovetnosti osobe*, koja je vlasna predočiti mjenicu na isplatu, *uskratit će* mjembeni obvezanik *isplatu*. U ostalom slobodno je mjembenomu obvezaniku, ako hoće, da se oslobodi svake dalje mjembene obveze, *mjembenu svotu položiti kod suda*.

Osim dosada navedenih načina, kojima je neko ovlašten tražiti isplatu mjembene svote, može se **još**te iskazati kao vlasnik mjenice, dakle **ovlašten je tražiti isplatu mjembene svote:**

1. onaj, komu je dosuđena vlasnost mjenice *sudačkom osudom* u povodu nastaloga prijepora;

2. onaj, koji je došao do mjenice drugim ovlaštenim načinom na pr. *darovanjem*, *nasljedstvom* i t. d.

Isplatu mjenice moći će u ostalom *zahtijevati* i **punomoćnik;** samo će on morati svoju punomoć dokazati; a to će moći učiniti ili na temelju *punovlasne naleđe;* ili izvan mjenice na *temelju punomoći*, kojom je ovlašten u ime vlasnika zahtijevati isplatu.

Opažamo, da se mjenica može na isplatu predočiti i uz pripomoć posebnoga *poštarskog naloga* (u nutarnjem prometu Austro-ugarske monarhije, zatim Bosne i Hercegovine do iznosa od 1000 kruna). Dotičnomu poštarskomu nalogu ima se priklopiti kvitirana mjenica, da se uzmože uručiti onomu, koji je ima platti. Poštarska uprava ne preuzima međutim nikakova jamstva, da će nalog u pravo vrijeme predočen biti. S obzirom na zavratu (§ 34. ove knjige) bila bi predodžba putem poštarskoga naloga praktična samo onda, ako bi se za slučaj neisplate mjenica prosvjedovala radi neisplate.

Pita se, **komu** valja **predočiti mjenicu na isplatu,** kada dospije?

Mjenica tezica mora se predočiti na isplatu najprije **tezovniku** *(trasatu)*, mjenica pak **vlastita izdatniku;** je li pak kod domicilirane mjenice imenovan domicilijat, to se ima mjenica predočiti **domicilijatu** na isplatu[1].

[1] *Vlasnici ček-računa poštanske štedionice mogu mjenice*, koje se imadu platiti na teret njihovog računa, *domicilirati kod poštanske štedionice.* Ta će odnosnu domiciliranu mjenicu isplatiti na teret dotičnog ček računa, ako vlasnik ček-računa, najkasnije 2 dana prije dospjetka mjenice, pošalje poštarskoj štedionici odgovarajući podmirbeni („zaklonbeni") ček.

Prema prilikama može biti prezentatom *nužni adresat, počasni prihvatnik* eventualno i *mjembeni jamac.* (O njima vidi §§ 11., 30. ove knjige).

Istom onda, *kada ti ne plate* mjenicu, i kada se o tom pribavi dokaz t. j. kada se *mjenica neisplate radi protestira*, može se *zahtijevati isplata* mjembene svote putem zavrate *od prednika* (vidi § 34. ove knjige).

O *mjestu,* u kojem se mjenica isplatiti ima, valja znati, da se *mjenica imade isplatiti na mjestu platišta. Nije li mjesto isplate napose spomenuto*, imade se *mjenica tezica predočiti u mjestu* koje je na mjenici *označeno kao prebivalište trasata*[1], a mjenica *vlastita u mjestu, gdje je izdana*[2].

§ 29.

Isplata.

(§§ 37.—40., 112. tač. 5. mj. z.; 37.—40., 98. tač. 5. austr. mj. r.)

Mjenica se ima u pravilu *isplatiti u gotovom novcu;* — samo onda, ako se posjednik mjenice sporazumije s glavnim dužnikom, može se isplata *prema dogovoru stranaka* obaviti *drugim načinom* (na pr. prebojem, osiguranjem i t. d.).

Isplata u mjenici naznačene mjembene svote mora se obaviti u pravilu *u onoj vrsti novca, koja* je u mjenici *navedena.*

U potonjem imade biti naveden zahtjev (nema li mjesta na prednjoj strani može se to, uz potpis vlasnika ček-računa, učiniti nastavno na leđima čeka) glede otkupa (isplate) mjenice uz naznaku točnog sadržaja mjenice (na pr. za otkup mjenice od K . . . izdane dne . . . po L. B. u P. . . . po naredbi G. H., prihvaćene po K. R. u Z . . .). Vlasnik ček-računa može poslati podmirbeni ček neposredno posjedniku mjenice, koji će tada taj ček, zajedno sa mjenicom, koja se iskupiti ima, predati poštanskoj štedionici. — (Vidi naredbu kr. ministra trgovine od 24. VIII. 1903. br. 4882/prs., obznanjenu u vjesniku kr. ug. poštanske štedionice mjeseca listopada 1908. br. 10.). — Analogne ustanove vrijede i za poštansku štedionicu u Austriji. [Vidi „odredbe za poslovni saobraćaj poštanske štedionice", II. izdanje (hrvatsko) g. 1906. str. 52.].

[1] Mjenice, koje su plative na inozemnim tržištima i u inozemnom novcu, nazivlju se *„devize"*.

[2] Po srpskom mjemb. pravu (§ 165 trg. z.): „ . . . Izdatelj sopstvene (vlastite) menice dužan je, kad domicilijata ne označi, a menicu na drugo koje mesto za plaćanje upućuje, označiti osobu ili kuću, gde će ga pritežatelj menice tražiti".

S obzirom međutim na prisilni tečaj, što ga u nas imadu bankine note, moći će se mjembena svota platiti u tim notama. Izuzima se onaj slučaj, ako je u mjenici naročito rečeno, da se isplata ima obaviti u kovanom novcu.

Glasi li mjenica na takovu *vrstu* novca, *koja ne kola u mjestu*, u *kojem se mjenica platiti ima*, ili kada glasi na računsku vrednotu[1], može se mjenica *isplatiti u onoj vrsti novca, koja kola* u zemlji, i koja odgovara svoti one vrste novca ili računske vrednote, koja je napisana na mjenici.

Da se ustanovi to suglasje vrijednosti među jednom i drugom vrstom novca, valja uzeti u obzir tečaj, što ga ima dotična vrsta novca ili računska vrednota u nas.

Po našem mjemb. zakonu (§ 37. mj. z.) *mjerodavan je tečaj* notiran *na burzi u Budimpešti* dan prije isplate; dok će za *zapadnu polu* u tom biti mjerodavna *burza bečka*.

Kod nas morat će se dakle mjembeni vjerovnik mjesto one vrste, koja je naznačena u mjenici, zadovoljiti, i to s obzirom na zakonski članak XVII. zajedničkoga hrvatsko-ugarskog sabora od g. 1892., s isplatom novca ili u zlatnoj vrednoti, kojoj je računarska jedinica kruna, ili u prijašnjoj austrijskoj vrednoti kojoj je jedinica forinta, ili prema propisima, koji kod nas valjaju, u bankinim notama. Isto vrijedi i za Austriju.

Izdatnik mjenice može ipak odrediti *izrijekom* u mjenici, da je *platiti* valja u *onoj vrsti novca, koja* je u njoj *naročito navedena*. Ta naročita odredba biva obično riječju **„efektivno“, „u naravi“** ili drugim sličnim dodatkom. U tom slučaju treba mjenicu isplatiti u onoj vrsti novca, koja je u mjenici navedena, pa se ne će moći obaviti isplata inozemnoga novca u nikakovom našem novcu, ni u bankinim notama.

To, što je sada rečeno, *ne može* se već s obzirom na prirodu i bivstvo računske vrednote *ticati mjenica*, koje glase *na računsku vrednotu*, pa makar je naročito na mjenici određeno, da se isplata imade obaviti efektivno.

[1] O *računskoj* vrednoti govorimo tada, kada se upotrebljavaju računski, fingirani, idealni novci, koji samo po imenu postoje, ali kovani zaista ne kolaju. Tako na pr. bila je računski novac bankomarka u Hamburgu; funta sterlinga bila je prije u Englezkoj također samo računski novac, pa je pod tim imenom i danas, dok se sada u istinu kuje pod imenom „sovereign“.

Ako je u mjenici kod naznake svote *naveden tečaj* po kojem se mjenica platiti ima, tada je kod isplate *mjerodavan taj tečaj*.

Ne spomene li se u mjenici ništa *o vrsti novca*, tada *odlučuje* o tom — ako nema osobitih propisa — *običaj* onoga *mjesta*, u *kojem* se *mjenica platiti ima*.

Po mjembenom zakonu **dužan je posjednik mjenice** primiti i **djelomičnu isplatu** mjembene svote i u najmanjem iznosu (§ 38. mj. z. i austr. mj. r.[1]).

Ta obveza posjednika mjenice postoji bez obzira na iznos, u kojem je mjenica prihvaćena, pa posjednik mjenice nije vlastan odbiti djelomične isplate ni onda, ako je mjenica prihvaćena na cijeli iznos naveden u mjenici.

Djelomičnu isplatu dužan je međutim *primiti posjednik* mjenice *samo onda*, ako mu se ona *ponudi, kada mjenica dospije* i *kada* on mjenicu *predoči na isplatu*. Ako je mjenica prosvjedovana, jer nije u vrijeme plaćena, vlastan je posjednik naknadnu djelomičnu isplatu odbiti, pa makar mu je poslije toga vremena ponudio prihvatnik ili koji od prednikâ ili intervenientâ.

Mjembeni dužnik dužan je platiti samo onda, ako mu se izruči mjenica providena namirom (§ 39. mj. z. i austr. mj. r.). Razumijeva se samo sobom, da on takvu izrudžbu mjenice samo onda tražiti može, kada mjembenu svotu potpuno isplati.

Ako je mjenica izdana u više primjeraka i jedan od njih prihvaćen, tada će *prihvatnik biti dužan platiti samo uz povratak prihvaćenoga primjerka*. Osim mjenice *može glavni dužnik* zahtijevati od vjerovnika *predmet, koji* mu je možda u *zalog dao*.

Glavni dužnik vlastan je uz povratak mjenice zahtijevati još i namiru o učinjenoj isplati *te nije dužan platiti prije nego mu se ta namira izruči. On se međutim može zadovoljiti i sa samom izrudžbom mjenice*. Predmnijeva se naime, da je glavni dužnik isplatio mjenicu, čim je posjeduje, i za slučaj, da mjenica nije plaćena, dužan je to dokazati mjembeni vjerovnik.

Namira ta piše se *redovito na samoj mjenici*, i to obično na *zadnjoj strani* sasma jednostavno **„primio“, „pour acquit“, „per acquit“** ili drugim načinom uz *potpis imena ovlaštenoga posjednika mjenice* (vidi: formular 24. i 26.). *Nema li prostora na zadnjoj strani, kvitira se* isplata na *prednjoj strani* (vidi: formular 23.).

[1] Istovetnu ustanovu sadržaje § 132. srp. trg. zakona.

Namira se *može napisati* i na *posebnoj ispravi*, ako glavni dužnik naročito ne traži, da se napiše na mjenici. U takovoj posebnoj namiri mora se naznačiti ime i prezime dužnikovo i vjerovnikovo, vrijeme i predmet namirenog duga, i tebra da se potpiše vjerovnik ili njegov punomoćnik.

Isplati li glavni dužnik mjenicu samo *djelomično*, tada on *ne* može zahtijevati *izručenje kvitirane mjenice*, već može tražiti, da se *isplaćeni dio na originalnoj mjenici otpiše*, i da mu se o *isplati toga dijela izda namira.*

Taj potpis biva tako, da se na izvornoj mjenici napiše, da je dio svote isplaćen na pr. na račun primio ili na račun isplaćeno 190 kruna ili sličnim izrazom.

Namira o djelomičnoj isplati piše se *na prepisku mjenice*, taj prepisak uručuje se glavnome dužniku. Na zahtjev glavnoga dužnika može se namira o djelomičnoj isplati izdati i *na posebnoj ispravi.* Ona mora biti sastavljena onako, kako je to spomenuto o posebnoj ispravi za potpunu isplatu.

Ne *predoči li* se u vrijeme isplate *mjenica* glavnomu dužniku *na isplatu*, nije on dužan mjenicu platiti; on može jednostavno pridržati mjembenu svotu, pa *nije zvan nadoknaditi nikakovu štetu*, a *napose nije dužan platiti zatezne kamate.*

Iz toga slijedi, da **glavni dužnik nije dužan položiti mjembenu svotu kod suda** za onaj slučaj, **ako se od njega isplata ne bi tražila.**

No glavni dužnik, ako i nije dužan, **ipak mu je slobodno** položiti mjembenu svotu kod suda, ako se od njega isplata o dospjetku ne zaište. Glavni dužnik učinit će to, da tim *otkloni* svaku *moguću pogibao*, koja bi mogla nastati gubitkom svote, razlikom tečaja ili s drugoga razloga.

Glavni dužnik, *položiv svotu* kod suda, *ne mora pozvati posjednika* mjenice *pred sud*, da bude polog valjan.

Što je dosada spomenuto o glavnom dužniku, imade se *eventualno primijenitii na trasata i na domicilijata.*

Posljedica isplate jest, da njom **prestaje** mjembena **obveza ne samo** s obzirom na **glavnoga dužnika** (prihvatnika mjenice tezice odnosno izdatnika mjenice vlastite), **nego i s obzirom na zavratne obvezanike,** jer su oni obvezani samo za onaj slučaj, ne plati li mjenicu tezicu trasat odnosno prihvatnik, a mjenicu vlastitu izdatnik (eventualno u oba slučaja domicilijat).

Da **isplata** mjenice **imade** međutim zaista **takav posljedak,** od potrebe je: 1. da *mjenicu plati navedena* osoba t. j. trasat, prihvatnik kod mjenice tezice, a izdatnik kod mjenice vlastite (odnosno domicilijat); 2. da se mjenica plati *ovlaštenomu posjedniku;* 3. da se isplata potvrdi na mjenici i da se tako *kvitirana mjenica placu vrati;* 4. da se mjenica *plati u pravo vrijeme,* u *potpunom iznosu* i *određenoj kakvoći novca.*

Bude li **mjenica isplaćena samo djelomice,** tada **nastaje rečena posljedica** samo **s obzirom na isplaćeni dio.**

§ 30.

Počasna isplata.

(§§ 61.—65., 112. tač. 7. mj. z.; §§ 62.—65., 98. tačka 7. austr. mj. r.[1])

Kako smo spomenuli (strana 90.), predočuje se mjenica na isplatu trasatu odnosno prihvatniku kod mjenicâ tezicâ, a izdatniku kod mjenica vlastitih. Istom onda, kada oni ne plate, i kad se mjenica radi toga prosvjeduje, može se zahtijevati isplata od prednika.

Može se međutim dogoditi, da tko u korist jednoga od prednika mjenicu isplati, *nakon što je uskratio isplatu trasat odnosno prihvatnik* kod mjenicâ tezicâ, a *izdatnik kod mjenica vlastitih.* U tom slučaju govorimo o **počasnoj isplati.**

Prema tomu ne može biti o počasnoj isplati govora, *dok se* prosvjedom ne *uglavi*, da *trasat* odnosno *prihvatnik mjenice tezice*, a kod *mjenice vlastite izdatnik* ili *uopće mjenicu platio nije* ili *ne onako, kako bi to po sadržaju* mjenice *učiniti morao.* **Počasni platac** ne plaća mjenicu za glavnoga dužnika, već **samo za zavratnoga obvezanika.**

Počasnom isplatom oslobadaju se **sljednici počašćenika (honorata) mjembene obveze, a počasni platac dobiva mjembena prava posjednika mjenice protiv počašćenika** (honorata)[2] i **njegovih prednika i protiv glavnoga dužnika** mjenice.

Kao što intervenciji uopće, tako i počasnoj isplati napose može biti povod ili u pozivu izdanom na samoj mjenici ili bez

[1] §§ 134. 135. srp. trg. zakona.

[2] „Počašćenik (honorat)" ispušten je jamačno pometnjom u hrvatskom tekstu našega mjembenog zakona (§ 63.).

posebnoga poziva u vlastitoj odluci počasnoga placa. U *prvom* slučaju govorimo o **počasnoj isplati nužne adrese ili počasnoga prihvatnika**, a u *potonjem* o **počasnoj isplati u užem smislu**

Prema onomu što smo kazali, **ne će moći biti počasnim placem**: a) *prihvatnik;* b) *izdatnik*, i to kod mjenice vlastite, jer je glavni dužnik, a kod mjenice tezice, jer nema prednika; c) *indosant u korist* kojega od svojih *sljednika;* d) *počasni prihvatnik u korist* kojega od *sljednikâ* svoga *honorata*, — jer mu je i onako obvezan.

Moći će pak mjenicu *platiti kao* **počasni platac**: a) *trasat, nakon* što *odbije isplatu* prema sadržaju mjenice; b) *domicilijat, koliko ne plati za trasata* dotično *prihvatnika* kod mjenice tezice ili *izdatnika kod mjenice vlastite;* c) nužni adresat; d) *počasni prihvatnik* za honorata i njegove prednike; e) svaka *treća osoba.*

Počašćenik (honorat) pak kod *počasne isplate* **može biti**: a) *izdatnik* mjenice tezice; b) *indosant, ako nije sljednik* počasnoga placa; c) *poruk zavratnoga obvezanika.*

Ne će moći biti počašćenik (honorat): a) *trasat*, zatim onaj, *na čiji je račun mjenica* izdana; b) *indosant*, koji je indosirao mjenicu s dodatkom *„bez obveze“;* c) posljednji posjednik mjenice; (dosada navedeni jer nijesu mjembenopravno obvezani); d) *prihvatnik obični* i *izdatnik mjenice vlastite* (ti stoga ne, jer je njihovom odnosno u njihovo ime učinjenom isplatom prestao svaki mjembenopravni odnošaj, koji je nastao iz mjenice, pa jer protiv njih nema mjesta nikakvoj zavrati); e) *počasni prihvatnik*, jer on ne plaća za sebe, već za prednika; pa kada bi treća osoba za počasnoga prihvatnika platila, platila bi u istinu za onoga prednika, za koga je počasni prihvatnik mjenicu prihvatio.

Jedan je međutim *jedini slučaj*, gdje i **glavni dužnik može biti počašćenik** (honorat), a to je, **kada je** kod domicilirane mjenice *naznačen* **domicilijat.** U tom slučaju imade se mjenica predočiti domicilijatu na isplatu, te ne plati li on, imade se mjenica prosvjedovati neisplate radi, pa istom tada može se tražiti isplata i od glavnoga dužnika i od prednika. Da se to potonje ne zbude, može počasni platac za glavnoga dužnika platiti mjenicu.

Spomenuli smo, da može mjenicu kao počasni platac isplatiti ili nužna adresa odnosno počasni prihvatnik ili treća osoba, o kojoj nema spomena na mjenici.

Nalazi li se na mjenici, koja je protestirana neisplate radi, **nužna adresa ili počasni prihvatnik,** tada je **posjednik dužan predočiti mjenicu na isplatu** nužnoj adresi odnosno počasnomu prihvatniku. *Posjednik mjenice obvezan je međutim* to učiniti samo onda, **kada nužna adresa odnosno počasni prihvat glase na mjesto isplate.** *Nije li* pak uz nužnu adresu odnosno počasni prihvat označeno *posebno mjesto*, uzima se, da za počasnu isplatu valja *ono isto mjesto* isplate, *koje* je određeno za mjenicu *uopće.*

Nalazi li se na mjenici *više nužnih adresata* ili *više počasnih prihvatnika*, tada se po *austrijskom* mjembenom redu (§ 62.) mora *predočiti* mjenica na *isplatu svim nužnim adresama* i *svim počasnim prihvatnicima.* Po **našem** pak zakonu vrijedi ono, što smo spomenuli gore u § 24. to j. **valja gledati,** da li nužne *adrese potječu od* **jednoga adresanta** odnosno da li su različiti *počasni prihvatnici* mjenicu prihvatili **za jednoga počašćenika** (honorata); **ili** potječu li te **adrese** od **različitih adresanta** *odnosno* da li su **različiti počasni prihvatnici honorirali** mjenicu za **različite honorate.** U *prvom* slučaju *stoji do volje posjednika* mjenice, kojemu će od njih najprije predočiti mjenicu na isplatu, *izuzev ako* je sam *adresant dotično honorat naznačio red*, kojega se valja držati. U *drugom slučaju* mora se mjenica predočiti onomu nužnomu *adresatu*, koji je imenovan *po prijašnjem predniku* odnosno *počasnomu prihvatniku*, koji honorira mjenicu *za prijašnjega prednika. Ne može li se* pak iz *mjenice razabrati*, tko je stavio nužnu adresu dotično za koga je počasni prihvatnik honorirao mjenicu, tada *posjednik mjenice nije vezan ni na kakov red*, pak može predočiti mjenicu nužnomu adresatu odnosno počasnomu prihvatniku, kojemu ga je volja.

Predodžba ta mora se **izvršiti najkasnije drugi djelatnik nakon što je mjenica dospjela.**

Uspjeh ove predodžbe mora se *ubilježiti* ili u *protestu* podignutom radi neisplate (trasata, prihvatnika mjenice tezice odnosno izdatnika mjenice vlastite) ili u posebnom dodatku k tomu protestu ili u posebnom protestu. Isplati li mjenicu adresat, odnosno počasni prihvatnik, mora se naravno zabilježiti ime honorata i honoranta.

Da međutim navedena *predodžba bude potpuna*, mora se *nužnomu adresatu* odnosno *počasnomu prihvatniku* uz mjenicu *predočiti i protest podignut radi neisplate* protiv trasata odnosno pri-

hvatnika mjenice tezice, a protiv izdatnika kod mjenice vlastite; *jer intervenient je vlastan zahtijevati, da mu se uruči i jedno i drugo.*

Nalazi li se na mjenici *više nužnih adresata odnosno počasnih prihvatnika*, tada se ima mjenica predočiti na isplatu *gore označenim redom. Plati li jedan* od njih, *prestaje dužnost predočiti mjenicu ostalim. O zavrati* pak *može biti govora* nakon *što je predodžba kod svih ostala bezuspješna, i ako* je to *protestom ustanovljeno.*

Posjednik mjenice dužan je međutim **primiti** i onu **počasnu isplatu**, *koju* mu **ponudi makar** koja **treća osoba**, premda nije nužna adresa ni počasni prihvatnik. *U tom je razlika među počasnom isplatom i počasnim prihvatom.* Kod potonjega naime vlastan je posjednik mjenice odbiti intervenciju svake osobe, koja nije označena kao nužna adresa. **Ponuđena počasna isplata** treće osobe **mora** međutim **biti potpuna**, pa se na djelomičnu ponudu posjednik mjenice ne treba obazirati.

Da i *ova treća osoba*, koja nije nužni adresat ni počasni prihvatnik, *uzmože steći sva prava počasnoga placa*, mora se *mjenica protestirati* ponajprije *neisplate radi*, a zatim treba *počasnu isplatu treće osobe ustanoviti ili u glavnom prosvjedu ili u dodatku* k njemu ili u posebnom prosvjedu.

Počasni platac bit će osim mjembene svote *dužan platiti i troškove* prouzročene zbog neisplate po glavnom dužniku (odnosno zbog neprihvata ili nesigurnosti glavnoga dužnika).

Ne drži li se **posjednik** mjenice navedenih propisa to j. ne predoči li mjenicu na isplatu **nužnoj adresi odnosno počasnomu prihvatniku i odbije li počasnu isplatu, ponuđenu po trećoj osobi, gubi pravo zavrate protiv adresanta odnosno honorata i protiv njegovih sljednika** (§ 62. mj. z.). Prednici dakle ostaju i nadalje mjembenopravno obvezani. Po § 62. austr. mj. reda ne gubi međutim onaj, koji je odbio rečenu isplatu, prava protiv honorata.

Samo u onom slučaju, ako *se kod mjenice tezice ne da razabrati, tko je honorat odnosno adresant, misli se*, da je *izdatnik*, pa u tom slučaju gubi posjednik mjenice pravo zavrate protiv sivh prednika, a *preostaje* mu samo još *pravo mjembene tužbe protiv glavnoga dužnika, koji* ostaje nadalje *obvezan, makar se mjenica ne predočila na isplatu nužnomu adresatu odnosno počasnomu prihvatniku, ili makar se odbila počasna isplata treće osobe.*

Počasnom isplatom **rješavaju** se **mjembene obveze sljednici honoratovi**, dok **honorat, njegovi prednici i glavni dužnik** (prihvatnik mjenice tezice odnosno izdatnik mjenice vlastite) **ostaju mjembenopravno obvezani počasnomu placu.** Prema tomu počasni platac, koji posreduje kod mjenice tezice za izdatnika, stječe mjembeno pravo protiv izdatnika i protiv prihvatnika, ako se ovaj na mjenici nalazi; posreduje li počasni platac za kojega indosanta, tada stječe mjembena prava protiv ovoga indosanta, njegovih prednika i glavnoga dužnika. Tko napokon kao počasni platac plati za mjembenoga jamca, taj dobiva mjembena prava protiv mjembenoga jamca, protiv onoga, za koga je ovaj preuzeo mjembeno jamstvo, protiv njegovih prednika i protiv glavnoga dužnika.

Nalaze li se na mjenici možda još kakovi **počasni prihvatnici, to protiv njih nema počasni platac nikakova prava.**

Počasni platac stječe mjembeno pravo samostalno, pa ima *ona ista prava, koja pripadaju svakomu posjedniku mjenice*, i o kojima je govor u odsjeku, koji govori o zavrati. (Dio VII. ove knjige).

Želi li *počasni platac* zahtijevati svoja mjembena prava od onih, koji su mu mjembenopravno obvezani, *mora se legitimirati* to j. iskazati, da je on zbilja onaj, koji imade pravo protiv svojih obvezanika kao počasni platac. *To će* on *moći* dokazati samo onda, *ako ima* u ruci *mjenicu, protest neisplate radi* i *protest za posredbu* (intervenciju); ovaj posljednji onda, ako uspjeh intervencije nije u glavnom prosvjedu ubilježen.

Uz to morat će *počasni platac dokazati, da je u istinu platio mjenicu;* a to će moći učiniti ili posebnom *namirom* ili potvrdom na mjenici odnosno na prosvjedu.

Izuzetak od toga pravila postoji kod mjembenopravnoga zahtjeva *protiv glavnoga dužnika* mjenice toliko, *što se* od njega *može zahtijevati isplata i bez glavnoga prosvjeda.*

Na osnovi sada navedenog *može počasni platac zahtijevati*, da mu se sve *spomenute isprave uruče i to odmah kod isplate.*

Ne sastavi li se glavni prosvjed kao ni prosvjed za posredbu uopće ili ne u vrijeme zakonom određeno, odnosno ne ubilježi li se posredba u glavnom prosvjedu, ne će ni nužni adresat ni počasni prihvatnik isplatiti mjenicu. Učine li to ipak, ne će moći zahtijevati isplatu putem mjembenopravne zavrate.

*

Ne plati li mjenicu nužni adresat odnosno počasni prihvatnik ili treća osoba, tada pripada posjedniku mjenice, koji je o tom dao sastaviti potrebne posvjede, pravo zavrate protiv svih *prednika* i *počasnoga prihvatnika*, ako se on na mjenici nalazi.

Posjednik mjenice vlastan je bez ikakove štetne posljedice *primiti isplatu mjenice od koga ga je volja*; štetne posljedice mogu nastati samo za posrednika, koji bi od počasne isplate istisnuo drugoga posrednika, koji je voljan isplatiti mjenicu za ranijega kojega prednika, jer bi počasnom isplatom ovoga posljednjeg riješeno bilo mjembene obveze više mjembenih obvezanika.

Po zakonu naime, *ponudi li počasnu isplatu više intervenientâ*, imade *prednost onaj, čijom* bi se *isplatom* riješilo mjembene obveze *najviše mjembenih obvezanika bez obzira* na to, *da li je* taj posrednik *nužni adresat, počasni prihvatnik* ili *treći tko*. Prema tomu imat će prednost pred svima drugima onaj, koji ponudi isplatu za glavnoga dužnika domicilirane mjenice, kod koje je naznačen domicilijat, zatim kod mjenice tezice onaj, koji ponudi isplatu za izdatnika i napokon onaj, koji ushtije platiti za kojega od ranijih indosanata.

Isplati li mjenicu kao počasni platac koji od prednikâ, premda je bio pripravan isplatiti drugi posrednik, kojemu prema gore navedenomu pripada prednost, tada takovom isplatom nastaje ona ista posljedica, koja bi bila nastala, da je mjenicu isplatio ovaj potonji.

Takav **počasni platac gubi naime pravo zavrate protiv** onih **nalednika,** koji **bi bili riješeni mjembene obveze, da je platio mjenicu** onaj **bolji posrednik.** Plati li na pr. tko mjenicu tezicu u čast kojega indosanta, premda je drugi ponudio počasnu isplatu za izdatnika, tada takav počasni platac nema prava zavrate protiv nijednoga indosanta, jer bi svi ovi kao sljednici honoratovi bili oslobođeni mjembene obveze, kada bi bio isplatio mjenicu onaj, koji se ponudio, da će posredovati za izdatnika. Onomu počasnomu placu preostat će samo pravo zavrate protiv izdatnika odnosno pravo mjembene tužbe protiv prihvatnika.

Da takova posljedica međutim nastane, mora iz mjenice ili protesta biti vidljivo, da li počasnu isplatu nudi koji bolji posrednik. Razumijeva se samo sobom, da *gori posrednik može posredovati*, a da ga ne stignu navedene posljedice, u onom slučaju, *ako nužna adresa ili počasni prihvatnik, čijom bi se isplatom*

riješilo više obvezanika, odbiju počasnu isplatu, i ako se ta činjenica *protestom ustanovi.*

Počasni prihvatnik, koji ne dospije, da plati mjenicu zato, što je platio tezovnik ili koji drugi posrednik, **vlastan** je ipak **u ime nagrade** za preuzeto mjembeno jamstvo zahtijevati **pristojbu (proviziju) od** $^1/_3\%$. Proviziju ovu će moći zahtijevati **od onoga, koji je mjenicu platio,** a *ne od honorata*, i to od svote na koju mjenica glasi, a ne možda od zavratne svote (vidi § 34. te knjige). Opaža se ipak, da se provizija ne će moći zahtijevati putem mjembenopravnim, već putem *građanskopravnim.*

§ 31.

Produljenje (prolongacija) mjenice.

Na koncu odsjeka, koji govori o isplati, moramo spomenuti i produljenje mjenice.

O **produljenju** (prolongaciji) mjenice govorimo, *kada* mjembeni *ovlaštenik dopusti* mjembenomu *obvezaniku*, da smije mjembenu svotu *platiti stanovito vrijeme, iza kako je mjenica dospjela.* **Produljiti mjenicu ne znači** po tom **drugo, nego odgoditi isplatu mjembene svote.**

Posljedica je produljenja, da mjembeni ovlaštenik ne može od mjembenoga obvezanika, komu je mjenica produljena, zahtijevati isplatu mjembene svote prije, nego što mine vrijeme ustanovljeno produljenjem.

Mjembeni zakon ne govori ništa *o produljenju* mjenice: pa *stoga* valja za produljenje mjenice ono, što *vrijedi za produljenje pogodbe uopće.*

Rekli smo, da je oznaka vremena isplate bitna sastavina mjenice, i nitko nije vlastan mijenjati tu naznaku vremena. Ugovore li štogod pojedinci mimo sadržaj mjenice, to se samo njih tiče; sadržaj mjenice uopće kao i pravni odnošaj ostalih tim se ne mijenja, već ostaje netaknut. Prema tomu *utječe produljenje samo na odnošaj onih*, koji su produljenje neposredno *ugovorili*, a *ne proteže* se *na ostale mjembene interesente. Za ove* potonje produljenje mjenice pravno *ne postoji.* Vjerovnik mjembeni, koji je dopustio produljenje, ne može samo od onoga

obvezanika, komu je dopuštena odgoda, zahtijevati isplatu, doklegod ne izmine produljeni rok.

Mjenicu (ili bolje mjembenu obvezu) **vlastan je produljiti** samo onaj, koji se smatra vlasnikom mjenice ili drugim riječima **onaj, koji je vlastan zahtijevati isplatu** mjembene svote. Može to učiniti *potom* osim *remitenta i indosatara još* i onaj honorant ili *indosant, koji je s isplatom mjenice došao u njezin posjed.*

Produljiti se može mjenica samo *mjembenomu obvezaniku;* dakle glavnomu dužniku, izdatniku mjenice tezice, honorantu i indosantu, od koga se isplata putem zavrate zahtijevati može, i mjembenomu jamcu.

Produljenje može se dopustiti *usmeno ili pismeno; izrijekom ili mučke.*

Najobičniji i najprikladniji način produljenja jest *pismeni.* Zaporka produljenja može se napisati na prednjoj ili na zadnjoj strani mjenice; može se to učiniti i na prepisku mjenice ili na posebnoj ispravi. U tom međutim posljednjem slučaju treba u ispravi tačno opisati i samu mjenicu.

Vrijeme produljenja označuje se ili s *oznakom stanovitoga određenoga dana,* kada se mjembena svota platiti mora („produljuje se do 15. srpnja 1909.") ili *s oznakom roka, po izmaku kojega* se *isplata obaviti ima* (na pr. „produljuje se na 2 mjeseca") (vidi: formular 29.).

Za valjanost produljenja *svejedno* je, da li je *datirano ili ne;* isto je tako neodlučno, da li je mjenica (mjembena obveza) produljena *prije ili poslije, kako je mjenica dospjela.*

Produljuje li se ponovno mjenica, počinje **novi rok** teći **po izmaku prvoga.** Mjembeni obvezanik moći će mjenicu isplatiti i prije, nego mine produljeni rok.

Nije li *zbog kamatâ ništa* posebno *ugovoreno,* može mjembeni vjerovnik *tražiti* kamate istom *od produljenoga roka.*

S obzirom na gornju tvrdnju, da se produljenjem ne mijenja uopće prvobitno vrijeme dospjetka, mora se, ne bude li mjenica plaćena u vrijeme prvobitno na mjenici označeno, da se uzdrži pravo zavrate, **usprkos** dopuštenomu **produljenju, dignuti prosvjed neisplate radi.** Dosljedno tomu mora se mjenica u prvobitno označeno vrijeme **predočiti na isplatu glavnomu dužniku,** pa *makar* mu *posjednik* mjenice i *produljio mjembenu obvezu.*

Ne može se produljiti mjembena obveza, koja je utrnula bilo zastarom (§ 46. ove knjige) **bilo propustom mjembenih čina** (§ 47. ove knjige); **ni preko vremena, u kojem zastaruju mjembene obveze.**

Produljenje mjenice kao takovo **vrlo rijetko** služi u prometu mjembenom, jer je *nezgodno;* jer nema i onako mjembene kreposti i jer se njom s *neopreznosti* lako mogu *izgubiti mjembena prava.* Da *se postigne produljenjem naumljena svrha,* bit će **najzgodnije,** *da se* mjesto stare **izda** po trasantu **nova mjenica,** ako na to pristanu svi mjembeni interesenti; pa da nova mjenica bude posve suglasna sa starom, a samo vrijeme dospjetka, da se *preinači prema produljenom roku.* Razumijeva se samo sobom, da na ovako iznova izdanu mjenicu imadu indosanti kao i prije opet staviti svoje naleđe. Mjenica takova zove se **mjenicom odgodnom** (Prolongationswechsel).

Produljenje (prolongacija), *o kojem je dosada bio govor,* **dobrovoljno je,** jer se osniva na suglasnoj volji mjembenih interesenta. Uz ovo dobrovoljno produljenje (prolongaciju) postoji još i nužno. **Nužno produljenje** osniva se na odredbi državne vlasti; i to ili tim, *da se sajam odgodi* na dalji rok, a *tim* ujedno i *produlje sajamske mjenice;* ili da se produljenje odredi *zakonom* ili *naredbom* zbog sveopćih nezgoda kao na pr. rata, povodnje, potresa. Produljenje takovo može biti ili u *korist posjednika* mjenicâ ili u korist *mjembenih dužnika* ili u korist *jednih i drugih*[1].

[1] § 133. srp. trg. zakona ustanovljuje: „Sud ne može nikakov rok za isplatu menice produžiti". — Ta ustanova međutim je suvišna u zakonu, jer to spada među općenita pravna načela, da sud samo rješava prijepore među strankama, ali ne može i nije kadar sam ugovor stranaka samovlasno mijenjati.

Dio VII.

Z a v r a t a.

§ 32.

Vrste zavrate.

Po onom već, što smo spomenuli, znamo, da pored glavnoga dužnika jamče za isplatu i prednici posjednika mjenice. Posjednik mjenice moći će uz stanovite uvjete od svojih prednika potražiti ili isplatu ili sigurnost, da će se, ako nastanu neprilike, mjenica u određeno vrijeme zaista isplatiti.

Skup onih *ovlasti, koje ima posjednik mjenice protiv svojih prednika* za onaj slučaj, *ako isplata* u mjenici označene svote *postane sumnjivom ili* ako ta *svota u određeno vrijeme ne bude plaćena,* zove se u mjembenom pravu **mjembenopravna zavrata** ili naprosto **zavrata** ili **regres.**

Kako se zovu osobe, koje se služe zavratom, i one koje su dužne dati zavratu, spomenuli smo u § 3. ove knjige.

Prema onom, što gore rekosmo, *imat će* **posjednik** mjenice *povoda putem zavrate* **obratiti se na prednike:**

1. kada *mjenica* predočena na prihvat ili uopće *ne bude prihvaćena* ili samo *uz* stanovito *ograničenje;*

2. kada *nastane temeljita bojazan, hoće li glavni dužnik* mjenicu *isplatiti;* i napokon

3. kada u *vrijeme dospjetka prihvatnik odnosno trasat* mjenice tezice ili *izdatnik mjenice vlastite* mjembenu svotu ili *uopće ne plati ili* samo *djelomice.*

Zavrata je potom dvovrsna. Posjednik mjenice može naime tražiti, da mu se radi pomućena izgleda na sigurnu isplatu pruži dovoljna sigurnost, da će mjenica usprkos toga biti isplaćena, kada dospije; to je **zavrata na sigurnost.** Ta nastaje u prva

dva navedena slučaja t. j. *radi neprihvata* i *radi nesigurnosti glavnoga dužnika.* Posjednik mjenice može nadalje zahtijevati naknadu, jer mjenica nije isplaćena, kako je bilo obećano, to jest **zavrata na isplatu.** Tom potonjom poslužit će se posjednik, kada nastane posljedni od gore navedenih slučajeva.

§ 33.

Zavrata na sigurnost.

A. Radi neprihvata.

(§§ 25.—28. mj. zak. i austr. mj. r.).

Govoreći o prihvatu rekli smo, da se mjenica tezica (izuzev neke slučajeve) ne mora predočiti na prihvat, već da posjednik njezin može počekati, dok ona dospije, pa je odmah predočiti na isplatu.

Predoči li međutim posjednik mjenice ovu na prihvat, pa **ne bude li mjenica prihvaćena** ili bude li prihvaćena, ali **uz neka ograničenja, može posjednik** ili počekati, dok mjenica dospije, i tada je predočiti na isplatu, ili odmah nakon *uskraćenoga ili ograničenoga prihvata zavratom* **zahtijevati sigurnost od svojih prednika, da će mjenica** *u vrijeme dospjetka* **biti isplaćena,** kako je to na mjenici određeno; jer neprihvatom ili ograničenim prihvatom mjenice nastaje po posjednika briga, hoće li se mjenica isplatiti o dospjetku.

Da se **uzmože** u ta dva slučaja potražiti **zavrata na sigurnost,** mora se:

1. mjenica *prije, nego dospije, predočiti trasatu* na *prihvat;* jer zavrata na sigurnost nema smisla po izmaku vremena određenoga za isplatu;

2. treba da mjenica ili uopće *ne bude prihvaćena* ili da bude prihvaćena *pod kakovim uvjetom ili na manju svotu* nego li ona glasi;

3. da bude sastavljen *protest neprihvata radi.*

Ako je *mjenica izdana u* **više primjeraka,** i ako je jedan od njih poslan na prihvat, može se *posjednik onoga primjerka, koji je stavljen u promet,* i na kojem je spomenuto, kod koga se nalazi primjerak poslan na prihvat, *poslužiti zavratom na si-*

gurnost samo onda, ako prosvjedom *dokaže:* a) da mu *držatelj nije uručio primjerak, koji je poslan na prihvat*; i b) da je *duplikat predočio na prihvat*, pa da ga *trasat nije prihvatio*. Iznimno **može se bez prosvjeda poradi neprihvata zahtijevati zavrata na sigurnost** u onom slučaju, kada *posjedniku kopije*, na kojoj se nalaze izvorne naleđe i na kojoj je navedeno, gdje se nalazi izvorni primjerak, *ne bude uručena izvorna mjenica*. U tom slučaju *dovoljan je prosvjed* radi *neizrudžbe izvornoga primjerka*, i na temelju toga prosvjeda može se zahtijevati putem zavrate *sigurnost od* onih *indosanata, kojih se izvorne naleđe* nalaze *na kopiji*.

Nalazi li se na mjenici **nužna adresa,** koja glasi *na mjesto isplate*, mora se *prije*, nego li se uzmože tražiti zavrata na sigurnost, *zahtijevati prihvat od nužne adrese* (vidi str. 78.).

Zavratu na sigurnost vlastan je tražiti **svaki sljednik od svoga prednika.** U *slučaju počasnoga prihvata* mogu se *služiti pravom ove zavrate* samo *honorat i njegovi prednici*, dok sljednici imadu potrebnu sigurnost u prihvatu počasnoga prihvatnika.

Nalazi li se na mjenici više prednika, *nije regredient vezan na red*, kojim će od njih *tražiti zavratu*, već mu je na volju ostavljeno, od kojega će prednika tražiti sigurnost; on može zahtijevati sigurnost od jednoga, od više njih, ili od svih prednika. To je posljedica solidarne obveze mjembenih obvezanika.

Regredient dobivši od *jednoga prednika sigurnost nema je prava od* koga *drugoga po drugi put zahtijevati.*

Prednici dužni su dati sigurnost samo *uz uručenje prosvjeda*, koji je podignut neprihvata radi, jer je samo s tim moguće pojedinomu predniku, da i on traži sigurnost od svojih prednika.

S obzirom već na sada navedeno ne će se tako lako dogoditi, da bi pojedini ovlaštenik ponovno zahtijevao sigurnost od svojih prednika; jer remitent ili indosatar, dobivši jednom sigurnost od svojih prednika, morat će izručiti prosvjed neprihvata radi, a bez ovoga ne može dalje sigurnosti tražiti.

Pojedini *regredient može* s uspjehom *zahtijevati zavratu* od svojih prednika, a *da ne treba dokazati, da je* svojim *sljednicima*, ako ih ima na mjenici, *dao sigurnost.*

Sigurnost pružena radi neprihvata mjenice ima jamčiti, da će se u mjenici označena svota, odnosno, ako je mjenica samo djelomice prihvaćena, neprihvaćen ostatak zajedno s troškovima,

koji su prouzročeni neprihvata radi, u vrijeme dospjetka zaista isplatiti.

Način i količina sigurnosti, koja se imade dati, *zavisi* **od dogovora stranaka. Ne mogu** *li se stranke* o sigurnosti **pogoditi,** tada se mora **položiti kod suda** *u gotovu* **iznos,** koji treba osigurati. Da pak *posjednik* mjenice u potonjem slučaju (ako se stranke ne slože) dobije sigurnost, *može zahtijevati*, da se onomu, od koga zahtijeva sigurnost, *prisilno prodadu pokretnine ili nekretnine*, ili oboje, i unišla *kupovnina položi kod suda*[1].

Svaki mjembeni obvezanik dužan je samo jedamput dati sigurnost, jer jedamput dana sigurnost jamči svakomu sljedniku, koji bi uz prvoga regredienta tražio od njega zavratu.

Budući da je međutim pravo pojedinoga mjembenog ovlaštenika tražiti sigurnost potpuno samostalno i nezavisno od volje prvoga regredienta, moći će svaki od regresatovih sljednika, ako nije zadovoljan bilo načinom bilo količinom pružene sigurnosti, putem sudbenim zahtijevati veću ili drugu sigurnost. O temeljitosti takovoga prigovora odlučuje sud.

Bude li se kasnije radilo o tom, da se dana sigurnost povrati, to će zato trebati privole svih regresatovih sljednika, koji su od njega tražili zavratu na sigurnost.

Kada **mjenica** jedamput **dospije, ne će se više moći tražiti sigurnost,** jer nema više nikakova povoda takovoj sigurnosti: znade se naime, da li je mjenica plaćena ili nije.

Nestane li uzroka, koji su prouzročili bojazan ili pogibao za redovitu isplatu mjenice, prestao je i razlog daljoj sigurnosti; pa će se stoga na zahtjev mjembenoga obvezanika, koji je dao **sigurnost,** ona **morati povratiti odnosno prestat će** prema njezinoj naravi (ako je na pr. sigurnost dana tim, da se našao jamac, koji je zajamčio isplatu mjembene svote) krepost njena. Slučajevi ti nastaju:

a) ako se *mjenica naknadno*, i to *potpuno prihvati* to j. za cijelu mjembenu svotu i bez ikakova ograničenja;

b) ako se *mjenica isplati;*

[1] Vidi § 17. naredbe minist. pravosuđa od 25. siječnja 1850. br. 52 d. z. l.; § 3. naredbe ministarstva pravosuđa od 18. srpnja 1859. br. 132 d. z. l. i zakon hrvatskoga sabora od 17. prosinca 1876. o preinaci nekih ustanova gr. parb. postupnika od 16. rujna 1852.

c) ako je *krepost mjenice prestala* (na pr. zastarom, mjembenopravnim propustom);

d) ako se *tečajem jedne godine*, računajući *od dana dospjetka* mjenice, *ne digne zavrata* na *isplatu* protiv onoga, koji je dao sigurnost.

B. Poradi nesigurnosti glavnoga dužnika.

(§§ 29., 112. tač. 4. mj. z.; §§ 29., 98. tač. 4. austr. mj. r.)

Imovinski odnošaji glavnoga dužnika, koji je u prvom redu zvan na isplatu mjenice, mogu se *poremetiti* i promijeniti tako nepovoljno, da je nestalo nade, ili da je već unaprijed stalno, *da on mjenicu o dospjetku isplatiti ne će*. Nastanu li takove prilike t. j. **postane li glavni dužnik nesposoban za isplatu** prije dospjetka mjenice, prirodno je, da *mjembeni zakon dopušta* ovlašteniku mjembenomu **zavratu radi nesigurnosti glavnoga dužnika.**

Pita se, kada se ima *glavni dužnik smatrati* tako *nesposobnim za isplatu*, da se opravdanim načinom od njega može tražiti sigurnost.

Mjembeni zakon navodi u tom dva slučaja:

1. kada glavni dužnik *padne pod* **stečaj.** — O stečaju može biti govora, kada je neko prezadužen i nije kadar sve svoje vjerovnike namiriti. U slučaju stečaja, koji se otvora uvijek na temelju sudbene odluke na zahtjev prezaduženoga ili njegovih vjerovnika, namiruju se vjerovnici razmjerno koliko dotječe imovina prezaduženika, i to tako, da se nakon namirenja takozvanih stečajnih dugova i troškova, prema pojedinim vrstama tražbina, dijele svi vjerovnici u tri razreda; slijedeći razred dolazi istom onda na red, kada je jur namiren razred pred njim.

Pobliže o tom govori stečajni zakon od 28. ožujka 1897.[1].

Bit će svejedno, da li je stečaj otvoren prije ili poslije, kako je mjenica izdana, od potrebe je samo, da se glavni dužnik nalazi pod stečajem, kada se traži zavrata na sigurnost.

2. Drugi je slučaj, kada iza prihvata mjenice tezice, odnosno iza izdanja mjenice vlastite *ostane* **bez uspjeha** *kakova* **ovrha** *povedena radi novčane tražbine protiv glavnoga dužnika.*

Da li je ovrha povedena radi mjembene ili koje druge novčane tražbine, to je svejedno.

Postane li glavni dužnik prema gornjoj razložbi *nesiguran, moći će se posjednik* mjenice *poslužiti zavratom na sigurnost*, ako se ispune *ovi uvjeti:*

a) posjednik mjenice morat će prije svega *potražiti sigurnost od glavnoga dužnika;*

b) nalazi li se na mjenici nužna adresa, mora posjednik mjenice *predočiti mjenicu na prihvat nužnoj adresi;* pa *ako ona mjenicu prihvati*, tada *se posjednik* mjenice *ne može poslužiti zavratom*, jer to pravo pripada tada samo honoratu, komu je u čast nužna adresa prihvatila mjenicu i njegovim prednicima (§ 60. mj. z.; § 61. austr. mj. r.);

c) ne pruži li glavni dužnik sigurnost (tač. 1.) ili ne prihvati li nužna adresa mjenicu (tač. 2.), dužan je posjednik *jedno i drugo uglaviti posebnim protestom;* i to u prvom slučaju protestom radi nedane sigurnosti, a u drugom protestom radi neprihvata nužne adrese. Budući pak da se prihvat nužne adrese ne može tražiti, dok se ne dokaže, da se sigurnost bezuspješno zahtijevala od glavnoga dužnika, to će u tom slučaju za zavratu biti potrebna oba protesta.

Opaža se, da se mjenica tezica mora prosvjedovati dati u mjestu prebivališta prihvatnikova.

Kada se ispune navedeni uvjeti, može posjednik mjenice *zahtijevati sigurnost* od svojih prednika *izvansudbenim ili sudbenim putem.* On će moći *sudbenim putem* zahtijevati sigurnost i *od glavnoga dužnika.*

Što se tiče reda, kojega se regredient ima držati, zahtijevajući sigurnost od svojih prednika, pa *načina, količine* i *valjanosti* (komu sve jamči dana sigurnost) *vrijedi* ono, *što smo naveli* gore pod A. govoreći o *zavrati na sigurnost niprihvata radi.*

Sigurnost pak **imade se vratiti:**

1. ako *glavni dužnik naknadno pruži potpunu sigurnost;*

2. ako nužni *adresat mjenicu* naknadno *prihvati;* za slučaj međutim počasnoga prihvata po nužnoj adresi imadu pravo na

[1] Zbornik god. 1897. br. 36., str. 274. Pobliže vidi: Dr. *Mudrovčić — Stečajni zakon* (izdanje hrvatskih zakona br. XXX. knjižare Lav. Hartmana (Kugli & Deutsch); dr. *Juraj Vrbanić: Trgovačko zakonoslovje* (II. izdanje) 187. i sl.

sigurnost samo sljednici honorata, pa potom ne će morati vratiti sigurnost honorat i njegovi predpici:

3. ako se *mjenica isplati;*

4. ako je *krepost mjenice prestala;*

5. ako se *tečajem jedne godine*, računajući *od dana dospjetka* mjenice, *ne digne zavrata na isplatu* protiv onoga, koji je dao sigurnost.

§ 34.

Zavrata na isplatu.

A. Uopće.

(§§ 41.—49., 112. tač. 6. mj. z.; §§ 41.—49., 98. tač. 6. austr. mj. r.)

Poradi isplate mjenice treba se o dospjetku njenom obratiti u prvom redu kod mjenice tezice na prihvatnika odnosno trasata, a kod mjenice vlastite na izdatnika. Ne plate li oni mjenicu uopće, lli ne potpuno, može se zahtijevati *isplata mjenice od prednikâ*, koji su svojim potpisom preuzeli solidarnu obvezu za pravovremenu isplatu. Pravo to, koje pripada posjedniku mjenice, zovemo **pravo zavrate na isplatu.**

Regredient *(zavratni ovlaštenik)* može biti samo *posjednik mjenice,* i to ponajprije posljednji posjednik to j. koji je mjenicu o dospjetku predočio na isplatu, zatim onaj *indosant*, koji je mjenicu stekao, *isplativši kojega od svojih sljednika.* Zavratom može se poslužiti samo onaj, koji se može iskazati posjednikom mjenice u onom smislu, kako je to razloženo u § 28. ove knjige.

Regresat *(zavratni obvezanik)* je svatko *osim glavnoga dužnika* (odnosno i *trasata* kod mjenice tezice), tko se *potpisom* svojim *na mjenici* mjembenopravno *obvezao.* Potom je obvezan dati zavratu *izdatnik* mjenice tezice, *indosant* svojim sljednicima (koliko nije on naknadnom naleđom postao njihovim sljednikom; vidi str. 54.), *počasni prihvatnik* i *mjembeni jamac.* Govoreći o zavrati na ovom mjestu, ne valja pustiti s vida o počasnom prihvatniku i mjembenom jamcu ono, što smo o njima na drugom mjestu rekli (str. 47., 74. i sl.).

Zavrata na isplatu protiv prednika **dopuštena** je pod ovim uvjetima:

1. *mjenica mora biti* **predočena na isplatu** (vidi § 28. ove knjige).

Da predodžba bude pravovaljana, potrebno je, da se mjenica predoči na isplatu *u pravo vrijeme, na pravom mjestu i osobi ovlaštenoj* i određenoj za isplatu (vidi: § 27. i 28. ove knjige).

Mjenica se ne može predočiti prije, nego dospije; no ne *mora* se baš *predočiti* onaj dan, kada dospijeva, već se to može učiniti i *kasnije;* ali **svakako prije, nego li izmine drugi djelatni dan poslije dana platežnoga.**

Kod mjenicâ, koje dospijevaju *na vid*, i kod *mjenica sajamskih ne mogu se uporaviti ova dva dana;* već se prve imadu predočiti unutar predodžbenoga roka, a potonje unutar roka spomenutoga u § 27. ove knjige.

2. *Ne bude li* na *isplatu predočena* mjenica isplaćena, *morat će posjednik mjenice pribaviti sebi valjan pismen dokaz o predodžbi i o neisplati to j. on će morati mjenicu* **prosvjedovati dati zbog neisplate.**

Bez toga protesta nema zavrate, pa bez njega može posjednik tužiti na isplatu samo glavnoga dužnika. Da bude moguće na temelju toga protesta poslužiti se zavratom na isplatu, *potrebno je*, da *protest* bude *sastavljen ili na dan isplate* (i to po § 41. mj. z. počevši od poslije 12 sati u podne; dok § 41. austr. mj. r. veli općenito, da se prosvjed dopušta na dan isplate) ili *najkasnije* na *koji od slijedeća dva djelatna dana*, nakon dana isplate[1].

Ako dan dospjetka bude *nedjelja* ili opći *svetac*, moći će se *isplata zahtijevati* istom *slijedeći djelatni dan.*

Da *prolongacija* (produljenje) mjenice *ne će osloboditi posjednika* mjenice od *dužnosti prosvjedovati mjenicu*, spomenuli smo već govoreći o produljenju (vidi str. 102.).

Što se tiče predodžbe i protesta **kod mjenica domiciliranih,** treba *razlikovati* domicilirane mjenice, kod kojih *nije domicilijat označen*, od onih, kod kojih je *domicilijat označen.*

---

[1] § 138. srp. trg. zakon određuje: „Ako se u određeni dan menica ne isplati, mora se odma prvog dana za ovim protestom — koji se zove protest zbog neisplate — dokazati, kako je isplata izostala. Ako je pomenuti dan praznik bio, onda odma drugi dan".

U *prvom slučaju* imade se mjenica tezica *predočiti trasatu*, (prihvatio on ili ne prihvatio mjenicu), a *mjenica vlastita izdatniku* u mjestu, gdje je mjenica plativa (domicila). Bude li se trasat odnosno izdatnik mjenice vlastite nalazio u mjestu, gdje je mjenica plativa (domicila), i *ne isplati li* mjenicu, treba *protestirati* mjenicu *zbog neisplate;* a to isto učinit će se, ne bude li se trasat odnosno izdatnik mjenice vlastite nalazio na mjestu isplate. U jednom i drugom slučaju sačuvao je posjednik mjenice protestom sebi pravo zavrate protiv prednika. *Ne učini* li *toga posjednik mjenice*, tada je tim propustom *izgubio pravo zavrate protiv prednika, ali nije* izgubio pravo mjembene *tužbe protiv glavnoga dužnika.*

Inako je kod mjenica domiciliranih, kod kojih je *označen domicilijat.* Mjenice te imadu se **predočiti na isplatu domicilijatu** u mjestu domicila, pa ako mjenica na tu predodžbu ne bude plaćena, treba mjenicu *prosvjedovati zbog neisplate* također u mjestu domicila.

Ne prosvjeduje li se takova mjenica u slučaju neisplate, *gubi* se *pravo mjembene* zavrate *protiv prednika i pravo mjembene tužbe protiv glavnoga dužnika.* To je samo *izuzetak od pravila*, da ne treba mjenicu predočiti na isplatu glavnomu dužniku i u slučaju neisplate prosvjedovati, a da se sačuva mjembeno pravo protiv glavnoga dužnika.

Samo ako su *domicilijat* i *trasat* odnosno kod mjenica vlastitih *domicilijat* i *izdatnik* ili *domicilijat* i *posjednik* mjenice *osobe istovetne, ne treba,* da se uzdrži mjembeno pravo protiv glavnoga dužnika, *predočiti* mjenicu na isplatu ni *neisplate radi prosvjedovati.*

Premda je prosvjed bitan uvjet za zavratu, ipak se često zbiva, da koji od mjembenih interesenta posebnim dodatkom na mjenici izjavi, da ne treba dignuti prosvjed, i da se dopušta zavrata i bez prosvjeda.

Po našem naime mjembenom zakonu (§ 42. mj. z.) **posjednik** mjenice, ako i ne podigne prosvjed, *ne gubi* ipak **pravo zavrate protiv** onoga **prednika**[1], **koji** je jasno izrazio, da **otpušta**

[1] Po § 42. austr. r. moći će otpustiti prosvjed i glavni dužnik domicilirane mjenice, kod koje je naveden domicilijat, i to stoga, što je po stilizaciji rečenoga mjembenog reda vlastan otpustiti prosvjed svatko, čija je obveza ovisna o prosvjedu.

prosvjed. Otpust ovaj izriče se riječima: *„bez prosvjeda“*, *„bez troškova“* ili drugim izrazom. Ne bude li se moglo razabrati, od koga ta klauzula potječe, morat će onaj, koji se na nju u svoju korist poziva, dokazati, da ona potječe od onoga, protiv koga je kani upotrijebiti.

Kao što je rečeno, posljedica je takove zaporke, kojom se otpušta prosvjed, da se protiv onoga prednika, koji je otpustio prosvjed, može dignuti zavratna tužba i bez prosvjeda. Ta *posljedica* nastaje medjutim samo *s obzirom na* onoga *prednika, koji je prosvjed otpustio.* On ostaje i bez prosvjeda mjembenopravno obvezan svim svojim sljednicima. *Svi ostali* zavratni obvezanici, bili oni prednici ili sljednici onoga, koji je stavio otpustnu zaporku, *obvezani su mjembenopravno* samo onda, *ako se mjenica zbog neisplate* pravodobno *prosvjeduje.*

Otpustom prosvjeda nije međutim *posjednik mjenice riješen dužnosti predočiti mjenicu na isplatu.* Ne bude li se nipošto mogla mjenica predočiti, dovoljno je, da je predodžba barem pokušana. Ali ni u tom slučaju ne treba, da se uzdrži pravo zavrate protiv onoga, koji je stavio otpusnu klauzulu, dokazati bezuspješnost predodžbe s prosvjedom.

Za svakoga *regredienta, komu je prednik otpustio prosvjed, misli se, da je mjenicu* valjano *predočio na isplatu,* i da mjenica nije isplaćena. *Poriče* li to *regresat morat, će dokazati,* da mjenica ili uopće nije predočena na isplatu, ili da nije predočena u pravo vrijeme.

Otpustom prosvjeda riješen je posjednik mjenice dužnosti mjenicu prosvjedovati, i to naspram onoga, koji je otpusnu zaporku na mjenicu stavio. No bude li *posjednik mjenice* uza sve to *ipak* mjenicu prosvjedovao, *moći* će on ipak od prednika, koji je otpustio prosvjed, *zahtijevati naknadu troškova, spojenih s posredovanjem;* jer posjednik nije obvezan **držati se otpusne zaporke;** to je samo njegovo **pravo, a ne dužnost.**

Mora li se posjednik mjenice poslužiti zavratom, jer glavni dužnik nije mjenicu platio, valja kod te zavrate čuvati ne samo interes posjednika mjenice, nego i korist prednika. Kao što je naime posjedniku mjenice do toga stalo, da dođe do isplate mjenice u što kraćem roku i sa što manjim troškom, tako je *stalo i predniku, da doznade, što je s mjenicom,* da bude riješen obveze i da što prije i sa što manjim troškom zavratnim putem

dođe do mjenice, da se opet sam uzmože poslužiti daljom zavratom.

Da zavratni obvezanici saznadu, što je s mjenicom, nije li ona zbog neisplate došla u nuždu, i ne vraća li se natrag prednicima, koji su je stavili u promet, valja ih *obavijestiti o udesu mjenice*. Toj **obavijesti (notifikaciji)** *svrha* je *pripraviti zavratnoga obvezanika*, kako će za slučaj, bude li se od njega zahtijevala isplata, *prirediti potreban novac* i pobrinuti se, kako će *svoja prava sačuvati opet zavratom* protiv daljih prednika.

Po postojećim propisima (§ 45., 46., 47. mj. zakona i austr. mj. reda) **dužan je posjednik mjenice,** koja je prosvjedovana zbog neisplate, **u dva dana,** računajući od **dana dignuta prosvjeda, obavijestiti pismeno svoga neposrednoga prednika o neisplati mjenice; obaviješteni prednik** pak **mora** u roku od dva dana, računajući od dana primljene obavijesti, **istim načinom obavijestiti svoga daljega prednika.**

Posjednik mjenice obavijestit će dakle indosanta, od koga je dobio mjenicu, a svaki obaviješteni već prednik opet onoga, koji je mjenicu na njega prenio, i tako dalje do izdatnika mjenice tezice, odnosno remitenta mjenice vlastite.

No *dužnost obavijestiti* neposrednoga prednika *može postojati* samo onda, *ako* se kod naleđe ujedno *označi* i *mjesto, gdje je naleđa izdana; nije li to učinjeno, vlastan je* posjednik mjenice odnosno obaviješteni *prednik takovoga prednika preskočiti i dužan je obavijestiti* onoga prediđućega *prednika, koji je kod* naleđe *naveo mjesto*, gde je ta naleđa izdana. Za onoga, koji je mjenicu naleđio ne označivši mjesta, uzima se, da se odrekao obavijesti, pa ima nositi posljedice toga propusta.

Posjedniku mjenice *slobodno je* (no nije dužan) *obavijestiti* neposrednoga prednika i onda, *ako kod* njegove *naleđe nije označeno mjesto*, gdje je ona izdana. Obavijesti li posjednik mjenice onoga neposrednoga prednika, kod koga nije označeno mjesto, gdje je naleđa izdana, *tada je riješen dužnosti obavijestiti daljega prednika. To pravilo* vrijedi i *za naleđe bijele.*

Ako je *punovlasni indosatar posjednik mjenice*, tada se pod njegovim neposrednim prednikom *razumijeva prednik punovlasnoga indosanta*, jer je on obvezan na zavratu.

Obavijestiti se imade kod mjenicâ tezicâ i *izdatnik*, jer i on

spada u red prednika, od kojih se putem zavrate može zahtijevati isplata.

Razumijeva se samo sobom, da *ne treba obavijestiti prednika*, koji je mjenicu naleđio s dodatkom *„bez obveze"*; jerbo takav ne spada u red mjembenih obvezanika.

Dužnost obavijesti ostaje i onda, *ako* je neposredni prednik *pao pod stečaj* ili ako je možebiti *umr'o.* U potonjem naime slučaju mogu njegovi nasljednici mjenicu isplatiti.

Neposredni prednik mora se obavijestiti pismeno, pa je *dovoljno*, ako se ta pismena obavijest *u spomenutom roku od 2 dana preda na poštu.* Po obavjestitelja je *najsigurnije*, ako je dotično pismo, kojim se prednik obavješćuje, *„preporučeno"*.

Ne prosvjeduje li se mjenica, jer je *prosvjed otpušten*, to *posjednik mjenice nije* ipak *lišen obveza obavijestiti* svoga *neposrednoga prednika o neisplati mjenice*, pa će obavijest otposlati najkasnije *drugi dan poslije zadnjega dana*, koji je *inače određen za prosvjed. Za prednika* počinje se *taj rok* nakon *onoga dana, kojega je* on *dobio obavijest* od svoga sljednika. *Ako je posljedni dan* roka, određenog za obavijest, *nedjelja* ili opći koji *blagdan*, tada se može *obavijest otposlati* još i *slijedeći djelatni dan.*

Onaj, **tko** je obvezan na **obavijest**, pa je ili sasvim **propusti,** ili je **ne obavi u pravo vrijeme,** ne gubi doduše pravo zavrate protiv svojih prednika; no radi propuštene obavijesti nastaju po njega ove **posljedice:**

1. *dužan je* **naknaditi** *nastalu* **štetu;** *i to ili svim* **prednicima,** *ako nije niko obaviješten ili samo onima, koji su kod obavijesti preskočeni;*

2. **ne može tražiti ni kamate, ni troškove;** *i to, ako uopće nije nikoga obavijestio, ni od jednoga prednika; a ako nije obavijestio svoga neposrednoga prednika, od onih, koje je preskočio.*

Pod kamatama razumijevaju se zatezni kamati, a pod troškovima troškovi sudbenog postupka, nastali iz zavratne tužbe.

Da je *neko zadovoljio dužnosti* svojoj, *što se tiče obavijesti, dovoljno* će biti *pokazati poštansku predatnicu*, iz koje proizlazi, da je na dotičnoga prednika otposlano pismo unutar roka, određenog za obavijest. Je li to pismo na adresata uistinu prispjelo, u stvari ne mijenja. *Protivnoj stranci slobodno je dokazati protivno*, a na-

*

pose, da je pismo, na koje se poziva onaj, koji zahtijeva isplatu, bilo drugoga sadržaja.

Prigovara li se komu od prednika, da nije u pravo vrijeme obavijestio daljega prednika, moći će poštanskom knjigom dokazati, kada je primio obavijest od svoga sljednika.

Za prednike, obvezane na zavratu, bit će u pravilu probitačnije platiti mjenicu prije, nego li mjembeni vjerovnik zatraži isplatu sudbenim putem; i to s razloga, što svota, koju je mjembeni obvezanik dužan platiti, postaje tim većom, što je od više prednika podmirena. Jer svaki od zavratnih obvezanika (vidi niže) dužan je podmiriti ne samo svotu navedenu na mjenici, nego i kamate, troškove i proviziju.

Da se dakle *prikrati zavratna svota*, da se *prištede kamate i troškovi*, bit će po mjembenoga obvezanika *zgodnije ponuditi isplatu* prije *podignute zavrate.*

Zakon ustanovljujući u tu svrhu razložena pravila o obavijesti daje ujedno pravo svakomu mjembenomu obvezaniku (dakle i glavnomu dužniku), da može platiti mjembenu svotu zajedno s kamatama i troškovima nastalima do isplate.

To pravo pripada mjembenomu obvezaniku ne samo dok je mjenica u ruci posljednjega posjednika, već i onda, kada je mjenica zbog zavrate prispjela u ruke kojega prednika ili intervenienta.

Za isplatu, ponuđenu po mjembenom obvezaniku, vrijede ova **pravila:**

1. mjembenomu obvezaniku pripada *pravo* mjenicu *iskupiti* samo onda, *ako je ponudio potpunu mjembenu svotu,* i to u gotovu; djelomičnu isplatu može mjembeni ovlaštenik odbiti;

2. mjembeni *ovlaštenik dužan je obvezaniku, koji je platio mjembeni dug, povratiti mjenicu s namirom* o isplaćenoj svoti i *uručiti* mu *prosvjed* podignut *neisplate radi*, da on uzmože svoje mjembeno pravo zahtijevati od daljnih prednika;

3. *ponudi li se više obvezanika*, da će mjenicu iskupiti, tada imade *prednost onaj, čijom će se isplatom riješiti najviše obvezanika;* dakle najprije glavni dužnik, zatim kod mjenice tezice izdatnik, nadalje prvi, drugi, treći i t. d. indosant.

Odbije li posjednik mjenice isplatu, ponuđenu mu od kojega mjembenoga obvezanika, uzima se općenito, da dotični posjednik

ne gubi doduše pravo zavrate, ali da *imade naknaditi* mjembenomu *obvezaniku štetu, koja odatle istječe.*

U ostalom ne primi li posjednik mjenice isplatu ponuđenu mu od mjembenoga obvezanika, moći će ovaj *mjembenu svotu* s kamatama i troškovima *položiti kod suda*, i tim je riješen svake mjembene obveze, pa ga posjednik mjenice ne će moći tužiti.

Od koga i kojim redom može posjednik mjenice *zahtijevati isplatu* mjenice, prosvjedovane neisplate radi, razložili smo u § 10. ove knjige.

B. Isplata putem zavrate; zavratni račun.

(§§ 50.—52., 54., 112. tač. 6. mj z.; §§ 50.—52., 54., 98. tač. 6. austr. mj. r.)

Jedno od najvažnijih pitanja kod zavrate jest: **Koliko je regredient vlastan putem zavrate zahtijevati?** Tu treba razlikovati *dva slučaja:*

1. Zahtijeva li isplatu putem zavrate onaj *posjednik mjenice, koji je* mjenicu *zbog neisplate prosvjedovao*; ili

2. onaj, *koji je* mjenicu *zbog zavrate već isplatio*, pa daljom zavratom traži isplatu od prednika.

Za oba slučaja vrijedi pravilo, da *zavratna svota imade sadržavati svotu, na koju glasi mjenica, uz naknadu* onoga troška, koji je posjednik mjenice potrošio zahtijevajući naknadno isplatu od svoga prednika.

Prema ovomu načelu sadržaje *(jednostavna) zavratna svota*, na koju imade **pravo posjednik mjenice** (pa i *počasni platac*, vidi str. 95.), *koji je dao pravodobno prosvjedovati mjenicu radi neisplate:*

a) neplaćenu mjembenu *svotu, na koju mjenica glasi;* kada je dio mjembene svote plaćen, onda *na ostatak;*

b) 6% *godišnje kamate,* računajući od dana, kada je mjenica dospjela, i to samo od *neplaćene mjembene svote;*

c) *troškove prosvjeda* (biljegovna pristojba i naknada javnomu bilježniku za sastav prosvjeda) i *ostale troškove* (poštarina, mešetarinska pristojba, trošak za tečajni list i t. d.);

d) *mjembenu pristojbu od* $^1/_3$%; ta se pristojba računa od mjembene svote, i ima se smatrati kao *naknada za trud i neprilike,* koje iz zavratnoga postupka nastaju po posjednika mjenice.

Posjednik mjenice može gornje stavke, koje sačinjavaju zavratnu svotu, zaračunati i *zahtijevati* **i od glavnoga dužnika**, i to onda, ako tuži *isključivo* ovoga na isplatu.

Ne bude li *mjenica neisplate radi prosvjedovana* ili *uopće ne nastane* li *uvjet za zavratu poradi neisplate* (na pr. kod mjenicâ po vlastitoj odredbi, koje nisu naleđene, već su ostale u ruci izdatnika ili kod mjenica vlastitih, koje su ostale u ruci remitenta), to se *ne će moći od glavnoga dužnika zahtijevati* ni *provizija niti naknada troškova za prosvjed.*

Stanuje li regresat u mjestu označenom na mjenici kao platištu, tada će on zavratnu svotu na tom mjestu isplatiti; *ne stanuje li regresat u mjestu platišta*, tada je **dužan regredient primiti isplatu** i u **mjestu prebivališta regresatova**; no jer vrijednost mjembene svote nije vazda jednaka na jednom i na drugom mjestu, *regredient* je *vlastan tražiti*, da mu se isplati ona vrijednost, koju ima zavratna svota na mjestu platišta, koje je određeno na mjenici, i zato bit će *regresat dužan nadoknaditi dotičnu razliku u vrijednosti.* Ta razlika, koja postoji u vrijednosti mjembene svote među mjestom platišta i među mjestom prebivališta regresatova, izjednačuje se u tečaju mjenice. Bude li potom *zavratni obvezanik* platio mjenicu ne u mjestu, koje je navedeno kao njezino platište, već u mjestu svoga prebivališta, tada je on *dužan* **platiti cijelu zavratnu svotu po** onom mjembenom **tečaju, što ga imade u mjestu platišta mjenica,** koja glasi **na vid,** i koja je **trasirana od mjesta platišta na mjesto regresatova prebivališta** to j. regredient vlastan je zahtijevati onoliko, koliko mu treba, da sebi na mjestu platišta mjenice od drugud mjembenu svotu pribavi. Kako se određuje tečaj mjenice, to ustanovljuju postojeći propisi za burzu.

Mjembeni zakon nema ustanove o tom, od kojega je dana mjerodavan tečaj za tu isplatu; no prema onomu, što smo rekli u § 29. ove knjige, bit *će odlučan tečaj*, koji je postojao *dan prije dospjetka mjenice.*

Ne bude li se na mjestu platišta mjenice bilježio tečaj mjenice na prebivalište regresatovo, tada se ima za mjerilo uzeti tečaj po onom tržištu, koje je najbliže prebivalištu regresatovu.

Bude li regresat zahtijevao, da mu se *dokaže tečaj mjenice*, učinit će to regredient ili *tečajnim listom* (Kursblatt) izdanim po

onom, koji je na to ovlašten, ili pismenom *svjedodžbom dvojice trgovaca.*

U trgovačkom svijetu *običaje se* zavratna svota stavku po stavku ubilježiti u posebnom računu, koji se zove **zavratni račun** (Retourrechnung, compte de retour).

Zavratni račun sastoji se po svom sadržaju od *četiri dijela;* ti su dijelovi:

1. *natpis:* „zavratni račun“;

2. u drugom dijelu navedene su *glavne sastavine prosvjedovane mjenice* (mjembena svota, dan i mjesto, kada i gdje je mjenica izdana, ime izdatnika, trasata, remitenta, indosanta i prezentanta, vrijeme dospjetka i mjesto isplate); zatim *uzrok, s kojega* je mjenica *prosvjedovana* uz navod drugih uzgrednih okolnosti;

3. *sam račun* t. j. pojedine *stavke* (mjembena svota, kamate, troškovi prosvjeda, provisija, courtagea, poštarina, biljege) i njihov zbroj;

4. *naznaka tečaja* uz *koji se regredient podmiruje; datum i potpis* onoga, koji zavratni račun izdaje (vidi formular 30.).

Zahtijeva li se zavrata putem uzmjenice (vidi § 35. ove knjige), tada se pred datumom i potpisom navode glavne sastavine ove uzmjenice.

Indosant (pa i *počasni prihvatnik), koji je platio*[1] *mjenicu iz zavrate*, **vlastan je zahtijevati** ne samo *od* svojih *prednika* nego i od *glavnoga dužnika* u ime zavrate *(„rembours-zavratna svota“):*

a) *svotu*, koju je platio svome regredientu to cjelokupnu svotu navedenu u zavratnom računu;

b) 6% *godišnje kamate* te svote, i to računajući *od dana, kada* je tu svotu regredientu *isplatio*, pa do dana, kada ga njegov prednik bude podmirio;

[1] Zakon naš veli u § 51.: „koji je mjenicu otkupio“ (plativ zavratnu svotu u gotovu, ili podmiriv je drugim načinom), a austr. mjembeni red, koji vrijedi za zemlje zastupane u carevinskom vijeću, kaže u § 51.: „koji je mjenicu otkupio ili primio rimesu“. Nema sumnje, da je naš zakon ispustio drugi dio izreke, sadržane u austr. mjembenom redu, jer drži, da je ta izreka sadržana u općenitom izrazu: „koji je mjenicu otkupio“.

Pod *rimesom u širem smislu* razumijeva se u trgovačkom svijetu priposlan gotov novac, mjenice, vrijednosni papiri i t. d.; u *užem smislu je rimesa* mjenica poslana nekomu bilo mjesto isplate u gotovu, bilo na račun, bilo na prodaju.

c) *troškove*, koje je on imao kao regredient (ostali troškovi kao na pr. troškovi protesta i t. d. uračunani su već u zavratnoj svoti) to j. oni, koji su nastali iz čina potrebitih za uzdržanje i izvršbu njegova prava zavrate; ovamo spadaju troškovi za poštarinu biljege, za tečajni list i troškovi mešetarski;

d) *mjembenu pristojbu od* $^1/_3\%$ kao naknadu za trud i neprilike nastale iz zavratnoga postupka. Pristojba ta plaća se od *svote, koju* je indosant svomu *sljedniku platio* odnosno u zavratnu svotu uračunao. Potom morat će prednik, pozvan na zavratnu isplatu po sljedniku, koji je putem zavrate već platio mjenicu, plaćati višestruku proviziju; on će morati naime podmiriti ponajprije proviziju, koju je od mjembene svote dobio posjednik, koji je mjenicu protestirao, a zatim morat će platiti proviziju od zavratne svote onomu indosantu, koji se služi pravom zavrate.

Indosant, koji se služi zavratom, **vlastan je zahtijevati** pripadajuću mu **zavratnu svotu** (sve gornje stavke) **prema vrijednosti**, koju ta svota ima **u njegovu prebivalištu**; no u drugu ruku **dužan je regresat** svojoj obvezi zadovoljiti samo **u mjestu svoga prebivališta**, ako ne bude na mjenici što drugo određeno.

Stanuju li regresat i regredient u istom mjestu, tada će biti ovaj podmiren, ako mu regresat isplati zavratnu svotu, kako je ona gornjim stavkama ustanovljena. Stanuje li pak **regresat** u drugom mjestu, a ne u onom, gdje i regredient, tada je onaj **dužan platiti** cijelu zavratnu **svotu po** onom **mjembenom tečaju, štono ga imade na mjestu regredientova prebivališta mjenica**, koja glasi **na vid**, i koja je **trasirana od mjesta prebivališta regredientova na prebivalište regresatovo** t. j. regredient vlastan je zahtijevati onu svotu, na koju bi mjenica imala glasiti, da na mjestu svoga prebivališta uzmože dobiti onaj iznos, koji mu iz zavrate pripada.

Ne bude li se u mjestu regredientova prebivališta bilježio tečaj mjenice na prebivalište regresatovo, tada se uzima za mjerilo tečaj po onom tržištu, koje je najbliže prebivalištu regredientovu.

Dan, po kojem se ima *ravnati tečaj*, bit će *dan prije onoga dana, kada je indosant*, koji se služi pravom zavrate, *mjenicu platio.*

Za način, kako će se dokazati tečaj mjenice, vrijedi ono, što smo gore spomenuli s obzirom na posjednika mjenice, koji ju je dao neisplate radi posvjedovati (str. 118.).

Indosant, koji se služi zavratom, *izdaje* o svojem zahtjevu napram regresatu *ili samostalan zavratni račun ili* pak *ubilježuje* svoje *zahtjeve u zavratnom računu, koji već postoji.* U oba slučaja navest će on svoje zahtjeve stavku po stavku, kao i ukupnu svotu tih stavaka (vidi: formular 31.).

Kada je taj *regresat* podmirio svoga regredienta, tada je on opet *ovlašten zavratnu svotu zahtijevati od svojih prednika*, i to sve one stavke, koje je prijašnji regredient od njega vlastan bio tražiti. U tom slučaju nije u mjembenom zahtjevu *temeljna svota* ona, na koju glasi mjenica, ni ona zavratna svota, koju je podmirio njegov regredient, već koju je *on (regresat) platio kao zavratnu svotu.* I tako ide dalje, dok mjenicu ne podmiri glavni dužnik. *Što se* potom bude *strože držao red naleđâ* kod zavrate, *to će zavratna svota postati većom.*

* * *

Po postojećim propisima (§ 52. mj. z. i austr. mj. r.) *dopušteno je, da regredient prigodom zavrate, koju traži u inozemstvu, zaračuna tamo dopuštene više stavke*, a *isto* pravo ima *inozemni regredient*, koji zahtijeva zavratu *u inozemstvu*, za one više stavke, koje on platiti mora [1].

Regresat ispuniv mjembenu obvezu mora biti siguran, da se na temelju iste mjenice ne će od njega više zahtijevati izvršba obveze, a zatim mu mora biti omogućeno, da i on, ako nije posljednji od mjembenih obvezanika, može tražiti dalju zavratu. — Stoga mu se moraju uručiti sve one isprave, koje će mu u rečene svrhe poslužiti. Prema tome određuje zakom (§ 54. mj. z. i austr. mj. r.), da je **regresat dužan platiti** samo **onda, kada mu se uruče mjenica, prosvjed i kvitirani zavratni račun.**

---

[1] Drugoga dijela ove izreke nema doduše u austr. mj. redu, no razumijeva se sam sobom.

§ 35.

Zavratna (povratna) mjenica [1].

(Uzmjenica).

(§§ 53., 112. tač. 6. mj. z.; §§ 53, 98. tač. 6. austr. mj. r.)

Zavrata na isplatu biva ili *jednostavnom zavratom* ili *mjembenom tužbom* ili *zavratnom mjenicom.*

Jednostavna zavrata sastoji se u tom, da regredient pošalje regresatu prosvjedovanu mjenicu, prosvjed i zavratni račun, pa ga umoli, ili da mu dotični *iznos izruči*, ili ako je s njim u obračunu, da taj iznos u njegovu korist u knjigama upiše. Nema li regredient potpuna pouzdanja u regresata, tada će u mjestu regresatova prebivališta naći koga poslovnog prijatelja, komu će poslati navedene isprave, i opunovlastiti ga, da ubere zavratnu svotu. Stanuje li međutim regresat u istom mjestu, u kojem regredient, potonji će predati prvomu uz uplatu zavratne svote prosvjedovanu mjenicu, prosvjed i kvitirani zavratni račun.

Ne plati li ili *ne će li platiti regresat,* doći će *regredient* do zavratne svote *sudbenim putem utuživ regresata kod suda.*

Regredient može međutim zahtijevati zavratu i putem t. zv. **zavratne** *(povratne)* **mjenice, uzmjenice.** Pod njom razumijeva se ona *mjenica*, **koju trasira** mjembeni ovlaštenik **(regredient)** u *cijelom iznosu svoje mjembene tražbine* **na** mjembenoga obvezanika **(regresata)**, i to **na mjesto** njegova **(regresatova) prebivališta.**

Izdati zavratnu mjenicu znači isto što i **„retrasirati“**, a izdatnik (dakle regredient) njezin zove se **retrasant,** trasat (regresat) pak **retrasat.** *Remitentom* može biti *koja mu drago osoba*, ako zavratna mjenica ne glasi po vlastitoj naredbi. *Zavratna mjenica* imade *oblik obične mjenice tezice.*

Mjembena svota zavratne mjenice sastoji se od zavratne *svote*, sadržane *u zavratnom računu*, koju je regredient vlastan zahtijevati (§ 34. ove knjige), *pribrojivši* k tomu još i *troškove* spojene s *izdavanjem zavratne mjenice*, kao što su na pr. troškovi za biljege i mešetarski troškovi.

[1] Naslov XIII. srp. trg. zakona (§ 153.—160.) govori napose: „o namirenju sredstvom povratnih menica“.

Zavratna mjenica mora glasiti na vid (jer je regredient vlastan odmah zahtijevati isplatu zavratne svote, da se izbjegnu različiti obračuni kao na pr. disconto) i mora biti **trasirana neposredno** (a drittura) **na prebivalište regresatovo,** pa zato ne može biti ni domicilirana.

Zavrata putem zavratne mjenice *probitačna* je *po regredienta* stoga, što on *ovim načinom* može i *na najkraći način doći do novca.* Regredient može naime dobiti zavratnu svotu, koju je vlastan zahtijevati, od onoga, koji zavratnu mjenicu preuzme.

Najjednostavniji postupak kod toga razjasnit će ovaj primjer:

A. u Osijeku posjeduje mjenicu trasiranu u Zagreb na 1000 kruna. U vrijeme dospjetka predoči on *B-u* mjenicu na isplatu, a ovaj je ne plati. Stoga protestira *A.* mjenicu zbog neisplate i odluči obratiti se zavratom na prednika *C-a*, koji stanuje u Parizu.

No jer bi dugo trajalo, dok bi *A.* tim načinom do novca došao, pa jer *A.* zna, da bi *D.* rado kupio mjenicu trasiranu u Pariz, a imenito na poznatoga trgovca *C-a*, to će *A.* odmah doći do novca, ako izda zavratnu mjenicu ovoga sadržaja:

Osijek, 1. listopada 1908.

K 1015[1].

Na vid platite na ovu prvu mjenicu po naredbi *D-a* svotu od tisuću i petnaest kruna, pa je stavite u račun po obavijesti. Vrijednost primio.

Gospodinu *C-u* u Parizu. *A.*

Ujedno obavješćuje *A.* retrasata *C-a*, da je na njega trasirao zavratnu mjenicu gornjega sadržaja.

Retrasant (A.) može predati remitentu ili: a) samo *zavratnu mjenicu bez prvobitne mjenice, protesta i zavratnoga računa*, i u tom slučaju ne će obično ni znati remitent, da je to zavratna mjenica; ili b) predat će *remitentu zavratnu mjenicu i ustupiti mu navedene papire*, potrebne za izvržbu zavrate.

Ne bude li *zavratna mjenica*, kada se predoči, *plaćena*, morat će se po *postojećim propisima prosvjedovati;* pa će se u onom slučaju, *ako posjednik* mjenice *nema* potrebitih *navedenih isprava*, moći *obratiti* samo na *retrasanta.* Retrasant moći će od retrasata

[1] S obzirom na nastale troškove veća svota.

zahtijevati odštetu za štetu pretrpljenu tim, što ovaj nije mjenicu prihvatio odnosno platio; zavratne pak troškove, nastale tom zavratom moći će sebi priračunati k zavratnom računu prvobitne mjenice, i mjembenim putem zahtijevati ih od retrasata kao mjembenoga obvezanika prvobitne mjenice.

U onom *drugom slučaju* (pod *b.*) *poslužit će se posjednik zavratne mjenice zavratom* protiv regresata *na temelju prvobitne mjenice, prosvjeda i zavratnoga računa*, pa će osim mjembene svote, na koju glasi zavratna mjenica, moći *zahtijevati i troškove nastale* tim, što retrasat nije platio zavratnu mjenicu. *Jedno će biti nužno, da* je naime *prvobitna mjenica prenesena* na posjednika zavratne mjenice tako, *da se* on *može smatrati vlasnikom.*

Retrasat dužan je međutim **isplatiti zavratnu mjenicu** samo, **kada** mu se **uruče** ne samo **zavratna** već i **prvobitna mjenica prosvjed i kvitirani zavratni račun** [1].

Opažamo, da se *zavratna mjenica* može *prenašati* kao *svaka druga* mjenica.

Događa se često, da se zavratna mjenica izdaje samo pod izliku i to poimence onda, ako su regredient i regresat u međusobnom obračunu. U tom slučaju šalje retrasant retrasatu zavratnu mjenicu s prvobitnom mjenicom, protestom i zavratnim računom; no opterećuje ga samo u onom iznosu, na koji glasi zavratni račun, i tim mu prišteđuje onaj veći iznos, koji bi inače imao platiti zbog razlike na tečaju. To je tako zvana **fingirana zavratna mjenica.**

[1] § 155. srp. trg. zakona ustanovljuje: „Uz povratnu menicu mora se priložiti i račun, u koji se stavlja glavno protestirane menice s interesom, troškovima protesta, i drugi zakoni troškovi, kao što su komisionalni, senzalski, poštanski itd., dalje se u njega stavlja ime i prezime onoga, na koga se povratna menica vuče, kurs po kome je ona prodata i datum. *Račun ovaj odostoveravaju dva trgovca;* s istim računom šilje se protestirana menica, protest ili odostovereni prepisi istoga. Ako se povratna menica vuče na kog od prenositelja, onda uz nju ide osim ostaloga i svedočanstvo pokazujuće menični kurs mesta, u kome se menica platiti morala, prema mestu, u kom je ona vučena".

§ 159. srp. trg. zak. veli: „Interes na troškove oko protesta, menične kursove i na druge zakone troškove, plaća se samo od dana potraživanja pred sudom".

§ 160. srp. trg. zak. pak određuje: „Razlika kursa ne plaća se, ako se uz račun ne priloži § 155. propisano svedočanstvo trgovaca".

Često se međutim ne izdaje zavratna mjenica ni na izliku; već se samo spominje u zavratnom računu u svrhu, da se može naknadno izdati, ako bi regresat to zahtijevao.

Od zavratne mjenice (Rückwechsel) razlikuje se **uzvratna mjenica** (Retourwechsel) i **podmirbena mjenica.**

Uzvratna mjenica jest ona mjenica, kojom *remitent* u obliku mjenice obećaje *izdatniku,* da će mu u stanovito vrijeme i na stanovitom mjestu *isplatiti valutu, koju mu je ostao dužan.* Budući da svaka mjenica glasi na stanovitu svotu novca, to će i uzvratna mjenica samo onda biti mjenicom, bude li se valuta sastojala u novcu. Ne bude li toga ili bude li remitent obećao isplatu dužne valute pismeno, ali ne u formi mjenice, tada se takova isprava zove **međutimnica** (Interimschein).

Podmirbena je pak mjenica ona, koju izdaje *trasat na trasanta* prijašnje mjenice, da tim dođe do podmirbe zato, *jer je prihvatio* odnosno *isplatio* prijašnju *po trasantu izdanu mjenicu.*

§ 36.

Duplikati i kopije mjenicâ kod zavrate.

(§§ 73., 76.—112. tač. 9. mj. z.; §§ 69., 72., 98. tač. 8. austr. mj. r.)

Odgovoriti valja na pitanje, *kako* ima *postupati posjednik duplikata ili kopije* mjenice, *ako* se *kani poslužiti zavratom na sigurnost* neprihvata radi ili *zavratom na isplatu* neisplate radi.

Ako je izdano više primjeraka jedne mjenice, tada treba razlikovati, je li ili nije li na indosiranom primjerku navedeno, da li je izdan još koji primjerak, i ako jest, kod koga se nalazi primjerak poslan na prihvat.

Nije li navedeno na indosiranom primjerku **da je izdan još koji primjerak,** ili ako je to navedeno, ali **nije spomenuto, kod koga se nalazi primjerak poslan na prihvat,** tada će **postupati posjednik** indosiranoga primjerka **kao da** je **izdan samo jedan primjerak mjenice,** i kao da ne postoji primjerak određen za prihvat. On će na temelju svoga primjerka neposredno od trasata zahtijevati prihvat ili isplatu, pa će u slučaju neprihvata ili neisplate prosvjedovati mjenicu, i poslužiti se pravom zavrate protiv prednika.

Drugačije je, ako je na indosiranom primjerku navedeno, kod koga se nalazi primjerak određen za prihvat.

Posjednik primjerka, na kojem je naznačeno, kod koga se nalazi primjerak poslan na prihvat, želi li poslužiti se zavratom na sigurnost zbog neprihvata ili zavratom na isplatu zbog neisplate, postupat će se ovim načinom:

On će **ponajprije od čuvaoca primjerka,** određenoga za prihvat, **potražiti izrudžbu** toga primjerka; i ako mu on taj primjerak *ne izruči*, morat će to *utvrditi prosvjedom.*

Kada bude **mjenica prosvjedovana radi neizrudžbe primjerka poslanoga na prihvat, tada će posjednik indosiranoga primjerka predočiti taj primjerak na prihvat odnosno** u vrijeme dospjetka na **isplatu.** Ne bude li *predočeni primjerak* prihvaćen odnosno u vrijeme dospjetka plaćen, tada se mora mjenica opet *prosvjedovati zbog neprihvata odnosno neisplate*, i istom tada **na temelju oba protesta** t. j. onoga zbog neizrudžbe i toga zbog neprihvata odnosno neisplate moći će posjednik indosiranoga primjerka *zahtijevati putem zavrate sigurnost odnosno isplatu* od svojih prednika.

Posjednik primjerka, određenoga za promet, morat će *zahtijevati izrudžbu drugoga primjerka svakako za vremena* tako, da uzmože prosvjedovati mjenicu *prije nego li prođe drugi djelatni dan*, otkako je dospjela.

Postoji li uz izvornik mjenice jošte i kopija, koja je uz izvornik također indosirana, **mora se na isplatu predočiti izvornik i indosirana kopija.** *Nema li* međutim *posjednik kopije*, na kojoj se nalaze izvorne naleđe, *izvornika*, treba znati, da li je na kopiji navedeno, kod koga se nalazi izvorna mjenica.

Posjednik kopije, na kojoj je spomenuto, gdje se nalazi **izvornik,** *želi li se poslužiti zavratom* na sigurnost zbog neprihvata, ili zavratom na isplatu zbog neisplate, mora od **čuvaoca izvornika zahtijevati, da mu izvornik izruči;** ne izruči li ovaj izvornika, mora posjednik mjenice **podignuti prosvjed** *zbog neizrudžbe izvornika*, pa će se moći **na temelju toga jednoga prosvjeda poslužiti zavratom** na sigurnost odnosno isplatu, i to samo **protiv** onih **indosanta,** *kojih* se izvorne **naleđe nalaze na kopiji.**

U tom slučaju postoji dakle *izuzetak od pravila*, po kojem se zavrata na sigurnost zbog neprihvata može zahtijevati samo na temelju prosvjeda zbog neprihvata, a zavrata na isplatu samo na temelju prosvjeda zbog neisplate.

Iz rečenoga vidi se, da postoji *bitna razlika među duplikatom i prepiskom*, jer se *duplikat* za slučaj neizrudžbe primjerka

određenoga za prihvat mora predočiti na prihvat eventualno isplatu, pa se posjednik mjenice istom onda može poslužiti zavratom, i to *protiv svih prednika.*

Nije li pak **spomenuto na kopiji, gdje** se nalazi **izvornik,** to će se posjednik njegov u slučaju neprihvata ili neisplate, moći poslužiti pravom zavrate na sigurnost odnosno na isplatu samo protiv onih indosanata, kojih se izvorne naleđe nalaze na prepisku. No budući da nema zavrate bez prosvjeda, to je i ovdje potreban prosvjed. Tim prosvjedom imat će se ustanoviti, da uopće posjednik kopije nije dobio prihvat odnosno isplatu u vrijeme dospjetka. To će moći **posjednik kopije** učiniti tako, da **na temelju kopije zahtijeva prihvat odnosno isplatu** (od trasata dotično glavnoga dužnika), premda zna, da ne će dobiti ni jedno ni drugo, i da se tada **na temelju prosvjeda** zbog neprihvata odnosno neisplate posluži **zavratom** na sigurnost odnosno na isplatu **protiv** onih **indosanata,** kojih se **izvorne naleđe** nalaze **na kopiji.**

Dio VIII.

Prosvjed.

§ 37.

Pojam i vrste prosvjeda.

Prosvjed je isprava izdana u zakonom označenom obliku, kojom se **posvjedočuje**, da su **izvršeni stanoviti mjenbenopravni** čini, i ujedno **označuje, s kakovim uspjehom.**

Prosvjed je *bitni uvjet* za izvržbu stanovitih *mjembenih prava*, i to tako, da se bez prosvjeda ta prava nipošto zahtijevati ne mogu bez obzira na to, da li je prosvjed propušten krivnjom ili slučajem.

Svrha je prosvjedu u pravilu: *dokazati*, da je *posjednik* mjenice sa svoje strane *zadovoljio svim dužnostima*, koje se traže za stečenje ili uzdržavanje mjembenopravnih zahtjeva, a *napose zavrate* protiv predniká.

Prosvjed jedini je i isključivi oblik, kojim se dokazati može, da su stanoviti mjembenopravni čini izvršeni; samo ono, što je u prosvjedu navedeno, smatra se dokazanim, pa je uslijed toga i svako drugo dokazalo nedopušteno.

Prosvjed nije drugo nego pravna ograda i sredstvo, da pojedinac pridrži sebi prava, koja mu *pripadaju po mjembenom pravu.*

Osoba, koja prosvjeduje, koja zahtijeva sastavak javne isprave ili kako se obično veli, koja „diže" (levira) prosvjed, zove se **prosvjednik, protestant;** osobu pak, od koje se zahtijevala izvršba stanovitoga mjembenopravnoga čina, i koja tomu zahtjevu zadovoljila nije, zovemo **prosvjednik, protestat.** Isprava, koja je o tom sastavljena, zove se *prosvjedovnica* ili *prosvjednica* ili jednostavno **prosvjed, protest.**

Prema različitim činima, koji se prosvjedom ustanoviti i dokazati imadu, može i prosvjed biti različitoga sadržaja. Po tom ima i različitih vrsta prosvjeda. *Najglavnije vrste prosvjeda* jesu:

1. **Prosvjed zbog neprihvata** (protest zbog neprijema). Tim prosvjedom posvjedočuje se, da je mjenica predočena na prihvat, no da *ili uopće nije prihvaćena ili nepotpuno. Protestant* može biti *svaki* posjednik *mjenice; protestat* je pak ili *trasat ili nužni adresat* (str. 78.).

Posjednik mjenice u pravilu nije dužan dati sastaviti taj prosvjed, ako se ne će poslužiti zavratom na sigurnost zbog neprihvata; već će zadržati mjenicu, dok dospije, i tada je predočiti na isplatu glavnomu dužniku odnosno trasatu, pa u slučaju neisplate prosvjedovati mjenicu zbog neisplate i tada putem zavrate zahtijevati isplatu od svojih prednika.

Dva su međutim *slučaja*, kada je *posjednik mjenice dužan protestirati mjenicu zbog neprihvata.* Prije svega kod mjenicâ, koje glase *stanovito vrijeme poslije vida,* a zatim kod mjenica *domiciliranih*, kod kojih je *izdatnik odredio predodžbu na prihvat.* (Glede obojega vidi str. 69. i sl.).

Je li od potrebe, i ako jest, kada se mora prosvjedovati duplikat ili kopija mjenice neprihvata radi, vidi § 36. ove knjige.

Posebni *slučajevi, kada* se *mjenica zbog neprihvata prosvjeduje* jesu:

a) kada trasat *odbije* posve prihvat mjenice (§§ 17. i 25. mj. z.; §§ 8. i 25. austr. mj. r.);

b) kada trasat svoj prihvat *stegne* samo na jedan dio mjembene svote ili ga inače ograniči (§§ 22. i 25. mj. z. i austr. mj. r.);

c) kada presentant *ne* bude mogao *naći stan ili poslovnicu* trasatovu; ili kada ga nije bilo kod kuće ili u poslovnici (§§ 99. i 102. mj. z.; §§ 88. i 91. austr. mj. r.);

d) kada *nužna adresa ne prihvati* mjenicu (§§ 29., 56., 112. tač. 4. mj. z.; §§ 29., 56., 98., tač. 4. austr. mj. r.).

Budući da prihvat osobe, koja je uopće mjembeno *nesposobna* (str. 44.) nema pravne kreposti, mora se u tom slučaju također uzeti kao da mjenica nije prihvaćena, pa će se morati prosvjedovati.

2. **Prosvjed zbog neisplate,** je onaj prosvjed, kojim se *posvjedočuje,* da *je mjenica* na isplatu predočena u označeno vrijeme,

na određenom mjestu i određenoj osobi, no ipak da ili uopće *nije plaćena ili nije plaćena onako*, kako je to u mjenici ustanovljeno.

Protestant je kod toga prosvjeda posjednik mjenice, koji je ovlašten zahtijevati isplatu; a protestat je glavni dužnik odnosno trasat kod mjenice tezice ili domicilijat kod mjenica domiciliranih s naznakom domicilijata ili počasni prihvatnik odnosno nužni adresat, pa može biti i mjembeni jamac (vidi: str. 90.).

Kao što je već znano, prosvjed zbog neisplate jest bitan uvjet za zavratu, i posjednik dužan je u tu svrhu prosvjedovati mjenicu zbog neisplate izuzev slučaj, kada je koji od prednikâ otpustio prosvjet riječima „bez prosvjeda“ ili „bez troškova“ (str. 113.).

Glavni *slučajevi*, kada će se *prosvjedovati mjenica zbog neisplate*, jesu:

a) kada presentat isplatu mjenice sasvim *uskrati* (§§ 41., 43., 61., 112. tač. 6. i 7., § 113. mj. z.; §§ 41., 43., 62., 98. tač. 6. i 7. § 99. austr. mj. r.);

b) kada presentat *plati* samo *dio* mjembene svote (§§ 38., 112. tač. 5. mj. z.; §§ 38., 98. tač. 5. austr. mj. r.);

c) kada presentat *ne plati* mjenicu u *onoj vrsti novca*, koja je na mjenici napisana, a posjednik mjenice ne će se zadovoljiti s ponuđenom isplatom (§§ 37., 112. tač. 5. mj. z ; §§ 37., 98. tač. 5. austr. mj. r.).;

d) kada onoga, komu se mjenica na isplatu predočiti ima, *ne bude kod kuće ili u poslovnici*, ili kad se njegov stan ili poslovnica ne bude mogla pronaći (§§ 99. tač. 3., § 102. mj. z.; § 88. tač. 3., § 91. austr. mj. r.).

3.) **Prosvjed zbog nedane sigurnosti** jest onaj prosvjed, kojim se posvjedočuje, da se od *glavnoga dužnika*, koji je postao nesiguran za isplatu, zahtijevala sigurnost, a on je nije pružio (§§ 29., 112. tač. 4. mj. z.; §§ 29., 98. tač. 4. austr. mj. r.).

4.) **Prosvjed počasni ili prosvjed za intervenciju** jest onaj prosvjed, kojim se posvjedočuje, da je mjenica honorirana bilo počasnim prihvatom bilo počasnom isplatom (§§ 58., 61., 112. tač. 7. mj. z.; §§ 58., 62., 98. tač. 7. austr. mj. r.) (str. 74. i sl., 95. i sl.).

5.) **Prosvjed zbog neizrudžbe primjerka poslanoga na prihvat**

(prime) ili originala mjenice [1]. Tim prosvjedom posvjedočuje se, da se zahtijevala izrudžba ili primjerka, koji je poslan na prihvat (prime) ili izvorne mjenice, od koje je prepis načinjen — pa da tomu zahtjevu udovoljeno nije (§ 36. ove knjige).

Osim navedenih glavnih vrsta prosvjeda imade **još slučajeva,** u kojima valja dignuti prosvjed, kao na pr.:

a) ako trasat kod mjenicâ, koje glase stanovito vrijeme poslije vida, prihvat *ne datira* (§ 20. mj. z. i austr. mj. r.);

b) ako *izdatnik mjenice vlastite* kod mjenicâ, koje glase poslije vida, *uskrati potvrdu* ili datiranje *uvida* (str. 70.);

c) ako *izdatnik mjenice tezice uskrati izdanje duplikata* (§ 70. mj. z.; § 66. austr. mj. r.);

d) ako *indosant uskrati indosiranje* naknadno izdanoga *duplikata* (§ 70. mj. z.; § 66. austr. mj. r.);

e) ako prednik obvezan na zavratu ne će pružiti sigurnost ili ne će platiti mjenicu; to je t. zv. *kontraprotest;* a nuždan je u onim državama, u kojima je određeno, da se zavrata zahtijeva po nekom stalnom redu. Budući da se kod nas međutim posjednik mjenice kod zavrate ne treba držati nikakova reda, to je takav protest kod nas suvišan.

Sastavljati mjembene prosvjede ovlašteni su *javni bilježnici* i na to ovlašteni *sudbeni činovnici* (kod nas činovnici kot. suda), i to za opseg svoga okoliša [2].

§ 38.

Sadržaj i oblik prosvjeda.

(§§ 98.—101., 112. tač. 11. mj. z.; §§ 87., 90., 98. tač. 10. austr. mj. r.).

Osoba ovlaštena na preduzimanje prosvjeda mora, da ga uzmože sastaviti, preduzeti neke čine, koji će joj služiti podlogom za sastavak dotične isprave. U glavnim crtama postupat će se u tom ovako. Posjednik mjenice predat će mjenicu javnomu bilježniku (odnosno sudbenoj osobi). Bilježnik dobivši

[1] U njem. literaturi zove se „Perquisitionsprotest“.

[2] § 149. srp. trg. zakona određuje, da se mora protest podići po pravilu za to propisanom kod trgovačkoga, gdje ovoga nema, kod okružnog suda, a gdje ni ovog nema, kod sreske policajne vlasti ili kod izvršitelja sudskoga.

*

mjenicu potražit će protestata u poslovnici ili u stanu njegovu, i to u mjestu, u kojem se prema sadržaju mjenica predočiti ima. Bude li protestat sporazuman, moći će mu bilježnik predočiti mjenicu i gdje drugdje osim poslovnice ili stana; no ipak ne u mjestu geografički različitom od onoga, koje je označeno na mjenici. Nema li protestata kod kuće odnosno u poslovnici, ili ako je on bolestan, i zbog toga po izjavi ukućana nesposoban odgovoriti na upite stavljene mu kod predodžbe, bit će dovoljno to spomenuti u prosvjedu.

Nađe li bilježnik protestata, predočit će mu mjenicu i staviti mu zahtjev prema dobivenoj uputi to j. zahtijevat će prihvat, isplatu, izrudžbu originala, duplikata i t. d.

Ne uspije li bilježnik sa svojim zahtjevom, sastavit će o uspjehu i tečaju svoga poslovanja prosvjed, koji će sadržavati ono, što zakon zahtijeva (§ 99. mj. z.; § 88. austr. mj. r.).

Sastavine prosvjeda su po zakonu ove:

1. *Vjerni* **prijepis mjenice** *ili kopije i svih naleđa i bilježaka, koje se na mjenici ili na kopiji nalaze.*

Nakana toj zakonskoj ustanovi ne može biti druga, nego da se prosvjedom dokazati ima, da je prosvjedovana upravo ona mjenica, na temelju koje se traži mjembenopravni zahtjev. Kada može kopiju mjenice zamijeniti prijepis prepiska mjenice, spomenuto je na drugom mjestu (str. 126.).

2. *Tvrtka ili ime onih osoba,* **za koje i protiv kojih** *se diže prosvjed.*

Ako je mjembeni obvezanik, protiv kojega se ima mjenica prosvjedovati, umr'o, ili ako je postao nesposoban zadovoljiti mjembenomu zahtjevu, tada se ne mora (tko hoće može) zahtjev staviti na njegove nasljednike ili zakonite zastupnike; on može u tom slučaju smatrati, da mu je mjembeni zahtjev odbijen. Svrha je naime prosvjedu ustanoviti samo, da se stanoviti mjembeni zahtjev stavio u pravo vrijeme i u pravom mjestu, pa da taj zahtjev nije ispunjen; razlog toj neizvržbi stvar je nuzgredna.

3. **Poziv** *upravljen na osobu, protiv koje se prosvjeduje,* **odgovor** *te osobe ili naznaka, da nije dala nikakov odgovor ili da se nije mogla naći.*

Oznaka osobe, koja se po toj tački zahtijeva, mnogo je šira od oznake, koja se zahtijeva po tački 2. Dok se naime po tački

2. može ime ili firma protesta odnosno protestanta navesti načinom označenim u mjenici, mora se po ovoj tački spomenuti stanovita *određena* osoba, na koju je odnosni zahtjev bio stavljen. Razlika među oznakom po tački 2. i po tački 3. vidi se najjasnije, kada je protestat stanovita firma, jer se u tom slučaju zahtjev ne će staviti na firmu, već na osobu, koja je vlasna zastupati firmu.

Razloge, s kojih je odbijen stavljeni zahtjev nema bilježnik odnosno sudac ispitivati; no navede li stranka svojevoljno razloge, s kojih odbije zahtjev, imat će se ti razlozi u prosvjedu spomenuti, jer ako i nijesu uvijek istiniti, ipak mogu često utjecati na držanje ostalih mjembenih obvezanika, kao na pr. ako je protestat odbio isplatu na duplikat, jer je prima već plaćena, ili ako je nužna adresa odbila prihvat na predočenu secundu, jer je trasat izjavio, da odbija prihvat, budući da je već prihvatio primu.

4. *U slučaju počasnog prihvata ili počasne isplate naznaka:* **tko je počast ponudio** *i dao,* **za koga** *i* **kako.** — Potanje vidi §§ 22., 30. ove knjige.

5. **Mjesto, godina mjesec i dan, gdje i kada** *se poziv (tačka 3.) učinio, dotično bezuspješno pokušao.*

6. **Potpis** *osobe* **(bilježnika** *ili sudbene osobe), koja prosvjeduje i službeni pečat.* (Vidi: formulare 32. i 33.).

Ako se po zakonu (§ 100. mj. z.; 89. austr. mj. r.) traži na *temelju iste mjenice od više osoba* izvržba mjembenoga zahtjeva, to se *može sastaviti* samo *jedna prosvjedovana isprava*

Takav slučaj može imenito nastati onda, kada se na mjenici nalazi nužna adresa ili počasni prihvat (str. 74. i sl.), zatim kod počasne isplate (str. 95. i sl.) i napokon kod duplikata i kopije (str. 125.). Osoba (bilježnik, sudbena osoba), koja prosvjeduje, otići će na pr. u prvom od navedenih slučajeva najprije s mjenicom trasatu i od njega tražiti, da mjenicu prihvati: odbije li se taj zahtjev, otići će nužnom adresatu i priopćiti mu, da je trasat prihvat odbio, pa zahtijevati od njega, da mjenicu honorira. O svem tom pak sastavit će se jedna isprava.

Nije međutim baš nužno, da se u svim navedenim slučajevima sastavi samo jedna prosvjedna isprava. Prema okolnostima i ako bude potrebno može se sastaviti i više njih, od kojih će svaka morati odgovarati navedenim zahtjevima.

Premda zakon izrijekom ništa ne određuje, ipak se uzima, da se *na zahtjev* jednoga istoga *protestanta* može protiv jednoga protestata *jednim prosvjedom prosvjedovati više mjenica.*

Osobe (javni bilježnici i sudb. osobe), koje prosvjeduju, dužne su *izvorni prosvjed* bezodvlačno *izdati posjedniku mjenice* ili njegovu ovlašteniku.

One su ujedno obvezane podignute prosvjede s potpunim sadržajem *redomice* (dan po dan i redom po datumu) unositi u posebni u tu svrhu *vođeni zapisnik* (koji ima biti od lista do lista tekućim brojevima označen [1]), i dotičnim strankama ili njihovim pravnim nasljednicima uz naknadu troška izdati bilo jednostavni bilo ovjerovljeni prijepis, kadgod zaištu.

---

[1] Istovetnu ustanovu sadržaje § 152. srp. trg. zakona.

Dio IX.

§ 39.

Mjesto i vrijeme predodžbe i drugih mjembenih čina.

(§§ 102., 103., 112. tač. 11. mj. z.; §§ 91., 92., 93., 98. tač. 10. austr. mj. r.)

Posjednik mjenice imade li s obzirom na svoju mjenicu od druge osobe štogod zahtijevati, mora tu osobu potražiti, pa je pozvati, da njegovu zahtjevu udovolji. Dotičnik mora predočiti drugomu mjenicu ili na prihvat ili na isplatu; ili traži sigurnost; ili hoće, da mu se označi domicilijat; da mu se potvrdi predodžba mjenice na uvid, ili se zahtijeva duplikat, izručenje izvornika i t. d. Nužno je također protestom ustanoviti, da su navedeni zahtjevi zaista stavljeni, da se ne izgubi pravo zavrate.

S obzirom na mjesto (lokal) i vrijeme, kada se navedeni čini preduzeti mogu i po posjedniku mjenice i po osobi službenoj, koja je zvana prosvjedom ustanoviti neuspjeh stavljenoga zahtjeva, sadržavaju mjembeni zakoni posebne ustanove.

Tako *naš zakon* određuje, da se navedeni čini imadu preduzeti *u poslovnici* dotične osobe ili u pomanjkanju te, *u stanu* njezinu; i to *prije podne* među *9—12 sati*, *a poslije podne* među *2—5 sati*. Na drugom mjestu, kao na primjer na burzi, mogu se takovi čini obaviti samo uz privoljenje dotičnika.

Da se poslovnica ili stan nijesu mogli naći, ima se kao dokazano uzeti, ako se osoba, koja prosvjeduje, u tu svrhu pri redarstvenom mjesnom uredu dotično kod općinskoga poglavarstva bez uspjeha upitala, i ako se ta okolnost u prosvjedu ubilježi.

Svi gore navedeni čini mogu se pravovaljano zahtijevati samo u *djelatni dan*, a ne u nedjelju ni u opći blagdan po *gregorijanskom* koledaru. Kada mjenica dospijeva u nedjelju ili koji opći blagdan po gregorijanskom koledaru, tada se može zahtijevati isplata istom na najbliži djelatnik.

Suglasne ustanove sadržaje i austrijski mjembeni red ne spominjući jedino navedene satove, kada se mjembeni čini preduzeti imadu (9—12; 3—5 sati). Usto ustanovljuje austrij. mjembeni red u § 93., da za slučaj, ako postoje u kojem mjestu, gdje se mjenica platiti ima (Wechselplatz), općeniti uplatni dani (Zahlungs-, Cassier-tage), to treba, izuzev mjenice, koje glase na vid, platiti mjenicu, koja je dospjela među uplatnim danima, istom na slijedeći uplatni dan. Ako bi na pr. bili dani kada treba mjenice isplaćivati, utorak i subota, mjenica pak bi dospjela u srijedu, to je ona plativa istom u subotu. No ipak se rok, koji je ustanovljen za podignuće protesta zbog neisplate, ne smije prekoračiti [1].

[1] § 104. srpskoga trg. zakonika veli: „Ako termin isplate menice pada na kakov u srpskom kalendaru crvenim slovima označeni praznik, onda se mora isplatiti prvi dan posle praznika.

Druge vere pak nasljedovatelji dužni su svoju menicu, kojoj rok isplate na kakav njihov praznik pada, jedan dan pre toga platiti.“

Dio X.

Izgubljene mjenice.

§ 40.

Usmrćenje (Amortizacija).

(§§ 77.—80., 112. tač. 10. mj. z.; §§ 73., 74., 98. tač. 9. austr. mj. r.)

Izgubi li se ili nestane li mjenice, to treba razlikovati, je li ona prihvaćena bila ili nije.

Nije li mjenica *tezica jošte prihvaćena*, posjednik se mjenice imade obratiti na trasata molbom, da on mjenicu ne prihvati odnosno ne plati, bude li mu ona možebiti predočena; a da svojim zahtjevom sigurnije uspije, može se obratiti na izdatnika, neka i on pozove trasata, da ne prihvati, odnosno ne plati mjenicu. Imade li na mjenici osim izdatnika i drugih prednika, bit će svakako uputno i njih obavijestiti, da ne plate mjenicu neovlaštenomu posjedniku. Zajedno će moći zahtijevati posjednik mjenice od svojih prednika izdanje duplikata (§ 70. mj. z.; 66. austr. mj. r.). *Izgubi* li se mjenica *vlastita* ili *prihvaćena* mjenica *tezica*, bit će kao i u prvom slučaju potrebno obavijestiti prednike i glavnoga dužnika, pa i upozoriti potonjega, da neplati mjenicu, a ranije, da nepovlaštenomu posjedniku ne dadu sigurnost odnosno putem zavrate ne isplate mjenicu [1].

[1] Za izgubljene mjenice sadržaje srpski trgovački zakon ove ustanove:

§ 126. „Ako se menica neprimljena izgubi, onaj, kome je ona pripadležala, ima pravo tražiti, da mu se isplati druga, treća, četvrta i t. d.“

§ 127. „Ako li se primljena menica izgubi, onda druga, treća, četvrta i t. d. ne može se drukčije platiti, nego po naredbi suda i na dato jemstvo“.

§ 128. „Ako onaj, koji je menicu izgubio, bila ona primljena ili neprimljena, ne može pokazati drugu, treću, četvrtu i t. d., on ipak može

To su međutim sve sredstva polovične vrijednosti. Zakon daje vlasniku mjenice u pomoć još jedno sredstvo, kojim se i bez posjeda mjenice može neko iskazati (legitimirati) kao vlasnik one vrijednosti, koju mjenica zastupa, i uz pripomoć koga može on i bez nje doći do isplate odnosne vrijednosti. To sredstvo sastoji se u tom, da nadležni mjembeni sud izgubljenoj mjenici oduzme njenu krepost, da je proglasi nevaljanom; to sredstvo nazivamo usmrćenje, amortizacija.

Usmrćenje, amortizacija mjenice nije po tom drugo nego **sudbena izjava**, kojom se **izgubljenoj, nestaloj mjenici oduzima** *njena* **krepost**, i ona **proglašuje ništetnom.**

Usmrtiti se može mjenica samo s obzirom na glavnoga dužnika, jer se usmrćenjem (amortizacijom) uzdržaje samo mjembeno pravo protiv potonjega, a nipošto prava zavratna protiv prednikâ. Mjenica tezica po tom, koja nije prihvaćena, ne može se ni usmrtiti.

Što se tiče *postupka* usmrdbenoga, on je u glavnom ovakav.

Vlasnik izgubljene, nestale mjenice zamolit će pred mjembenim (trgovačkim) *sudom*, u području koga se nalazi *platište* njezino, da se ona usmrti, amortizira. Za potkrepu svoje molbe doprinijet će molitelj ili kopiju izgubljene mjenice ili ako mu to ne bi bilo moguće, morat će navesti bitni njezin sadržaj i sve,

---

zahtevati, da se izgubljena isplati, a izmirenje ovo dobit će presudom nadležnog suda, ako pravo sopstvenosti na menicu knjigama posvjedoči i jemstvo da. Ako ne da jemstvo, a traži, da mu se izgubljena menica isplati, može iskati, da se suma, koliko vrednost menice iznosi, u sudske ruke položi."

§ 129. „Ako se isplata odrekne na zahtevanje u dvama predrečenim §-ima, pritežatelj izgubljene menice zadržava sva svoja prava sredstvom protesta. Akt taj mora se načiniti drugi dan, kad je izgubljenoj menici rok za isplatu bio. Ovaj protest mora obznanjen biti izdatelju i prenositeljima za vreme i po načinu za obznanjivanje protesta više određenom".

§ 130. „Onaj, čija je menica, izgubljena, da bi drugu nabavio, treba da se obrati svom prenositelju (žirantu), koji je dužan dati mu svoje ime i sve staranje upotrebiti, da može dejstvovati protiv daljeg prenositelja, dok od jednog do drugog idući do izdatelja menice ne dospe. No onaj, čija je izgubljena menica, mora sav trošak podneti."

§ 131. „Obvezanosti jemca u § 127. i 128. spomenutog prestaju po istečenju 3. godine, ako za ovo vreme ne budu u tom predmetu ni traženja ni tužbe pod sudom".

što je potrebno, da se izgubljena mjenica bude mogla raspoznati, i dokazati, da se nalazio u posjedu njezinu. Sud će nato zabraniti glavnom dužniku da isplati mjenicu. Uz ovu zabranu izdat će sud *izrok*, kojim se nepoznati posjednik mjenice poziva, da mjenicu u roku od *45 dana* sudu podnese. Tomu pozivu primetnut će se prijetnja, da će se mjenica proglasiti beskreposnom, ako posjednik ne udovolji gornjemu pozivu. Izrok taj pribit će se u mjestu suda i uvrstiti triput u službene novine.

Početak spomenutoga roka od 45 dana računa se prema tomu, je li mjenica, koja se amortizirati kani, dospjela ili nije. U potonjem slučaju počinje taj rok prvi dan, koji slijedi za onim danom, kada mjenica dospije; u prvom slučaju pak prvi dan, koji slijedi za onim danom, kada je dotični izrok prvi put oglašen u službenim novinama (§ 77. mj. z.; § 73. austr. mj. r.).

Prijavi li se za vrijeme izročnoga roka *posjednik mjenice*, tada se *dokida usmrdbeni postupak*, a molitelj upućuje, da svoje pravo vlasnosti protiv posjednika izvede putem nemjembene dakle građanskopravne parnice. Ujedno će sud dokinuti zabranu, da glavni dužnik ne smije isplatiti mjenicu (§ 79. mj. z.). U parnici, koja će se voditi s posjednikom mjenice o pitanju: imade li pravo na mjenicu posjednik njezin ili onaj, koji je zahtijevao amortizaciju, izriče zakon načelo (§ 80. mj. z.; 74. austr. mj. r.), da onaj, *koji* se smatra *ovlaštenim posjednikom* mjenice (vidi: § 28. ove knjige), *može* ipak biti *u dva slučaja prisiljen, da izruči mjenicu*, i to:

a) ako je *stekao* mjenicu *zlom vjerom* (na pr. ako netko preuzme mjenicu od osobe takove, za koju je znao, da u vrijeme, kada je mjenica prenesena, nije bila ovlaštena na prijenos; ako ukrade ili znalice preuzme mjenicu od osobe, za koju je znao, da je ukrala);

b) ako se učinio *krivcem grube nemarnosti*, kada je došao do mjenice. Krivac grube nemarnosti jest onaj, koji bi i kod obične pažljivosti, kojom se u svakidašnjem prometu služe i najobičniji ljudi, bio mogao opaziti, da onaj, koji prenosi mjenicu, nije bio nato ovlašten.

Ako se međutim u ustanovljenom roku od 45 dana *nitko ne prijavi kao posjednik* mjenice, tada će *sud izreći* odlukom, da se mjenica imade smatrati *ništetnom;* a zajedno će izrečeno usmr-

ćenje (amortizaciju) objaviti istim onim načinom, kako je to i kod izroka učinjeno.

Posljedica usmrćenja mjenice jest, da je onaj, koji je zahtijevao usmrćenje, i bez mjenice ovlašten (legitimiran) pravovaljano od glavnoga dužnika zahtijevati mjembenopravnim putem isplatu mjembene svote. No usmrćenjem mjenice ne pridržaje molitelj mjembena prava protiv ostalih mjembenih obvezanika; ta prava prestala su, čim je mjenice nestalo.

Budući da je sve dotle neodređno, da li je zaista mjenica svojina onoga, komu je nestala, dok nije odlukom suda usmrćena, to *glavni dužnik* nije dužan *prije usmrćenja* mjenice *platiti* mjembenu svotu, ako mu se ne *zajamči, da ne će* po njega *nastati* nikakova *šteta*, isplati li mjenicu. Stoga ne će moći onaj, koji je tražio usmrćenje, zahtijevati jednostavno, da glavni dužnik plati mjenicu, već mu je slobodno samo tražiti, da glavni dužnik ili položi mjembenu svotu kod suda, ili da mu je isplati uz dovoljnu sigurnost, da će njemu (glavnomu dužniku) biti povraćena mjembena svota, ne usmrti li se mjenica.

Ako je sud odlukom usmrtio (amortizirao) mjenicu, tada može molitelj od glavnoga dužnika zahtijevati isplatu za onaj slučaj, ako nije dužnik već položio svotu kod suda ili platio uz dovoljnu sigurnost. No položi li glavni dužnik mjembenu svotu kod suda, ili je plati uz sigurnost, tada će morati u prvom slučaju privoliti, da se mjembena svota izruči onomu, koji je zamolio usmrćenje (amortizaciju), u potonjem slučaju odreći se dobivene sigurnosti odnosno je povratili.

Nestane li *obitovane mjenice s naznakom* domicilijata *prije nego* li je *na isplatu predočena i zbog neisplate prosvjedovana*, tada *prestaje i obveza glavnoga dužnika*, jer se bez mjenice ne može ispuniti uvjet, od kojega zavisi njegova obveza to j. predodžba mjenice domicilijatu na isplatu. Za slučaj pak, bude li mjenica predočena domicilijatu i prosvjedovana zbog neisplate prije nego je nestane, to će onaj, koji je izgubio mjenicu, moći zahtijevati kod suda usmrćenje (amortizaciju), i prema tomu isplatu (uz sigurnost odnosno položenje mjembene svote kod suda, dok se mjenica usmrti), ako dokaže prosvjedom, da je mjenica u pravo doba domicilijatu predočena. Izgubi li se prosvjed, tada se on bez zapreke može nadomjestiti ovjerovljenim prijepisom iz odnosnoga zapisnika.

Dio XI.

Lažne i krivotvorene mjenice.

(§§ 81.—83.. 112. tač. 10. mj. z.; §§ 75., 76., 98. tač. 9. austr. mj. r.)

§ 41.

Uopće.

Lažnom zovemo onu mjenicu, na kojoj se nalazi **potpis osobe, koji ne potječe od onoga, koji** se na mjenici **prikazuje** kao **potpisatelj,** već od nekoga trećega. Razumijeva se samo sobom, da se na mjenici može nalaziti lažan potpis izdatnikov, indosantov. počasnoga prihvatnika i avalov.

O krivotvorenoj mjenici govorimo onda, kada se **neovlaštenim načinom promijeni** ili **sadržaj** postojeće **valjane mjenice** ili **valjani potpis** mjembenoga obvezanika. Sadržaj promijenit će se primjerice, ako se promijeni ili ispravi svota, vrijeme, mjesto isplate i t. d., a potpis bit će krivotvoren na pr. ako se Pavao Jurčić promijeni u Petar Jurčić, ili ako se doda potpisu „et Comp.“, ili „Jurčić“ pretvori u „Jurjević“ i t. d.

Može se dogoditi, da će na jednoj istoj mjenici biti istinitih i k tomu lažnih i krivotvorenih potpisa. Pita se: *kako lažni* odnosno *krivotvoreni potpisi utječu na* samu *mjenicu* kao takovu, a zatim *na istinite potpise,* koji se na mjenici nalaze? S obzirom na prirodu mjenice kao posebnoga imovinskoga objekta **lažni** i *krivotvoreni* **potpisi ne mogu utjecati** ni **na prirodu** ni **na valjanost mjenice; istiniti pak potpisi,** koji se nalaze na mjenici, **pridržavaju** svoju **mjembenopravnu krijepost,** premda imade na mjenici potpisâ, koji su lažni. Svatko naime, tko je potpisao mjenicu, jamči mjembenopravno zato, što ju je potpisao sam, a ne zato, što ju je potpisao drugi tko.

Što se tiče pravnih posljedica lažnoga odnosno krivotvorenoga potpisa s obzirom na onoga, koji je drugoga neovlašteno potpisao i s obzirom na osobu, koja je lažno i krivotvoreno potpisana, to zbog lažnoga, krivotvorenoga potpisa ne nastaju nikakove *mjembenopravne posljedice ni po onoga*, koji je *lažno potpisan* odnosno čiji je *potpis krivotvoren* (to j. tko se prema krivotvorenomu potpisu ukazuje kao potpisatelj), *ni po onoga, koji je drugoga* neovlaštenim načinom *lažno potpisao* ili tuđi *potpis krivotvorio.*

Drugo je međutim pitanje, *koliko će inače odgovarati* onaj, koji je mjenicu *krivotvorio* ili druge *lažno potpisao.* Takovi slučajevi ne će se prosuđivati po mjembenom, već *po građanskom* odnosno po *kaznenom pravu.*

Osobe, *kojih su istiniti potpisi krivotvoreni, ostaju mjembenopravno obvezane*, ako se istinitost potpisa iz mjenice razabrati bude mogla.

S obzirom pak na krivotvoreni sadržaj mjenice valja znati, da nitko ne može biti obvezan za više i drukčije, nego za onoliko i onako, za koliko i kako se obvezati kanio, kada je preuzeo dotičnu mjembenu obvezu. Prema tomu potpisi stavljeni na mjenicu, nakon što je promijenjen prvobitni sadržaj mjenice, obvezuju potpisatelja prema promijenjenomu sadržaju; mjembene pak izjave, stavljene na mjenicu prije učinjene promjene, ne gube tim mjembene kreposti, one obvezuju potpisatelje prema prvobitnomu sadržaju.

Stoga slijedi, da su *naležnici*, koji su mjenicu dalje dali *prije krivotvorenja, obvezani prema izvornomu sadržaju mjenice;* nasuprot naležnici, koji su mjenicu naležili *iza krivotvorenja*, obvezani su *prema krivotvorenomu sadržaju. Isto tako će prihvatnik* i *jamac* odgovarati prema tomu, kada je dotičnik mjenicu prihvatio, odnosno jamstvo preuzeo, da li je prije ili nakon krivotvorenja.

Ako je na pr. mjenica, kada je izdana, glasila na 500 kruna, a međutim bješe prije nego je predočena trasatu na prihvat krivotvorena na 1500 kruna, pa je trasat u tom iznosu prihvati, tada on odgovara za 1500 kruna, a ne samo za 500 kruna. Ako je pak mjenica prvobitno glasila na 500 kruna, i u tom iznosu i prihvaćena po trasatu, pa istom poslije krivotvorena na 1500 kruna, onda prihvatnik jamči samo za 500 kruna.

Nastane li sumnja o tom, kada je dotični mjembeni obvezanik potpisao mjenicu, da li prije ili poslije krivotvorenja, onda postoji predmnjeva, da je potpis stavljen prije krivotvorenja. Tko protivno tvrdi, dužan je dokazati.

S krivotvorenjem mjenice *ne smije se pomiješati naknadno nadopunjenje* kojega bitnoga svojstva mjenice, ako je ova nadopunjena protiv učinjene pogodbe (mjenica imade na pr. glasiti na 300 kruna, a ispunjena je na 500 kruna). U tom slučaju morat će mjembeni obvezanik, koji prigovara, da je mjenica ispunjena protiv pogodbe, to dokazati (§ 93. mj. z.; za zapadnu polu monarhije naredba ministarstva pravosuđa od 6. listopada 1853. u br. 200 državno-zakonskoga lista).

Isto tako ne može se krivotvorenjem smatrati naknadna promjena u sadržaju mjenice, ako je promijenjen koji dio mjenice u sporazumku s mjembenim interesentima.

§ 42.

Izmišljene ili podrumne mjenice; mjenčarenje.

U savezu s lažnim mjenicama spominju se i tako zvane *izmišljene* ili kako ih nazivlju *podrumne ili pivnične mjenice (Kellerwechsel).* Uzima se, da potonji izraz potječe odatle, što su sastavitelji ovakove mjenice fabricirali na mjestima, gdje su bili neopaženi i nesmetani kao na pr. u pivnici.

Izmišljena je ona **mjenica, na kojoj se nalaze potpisi osoba** fingiranih, izmišljenih to j. imena osoba, **koje u istinu ne postoje.** Obično je na takovoj mjenici istinita samo posljednja naleđa. Onaj naime, koji se služi izmišljenom mjenicom, označuje obično osobu izmišljenu kao izdatnika, prihvatnika i remitenta, zatim navede samoga sebe kao prvoga indosatara, i stavi na mjenicu bijelu naleđu. Da pak dotičnik prikrije lažnost svoje mjenice, to on označuje često puta kao domicilijata osobu, koja u istinu postoji, i ovoj u ime izmišljenoga prihvatnika u vrijeme dospjetka pošalje potreban novac, da mjenicu isplati ili pak označi domicilijatom pouzdanoga prijatelja, koji ga u njegovu poslu podupire.

Zatim se ovako sastavljena mjenica unovči (diskontira) kod osobe poznate, za koju se znade, da će je do vremena

dospjetka zadržati. Kratko vrijeme pred dospjetkom mjenice iskupi dotični sastavitelj mjenicu ili je zamijeni obično sličnom mjenicom.

Svrha je ovakovim mjenicama *časovito pribaviti sebi novaca.* Sastaviteljima ovakovih mjenica ne mora biti namjera, da prevare.

Takove mjenice u svem su *ravne lažnim* mjenicama, pa se imadu prosuđivati prema načelima ustanovljenim gore za lažne mjenice.

Spomenut ćemo jošte tako zvano *mjenčarenje* (Wechselreiterei), pod kojim razumijevamo *opetovano trasiranje mjenicâ* u tu svrhu, *da se* ovim načinom *dođe do novaca.*

Mjenčar pribavlja sebi novaca mjenicom, koju za gotove novce proda, no jer mora podmiriti prihvatnika ove prve *(temeljne) mjenice*, to izdaje novu mjenicu, koju također proda za gotove novce, pa ih upotrebi za podmirbu prvoga prihvatnika; da podmiri opet prihvatnika druge mjenice pribavit će sebi novaca novom mjenicom i t. d. Kasnije mjenice izdane poslije temeljne mjenice zovu se *podmirbene mjenice.*

Takav mjenčar može postupati na različiti način. Ili on *sam znade za* to *mjenčarenje*, ili sebi uzima *u pripomoć jednu ili više osoba.* Primjer prve vrste (kada mjenčar sam znade za mjenčarenje) bio bi ovaj.

Mjenčar *A.* trasira dne 15. listopada 1908. temeljnu mjenicu tezicu, koja glasi na 1000 kruna i dospijeva dne 15. prosinca 1908., na *B-a,* i to na kredit, pa je proda *C-u* za gotove novce. Prije nego li *A.* mora podmiriti *B-a*, koji će temeljnu mjenicu za njega (*A-a*) platiti, trasira *A.* dne 5. prosinca 1908. na *D-a* novu tezicu, koja glasi na 1000 kruna, a dospijeva 15. siječnja 1909., pa je proda *E-u* za gotove novce, kojim podmiruje *B-a.* — Ne može li *A.* namiriti *D-a* o dospjetku druge mjenice, to može prije dospjetka ove potonje mjenice trasirati dne 5. siječnja 1909. treću tezicu na *F-a*, koja dospijeva 15. veljače 1909., pa je prodati *G-u* za gotove novce, kojim će namiriti *D-a;* i tako može nastaviti dalje.

Slijedeći pak primjer pokazuje, kako pojedinac kod mjenčarenja može upotrebiti pripomoć drugoga.

Mjenčar *A.* trasira 1. listopada 1908. mjenicu, koja glasi na 1000 kruna, za dan 1. studenoga 1908. na *B-a* i proda tezicu

C-u za gotove novce. Budući da je *A.* primio novce, to mora za tezovnika prije 1. studenoga pribaviti pokriće; da se to zbude, trasirat će *B.* 22. listopada 1908. mjenicu na *A-a* i prodati je za gotov novac *D-u.* Tim je *B.* podmiren. Sadašnji trasat *A.* (mjenčar), koji imade platiti ovu potonju tezicu, može dalje mjenčariti. — On *(A.)* naime trasira opet mjenicu na svoga pomoćnika *B-a*, da uzmože s valutom (s gotovim novcem) dobivenom od *E-a* za tu treću mjenicu podmiriti *D-a*; on *(A.)* će zajedno uputiti *B-a*, neka glede pokrića, koje mu *(B-u)* pripada, trasira na njega *(A-a)* prije dospjetka novu mjenicu. I tako se može nastaviti.

Mjenčarenje ne mora biti skopčano s prijevarom; a napose nije nepošteno, ako se mjenčarenjem posluže osobe sposobne za vjeresiju. No ipak redovito ne služe se mjenčarenjem osobe reelne, pa je s mjenčarenjem obično skopčana prijevara. Usto mjenčarenje, koje se dulje vremena vuče, skopčano je sa znatnim troškovima (biljege, provizija, poštarina i t. d.) i s gubitkom tečaja.

Konac mjenčarenja, koje se tjera u većoj mjeri, jest pravilno propast dotičnika, koji vrlo često za sobom povlači treće osobe, koje kod toga mjenčarenja sudjeluju.

S gledišta mjembenoga prava *prosuđuju se* takove *mjenčarske mjenice kao svaka druga mjenica*, jer se na prilike, koje leže izvan mjenice, nikakav obzir uzeti ne može.

Dio XII.

Pravo založno i pravo pridržanja.

§ 43.

Pravo založno.

(§§ 106., 107., 112. tač. 11. mj. z.).

Dužnik (ili za nj neko drugi) može osigurati vjerovniku isplatu njegove tražbine o dospjetku tim načinom, da mu već **unaprijed dopusti,** da smije **stanovitu stvar** (pokretnu ili nepokretnu) **prodati** i iz **kupovnine** dug **namiriti,** ako on (dužnik) svojoj dužnosti u vrijeme ne udovolji. Dotičnu stvar, koja jamči vjerovniku za namirenje njegove tražbine, zovemo **zalog,** *a pravo* vjerovnikovo *stvar prodati i namiriti se iz njene vrijednosti* zovemo **založno pravo.**

Kada se sklapa založna nagodba to j. kada dužnik ovlašćuje vjerovnika, da se može namiriti iz prodajne cijene njegove stvari, tada se taj predmet to j. zalog, ako je *stvar pokretna,* daje redovito u pohranu vjerovniku; ako za vremena udovolji dužnik svojoj dužnosti, povratit će vjerovnik dotičnu stvar dužniku odnosno onomu, koji je stvar za dužnika založio. *Nepokretna* pak stvar redovito ostaje onomu, čija jest, ali se upisuje u javne knjige, da je založena, i ako dužnik ne ispuni svoju dužnost, prodat će se gore navedenim načinom.

Kao što sve tražbine, mogu se i tražbine mjembene osigurati zalogom.

Zato mnogi mjembeni zakoni ne govore posebice o založnom pravu, jer o zalogu, kojim se osigurava isplata mjembene tražbine vrijedi ono isto, što o založnom pravu uopće, o kojem je govor u općem, građanskom zakonu. Ni austrijski

mjembeni red ni mjembeni zakon za Bosnu i Hercegovinu ne govore posebice o založnom pravu[1].

Hrvatsko-ugarski pak mjembeni zakon govori posebice u §§ 106. i 107. o založnom pravu s obzirom na mjembene tražbine. Ustanove ove tiču se međutim samo načina, kako će mjembeni vjerovnik ostvariti svoje založno pravo u slučaju, ako dužnik svoju dužnost ne ispuni. No *mjembeni naš zakon obazire se samo na zalog pokretne stvari* ili na t. zv. ručni zalog; dok propisi o založnom pravu na nekretnine nijesu sadržani u mjembenom zakonu, već su u tom pogledu mjerodavni drugi propisi sadržani izvan mjembenoga zakona to j. oni, koji vrijede za založno pravo nekretninâ uopće[2].

Propisi mjembenoga prava o založnom pravu mogu se uporaviti samo onda, ako je neko za mjembenu tražbinu stekao založno pravo sporazumno s dužnikom mjembenim, dakle *na temelju založne pogodbe.*

Založni vjerovnik vlastan je pokretnine, koje ima u zalogu, prodati pa se iz dobivene vrijednosti *namiriti redovito posredovanjem suda.*

Osobit izuzetak dopušta međutim zakon od ovoga pravila s obzirom na založene vrijednosne papire, koji se notiraju na burzi. *Zakon mjembeni dopušta* naime *založnomu vjerovniku,* da može takove *vrijednosne papire, koji se notiraju* na *burzi,* sam *prodati* na dan dospjetka mjembene tražbine, ako se nalazi burza u mjestu, gdje dospijeva mjenica. Nema li burze u mjestu dospjetka, tada ih može založni vjerovnik prodati na najbližoj burzi, ali ne na dan dospjetka, nego istom treći dan iza toga. Ne će li založni vjerovnik prodati založenih papira, tada ih *može do iznosa tražbine i sam pridržati,* i to po tečaju onoga dana, kada bi ih bio imao prodati na dotičnoj burzi.

---

[1] U § 25. austr. mj. r. i mjemb. zakona za Bosnu i Hercegovinu spomenuto je samo u savezu sa zavratom na sigurnost zbog neprihvata, da vjerovniku mjembenomu pripada pravo zaloga na onu stvar, koja je dana kao sigurnost, pa makar mu to pravo izrijekom ni dano nije.

[2] Poimence opći građanski zakon i t. zv. gruntovni zakoni i propisi (vidi za nas: *Hinko Već* i dr. *Antun Goglia: Gruntovni i izvlastbeni zakon,* drugo izdanje hrvatskih zakona br. V. knjižare Lav. Hartmana (Kugli & Deutsch); a za Cislajtaniju Manzovu zbirku XVIII. „das allgemeine Grundbuchgesetz sammt allen nachträglichen ergänzenden und erläuternden Verordnungen etc.")

Kao najbliža burza smatra se burza ovozemna za sve one papire, koji se na toj burzi notiraju.

Budući da po nagodbi sklopljenoj među Hrvatkom i Ugarskom spada trgovina među t. zv. zajedničke poslove, to će se i za Hrvatsku (u kojoj nema burze) smatrati ovozemnom burzom ona, koja se nalazi u Ugarskoj. Kako se pak u Ugarskoj nalazi samo jedna burza, na kojoj se bilježe vrijednosni papiri, i to ona u Budimpešti, to se pod ovozemnom burzom za Hrvatsku razumijeva ona u Budimpešti. Za one naprotiv vrijednosne papire, koji se ne bilježe na budimpeštanskoj burzi, ali se notiraju na takovoj burzi, koja se nalazi u inozemstvu, odlučan je tečaj inozemne burze, i to one, koja je mjestu isplate najbliža.

Proda li založni vjerovnik založene papire prema navedenim pravilima *ili pridrži* li ih uz navedeni tečaj, *dužan je za 24 sata o tom obavijestiti mjembenoga dužnika.* Taj rok računa se od časa, kada je papir prodan odnosno zadržan. Budući pak da za obavljanje tih čina zakon ustanovljuje tačno dan (vidi gore), to će se mjembeni dužnik morati obavijestiti najkasnije drugi odnosno četvrti (nema li burze u mjestu, gdje mjenica dospijeva) dan, iza kako je mjenica dospjela. S obzirom na rečeni rok od 24 sata, u kojem se obavijest obaviti ima, zadovoljit će vjerovnik svojoj dužnosti, ako je obavijest u ovo vrijeme mjembenom dužniku otpravio.

Oni vrijednosni papiri, koji se ne notiraju na nijednoj burzi (na pr. mnoge dionice), a založeni su za mjembenu tražbinu, spadaju u red ostalih pokretnina, pa valja s njima postupati kao s pokretninama, o kojima je gore spomen bio.

Mjembeni obvezanik može za sigurnost, da će ispuniti mjembenu svoju obvezu, *založiti* i drugu kakovu *mjenicu*, na temelju koje on može od drugoga zahtijevati isplatu; a može kao sigurnost založiti i druge vrste *tražbina*, na koje imade pravo protiv drugoga koga.

U tom slučaju *ovlašćuje mjembeni zakon mjembenoga vjerovnika, da mjembene ili ostale tražbine utjera*, i da *dobivenu svotu do iznosa svoje tražbine pridrži*. No da se založni vjerovnik uzmože poslužiti tim pravom, mora da je dotična mjenica valjanim načinom na njega indosirana, ili da posljednja naleđa bude naleđa bijela; tražbina pak druge vrste, koja je založena za mjembeni dug, da je valjano ustupljena.

Nije li mjembena ili druga koja tražbina rečenim načinom mjembenom vjerovniku založena, to će se kod ostvaranja založnoga prava s njom postupati, kao što se postupa sa svakom drugom založenom pokretnom stvari.

Sva *navedena prava* može *vršiti založni vjerovnik* i onda, *ako je založni dužnik pao pod stečaj.*

Ako se *založni vjerovnik podmirio* prodajom zaloga, tada je *dužan izvornu mjenicu povratiti* mjembenomu dužniku (odnosno stečajnoj gromadi); *isto* dužan je to učiniti, *ako preostane kakav višak.*

Svrha je založnomu pravu, da se vjerovnik iz vrijednosti stvari namiri, ako dužnik svoju obvezu u ustanovljeno vrijeme ne ispuni. Naravno je po tom, da se *vjerovnik ne smije služiti zalogom bez dopuštenja založiteljeva;* pače dužan je zalog sačuvati u istom stanju, u kojem ga je primio, pa *odgovara vjerovniku za štetu*, koju je prouzročio *radi svoje nepažnje i krivnje.* Izgubi li se po tom ili uništi li se ili ošteti zalog krivnjom odnosno nepažnjom vjerovnikovom, to je taj dužan nadoknaditi štetu, koja je tim vlasniku zaloga prouzročena.

Dosljedno ovomu obrazloženju mora založni vjerovnik, komu je založena mjenica naleđom potpunom ili bijelom, ako ova dospije, dok je u zalogu, za vremena predočiti je na isplatu i za slučaj neisplate prosvjedovati. Bude li pak mjenica plaćena, imat će vjerovnik za svoj dug podmirbu u rukama, pa će morati samo višak, ako kakav preostane, poslati založnomu dužniku. Ne bude li založni vjerovnik na to pazio, morat će nadoknaditi založnomu dužniku mjembenim propustom prouzročenu štetu i u tu svrhu svomu dužniku ne samo priposlati razliku među iznosom vrijednosti, na koju mjenica glasi i njegovom tražbinom, već će se založni vjerovnik smatrati podmirenim za sve one zahtjeve, za koje mu je založena mjenica imala služiti kao sigurnost.

Ne bude li mjenica založena naleđom, već dogovorom stranaka i predana jednostavno vjerovniku, tada je on dužan brinuti se samo, da se ona ne ošteti, i ne izgubi, jer on nije ni vlastan tražiti isplatu (čitaj § 28. ove knjige). U tom slučaju bdjet će dužnik sam nad tim, da mjenica bude za vremena na isplatu predočena i u slučaju neisplate prosvjedovana.

Isto tako kao kod mjenicâ bit će i kod založenih tražbina dužnost založnoga vjerovnika paziti, da se za vremena i redovito

obave sve formalnosti, koje su potrebne, da se tražbina uzdrži. Propuste li se čini potrebni za uščuvanje dotične tražbine i izgubi li se ona sasvim ili djelomice krivnjom vjerovnikovom, to će ovaj biti dužan nadoknaditi založnom dužniku svu iz toga nastalu štetu.

§ 44.

Pravo pridržanja.

(§§ 108., 109., 112. tač. 10. mj. z.).

Pod **pravom pridržanja** *(pravom priuzdržnim)* razumijevamo **ovlast mjembenoga vjerovnika,** po kojoj može on svomu mjembenomu **dužniku uskratiti izrudžbu** njegove *(dužnikove)* stanovite **pokretne stvari** (i novca i vrijednosnoga papira), koju ima u svojoj vlasti ili s kojom inače raspolagati može, dok ne bude podmiren za svoju mjembenu tražbinu.

Mnogi zakoni mjembeni ne govore o pravu priuzdržnom, držeći, da ustanove ove kao i one o založnom pravu ne spadaju u okvir mjembenoga prava, već da o tom imade raspravljati ili opće ili trgovačko pravo.

Naš zakon govori napose o pravu pridržanja u §§ 108. i 109.

Pravo priuzdržno pruža poput založnoga prava mjembenomu ovlašteniku sredstvo, kojim se može podmiriti za svoj mjembeni zahtjev; ovlaštujući ga, da pridržane predmete može prodati, pa se iz vrijednosti njihove namiriti.

Priuzdržnim pravom može se po mjembenom zakonu poslužiti samo onaj posjednik mjenice, koji je vlastan primiti isplatu (§ 28. ove knjige); on može ovo pravo vršiti prema svakomu od mjembenih obvezanika, dakle ne samo protiv glavnoga dužnika, nego i protiv zavratnih obvezanika.

Predmet pridržanja mogu biti sve pokretnine i svi vrijednosni papiri mjembenoga obvezanika, koje se nalaze u fizičnoj vlasti vjerovnikovoj odnosno s kojima on može raspolagati; *isključene* su po tom *nekretnine* i *svi predmeti trećih osoba.*

Pravo priuzdržno može se vršiti samo onda, kada se radi o *dospjeloj mjenici*, i kada je dotični mjembeni vjerovnik došao *do dotične stvari zakonitim putem* to j. da nije došao do nje silom, potajno, ili da mu nije onaj, čija je stvar, ovu predao tim, da je može od njega zahtijevati natrag, kada mu se svidi. Zakonit put bit će napose onda, ako dotični predmeti s voljom dužnika dođu u ruke vjerovnikove bilo tim, da ih je sam mjembeni obvezanik bilo neko treći u njegovo ime ili po njegovu nalogu ili makar uz njegovu naknadnu privolu predao vjerovniku; ili ako je vjerovnik došao do tih predmeta na temelju ovlaštenja, koje mu zakon podjeljuje.

Nije međutim nužno, da postoji kakova suvislost među mjembenom tražbinom i priuzdržanim predmetom.

Nema mjesta priuzdržnomu pravu onda, kada ili prije ili prigodom predaje dužnik ili treći tko odredi, što se ima s odnosnim predmetom učiniti. Mjembeni naime zakon dopušta izvržbu priuzdržnoga prava, ako stranke naročito i ne ugovore, da će dotični predmeti moći služiti za podmirenje vjerovnika, no *ne dopušta zakon* vršiti to pravo onda, *ako* se iz izrične izjave ili drugim načinom *razabira protivna volja stranaka.*

Od navedenoga pravila, uz obdržavanje kojega slobodno je vršiti priuzdržno pravo, dopušta zakon *izuzetak* za slučaj onaj, kada *mjembeni obvezanik postaje nesiguran za isplatu.* To su oni isti slučajevi, koje smo već na drugom mjestu naveli (str. 108. i 109.), i koji su uvjetom zavrati na sigurnost zbog nesigurnosti glavnoga dužnika to j.:

a) kada mjembeni obvezanik dođe pod stečaj;

b) kada ovrha provedena poradi ma koje novčane tražbine ostane bez uspjeha.

U navedenim slučajevima *dozvoljeno je* vršiti *priuzdržno pravo i onda:*

1. ako mjembeni zahtjev, s obzirom na koji se priuzdržno pravo vršiti kani, još *ne bude dospio;*

2. *ako* je mjembeni obvezanik ove stvari *predao iz posebnoga* kakovoga naročito uglavljenoga *razloga* ili ako se mjembeni *ovlaštenik naročito obvezao postupati* s upitnim predmetima *na ugovoreni način.*

Potrebno je samo, da *navedene prilike*, koje su povodom nesigurnosti mjembenoga obvezanika, nastanu *nakon što* su dotične *stvari prešle u posjed* (držanje) mjemb. ovlaštenika ili ako su nastale prije toga, da mjembeni *ovlaštenik* nije za *njih znao.* U protivnom slučaju nema mjesta priuzdržnomu pravu.

Isto tako nema mjesta priuzdržnomu pravu ni onda, ugovore li stranke kod predaje dotičnih stvari izrijekom, da se ne može vršiti priuzdržno pravo ni za onaj slučaj, ako mjembeni obvezanik prema gore navedenim pravilima i postane nesiguran za isplatu.

Posluži li se mjembeni *ovlaštenik* pravom priuzdržnim to j. *čim pridrži stvar*, na koju mu po mjembenom zakonu pripada priuzdržno pravo, čim je dakle *ne bude htio izdati*, dužan je *odmah* (to j. čim to bude moguće) o tom *obavijestiti mjembenoga obvezanika*, da se ovaj uzmože pobrinuti, kako će ga drugim načinom podmiriti.

Pravo priuzdržno, premda u bivstvu svojem različito od prava založnoga, ipak je *što se pravnih posljedica tiče, ravno ručnomu zalogu* (§ 109. mj. z.), pa se i tu može mjembeni ovlaštenik prodajom dotičnoga predmeta podmiriti. *Kod priuzdržnoga prava* moći će međutim mjembeni *ovlaštenik* samo posredovanjem suda, *sudbenim putem, doći do podmirbe* iz vrijednosti dotičnoga predmeta.

Ako je mjembeni *obvezanik* pao *pod stečaj, moći će* mjembeni *ovlaštenik pravo priuzdržno vršiti* isto onako, kao da i nije stečaj otvoren; njegovo pravo otvorenjem stečaja ne prestaje.

Kao što o založnom tako ne govori ni o priuzdržnom pravu austrijski mjembeni red ni mjembeni zakon za Bosnu i Hercegovinu [1].

[1] § 148. srp. trg. zakona određuje: „Osim mera propisanih za traženje naplate, pritežatelj protestirane zbog neisplate menice, ima i to pravo, da posredstvom suda radi svoje bezbednosti uzapti stvari pokretne izdatelja, prijemnika i prenositelja".

Dio XIII.

Prestanak mjembenoga prava.

§ 45.

U o p ć e.

Mjembeno pravo može prestati na različite načine. Svi načini prestanka mogu se međutim svesti *u dva glavna skupa.*

I. U prvi skup brojimo sve one slučajeve, kada mjembeno pravo prestaje *uopće*, i kada ono ne postoji više ni s obzirom na pojedinoga mjembenoga obvezanika. Ovo je t. zv. **apsolutni prestanak mjembenoga prava.**

II. U drugi skup spadaju oni slučajevi prestanka mjembenoga prava, kod kojih mjembeno pravo prestaje samo s *obzirom na pojedinoga mjembenoga ovlaštenika*, i to zbog prilikâ, u kojima se on nalazi prema pojedinomu mjembenomu obvezaniku.

U tom slučaju *ne prestane sámo mjembeno pravo*, koje pripada mjembenomu ovlašteniku, *već mjembeni ovlaštenik ne može* na temelju mjenice *to pravo vršiti*, jer su nastale takove prilike, koje ne dopuštaju izvršivanja toga prava s *obzirom* na *stanovitoga mjembenog ovlaštenika*, a ne s obzirom na druge mjembene interesente.

To je **relativni** (ili može se reći osobni) **prestanak mjembenoga prava.**

Poglaviti slučajevi I. skupa *(apsolutni načini)* prestanka mjembenoga prava jesu:

1. *isplata;*
2. *zastara;*
3. *mjembenopravni propust;*
4. *usmrćenje mjenice.*

O isplati govorili smo u §§ 27.—31.; o usmrćenju mjenicâ u § 39. O zastari pak i mjembenopravnom propustu vidi niže §§ 46. i 47.

Najglavniji slučajevi *relativnoga prestanka* mjembenoga prava jesu ovi:

1. *Preboj ili obračun* (§ 94., 112. tač. 11. mj. z.).

Isplati sličan način prestanka prava jest *preboj* (kompensacija) to j. *obračunanje međusobnih tražbina i dugova*. Preboj uveden je iz potrebe prometa, da se tim izbjegne međusobno plaćanje. Prirodu preboja razjasnit će najjednostavnije ovaj primjer. *A-u* dužan je *B.* svotu od 1000 kruna; no *B.* posjeduje ispravu, na temelju koje imade pravo od *A.* zahtijevati svotu od 1000 kruna. U tom slučaju obračunat (prebit) će *A.* i *B.* međusobno svoje zahtjeve, i jedan drugomu ne će ništa platiti ni jedan drugomu štogod dugovati.

Ako je *B.* dužan *A-u* svotu od 1000 kruna, *B.* pak imade pravo zahtijevati od *A-a* iznos od 600 kruna, to će *A.* i *B.* obračunati svoje tražbine tako, da će svota, koju *A.* duguje *B-u*, odbiti od one, koju obratno *B.* duguje *A-u*, pa će po tom biti dužan *B.* platiti *A-u* ostatak to j. u ovom slučaju svotu od 400 kruna.

Uvjeti preboja jesu, to j. da se pojedine tražbine uzmogu prebiti ili obračunati s tražbinom mjembenom, od potrebe je:

a) da su tražbine *zamjenite*, da naime mjembenim obvezanicima pripada pravo neposredno zahtijevati kakvu tražbinu od dotičnoga tužitelja;

b) da su tražbine *istovrsne*, to j. treba da isto ono, što mjembeni vjerovnik tražiti može od mjembenoga dužnika, i ovaj od onoga zahtijevati može. Budući da mjembeni vjerovnik od mjembenoga obvezanika može zahtijevati samo svotu novca, mogu istovrsne biti samo *tražbine novčane*. No mogu se obračunati međusobno ne samo mjembene tražbine, nego i tražbina mjembena s drugom kojom tražbinom novčanom uopće (na pr. tražbina, koja se osniva na ispravi, koja nije mjenica);

c) da su tražbine *dospjele;* i

d) da su *istinite to j. likvidne*. O istinitosti, likvidnosti novčane tražbine, koja nije osnovana na mjenici, valja znati, da će se likvidnom stanovita tražbina smatrati onda, ako se osniva na pravomoćnoj osudi ili sudbenoj nagodi.

2. *Sjedinjenje prava i obveze u istoj osobi*. Nitko ne može imati protiv samoga sebe pravo i obvezu; stječe li se u istoj osobi pravo zajedno sa suprotnom obvezom, to tim sjedinjenjem prestaje i pravo i obveza. Na takav način prestaje mjembeno pravo:

a) ako se mjenica naleđi na kojega od mjembenih obvezanika, i taj mjenicu o dospjetku posjeduje;

b) ako posjednik mjenice ili indosant prihvati mjenicu kao počasni prihvatnik. U prvom slučaju (ako posjednik mjenice prihvati u počast) prestaju mjembena prava protiv sljednika honorata, pa posjednik pridrži pravo zavrate samo protiv honorata i njegovih prednika. Što se tiče drugoga slučaja, to indosant može honorirati samo u korist kojega od predniká (str. 77.); pa tada prestaju zavratna prava toga indosanta protiv onih prednika, koji su sljednici honoratovi, jer on njima iz svoga počasnoga prihvata jamči;

c) ako posjednik mjenice postane nasljednik mjembenoga obvezanika ili obratno mjembeni obvezanik postane nasljednik posjednika mjenice ili napokon ako treća osoba naslijedi jednoga i drugoga.

3. *Odreknuće*. Vjerovnik ovlašten je napustiti svoje pravo, to j. odreći ga se u korist svoga dužnika i tim ukinuti njegovu obvezu.

Ovlaštenik mjembeni može se odreći svoga prava ili tako, da povrati mjenicu ili da to ne učini. Ako je ovlaštenik mjembeni otpustio dug povrativ mjenicu, tada nastaje onaj isti posljedak, kao da je dotični dužnik došao do mjenice isplatom: tim su mjembene obveze riješene sve osobe, koje bi bile riješene da je mjenica isplaćena. Otpusti li mjembeni ovlaštenik dug ne povrativ usto mjenice, tada treba razlikovati: da li je otpust vidljiv iz mjenice ili nije. U prvom slučaju nastaje ona ista posljedica kao da je dug otpušten uz povratak mjenice, u potonjem pak slučaju oslobođen je samo onaj dužnik obveze, komu je dug otpušten.

Kod odreknuća bez povratka mjenice namjerava vjerovnik dužnika osloboditi samo njegove obveze, nipošto pak na nj prenijeti pravo tražbine protiv ostalih mjembenih obvezanika, dotični dužnik nije bez mjenice kadar ni protiv ikoga ostvariti kakav mjembeni zahtjev.

Otpusti li se dug uz povratak mjenice, pripada dotičnomu dužniku pravo tražbine protiv svih osoba, protiv kojih bi mu ovo pristojalo, da je mjenicu platio.

Tko misli, da je protiv njega prestalo mjembeno pravo jednim od navedenih načina ili iz drugih razloga (na pr. jer je onaj, koji zahtijeva isplatu, izmamio njegov potpis prijevarom ili strahom; prolongirao mu mjenicu; oprostio dug i t. d.) morat će onomu, koji bi možda od njega zahtijevao isplatu, taj prestanak pred sudom prigovoriti. Uslijed toga mogu se svi načini, po kojima prestaje mjembeno pravo, upotrijebiti za slučaj potrebe kao **prigovori**, kojima se pojedini mjembeni dužnik služi protiv onoga, koji bi zahtijevao ispunjenje mjembene obveze. No ne smije se zaboraviti, da će se pojedini mjembeni obvezanik moći poslužiti samo takovim prigovorima, koji proistječu iz samoga mjembenog prava (§ 92. mj. z.; § 82. austr. mj. r.) ili koji pripadaju tuženiku neposredno protiv dotičnoga tužitelja (§ 92. mj. z.; § 82. austr. mj. r.).

§ 46.

Zastara.

(§§ 84.—89., 112. tač. 11., § 114. mj. z.; §§ 77.—80., 98. tač. 10., § 100. austr. mj. r.)

Pod **mjembenopravnom zastarom** razumijevamo **gubitak mjembenopravne tužbe** (kojom se kod suda traži izvržba prava, koje potječe iz mjenice), a po tom i gubitak **oživotvorenja mjembenoga prava** s razloga, **jer se nije vršilo u roku, koji zakon određuje.** Svrha je zastari, da se preko roka dospjetka odviše ne razmakne ono vrijeme, tečajem koga će mjembeni obvezanici ostati obvezani. Promet bo zahtijeva, da se mjembeni poslovi brzo razvijaju, pa da se uzme obzir i na mjembene obvezanike i na njihovu veresiju, da ne budu obvezani na neodređeno vrijeme.

Ustanovljujući zakon zastarne rokove za mjembene obveze ne određuje za sve mjembene obvezanike ni jednako vrijeme zastare ni jednaki rok, od kojega se počinje zastara; već određuje *posebne propise* za zastaru mjembenoga prava *protiv glavnoga dužnika* (to j. prihvatnika mjenice tezice odnosno izdatnika

mjenice vlastite), a *posebne* za zastaru mjembenoga prava *protiv zavratnih obvezanika*. U tom pak posljednjem slučaju ima zakon posebnih ustanova za početak zastarnoga vremena, kada se radi o zastari zavratnoga zahtjeva *posljednjega posjednika*, a posebnih, kada se radi o zastari zahtjevâ, koji pripadaju *predniku*, *koji* je mjenicu *isplatio*.

1. S obzirom na mjembeni zahtjev protiv **glavnoga dužnika** ustanovljeno je vrijeme zastare mnogo dulje od zastare mjembenoga zahtjeva protiv zavratnih obvezanika. Vrijeme zastare protiv glavnoga dužnika, uvijek je jednako bez obzira na mjesto, gdje se mjenica platiti ima; ovdje se počinje zastara od istoga časa za sve mjembene ovlaštenike i teče bez obzira na to, da li su zavratni zahtjevi protiv njih izvedeni odnosno već zastarjeli.

Prema tomu određuje zakon, da protiv glavnoga dužnika zastaruje za sve mjembene ovlaštenike mjembenopravna tužba u **tri godine**, računajući *od dana, kada je mjenica dospjela.* Uzima se, da zastara počinje teći slijedeći dan, iza kako je dospjela, da se dakle dan dospjetka u vrijeme zastarno nema računati.

Što se tiče *počasnoga prihvatnika*, to se s obzirom na njega *nemaju uporaviti* pravila, *koja vrijede za običnoga prihvatnika*, već ona, koja su ustanovljena za zastaru mjembenoga zahtjeva protiv zavratnih obvezanika.

2. Za **zastaru zavratnih prava** ustanovljuje zakon mjembeni *kraće rokove.*

O zastari zavratnih mjembenih prava određuje mjembeni zakon (i austr. mj. red) vrijeme zastare *prema daljini mjesta* i *kakvoći komunikacijâ;* pa razlikuje obzirom na to *tri skupine:*

a) Evropu izuzev Islandiju i otoke farojske (fererske);

b) primorske zemlje Azije i Afrike uzduž Sredozemnoga i Crnoga mora, i otoke, koji se nalaze na jednomu od ovih mora;

napokon

c) ostale izvanevropske zemlje, Islandiju i otoke farojske.

Radi li se o zavratnom pravu **posljednjega posjednika** mjenice to j. onoga, koji je predočio mjenicu na isplatu, pa je neisplate radi prosvjedovao, to prema tomu, u kojoj je zemlji od navedenih skupina plativa mjenica, **zastaruje** njegovo **zavratno pravo** protiv predniká (dakle i protiv izdatnika mjenice tezice) za **3 mjeseca,** ako je mjenica plativa u zemljama skupine pod a); za

6 mjeseci, ako je plativa u zemljama skupine pod b); a u roku od **18 mjeseci,** ako je plativa u zemljama skupine pod c).

To vrijeme zastarno ravna *se prema daljini mjesta,* gdje se nalazi *platište* mjenice s razloga toga, što se u tom slučaju traži zavrata na mjestu isplate (str. 118.).

Zastara se počinje u navedenim slučajevima za posjednika mjenice danom dignuta prosvjeda.

Ako je otpušten protest, počet će analogno zastara danom, kada se najkasnije imao podići protest.

Radi li se o zavratnom pravu *kojega od* **indosanata,** koji je mjenicu isplatio, tada **zastaruje** njegovo **zavratno pravo protiv** njegovih **prednika** (dakle i protiv izdatnika mjenice tezice) prema tomu, u kojoj od navedenih skupina dotični *zavratnik (regredient) stanuje.*

Stanuje li regredient u zemljama skupine navedene pod a), tada zastaruje njegovo zavratno pravo za **3 mjeseca,** stanuje li u zemljama skupine pod b), **za 6,** a stanuje li u zemljama skupine pod c), za **18 mjeseci.**

U tom slučaju mjerodavno je mjesto regredientova prebivališta s razloga, što je regredient vlastan zahtijevati isplatu u mjestu svoga prebivališta (str. 120.).

Što se tiče *početka roka, određenoga za zastaru* zavratnoga prava indosantova, to ne vrijedi za sve indosante isti početak zastare, već se u svakom pojedinom slučaju taj početak ima obračunati tako, da za svakoga pojedinog indosanta počinje zastara uistinu u drugo vrijeme. Da se pak s obzirom na pojedinoga indosanta uzmože ustanoviti početak zastare, treba *razlikovati,* da li je dotični *indosant drage volje platio mjenicu, ili* istom onda, *kada* je protiv njega *podignuta zavratna tužba.*

U *prvom slučaju* došao je indosant isplatom do mjenice i do prosvjeda, a tim mu je omogućeno svoje zavratno pravo vršiti protiv daljih prednika. Za taj slučaj, isplati li naime indosant mjenicu drage volje, počinje i gore navedeni rok od 3, 6 i 18 mjeseci teći *danom isplate;* no ipak tako, da se sam dan isplatni ne računa.

Ne *podmiri li indosant drage volje* zavratnoga vjerovnika, počinje zastara teći *od dana, kada se* dotična *tužba* indosantu *uruči.* Dan, kada je tužba uručena, ne računa se u zastarni rok. No da i taj zastarni rok, koji se počinje danom uručenja tužbe, bude

od kreposti, svakako je od potrebe, da indosant, koji se služi pravom zavrate, mjenicu iskupi i da mu tim bude moguće podignuti zavratnu tužbu. Bude li stoga posjednik mjenice svojom tužbom upravljenom protiv indosanta odbijen, ili ako sam od nje odustane i tako ostane u posjedu prosvjeda i mjenice, tada se naravno ne će zastara ni početi.

Zastara se zavratnoga zahtjeva *indosanta protiv počasnoga prihvatnika* počinje u isto vrijeme, kada i protiv ostalih prednika, dakle danom učinjene isplate odnosno uručene tužbe.

S obzirom na *honorata* počet će zastara njegova zavratnoga zahtjeva protiv prednika ne od dana, kada je honorat mjenicu isplatio, već od dana, kada je honorat počasnomu placu povratio mjembenu svotu, koju je ovaj posljednji isplatio.

Što se tiče mjembenoga *jamca,* protiv njega zastaruje mjembena tužba u isto vrijeme, i počinje rok teći od istoga časa, kada i protiv onoga mjembenoga obvezanika, za koga je dotični jamac jamstvo preuzeo. Zastara se protiv jamca kojega prednika počinje stoga prema tomu, radi li se o zastari mjembene tužbe posjednika mjenice ili koga indosanta; pa se taj početak ravna po gore istaknutim pravilima.

Navedena pravila o zastari zavratnoga prava posjednika mjenice ili o zastari zavratnoga prava kojega od indosanata vrijede za onaj slučaj, ako zavratni obvezanik, koji prigovara zastari, stanuje u ovozemstvu, jer će se samo onda moći pozvati na zastaru, kako je uređuje ovozemni zakon. *Stanuje* li *zavratni obvezanik u inozemstvu,* valja *uporaviti zakone inozemne.*

Za trajanja zastare mogu nastati takove prilike, koje su uzrokom, da se zastara zajedno sa svojim posljedicama ukida uništuje. U tom slučaju govorimo o **prekinuću zastare.**

Zastaru prekida:

1. *tužba;*
2. *obavijest o tužbi;* i
3. *stečaj* mjembenoga obvezanika.

1. Što se tiče prekinuća *zastare tužbom, po našem* se mjembenom *zakonu* prekida zastara podignućem tužbe to j. *predajom tužbe kod suda* (§ 87. mj. z.), dok se po *austrijskom mjembenom redu* prekida zastara istom *urudžbom tužbe* u ruke tuženikove (§ 80. austr. mj. r.). *Zastara prekida* se samo s obzirom na onoga mjembenoga obvezanika, *protiv kojega* je dotična *tužba pre-*

dana, a ne protiv ostalih; isto tako dolazi to *prekinuće zastare u prilog* samo *tužitelju*, a ne ostalim mjembenim vjerovnicima. Odustane li tužitelj od tužbe ili bude li tužba odbijena, tada se zastara ne prekida, već ona po istaknutim načelima teče neprekidno.

2. Po gore navedenim načelima počinje se mjembena zastara s obzirom na zahtjev indosanta protiv prednika, ako on ne plati dobrovoljno, onim danom, kada mu bude tužba uručena.

No jer se može dogoditi, da parnica, zametnuta povodom te tužbe, traje dulje od zastarnoga vremena, to može po takova indosanta nastati pogibao, da će njegovo mjembeno pravo protiv prednika zastarjeti prije, nego li se bude mogao poslužiti zavratnim pravom. Indosant bo, ne ushtije li platiti mjenicu, ne može podignuti zavratnu tužbu, dok sud ne riješi parnicu, jer nakog toga može istom doći do prosvjeda i do mjenice. Bilo je stoga potrebno pružiti indosantu u ruke sredstvo, kojim će moći zapriječiti štetne posljedice zastare za onaj slučaj, ako u toj parnici podlegne, i ako zbog toga bude trebalo poslužiti se zavratom protiv prednika.

To je sredstvo *obavijest o tužbi. Indosant* naime, koji bude *tužen* zavratnom tužbom na isplatu, može *obavijestiti o parnici svoga prednika*, protiv kojega je voljan za slučaj, ako izgubi parnicu, dignuti zavratu na isplatu. — Obavijest tu izvršit će dotičnik sudbenim putem.[1]

Posljedica ove obavijesti jest, da se *zastara* mjembenoga zavratnoga prava *za obavijestitelja* ne počinje danom uručene mu tužbe već *danom, kada* protiv njega podignuta zavratna *tužba* bude *konačno riješena* i kada je dotična *odluka* suda *pravnu moć* zadobila (§ 87. mj. z.; § 80. austr. mj. r.).

Obavijest tužbe odgađa početak zastare samo *protiv onoga* prednika, *koji je o tužbi obaviješten*, a ne protiv ostalih zavratnih obvezanika.

Budući da je međutim indosant vlastan zavratom ustati ne samo protiv jednoga od svojih prednika, nego s obzirom na prirodu zavratnoga prava, i protiv više njih ili protiv svih, moći će on obavijestiti sve te prednike, pa će za taj slučaj krepost obavijesti, koliko se tiče zastare, nastupiti s obzirom na sve obaviještene prednike.

Po našem mjembenom zakonu prekida obavijest o tužbi

[1] §§ 24, 24., 26. građanskoparbenoga postupnika.

zastaru samo protiv prednika (dakle i protiv jamca i počasnoga prihvatnika, ali ne protiv glavnoga dužnika), dok po austr. mjembenom redu protiv svakoga mjembenoga obvezanika, dakle i protiv glavnoga dužnika.

3. Otvori li se nad imovinom mjembenoga obvezanika *stečaj*, tada se po našem mjembenom zakonu (§ 89. mj. z.) protiv dotičnika odgađa početak zastare; a bude li zastarno vrijeme već počelo teći, tada se ono prekida. — Za Cislajtaniju mjerodavan je u potonjem slučaju § 8. stečajnoga reda od 25. prosinca g. 1868., po kojem prijava mjembene tražbine imade istu posljedicu kao i uručenje tužbe. Po austrijskom pravu ne će po tom biti po sebi prekinuta zastara, ako se nakon dospjetka mjenice otvori stečaj nad imovinom dužnikovom.

Mjembeni zakon (§ 88. mj. z.) ustanovljuje, da se *zastara ureda radi u obzir ne uzima;* to j. zahtijeva li se od koga isplata mjembene svote, a on drži, da je mjembeno pravo protiv njega zastarjelo, to se on mora pred sudom sam na nju pozvati, jerbo sud inače ne će uvažiti zastaru, koja je nastupila[1].

[1] Srpski trg. zakon spominje izrijekom ustanove, koje se odnose na zastaru zavratnih prava u §§ 141.—148. određujući među ostalim ovo:

§ 141. „Ako se pritežatelj menice posebice za isplatu menice obrati svome prethodniku, on treba ovome da ostavi protest, pa ako ovaj ne plati, da ga pozove u sud najduže za 15 dana, računajući od dana izdatog protesta, ako prethodnik ne prebiva dalje od 10 sati rastojanja. Vreme za prethodnika živećeg dalje od 10 sati od mesta, u kome se menica isplatiti morala, produžiće se za svaku daljinu od 5 sati više s jednim danom".

§ 142. „Za menice vučene iz Srbije, a da se plate izvan Srbije u Evropi, osim Islandije i ostrova fererskih, pa su protestirane, tužba će se podići protivu izdatelja i prenositelja u Srbiji živećih za tri mjeseca; ako je vučena menica za primorske, azijatske i afrikanske zemlje duž Sredozemnog i Crnog mora ili za ostrve istim morima prinadležeće, za šest mjeseci; a ako je za druge van evropske zemlje, Islandiju i fererske ostrove, za 18 meseci".

§ 143. „Ako se pak pritežatelj menice obrati ujedno i protiv prenositelja, onda on prema svakom od njih ima pravo na rokove u predidućem § označene. Tako isto svaki prenositelj ima pravo obratiti se u predmetu pomenute tražbine ili na pojedinog ili na sve svoje prethodnike u tečaju više opredeljenih rokova. Rok za ove teče od dana kad je protivu njih tužba podignuta".

Istaknuv trgov. srpski zakon u § 144. i 145., da pritežatelj i pre-

§ 47.

Mjembenopravni propust.

Zastari je sličan mjembenopravni propust, jer i tu nastaju štetne posljedice po onoga, koji je tečajem određenoga vremena bio bezposlen u nastojanju oko stanovitoga prava. No *razlikuje se mjembenopravni propust od zastare tim, što se štetna posljedica* spojena s izmakom vremena kod propusta *ne sastoji u prestanku već postojećega prava, već* u tom, što se *zaprječuje postanak budućega* prava.

Mjembenopravni propust sastoji se u tom, da se **gubi tužbeno pravo, jer u roku, koji zakon određuje, nijesu preduzeti propisani čini, kojima se uvjetno pravo pretvara u bezuvjetno** *(prejudicirana mjenica).*

Mjembenopravni propust nastaje u ovim slučajevima:

1. ako se *mjenica*, koja glasi stanovito *vrijeme poslije vida, ne predoči na prihvat* odnosno na uvid u roku, koji je u mjenici određen, ili nije li ovaj rok određen, ako se ne predoči u roku

nositelji mjenici gube prava protiv prenositelja odnosno prethodnika po isteku navedenih rokova, veli u:

§ 146. „Isto tako gube ova prava pritežatelj i prenositelji prema izdatelju samom, ako ovaj dokaže, da je prijemnik bio snabdeven s novcima u roku plaćanja. U ovom slučaju pritežatelj menice ima pravo tražbinu svoju upraviti samo protivu onoga, na koga je vučena".

§ 147. „Gubitak u prediduća tri §-a (§§ 145., 145., 146.) opredeljeni prestaje na korist pritežatelja protivu izdatelja ili protivu onog od prenositelja, koji je po istečenju roka, određenog za protest, za obznanu istog ili za poziv u sud, računom, podmirenjem jednog potraživanja za drugo, ili drugim načinom sumu za isplatu menice potrebnu primio".

Glede zastare mjembenoga prava protiv glavnoga dužnika vrijedit će općenite ustanove građanskoga zakonika, koliko ne sadržaje posebne ustanove § 167. trgov. zakona za vučene i neke sopstvene menice. Sada spomenuti § 167., koji se, s obzirom na gore navedeno, može ticati samo glavnoga dužnika, glasi:

„Sve tražbine tičuće se vučenih menica, a i sopstvenih, ako su ove posljednje izdate i potpisate od trgovaca, bankera ili ma i od netrgovaca za dela trgovačka, zastarevaju za 5 godina računajući od dana, kada je protest iziskat ili od dana posljednjeg koraka kod suda činjenog. Ako je sporna tvar priznanjem, poravnanjem ili presudom svršena, onda će potraživanje zastareti za 24 godine, pod nabljudavanjem sviju pravila, koja su građanskim zakonikom za zastarelost propisana".

od dvije godine, iza kako je mjenica izdana; i ako se *u slučaju neprihvata odnosno uskraćene potvrde ne prosvjeduje* (§ 19., 20. mj. z. i austr. mj. r.; § 112. tač. 3. mj. z. i 98. tač. 3. austr. mj r.);

2. ako se *kod mjenica*, koje glase *stanovito vrijeme poslije* vida, *uskrati datiranje* prihvata odnosno potvrde s obzirom na obavljenu predodžbu, i ako se jedno i drugo *ne uglavi prosvjedom* podignutim u roku od dvije godine, iza kako je mjenica izdana, izuzev slučaj, ako je u mjenici u tu svrhu ustanovljen drugi rok (§ 20. mj. z. i austr. mj. r.; § 112. tač. 3. mj. z.; § 98. tač 3. austr. mj. r.);

3. ako se *mjenice na vid ne predoče na isplatu*, i to u *vremenu*, koje je u *mjenici napose određeno*, ili ako toga nema, *u roku od 2 godine*, računajući od dana izdadbe mjenice (§ 31. mj. z. i austr. mj. r.; § 112. tač. 5. mj. z.; § 98. tač. 5. austr. mj. r.);

4. ako se *mjenica* najdulje *drugi djelatni dan*, iza kako je dospjela, *ne predoči na isplatu trasatu* odnosno *glavnomu dužniku* i u slučaju neisplate *ne prosvjeduje* (§§ 41., 43. mj. z. i austr. mj. r.; § 112. tač. 6. i § 113. mj. z.; § 98. tač. 6. i § 99. austr. mj. r.);

5. ako se *mjenica, prosvjedovana neisplate radi, najdulje drugi djelatnik* iza platežnoga dana *ne predoči na isplatu počasnomu prihvatniku ili nužnoj adresi*, koja glasi na mjesto isplate, i ako se uspjeh ove predodžbe *prosvjedom ne ustanovi* (§§ 61., 112. tač. 7. mj. z.; §§ 62., 98. tač. 7. austr. mj. r.):

6. ako se *mjenica obitovana*, kod koje je naznačen obitovnik (domicilijat) *ne predoči* tomu pravovremeno *na isplatu* i neisplate radi *ne prosvjeduje* (§ 43. mj. z. i austr. mj. r.; § 113. mj. z. i § 99. austr. mj. r.);

7. ako *posjednik mjenice*, prosvjedovane neisplate radi, *propusti obavijestiti svoga neposrednog prednika o neisplati mjenice za dva* dana, računajući od dospjetka mjenice, ili ako obaviješteni prednik u roku od dva dana, računajući od dana dobivene obavijesti, istim načinom ne obavijesti svoga neposrednoga prednika (§ 45. mj. z. i austr. mj. r.; § 112. tač. 6. mj. z. i § 98. tač. 6. austr. mj. r.).

Što se tiče **posljedica mjembenopravnoga propusta**, njim se **gubi** pravilno samo **zavratno pravo** protiv prednika, dok zastarom može utrnuti pravo ne samo protiv prednika nego i protiv glavnoga dužnika.

Jedini *izuzetak*, zbog koga se može izgubiti mjembeno pravo mjembenim propustom i protivglavnoga dužnika, sadržan je gore *u tački 6.*

Zajedno opažamo s obzirom na tačku 7., da onaj, koji je obvezan na obavijest, u slučaju ako je ne obavi u pravo vrijeme ili uopće propusti, ne gubi pravo zahtijevati mjembenu svotu, već po njega nastaju posljedice navedene na str. 115.

§ 48.

Tužba o obogaćenju.

(§§ 90., 112. tač. 11. mj. z.; §§ 83., 98. tač. 10. austr. mj. r.).

Zastarom odnosno mjembenopravnim propustom gubi se dotično prestaje protiv dotičnika u pravilu svaki zahtjev to j. ne može se dotičnik prisiliti ni po mjembenom ni po drugom (građanskom) pravu, da plati na mjenici označenu svotu.

Od toga pravila ustanovljuje međutim zakon s *obzirom na izdatnika i prihvatnika* prividan izuzetak, dopuštajući protiv njih tako zvanu *tužbu o obogaćenju*, premda je mjembeno pravo protiv njih zastarjelo ili eventualno utrnulo zbog mjembenopravnoga propusta.

Ta tužba nije međutim uistinu izuzetak od gornjega pravila, jer se ona osniva na drugom od mjenice sasvim nezavisnom temelju. U povodu odnošaja podmirbe (str. 33. sl.) i valute (str. 32. i sl.) može se naime dogoditi, da će mjembeni obvezanik tim, što je zastarom ili propustom svaka obveza iz mjenice prestala, pridržati nezasluženu korist na štetu mjembenoga vjerovnika; no toga zakon nije hotio dopustiti, pa je stoga dopustio posebnu tužbu o obogaćenju. Da kod prometa s mjenicom može nastati neovlašteno obogaćenje, o tom nema sumnje. Vidimo to napose onda, uočimo li najobičniji postupak spojen s izdavanjem mjenicâ. Izdatnik dobiva obično za mjenicu, koju je izdao, naknadu — valutu, — on jamči kod mjenice tezice, da će se vrijednost u vrijeme dospjetka isplatiti po prihvatniku; da pak ovaj to zaista učini, morat će ga izdatnik podmiriti to j. pružit će mu potrebna sredstva za tu isplatu. Može se međutim dogoditi, da izdatnik, premda je primio za mjenicu valutu, ipak ne podmiri prihvatnika, odnosno da prihvatnik bilo

s kojegagod razloga ne će doći do isplate mjenice, premda je upravo s obzirom na upitnu mjenicu već podmiren. Izgubi li sada mjenica svoju krepost zastarom ili mjembenopravnim propustom, tada će doći do probitka izdatnik u iznosu primljene valute, a prihvatnik u iznosu primljene podmirbe, pa da jedan ni drugi za ovaj probitak nije dao kakovu uzvratu, premda je to morao učiniti, i to izdatnik tim, da podmiri prihvatnika, a taj da isplati mjenicu.

Indosant nije kadar u tom smislu neovlašteno obogatiti se, i to s obzirom na posebne prilike, koje su kod naleđe podloga prometu i mjenicama. Indosant dobiva doduše kod prijenosa mjenice također valutu, ali za tu valutu daje on indosataru u zamjenu mjenicu, za koju je indosant već svomu predniku dao protivuvrijednost to j. valutu. On se dakle pravilno ne može obogatiti na štetu drugih, pa je zato za nj i isključena gornja tužba.

Tužba o obogaćenju stavlja se međutim po pravilima, koja vrijede ne za mjembene tužbe, već za tužbe uopće to j. *ne po mjembenom, već po postupku gradjanskopravnom.*

Da se pak tuženik zaista obogatio, morat će tužitelj dokazati.

Dio XIV.

§ 49.

Uporaba inozemnih zakona.

(§§ 95.—97., 112. tač. 11. mj. z.; §§ 84.—86., 98. tač. 10. austr. mj. r.)

Iskustvo nas uči, da promet i trgovina ne poznavaju granice pojedine države, nego da u međusobni prometni odnošaj dolaze pripadnici različitih država i zemalja. Naravno je stoga, da i jedna ista mjenica, na temelju koje se sklapaju mnogi prometni poslovi, može prolaziti iz jedne države u drugu i da ne kola samo u granicama jedne države; osobe pak, koje kod sklapanja tih posala sudjeluju, da su državljani različitih država. Budući da svaka država stvara zakone za sebe, a ne može ih stvarati za tuđe države, i budući da zakonodavstva pojedinih država nijesu posve suglasna, nastaje pitanje: po kojim načelima treba postupati za onaj slučaj, ako nastane nesklad među propisima pojedinih država; pa imade li se uporaviti zakon domaći ili tuđi? Uzima se, da pripadnici tuđe države uživaju istu pravnu zaštitu, koju i vlastiti državljani, da prometne prilike nastale u inozemstvu treba isto onako štititi kao da su nastale u vlastitoj državi, i da se u stanovitim slučajevima imadu po sudovima uporaviti i tuđi zakoni.

Mjembeni zakon i austr. mjembeni red nastoje u posebnom poglavlju riješiti one opreke, koje bi nastati mogle iz istaknutih prilika; koliko pak to mjembeni zakon odnosno austr. mjembeni red ne čini, vrijedit će načela općega prava (općega građanskog zakona).

Mjembeni zakon i austr. mjembeni red rješavaju pitanja o mjembenoj sposobnosti inozemaca, o bitnim potrepštinama mjembene izjave i o obliku onih čina, koji su u inozemstvu preduzeti za vršenje ili opčuvanje mjembenih prava.

O *mjembenoj sposobnosi* inozemaca bio je govor u § 9. ove knjige, pa ćemo se stoga na ovom mjestu obazreti samo na bitne potrepštine i oblik mjembenih čina nužnih za vršenje ili opčuvanje mjembenih prava.

Bitne potrepštine u inozemstvu izdanih mjenica i mjembenih izjava *treba prosuditi po propisima* onoga *mjesta, gdje je* dotična *mjenica izdana*, odnosno gdje je mjembena *izjava* (naleđa, prihvat, jamstvo, intervencija i t. d.) *učinjena.*

Od toga pravila postoje *dva izuzetka* što se tiče mjembenih izjava, izjavljenih u inozemstvu.

a) *Mjembene izjave,* koje su izjavljene *u inozemstvu* (bile one izjavljene po ovozemcu ili inozemcu), i koje ne odgovaraju propisima zakona onoga mjesta, gdje su te izjave izjavljene, — *ne priječe valjanosti* kasnijih mjembenih *izjava, učinjenih u ovozemstvu, ako prijašnje izjave* izjavljene u inozemstvu *odgovaraju* samo *zahtjevima zakona ovozemnoga.* — Tako na pr. mora po propisima francuskoga prava biti u mjenici označena valuta, a mjenica glasiti „po naredbi". Bude li izdana mjenica u Francuskoj, i ne budu li označene ove dvije po francuskom pravu potrepštine, tada prema istaknutomu glavnomu načelu ovakova mjenica ne vrijedi ni kod nas. No imade li ova sve potrepštine, koje za valjanost mjenice zahtijeva naš zakon, to će ipak biti valjane kasnije mjembene izjave, stavljene u inozemstvu na ovu ispravu; bit će dakle valjani: prihvat obični i počasni, naleđa i mjembeno jamstvo.

b) Dalji izuzetak tiče se mjembenih *izjava* stavljenih na mjenicu u *inozemstvu*, koliko na njihovu temelju stupa u mjembenu obvezu *ovozemac prema ovozemcu.* Obveže li se naime ovozemac u inozemstvu mjenicom, i ako ova obveza svojim oblikom i ne odgovara zakonima one države, u kojoj je ta izjava izjavljena, ipak će ona biti pravovaljana, a mjembeno *vezati* dotičnoga *ovozemca, ako* samo bude *odgovarala zakonu ovozemnomu;* ali samo *koliko* ovom izjavom dotični *ovozemac dolazi u obvezu prema* drugomu *ovozemcu.*

Što se tiče *formalnosti* onih čina, koji su potrebni, da se u inozemstvu preduzmu za vršenje ili opčuvanje mjembenih prava, *odlučuju propisi* onoga *mjesta, gdje* su dotični *čini preduzeti.* Odatle slijedi, da se vrijeme i način, kao i vanjski oblik predodžbe, obavijesti, protesta i t. d., koji se za neku mjenicu u

inozemstvu preduzima, ravna po zakonima onoga mjesta, gdje se dotični čini preduzimlju.

Isplata *mjembene svote* (zajedno s ustanovama, koji se tiču dana oduhe[1] i uplate kamatà) imade se ravnati *po propisima* mjesta, *na kojem* se dotična *svota platiti mora*, a *zastara* mjembene obveze *po zakonima* onoga *mjesta, gdje* je odnosna mjembena *izjava izjavljena.*

[1] O *danima oduhe* (respektni dani) govorimo, kada se za stanoviti broj dana ili produljuje vrijeme isplate glavnomu dužniku ili posjedniku mjenice dopušta dulji rok za inkasiranje ili oboje zajedno. Premda naš zakon ne pozna dane oduhe, a austr. mjembeni red veli izrijekom (§ 33. austr. mj. r.), da im nema mjesta, to ipak oni faktično postoje osim onoga slučaja, kada mjenica dospijeva u nedjelju ili opći blagdan (str. 135.), napose u korist posjednika mjenice, koji može predočiti mjenicu još drugi djelatni dan, nakon što je dospjela (str. 111.).

Dio XV.

§ 50.

Mjembeni postupnik.

Mjembeni ovlaštenik (vjerovnik) ne može sam prisiliti mjembene obvezanike, da ispune svoju obvezu; on ne može sam ostvariti svoje pravo. Kada bi se prepustilo vjerovniku, da sebi sam izvojšti izvržbu svoga prava, moglo bi se dogoditi, da bi on prema dužniku prekoračio granice svoje ovlasti, da bi mu nanio i krivicu, ili da bi kod njega naišao na otpor, koji ne bi mogao svladati. Zbog toga mora neko treći pripomoći vjerovniku do njegova prava; pa mora biti neko, o kom se može pretpostaviti, da će postupati nepristrano ne samo s obzirom na vjerovnika, nego i s obzirom na dužnika. A taj treći je sudac.

Mjembeni vjerovnik obratit će se stoga na sud, i zamoliti ga, neka učini i odredi sve, što je potrebno, da dođe do svoje tražbine. Sud udesit će međutim svoj postupak po nekim stalnim unaprijed određenim pravilima.

Pravila, koja ureduju djelovanje suda protiv onoga **mjembenoga dužnika,** od koga mjembeni vjerovnik traži ispunjenje mjembene obveze, nazivamo **mjembeni postupnik. Samo** pak **djelovanje** to j. postupak suda, — **mjembeni postupak.**

Onaj, koji želi svoje pravo, osnovano na mjenici, ostvariti, mora se prije svega obratiti na onaj **sud, koji je zvan rješavati prijepore nastale iz trgovačkih i mjembenih posala.** Kod nas rješavaju ove prijepore redovito *sudbeni stolovi*, a *izuzetno* samo neki *kotarski sudovi*, ako su posebice na to ovlašteni (zadobiv trgovačko-mjembenu sudbenost). Takovi kot. sudovi jesu u Hrvatskoj i Slavoniji: kot. sud u Bakru, Brodu, Daruvaru, Đakovu, Karlovcu, Koprivnici, Križevcima, Novoj Gradiški, Pakracu, Rumi,

Senju, Sušaku (i za opseg općine Trsat, Grobnik), Vinkovcima, Vukovaru i Zemunu [1].

Mjembeni vjerovnik obraća se na sud posebnim podneskom, u kojem mora spomenuti i navesti, što želi. Takav podnesak zovemo *tužbom*, koja nije ništa drugo nego sredstvo, kojim se vjerovnik služi, da dođe do svoga prava.

U svakom pojedinom određenom slučaju mora se *tužba predati kod* onoga mjembeno-trgovačkoga *suda*, u okolišu kojega ili se nalazi platište mjenice to j. mjesto, *gdje je mjenica plativa* ili *tuženik obitava* ili gdje *privremeno boravi*, odnosno kod suda, gdje mu je *tvrtka protokolirana* ili u okolišu koga je *trgovinu smjestio*.

Ovlaštenik može na temelju jedne te iste mjenice utužiti više mjembenih obvezanika, pa on ne mora svakoga za sebe utužiti. *Kod suda*, koji je nadležan s obzirom na *platište* mjenice mogu se *jednom istom tužbom utužiti svi mjembeni obvezanici*, dok se *kod ostalih* trgovačko-mjembenih sudova mogu utužiti jednom tužbom samo oni mjembeni *obvezanici, koji u istom mjestu stanuju*.

Mjembeni ovlaštenik, kao što je poznato, može zahtijevati ili isplatu mjembene svote ili sigurnost, da će se mjembena svota o dospjetku isplatiti. Prema tomu i razlikujemo *tužbu na isplatu* i *tužbu na osiguranje*.

Ako je tužba na isplatu mjembene svote osnovana na mjenici bilo tezici, bilo mjenici vlastitoj, koja je viđena svim bitnim potrebštinama, i ako je usto, koliko je to potrebno, obložena potrebnim izvornim prilozima (prosvjedom, zavratnim računom uz tečajnu cedulju), *naložit će sud* mjembenom *tuženiku ne saslušavši ga prije, da za tri dana plati* mjembenu svotu i ostale troškove, jer da će se inače od njega dotična svota prisilnim načinom utjerati to j. odrediti mjembena ovrha protiv njega. Takova odredba suda zove se *platežni nalog*.

U navedenom *roku od tri dana može* međutim dotični tuženik i *prigovoriti* protiv izdanoga platežnog naloga.

Ne prigovori li tuženik u roku od 3 dana, može tužitelj zahtijevati, da se tuženik *prisili na ispunjenje* obveze prisilnim sredstvima to j. zapljenom odnosno prodajom stvari pokretnih ili nekretnih, koje su njegovo vlasništvo.

[1] Vidi: Dr. Juraj Vrbanić: „Trgovačko zakonoslovlje“ (II. izd.) st. 215. „Trgovački sudovi“.

Prigovori li tuženik u navedenom roku, to će *sud* u što kraćem vremenu pozvati tužitelja i tuženika *(ureći ročište)* te saslušavši obojicu *izreći osudu* to j. dosuditi, tko od njih imade pravo. Dosudi li sud pravo tužitelju, i izreče li, da je tuženik izgubio parnicu, odredit će podjedno, da mora u roku od tri dana ispuniti svoju dužnost.

Tko je nezadovoljan osudom prvoga suda, *može prizvati* na viši sud, a eventualno protiv presude ovoga na najviši sud.

Kada tuženik ne prizove na viši sud dotično kada je viši eventualno najviši sud svoju rekao, tada se mora dužnik, ako je odsuđen, da je dužan platiti, ovoj osudi u roku od 3 dana pokoriti, jer će inače moći tužitelj zamoliti prvi sud, da osudu prisilnim sredstvima ovrši.

Ne zahtijeva li tužitelj, da se *odmah* izda *platežni nalog*, već neka se raspravi stvar s tuženikom pred sudom, *ili zahtijeva li tužitelj*, da se izda *platežni nalog, no sud ne može udovoljiti odmah tomu zahtjevu* zbog kakovih nedostataka u pridonesenim dokazalima tužbe, tada će sudac u što kraćem roku *ureći ročište*, na koje će pozvati tužitelja i tuženika, i nakon rasprave *izreći osudu*. Protiv ove je osude slobodno nezadovoljnoj stranci prizvati na viši eventualno protiv presude ovoga na najviši sud onako, kako smo to već gore spomenuli o osudi izrečenoj povodom prigovora, podnesenih protiv platežnoga naloga.

Nastane li po mjembenoga ovlaštenika potreba zahtijevati *sigurnost* (str. 104. i sl.), on će priloživši potrebna dokazala kod nadležnoga trgovačko-mjembenoga suda predati *tužbu na osiguranje*. Dalji postupak je posve suglasan s onim, što ga navedosmo o tužbi na isplatu, s tom dakako razlikom, da će sud mjesto platežnoga naloga izdati nalog, da mjembeni dužnik dade sigurnost to j. *zapovijed radi osiguranja. U roku od 3 dana mora tuženik ili dati sigurnost ili prigovoriti* nalogu za podjelenje sigurnosti. *Prigovori li tuženik*, izreći će se *nakon obavljene rasprave osuda* s pravom priziva na viši eventualno protiv presude potonjega na najviši sud.

Tužitelj može i ovdje zahtijevati, da se ne izda odmah nalog za podjeljenje sigurnosti, već da se predmet prije raspravi s tuženikom. U tom slučaju kao i onda, ako sud zbog nedostataka

u pridonesenim dokazalima ne može zadovoljiti zahtjevima tužitelja, da se neposredno izda nalog na izrudžbu sigurnosti, ureći će sudac ročište i nakon održane rasprave izreći osudu, protiv koje može nezadovoljna stranka prizvati na viši eventualno protiv presude ovoga na najviši sud.

Tuženik može se međutim ovrhom prisiliti, da dade sigurnost, ne samo na temelju pravomoćnoga naloga za izrudžbu sigurnosti, nego i za trajanja same rasprave, ako je prigovorio platežnomu nalogu ili nalogu na izrudžbu sigurnosti; odnosno ako je rasprava, urečena radi mjembene tužbe, odgođena zbog zapreka nastalih na strani tuženikovoj, ili ako je on prizvao protiv osude nižega suda, ili ako je s tuženikom sklopljena nagoda pred sudom.

Uspije li tuženik sa svojim prigovorima odnosno bude li pravomoćna osuda izrečena u prilog tuženiku, *dužan je tužitelj povratiti sigurnost.*

O *računanju rokova* pripominje se, da u mjembenom postupku *teku rokovi bez obzira na nedjelju ili svetak; samo ako zadnji dan roka pada na nedjelju ili svetak, produljuje se rok do slijedećega djelatnika.*

Po prijašnjim propisima (§ 2. austr. mj. reda) mogao je vjerovnik zahtijevati, da se zatvori dužnik, koji nije zadovoljio pravomoćnomu nalogu odnosno osudi; no zatvor taj nije mogao neprekidno trajati dulje od godine dana. Taj *osobni zatvor* međutim je *ukinut.*

* * *

Temeljna pravila za postupak u poslovima mjembenim prosuđuje se još i danas po naredbi ministarstva pravosuđa od 25. siječnja 1850. (br. 52. drž. zak. i vlad. lista). No kod upotrebe tih pravila treba obzir uzeti poglavito još na ove propise: naredbu ministarstva pravosuđa od 18. srpnja 1859.; građanski sudovnik od 16. veljače 1853.; građansko-parbeni postupnik od 16. rujna 1852.; zakon od 3. listopada 1876. o sudbenosti trgovačko-mjembenoj i postupku pred trgovačko-mjembenim sudovima (br. 86. zbornika od g. 1876.); zakonski članak XLI. od g. 1868., kojim se podvrgavaju i vojničke osobe u građanskim odnošajima građanskim zakonima i oblastima; z. čl. VIII.

od g. 1870. (za Hrvatsku i Slavoniju) i zakon od 4. svibnja 1868. (za Austriju), kojima se dokida osobni zatvor dužnika.

Upamtiti treba jošte, da prema naredbi kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vladnoga odjela za pravosuđe od 23. siječnja 1890. broj 942. (str. 211. svezke III. zbirke pravosudnih naredaba) moraju kr. sudb. stolovi odnosno kotarski sudovi, koji imadu mjembenu sudbenost, voditi popis gruntovno neosiguranih mjenica[1].

---

[1] Za t. z. *bosanske mjenice* to jest takove mjenice, koje su plative (domicilirane) izvan Bosne i Hercegovine, dakle primjerice u Hrvatskoj i Slavoniji, a koje su potpisali mjembeno-sposobni pripadnici Bosne i Hercegovine, protokolirani naime trgovci (vidi str. 42. bilješku), može se udesiti postupak tako, da se takove mjenice, ne budu li u dospjetku plaćene, dadu kao i svaka druga mjenica prosvjedovati (protestirati) po kr. javnom bilježniku, odnosno po sudu. Takovi (inozemni) prosvjedi priznavaju se u Bosni i Hercegovini pravovaljanima. Na temelju odnosne mjenice, koja je prosvjedovana, kao i na osnovu sastavljenoga prosvjeda, te uz priklop zavratnoga računa može se tada isposlovati kod nadležnoga suda tuženikova u Bosni i Hercegovini (do iznosa od 600 kruna nadležni su kotarski, a preko toga iznosa okružni sudovi) platežni nalog, koji je nakon svoje pravomoćnosti i ovršiv. (Vidi: dr. Juraj Vrbanić: „Eskomtiranje bosanskih mjenica u Hrvatskoj i Slavoniji". — Smotra trgovačkog doma g. 1906. svezak 3.).

Dodatak.

I. Formulari mjenicâ.

Formular 1.

Mjenica vlastita s bitnim potrepštinama.

Zagreb, 24. studenoga 1908. *K 200*

Dne 27. travnja 1909. platit ću za ovu mjenicu gospodinu

Pavlu Milkoviću[1] *svotu od*

dvije stotine kruna.

Josip Marković v. r.[2]

[1] *Remitent.*

[2] *Izdatnik (trasant).*

Formular 2.

Mjenica tezica s bitnim potrepštinama.

Karlovac, 15. prosinca 1908. *K 250*

Dne 17. ožujka 1909. platite na ovu mjenicu gospodinu

Vladimiru Crešković[1] *svotu od*

dvije stotine pedeset kruna.

Gospodinu Milanu Jurišiću[3] *Božidar Janković v. r.*[2]

u Vukovaru.

[1] *Remitent.*

[2] *Izdatnik (trasant).*

[3] *Jezovnik (trasat).*

Formular 4.

Mjenica tezica s nebitnim dodacima.

Pl. 17. ožujka 1909. *K 800*

Karlovac, 15. prosinca 1908.

Dne 17. ožujka 1909. platite za ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina **Vladimira Orešković**[1] *svotu od*

tri stotine kruna,

vrijednost u novcu, pa uračunajte po obavijesti.

Gospodinu **Milanu Jurišiću**[4] **Božidar Jankovića**[2] *v. r.*

u Vukovaru.

Prihvaćam

Milan Jurišić *v. r.*[3]

[1] *Remitent.*
[2] *Izdatnik (trasant).*
[3] *Prihvatnik (akceptant).*
[4] *Ime i prezime remitenta.*

Formular 5.

Mjenica vlastita s nebitnim dodacima.

Zagreb, 24. studenoga 1908. *K 200*

Dne 27. travnja 1909. platit ću za ovu sola mjenicu po naredbi gospodina **Pavla Hilkovića**, *svotu od*

dvije stotine kruna;

vrijednost primio.

Iz mene samoga;

Josip Marković *v. r.*

plativo u Zagrebu.

Formular 5.

Naledena mjenica (kao prednja strana formular 4.).

Za mene gospodinu *Josipu Slaviću.* Vrijednost primio.

U Karlovcu 27. prosinca 1908.

Vladimir Orešković v. r.

Platite gospodinu *Petru Krušiću.* Vrijednost u novcu.

Ogulin 17. siječnja 1909.

Josip Slavić v. r.

Za mene po naredbi gospodina *Antuna Jovičića.* Vrijednost u robi.

U Zagrebu 12. veljače 1909.

Petar Krušić v. r.

Formular 6.

Mjenica s nužnom adresom.

Petrinja 16. svibnja 1908. K 600

Dne 19. prosinca 1909. platite za ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Luke Perića* svotu od *šest stotina kruna,* vrijednost u računu, pa je uračunajte po obavijesti.

Gospodinu *Janku Kučiću* *Branko Rudinić v. r.*
u Zagrebu

U slučaju nužde kod gosp. *Milutina Juričića*[1] u Zagrebu.

[1] Nužni adresat.

Formular 7.

Domicilirana vlastita mjenica bez naznake domicilijata.

Beč 11. listopada 1908. K 8000

Na vid platit ću na ovu sola mjenicu po naredbi gospodina *Vjekoslava Pavlića* svotu od *osam tisuća kruna;* vrijednost u robi primio.

Sola na mene samoga platit će se u Zagrebu. *Juraj Vranković v. r.*

Formular 8.

Domicilirana tezica bez naznake domicilijata.

Senj 7. prosinca 1908. K 2000

Pet mjeseci poslije vida platite na ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Janka Rajkovića* svotu od *dvije tisuće kruna,* vrijednost u robi, pa je uračunajte bez obavijesti.

Gospodinu *Ivanu Šuškoviću* *Nikola Borković v. r.*
Osijek.

Platit će se u Zemunu.

Formular 9.

Domicilirana vlastita mjenica s naznakom domicilijata.

Beč 11. listopada 1908. K 5000

Dne 18. svibnja 1909. platit ću na ovu sola mjenicu po naredbi gospodina *Vjekoslava Čavlića* svotu od *pet tisuća kruna.* Vrijednost u robi primio.

Sola na mene samoga. *Juraj Vranković v. r.*
Platit će se u
Zagrebu kod g. *Milivoja Jurjevića*[1].

[1] Domicilijat.

Formular 10.

Domicilirana tezica s naznakom domicilijata.

Senj 7. prosinca 1908. K 2000

Dne 13. travnja 1909. platite na ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Janka Rajkovića* svotu od *dvije tisuće kruna,* vrijednost u robi, pa je uračunajte bez obavijesti.

Gospodinu *Ivanu Šuškoviću* *Nikola Borković v. r.*
u Osijeku.

Platit će se u Zemunu kod g. *Stanka Musića*[1].

[1] Domicilijat.

*

Formular 11.

Mjenica s jamcem (avalom).

Pl. 3. listopada 1909.

Kotor 3. lipnja 1909. K 357

Četiri mjeseca od danas platite na ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Dragutina Rančića* svotu od *tri stotina pedeset i sedam kruna*, vrijednost u računu, pa je računajte po obavijesti.

Gospodinu *Nikoli Vidulović*u *Pavao Žalović v. r.*
u Otočcu.

Prihvaćam
Nikola Vidulović v. r.

Kao aval za g. *Nikolu Vidulovića.*
Hinko Savić v. r.

Formular 12.

Trasirana vlastita mjenica.

Gospić 16. listopada 1908. K 750

Dvadeset dana à dato platite na ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Josipa Račića* svotu od *sedam stotina pedeset kruna;* vrijednost u gotovom primio.

Ranku Luciću meni samomu *Ranko Lucić v. r.*
u Ogulinu

Formular 13.

Mjesna mjenica.

Zagreb 18. srpnja 1908. K 2000

Sedamnaest dana poslije vida platite na ovu mjenicu po naredbi gospodina *Jurja Ognjenovića* svotu od *dvije tisuće kruna*, vrijednost u računu, pa uračunajte po obavijesti.

Gospodinu *Augustu Milčiću* *Marinić i drug.*
u Zagrebu.

Formular 14.

Mjenica s kamatama.

Budimpešta 2. kolovoza 1908. K 1800

Šest mjeseci od danas platite za ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Ljudevita Frankla* svotu od *jedne tisuće osam stotina kruna* sa 6% kamata od dana izdadbe.

Gospodinu *Josipu Mareku* *Ferdinand Kolak v. r.*
u Beču.

8. listopada 1908.
Josip Marek v. r.

Formular 15.

Mjenica na donosnika (ne valja).

Beč 2. kolovoza 1908. K 800

Na vid platite na ovu prvu mjenicu donosniku svotu od *osam stotina kruna.*

Gospodinu *Lovri Oćiću* *Živko Pucić v. r.*
u Temešvaru.

Formular 16.

Blanco (bez remitenta) mjenica (ne valja).

Prag 1. prosinca 1908. K 1600

Devet mjeseci od danas platite na ovu prvu mjenicu svotu od *jedne tisuće šest stotina kruna.*

Gospodinu *Vaclavu Žižki* *Vjenceslav Marek v. r.*
u Karlovim Varima.

Formular 17.

Mjenica po vlastitoj odredbi.

Valpovo 16. studenoga 1908. K 5000

Dne 18. siječnja 1909. platite na ovu prvu mjenicu po naredbi mojoj vlastitoj svotu od *pet tisuća kruna*, vrijednost kod mene samoga, pa je uračunajte na moj račun po obavijesti.

Gospodinu *Davorinu Zastaviću* *Mladen Nedeljković v. r.*
u Vinkovcima.

Formular 18.

Obročna mjenica (ne valja).

Glina 9. veljače 1909. K 1000

Platite na ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Matije Vučića* 20. rujna 1909. kruna 300; 5. studenoga 1909. kruna 200; 17. prosinca 1909. kruna 400; 4. siječnja 1910. kruna 100.

Gospodinu *Marku Peroviću* *Jakov Ročić v. r.*
u Zlataru.

Formular 19.

Običajna (uso) mjenica (kod nas ne valja).

Ogulin 2. kolovoza 1908. K 3000

Polag običaja platite na ovu prvu mjenicu po naredbi g. *Nikole Paunovića* svotu od *tri tisuće kruna*, vrijednost u računu, pa je uračunajte po obavijesti.

Gospodinu *Milanu Junaševiću* *Vladimir Čudić v. r.*
u Senju.

Formular 20.

Sajamska mjenica s počasnim prihvatom.

Šoprun 13. svibnja 1909. K 565

Na zagrebačkom Margaretinskom sajmu 1909. platite na ovu prvu mjenicu po naredbi gosp. *Slavka Pužića* svotu od *pet stotina šezdeset i pet kruna*, vrijednost u robi, pa je uračunajte po obavijesti.

Gospodinu *Miji Radiću* *Vatroslav Stojčević v. r.*
u Zagrebu.

prihvaćam
Milan Lucić v. r.

1) Počasni prihvatnik.

Formular 21.

Naručena mjenica (rimesa).

Glina 11. svibnja 1909. K 2500

Četiri mjeseca od danas platite na ovu prvu mjenicu po naredbi g. Josipa Jurkovića svotu od *dvije tisuće petstotina kruna*, vrijednost na račun g. Milka Pavića, pa je uračunajte po obavijesti.

Gosp. *Milutinu Užareviću* *Janko Ružić v. r.*
u Varaždinu.

Formular 22.

Naručena (komisionalna) tezica.

Gospić 3. travnja 1909. K 496

Sredinom mjeseca srpnja 1909. platite na ovu prvu mjenicu po naredbi *Ivana Franića* svotu *četiri stotine devedeset i šest kruna*, vrijednost u robi, pa je uračunajte na račun L. G. po obavijesti.

Gospodinu *Florijanu Klariću* *Cvjetko Stručić v. r.*
u Samoboru.

Formular 23.

Recta mjenica.

Lavov 12. travnja 1909. K 10.000

Dvije godine od danas platite na ovu prvu mjenicu gospodinu *Stanislavu Čarovskomu*, no ne po njegovoj naredbi, svotu *od deset tisuća kruna.*

Gospodinu *Jakobu Huberu* *Hipolit Mirovsky v. r.*
u Požunu.

pour acquit
St. Čarovski v. r.

Formular 24.

Mjenica s prodiljkom, naleđama i kvitiranom uplatom.

a) Prednja strana.

Prodiljka (allonge) priležećoj prima mjenici, koju je dne 7. siječnja 1909. u Glini izdao *Kazimir Vidolić* na *Tomislava Kosovića* u Zagrebu i koja glasi po naredbi *Marka Ivakića* na 945 kruna, pa dospijeva 3 mjeseca â dato.

Glina 7. siječnja 1909. K 945

Tri mjeseca od danas platite na ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Marka Ivakića* svotu od *devet stotina četrdeset i pet kruna*, vrijednost u robi, pa je uračunajte po obavijesti.

Gospodinu *Tomislavu Kosoviću* *Kazimir Vidolić v. r.*
u Zagrebu

b) Na leđima (a tergo).

Za mene po naredbi gospodina *Mladena Miličića*. Vrijednost u gotovom.
Petrinja 18. siječnja 1909.
Marko Ivakić v. r.[1]

Za mene gospodinu *Niki Dominiću*. Vrijednost primio.
U Sisku 25. siječnja 1909.
Mladen Miličić v. r.[1]

Gospodi *Žubrinić & Bratulić*.
Niko Dominić v. r.[1]
Žubrinić & Bratulić v. r.[2]
Hinko Marković v. r.[2]

Platite po naredbi gospodina *Steve Buzića*. Vrijednost u robi.
U Vinkovcima 10. veljače 1909
Mirho Turčević v. r.[1]

Za mene gospodinu *Gustavu Lukačiću*
Ogulin 15. veljače 1909.
Stevo Buzić v. r.[1]

Za mene gosp. *Vilimu Mihalčiću*. Vrijednost u robi.
U Gospiću 11. ožujka 1909.
Gustav Lukačić v. r.[1]

Gospodinu *Ivanu Perušiću*, no ne po njegovoj naredbi.
Vilim Mihalčić v. r.[3]

Za mene gosp. *Mili Ugarkoviću*. Vrijednost primio.
Karlovac 18. ožujka 1909.
Ivan Perušić v. r.[1]

Gospodinu *Janku Cekoviću* na inkasaciju.
Ljubljana 3. travnja 1909.
Mile Ugarković v. r.[4]
Plaćeno dne 7. travnja 1909.
J. Ceković v. r.

[1] Potpuna naleđa.
[2] Bijela naleđa.
[3] Recta naleđa.
[4] Punovlasna naleđa.

Formular 25.

Druga (secunda) mjenica[1].

Karlovac 15. prosinca 1908. K 300

Dne 17. ožujka 1909. platite za ovu drugu mjenicu po naredbi gospodina *Vladimira Oreškovića* svotu od *tri stotine kruna*, vrijednost u novcu, pa uračunajte po obavijesti.

Gospodinu *Milanu Jurišiću* *Božidar Janković v. r.*
u Vukovaru.

Uručena g. *Pavlu Vučkoviću* 25. siječnja 1909.
(Prima prihvata radi kod g. *Vida Kuhtića* u Vinkovcima)[2].

[1] Prima ovoj mjenici na str. 177. formular 4.

[2] Na leđima ovoga formulara treba misliti nekoliko naleđa, a u posljednjoj Pavla Vučkovića kao indosatara. Riječi, koje su u zaporci, izbrisat će čuvalac (depositar), kada bude Pavlu Vučkoviću, kao vlasniku secunde, uručio prihvaćenu primu.

Formular 26.

Prepisak (kopija) s namirom.

Karlovac 5. studenoga 1908. K 1000

Dne 2. ožujka 1909. platite za ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Dragutina Milkovića* svotu od *jedne tisuće kruna*, vrijednost u novcu, pa je uračunajte po obavijesti.

Gospodinu *Petru Slobodiću* *Ivan Šišić v. r.*
u Vukovaru.

Uručen 27. veljače 1909. g. *Iliji Luciću*.
(Izvornik prihvata radi kod gosp. *Dionisija Nenadovića*).

Na leđima (a tergo).

Gospodinu *Josipu Slaviću*. Vrijednost primio.
U Karlovcu 27. prosinca 1908.
Dragutin Milković

Platite gospod. *Petru Krušiću*. Vrijednost u novcu.
Ogulin 17. siječnja 1909.
Josip Slavić

Za mene po naredbi gosp. *Augustina Jovičića*. Vrijednost u robi.
Zagreb 12. veljače 1909.
Petar Krušić

Dovle prepisak (kopija).

Za mene gosp. *Luki Branoviću*. Vrijednost u računu.
Sisak 18. veljače 1909.
Augustin Jovičić v. r.

Za mene gospodinu *Iliji Luciću*. Vrijednost u robi.
U Glini 22. veljače 1909.
Luka Branović v. r.

Isplaćeno uz izručenje prihvaćenoga izvornika.
Ilija Lucić v. r.

Formular 27.

Mjenica, u kojoj je određeno vrijeme predodžbe.

Krakov 19. ožujka 1909. K 879

Dvanaest dana poslije vida (mora se predočiti u roku od 4 mjeseca od danas) platite na ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Jurja Dubskoga* svotu od *osam stotina sedamdeset devet kruna*. Vrijednost u novcu; uračunajte bez obavijesti.

Gospodinu *Mirku Nandoviću* u Zagrebu. *Vaclav Radović v. r.*

Formular 28.

Mjenica s nužnom adresom, djelomičnim prihvatom i počasnim prihvatom za neprihvaćenu svotu.

Zadar 1. svibnja 1909. K 700

Četiri mjeseca od danas platite na ovu prvu mjenicu po naredbi g. *Vida Juračića* svotu od *sedam stotina kruna;* vrijednost u robi, pa je uračunajte po obavijesti.

Gospodinu *Erasmu Filipčiću* na Rijeci. *Marijan Ivičić v. r.*

U nuždi g. *Mirku Dančiću* za g *I. G.*
Prihvaćam za 400 kruna
Erazmo Filipčić v. r.

Prihvaćam u čast *Ivana Gucića* ostatak od 300 kruna *Mirko Dančić v. r.*

Na leđima (a tergo).
Za mene po naredbi gosp. *Ivana Gucića.* Vrijednost primio.
Spljet 7. lipnja 1909.
Vid Juračić v. r.

Za mene po naredbi gosp. *Luke Sudića.*
Knin 11. srpnja 1909.
Ivan Gucić v. r.

Formular 29.

Produljena mjenica.

Novi Sad 23. studenoga 1908. K 637

Sedam mjeseci od danas platite na ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Danijela Radičića* svotu od *šest stotina trideset i sedam kruna.* Vrijednost primio; uračunajte po obavijesti.

Gospodinu *Ćirilu Stanojeviću* u Vukovaru. *Petar Tudić v. r.*

Prihvaćam
Ć. Stanojević v. r.

Produljeno g. *Petru Tudiću* na dva mjeseca dne 17. lipnja 1909. *Daniel Radičić v. r.*

Formurlar 30.

Zavratni račun

o mjenici, koja glasi na 2000 kruna, i koju je gospodin *Janko Mohačić* trasirao u Osijeku 1. prosinca 1908. tri mjeseca a dato, po naredbi g. *Mirka Lukanovića* na g. *Lovru Dragičevića* u Zagrebu, a remitent je naleđio na g. *Ivana Treppera* u Postdamu, ovaj pak na g. *Miju Bradića* u Berlinu, a ovaj na g. *Radovana Sudića* u Varaždinu, koji je napokon prenio spomenutu mjenicu na mene potpisanoga.

Budući da mjenica nije plaćena, to je ona prosvjedovana zbog neisplate, pa stoga zahtijevam, da mi se plati od moga prednika g. *Mije Bradića* u Berlinu:

mjembena svota	2000	kruna	—	filira (helera)
6% kamati za 9 dana . .	3	„	—	„
trošak prosvjeda	6	„	—	„
1/3% provizije	6	„	66	„
biljeg	2	„	—	„
poštarina	—	„	80	„
ukupno	2018	kruna	46	filira

i to, po tečaju od 119·04, u njemačkim markama 1695·62 mjenicom na vid rečenoga prednika g. *Miju Bradića,* po naredbi g. g. *Friedricha Weismana.*

U Zagrebu 12. ožujka 1909.

Milan Adamić v. r.

Formular 31.

Zavratni račun.

Za gosp. *Ivana Treppera* u Postdamu.

Iznos zavratnoga računa gosp. *Milana Adamića* u Zagrebu

kruna 2018·46 à 119·04 kruna . .	M. 1695·62
6% kamati za 6 dana	1·68
1/3% provizije	5·65
porto	—·50
	M. 1703·45

slovima jednu tisuću sedam stotina i tri marke 45 pf., koju svotu ste mi dužni platiti.

Berlin 17. ožujka 1902.

Mijo Bradić v. r.

Formular 32.

Prosvjed zbog neprihvata.

Pr. br. 419. Prosvjednica.

Za vrijeme vladanja Njegova c. i kr. Apostolskoga Veličanstva **Franje Josipa Prvoga,** godine tisuću devet stotina devete, u subotu na dan dvadesetoga ožujka u propisano doba u kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, u slob. i kralj. glavnom gradu Zagrebu, pozvan po g. *Pavlu Radićeviću*, trgovcu u Zagrebu, pođoh ja, potpisani kr. javni bilježnik, gospodinu *Radislavu Glumičiću*, u njegovu poslovnicu u Ilici kbr. 24., kao tezovniku, i predočiv mu, pozvah ga, da prihvati mjenicu, koja od riječi do riječi ovako glasi:

Ljubljana 17. siječnja 1909. K 1000

Tri mjeseca od danas platite za ovu prvu mjenicu po naredbi *mojoj vlastitoj* svotu od *jedne tisuće kruna*. Vrijednost kod mene samoga; uračunajte po obavijesti.

Gospodinu *Radislavu Glumičiću*
u Zagrebu. *Oto Hanak v. r.*

U nuždi gospodinu *Boži Borovcu* — u Zagrebu za *T. B.*

Na leđima mjenice.

Za mene po naredbi g. *Todora Bastašića*. Vrijednost u robi.

Ljubljana 1. ožujka 1909. *Oto Hanak v. r.*

Za mene gospodinu *Andriji Lipoviću*. Vrijednost u računu.

Zagreb 7. ožujka 1909. *Todor Bastašić v. r.*

Za mene po naredbi g. *Pavla Radićevića*. Vrijednost u novcu.

Varaždin 11. ožujka 1909. *Andrija Lipović v. r.*

Gospodin *Radislav Glumičić* odgovori mi, da mjenicu nije voljan prihvatiti, jer nije dobio pokrića. — Uslijed toga prosvjedovao sam ovu mjenicu neprihvata radi, i obratio sam se na nužnoga adresata g. *Božu Borovca*, poduzetnika u Zagrebu, koji je mjenicu u čast indosanta, g. *Todora Bastašića* u Zagrebu prihvatio.

O tom izdajem ovu uredovnu prosvjednicu, koju sam uz svoj pečat potpisao.

Biljeg 2 krune — fil.
Pristojba 4 krune — fil.
6 kruna — fil. (P.)

Kr. javni bilježnik:
Dr. *Albert Crnojević v. r.*

Formular 33.

Prosvjed zbog neisplate.

Pr. br. 307. Prosvjednica.

Za vrijeme vladanja Njegova c. i kr. Apostolskoga Veličanstva **Franje Josipa Prvoga,** godine tisuću devet stotina devete, u četvrtak na dan jedanaestoga ožujka u propisano doba u kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, u slob. i kralj. glavnom gradu Zagrebu, pozvan po I. hrvat. štedionici u Zagrebu, pođoh ja, potpisani kralj. javni bilježnik, gospodinu *Toši Vrančiću*, poduzetniku, u njegovu poslovnicu (Boškovićeva ulica kbr. 3), kao prihvatniku, i predočiv mu doslovce ovako glaseću mjenicu:

Osijek 6. listopada 1908. K 2000

Dne 9. ožujka 1909. platite na ovu prvu mjenicu po naredbi gospodina *Milana Ranovskoga* svotu od *dvije tisuće kruna*, vrijednost u gotovom, pa je uračunajte po obavijesti.

Janko Vidulić v. r.

Gospodinu *Toši Vranèiću*
u Zagrebu.

prihvaćam
Tošo Vrančić v. r.

Na leđima mjenice.

Za mene po naredbi *I. hrvatske štedionice u* Zagrebu. Vrijednost primio.

U Zagrebu, 12. listopada 1908.

Milan Ranovski v. r.

— pozvah ga, da je isplati; on mi međutim odgovori, da je ne će isplatiti.

Zato je rekvirent zbog neisplate glavnice, kamatâ, troška i druge štete, po meni potpisanomu kralj. javnom bilježniku, pomenutu mjenicu prosvjedovao u svrhu, da se uzdrži njegovo i sviju učesnika mjembeno pravo napram svima, koji su se tom mjenicom obvezali.

O tom izdajem ovu uredovnu prosvjednicu, koju sam uz svoj pečat potpisao.

Biljeg 2 krune — fil.
Pristojba 4 krune — fil.
6 kruna — fil. (P.)

Kr. javni bilježnik:
Franjo Arnold v. r.

II. Mjembeni zakon.[1]

Zakonski članak XXVII., zajedničkoga sabora od godine 1876., proglašen u kući zastupnikâ 7., a u kući velikašâ 10. lipnja 1876., i izdan u V. komadu »Sbornika zakonâ i naredaba, valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju« pod br. 8., a razaslan dne 24. veljače 1877.

MI FRANJO JOSIP I.,

po milosti božjoj cesar Austrijanski, kralj Češki itd. i apostolski kralj kraljevinah Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Vjerni Velmože i zastupnici mile Nam kraljevine Ugarske i posestrimah joj kraljevinah podnesoše Nam zajedničkim sporazumkom previšnje Naše potvrde radi sliedeći:

zakonski članak o mjenbenom zakonu.

Dio I.

O sposobnosti mjenbenoj.

§. 1. Pasivnu mjenbenu sposobnost ima svatko, tko se pravovaljano može obvezati pogodbom.

Nepunoljetni imadu samo onda pasivnu mjenbenu sposobnost, ako obrt samostalno tjeraju (§. 2. zak. čl. VIII. od god. 1872.[2]).

I u slučaju punoljetnosti ustanovljene u §. 2. zak. čl. XXIII. od god. 1874. imadu žene — na koliko samostalno obrta netjeraju — pasivnu mjenbenu sposobnost samo onda, ako su 24. godinu života svoga navršile.

Stavka prva odgovara sadržajem svojim §. 1. austr. mj. r. — §. 1. mj. z. za Bosnu i Hercegovinu spomenut je na str. 42.

§. 2. Ako se na mjenici kojoj nalaze izjave osobah, koje neimadu pasivne mjenbene sposobnosti, to ova okolnost neima nikakova upliva na valjane obveze ostalih.

Ovaj §. odgovara sadržajem svojim §. 3. austr. mj. r. — U §. 2. pak austr. mj. r. govori se o dužničkom zatvoru, koji je dokinut (vidi str. 172.).

---

[1] Priopćujemo ovaj mjembeni zakon doslovce, kako je proglašen u zborniku. Kod pojedinih paragrafa istaknuto je, koliko austr. mjembeni red dotično mjembeni zakon za Bosnu i Hercegovinu (vidi str. 15.) sadržaje bitno različitih ustanova.

[2] Sada zak. čl. XVII. od god. 1884.

Dio II.

O tezici.

I. Potrebštine mjenice.

§. 3. Bitne potrebštine tezice jesu:

1. naznaka kao mjenica, koja se u sam kontekst mjenice ima uzeti, ili ako je mjenica izdana u jeziku nemagjarskom, izraz jezika nemagjarskoga, koj onoj naznaki odgovara;

2. naznaka novčane svote, koja se platiti ima. Ako se iznad svote mjenbene ugovore još i pripadci, takav se ugovor smatra kao da i nepostoji;

3. ime remitenta, to jest one osobe ili tvrdke, kojoj ili po naredbi koje ima se platiti;

4. naznaka vremena, kad se ima platiti, koje vrieme može za svukoliku mjenbenu svotu samo jedno te isto biti. Platežni rok može se ustanoviti samo na urečeni dan koj, na vid (na pokaz, po volji) na ustanovljeno vrieme poslie vida ili poslie dana izdatbe, ili na sajam koj;

5. podpis imena ili tvrdke izdatnika (teznika);

6. ime tezovnika, to jest one osobe ili tvrdke, koja ima platiti;

7. naznaka mjesta, gdje se ima platiti. Mjesto naznačeno pored imena ili tvrdke tezovnika, ako na mjenici nije obsebi naznačeno koje ino platište, valja i kao platište i kao prebivalište tezovnika. Ako je na mjenici više mjestah naznačeno, to valja prvo imenovano mjesto kao platište;

8. naznaka mjesta, dana, mjeseca i godine izdatbe.

Ovaj §. sudara se u glavnom sa §. 4. austr. mj. r.; promijenjena je donekle pod konac tač. 2. i 7. (vidi: §. 6. ovoga zakona).

§. 4. Ako je na mjenici svota platežna i slovom i brojevi naznačena, tada u slučaju razlike valja svota izražena slovom.

Ako li je svota izražena više putah budi slovom budi brojevi, tada u slučaju razlike valja manja svota.

Ovaj §. sudara se sa §. 5. austr. mj. r.

§. 5. Izdatnik može remitentom i sama sebe imenovati (mjenica na naredbu vlastitu), a može imenovati sama sebe i tezovnikom, ako se mjenica ima platiti na drugom mjestu, različnom od onoga, gdje je izdana (tezica vlastita). Ovakove mjenice imadu u svakom obziru kriepost tezice.

Ovaj §. sudara se sa §. 6. austr. mj. r.

§. 6. Iz izprave, kojoj manjka koja bitna potrebština mjenbena (§. 3.), nenastaje nikakova mjenbena obveza.

Na takovu izpravu postavljene izjave neimaju krieposti mjenbene.

Valja kao manjkanje bitne potrebštine, ako je takova na mjenici hotomično izbrisana.

Dok se protivno nedokaže, stoji predmnjeva, da je izbrisanje bilo hotomično.

Stavka 1. i 2. razlikuje se sadržajem svojim od ustanove § 7. austr. mj. r.; po potonjem nevaljane su mjenice, u kojima su obećani kamati, dok s obzirom na §. 3. tač. 2. mj. z. ovakove mjenice kod nas valjaju. (Vidi: str. 20.).

II. Izdatnik.

§. 7. Izdatnik mjenice jamči mjenbeno za prihvat i izplatu njenu.

Ovaj §. suglasan je sa §. 8. austr. mj. r.

U §. 7. mjenb. zakona za Bosnu i Hercegovinu uvrštena je jošte kao posljednja stavka doslovce ustanova §. 93. našega zakona.

III. Naledja.

§. 8. Remitent ima pravo mjenicu naledjom na drugoga prenieti.

Nu zabranio li je izdatnik prenos mjenice riečmi: »ne po naredbi« ili inim kojim isto znamenujućim izrazom, tad naledja neima mjenbene krieposti.

Ovaj §. suglasan je sa §. 9. austr. mj. r.

§. 9. Naledjom prelaze na naledjovnika sva prava iz mjenice, a osobito i pravo mjenicu i dalje naledjiti. Mjenica može se valjano naledjiti i na izdatnika, tezovnika, prihvatnika ili prediućega kojega naledjnika, a oni je isto tako valjano opet dalje mogu naledjiti.

Ovaj §. suglasan je sa §. 10. austr. mj. r.

§. 10. Naledja ima se napisati na ledja mjenici ili prepisu mjenice, ili na list (prodiljku) skopčan s mjenicom ili s prepiskom, ter je valjana i onda, ako naledjnik samo svoje ime ili svoju tvrdku napiše na ledja mjenici ili prepisku ili na prodiljku (biela naledja).

Ovaj §. odgovara §§. 11. i 12. austr. mj. r.

§. 11. Svaki posjednik mjenice ima pravo popuniti biele naledje, koje se na mjenici nahode, ili naledjiti mjenicu dalje, i nepopunivši jih.

Ovaj §. sudara se sa §. 13. austr. mj. r.

§. 12. Naledjnik jamči po pravu mjenbenom svakomu sliedećemu posjedniku mjenice za prihvat i izplatu njenu.

Nu pridodao li je naledjnik naledji svojoj opazku: »bez jamstva«, »bez obveze« ili drugi koj pridržaj istoga znamenovanja, tada je prost od obveze iz svoje naledje.

Ovaj §. sudara se sa §. 14. austr. mj. r.

§. 13. Kad je u naledji riečmi: »ne po naredbi« ili kojim drugim isto znamenujućim izrazom zabranjen dalji prenos mjenice, tada proti naledjniku, zabranom takovom se služećemu, neimaju zavrate oni, na koje iz rukuh naledjovnika prelazi mjenica.

Ovaj §. sudara se sa §. 15. austr. mj. r.

§. 14. Kad se mjenica naledji, iza kako mine rok, ustanovljen za dignuće prosvjeda radi neizplate, tad naledjovnik dobije prava naledjnika (indosanta).

Naledjnik sam nije u slučaju ovom mjenbeno obvezan.

Ovaj §. ne sudara se sa §. 16. austr. mj. r., jer potonji razlikuje, je li mjenica, koja je dalje indosirana nakon roka propisanoga za podignuće prosjeda zbog neisplate, u istinu prosvjedovana zbog neisplate ili nije. (Vidi str. 56.).

§. 15. Doda li se naledji opazka: »na inkasaciju«, »za punovlašće« ili druga koja opazka, znamenujuća punomoćje, onda naledja neprenosi vlastničtva mjenice; nego naledjovnik može mjenicu inkasirati, dignuti prosvjed, obavjestiti prednika naledjnika svoga o neizplati, utužiti neizplaćenu mjenicu i dignuti svotu mjenbenu, ako bude gdjegod u pologu.

Takav naledjovnik može prava svoja sličnom naledjom i na drugoga prenieti; no nije vlastan dalje dati vlastničtvo mjenice ni onda, ako se u naledji punovlastnoj i nalazi izraz: »ili po naredbi«.

Ovaj §. odgovara sadržajem svojim §. 17. austr. mj. r.

IV. Ustup.

§. 16. Prava iz mjenice proizličuća, mogu se i putem ustupa prenieti s kriepošću tom, da ustupovnik može mjenbenim putem izvesti pravo svoje proti prihvatniku i proti prednikom ustupitelja.

Ustup valja isto tako kao i naledju napisati na samu mjenicu ili na prepisak njen ili na list (prodiljku) skopčan sa mjenicom ili s prepiskom.

Slične ustanove ne sadržaje austr. mj. r.

V. Predočba radi prihvata.

§. 17. Posjednik mjenice ima pravo mjenicu, — izuzam mjenice sajmovne, — radi prihvata tezovniku do dospjetka makar kad predočiti ter u slučaju neprihvata dignuti prosvjed. Protivan ugovor neima mjenbeno-pravne krieposti.

Goli posjed mjenice ovlašćuje na predočbu radi prihvata, ter na prosvjedovanje u slučaju neprihvata.

Ovaj §. sudara se sa stavkom 1. i 3. §. 18. austr. mj. r.

§. 18. Mjenice glaseće na sajmove domaće mogu se za trajanja sajma do platežnoga roka, naznačenoga u §. 35. radi prihvata makar kad predočiti.

Ovaj §. odgovara stavci 2. §. 18. austr. mj. r.

§. 19. Mjenice, koje valja na stanovito vrieme poslie vida platiti, imadu se pod gubitak prava zavrate proti naledjnikom i izdatniku predočiti radi prihvata po glasu osobitih u mjenici sadržanih ustanovah, a u pomanjkanju istih u dvie godine iza kako je izdana mjenica.

Ako je naledjnik koj na mjenici takovoj dodao naledji svojoj osobiti rok predočbe, njegova mjenbeno-pravna obveza utrnjuje, čim mjenica na taj rok nebude predočena radi prihvata.

Ovaj §. sudara se sa §. 19. austr. mj. r.

§. 20. Ako se prihvat mjenice, koju valja na stanovito vrieme poslie vida platiti, nije mogao izposlovati, ili ako tezovnik neuzhtije

naznačiti datum prihvata, dužan je posjednik mjenice, pod gubitak prava zavrate proti naledjnikom i izdatniku, dokazati prosvjedom, dignutim uz rok u §. 19. naznačeni, da je predočba mjenice za vremena učinjena. Dan prosvjeda smatra se u tom slučaju kao dan predočbe.

Ne digne li se prosvjed, tad se suprot prihvatniku, koj nije prihvat datovao, broji dospjetak mjenice počam od posliednjega dana predočbenoga roka.

Ovaj §. sudara se sa §. 20. austr. mj. r.

VI. Prihvat.

§. 21. Prihvat mjenice ima se učiniti na samoj mjenici pismeno.

Svaka izjava napisana na mjenicu i podpisana po tezovniku, smatra se kao prihvat bezuvjetan, ako u njoj nebude izrikom rečeno, da tezovnik ili u obće neće, ili da samo pod stanovitim ograničenjem hoće da prihvati.

Isto tako smatra se kao bezuvjetan prihvat, ako tezovnik bez svakoga inoga dodatka na prednju stranu mjenice napiše ime svoje ili svoju tvrdku.

Prihvat jednom učinjen, nemože se natrag uzeti.

Ovaj §. sudara se sa §. 21. austr. mj. r.

§. 22. Tezovnik može stegnuti prihvat svoj na jedan dio svote zapisane u mjenici; svako ino ograničenje smatra se kao podpuno uzkraćenje prihvata. Prihvatnik ipak jamči i u ovom slučaju po sadržaju izjave svoje mjenbeno.

Ovaj §. sudara se sa §. 22. austr. mj. r.

§. 23. Prihvatom je tezovnik mjenbeno-pravno obvezan izplatiti o dospjetku svotu, koju je prihvatio.

Iz prihvata jamči tezovnik i izdatniku mjenbeno-pravno; usuprot tezovniku nepripada na temelju prihvata njegova mjenbeno-pravna tužba protiva izdatniku.

Ovaj §. sudara se sa §. 23. austr. mj. r.

§. 24. Ako je u mjenici naznačeno platište od prebivališta tezovnika različno, pak se iz mjenice još neuzvidi, tko će mjenicu izplatiti, tad je tezovnik ovlašten prigodom prihvata naznačiti obitovnika. Ako toga neučini, stoji predmnjeva, da tezovnik sam kani izplatiti mjenicu na mjestu domicila.

Izdatnik mjenice obitovane može u njoj odrediti predočbu radi prihvata.

Nedrži li se taj propis, to se gubi zavrata proti izdatniku i naledjnikom.

Ovaj §. sudara se sa §. 24. austr. mj. r.

VII. Zavrata na sigurnost.

1. Radi neprihvata.

§. 25. Ako mjenica u obće nebude prihvaćena ili bude prihvaćena pod ograničenjem kojim ili ne na čitavu svotu, tad može posjednik

mjenice uz izručenje podignutoga prosvjeda od izdatnika i naledjnikah sigurnost potražiti u tu svrhu, da će se zapisana u mjenici svota, dotično neprihvaćeni iznos o dospjetku izplatiti ujedno s troškovi neprihvatom prouzročenimi.

Način i količinu sigurnosti mogu dotične stranke same sporazumno ustanoviti, ako li se u tom nemogu pogoditi, tad valja iznos, koji se ima osigurati, položiti u gotovu pri sudu.

Ovaj §. sudara se sa §. 25. austr. mj. r.; samo nema zadnje stavke potonjega u našem §. 25. (vidi str. 147.).

§. 26. Posjedom prosvjeda, dignuta radi neprihvata, ovlašten je svaki prednik, da od ma kojega prednika svoga može iskati sigurnost putem tužbe mjenbene.

Pokazati mjenicu ili dokaz, da je zavratnik sliednikom svojim dao sigurnost, pri tom netreba.

Ovaj §. sudara se sa §. 26. austr. mj. r.

§. 27. Dana sigurnost jamči ne samo zavratniku nego i svim ostalim sliednikom onoga, koj ju dade, u koliko bi oni proti njemu uzeli zavratu sigurnosti radi. Ovi imadu samo onda pravo iskati još i veću sigurnost, ako uzmognu s temeljem štogod prigovoriti načinu ili količini dane sigurnosti.

Ovaj §. sudara se sa §. 27. austr. mj. r.

§. 28. Sigurnost ima se vratiti:

1. ako se mjenica naknadno podpunoma prihvati;
2. ako se proti onomu, koj je dao sigurnost, u godinu danah, računajuć od dospjetka mjenice, za izplatu mjenice nedigne zavrata;
3. kad se mjenica izplati, ili ako onomu, koj je sigurnost dao, prestaje mjenbeno-pravna obveza.

Ovaj §. sudara se sa §. 28. austr. mj. r.

2. Radi nesigurnosti prihvatnika.

§. 29. Kad je mjenica prihvaćena ili posvema ili dielom, tad zavrati radi nesigurnosti ima mjesta samo:

1. ako je prihvatnik pod stečaj pao;
2. ako se iza prihvata, dotično iza izdatbe mjenice radi novčane tražbine koje proti prihvatniku povede kakova ovrha bez uspjeha.

U takovom kojem slučaju može posjednik mjenice i svaki naledjnik, ako prosvjedom dokaže, da od prihvatnika nije sigurnosti dobio te da na mjenici imenovani nuždovnici nisu mjenice prihvatili, iskati sigurnost, tako od prednikah, kao što od samoga prihvatnika.

Glede načina i valjanosti takove sigurnosti imade se 2. točka §-a 25-og te §. 27-og primjereno uporabiti.

Sigurnost ima se vratiti u slučaju 2. i 3. točke §. 28., kao što i onda, ako je možebitni nuždovnik mjenicu naknadno prihvatio.

Prednici mogu i onda tražiti, da jim se sigurnost, koju su oni dali, vrati, ako prihvatnik naknadno pruži podpunu sigurnost.

Goli posjed mjenice ima se smatrati kao punomoć, na koje se temelju u slučajevih pod točkom 1. ili 2. može iskati od prihvatnika sigurnost, ter ako je nepoda, dignuti prosvjed.

Ovaj §. sudara se sa §. 29. austr. mj. r.

VIII. Izpuna mjenbene obveze.

1. Dan platežni.

§. 30. Ako je naznačen u mjenici kao dan platežni stanoviti koj dan, tad pada dospjetak na taj dan.

Ako je rok platežni postavljen na sried mjeseca kojega, tad dospieva mjenica na 15. onoga mjeseca; ako li je rok ustanovljen na početak ili na izmak kojega mjeseca, tad pada dospjetak na prvi dotično na posliednji dan onoga mjeseca.

Ako u roku platežnom pokraj dana i mjeseca manjka godina, to se ima ona godina razumjevati, u kojoj je mjenica izdana; nu ako je platežni dan u onoj godini jur izminuo, to pada dospjetak na sliedeću godinu.

Ovaj §. sudara se sa §. 30. austr. mj. r.; izuzev stavku treću, koja u austr. mj. redu fali.

§. 31. Mjenice na vid glaseće dospjevaju pri pokazu. Mjenice takove valja pod gubitak prava zavrate proti naledjnikom i izdatniku predočiti plateža radi po glasu osobitih u mjenici sadržanih ustanovah, a ako takovih neima, u dvie godine računajuć od izdatbe.

Ako je na mjenici na vid glasećoj naledjnik koj primetnuo naledji svojoj osobiti koj rok predočbe, to njegova mjenbena obveza utrnjuje, čim mjenica u taj rok nebude predočena.

Ovaj §. sudara se sa §. 31. austr. mj. r.

§. 32. Glede mjenicah, koje glase na stanoviti rok iza vida ili datuma, sliedeće ustanove služe mjerilom za izračunanje dospjetka:

1. ako je rok urečen na dane, dospjetak pada na posliednji dan roka; pri računanju rokovah neuzima se u račun dan izdatbe kod mjenice glaseće na rok iza date, ni dan predočbe radi prihvata kod mjenice glaseće na rok iza vida;
2. ako je rok ustanovljen na tjedne, na mjesece, na razdobje od više mjesecih, na godinu, pol ili četvrt godine, tad dospjetak pada na onaj dan platežnoga tjedna ili mjeseca, koj imenom ili brojem svojim odgovara danu izdatbe ili predočbe; ako li dana toga u mjesecu platežnom neuzbude tad mjenica dospieva posliednji dan toga mjeseca;
3. pod polovinom mjeseca razumjevaju se svaki put petnaest danah.

Ako je rok ustanovljen na jedan ili više podpunih mjesecih i na jednu polovinu mjeseca, tad se polovina mjeseca ima svaki put na kraju roka računati.

Ovaj §. sudara se sa §. 32. austr. mj. r.

§. 33. Platež valja obaviti na dan platežni do 12 satih u podne.

Ove ustanove nema u austr. mj. r.

§. 34. Ako je mjenica, glaseća na rok iza date, koja se ima platiti u tuzemstvu, izdana u zemlji kojoj, gdje se broji po starom kalendaru, te nebude na mjenici naznačeno, da je datovana po novom kalendaru, ili ako bude datovana po kalendaru jednom i drugom, tad se broji dospjetak počam od onoga dana po kalendaru novom, koj odgovara danu izdatbe, naznačenu po starom.

Ovaj §. sudara se sa §. 34. austr. mj. r.

§. 35. Mjenice, izdane na sajmove domaće, dospjevaju:

1. na dan sajma, ako sajam jedan dan traje;
2. na posliedjni dan sajma, ako sajam dulje no jedan dan, ali najdulje 8 danah traje;
3. na osmi dan sajma, ako sajam traje dulje od 8 danah.

Ovaj §. odgovara §. 35. austr. mj. r., ne sudarajući se sa potonjim (vidi str. 86.).

2. Platež.

§. 36. Pri naledjenih mjenicah naledjovnik obzakoni se kao vlastnik mjenice neprekinutim redom naledjah, koj se od ozgo dolje tja do njega spušta. Ovaj savez obstoji onda, ako je prva naledja podpisana imenom remitenta, a svaka sliedeća naledja imenom onoga, kojega neposredno prediduća naledja naznačuje naledjovnikom. Kad za bielom naledjom kojom sliedi još koja naledja, tad stoji predmjeva, da je izdatnik potonje naledje stekao mjenicu naledjom bielom.

Izbrisane naledje smatraju se pri izpitivanju obzakonjenja kao da ni nepostoje.

Platac nije dužan izpitivati istinitost naledjah.

Ovaj §. sudara se sa §. 36. austr. mj. r.

§. 37. Platež valja učiniti u onoj vrsti novca, koja je u mjenici napisana.

Kad mjenica glasi na takovu vrstu novca, koja na platištu nekruguje, ili kad glasi na vriednotu računsku: tada — ako izdatnik riečju: »effektivno« ili drugim kojim sličnim izrazom nebude ustanovio, da se mjenica ima isplatiti vrstom novca u njoj imenovana, — može se platež učiniti u vrsti novca, koja u zemlji kruguje, po tečaju, kao kakav ima valjati poprečna ciena tečajah, koji su za onu vrstu novca bilježeni na burzi vriednotah u Budimpešti najposliednji put prije dana platežnoga.

Ovaj §. sudara se sa §. 37. austr. mj. r.

§. 38. Posjednik mjenice nesmije dionoga plateža, kad mu se ponudi, odbiti.

Ovaj §. sudara se sa §. 38. austr. mj. r.

§. 39. Dužnik mjenbeni dužan je platiti samo, kad mu se izruči mjenica, providjena namirom.

Ako je jedan dio duga mjenbenoga izplatio, vlastan je samo

iskati, da se učinjeni platež na mjenici zabilježi, a njemu da se izruči namira, napisana na prepisku mjenice.

Ovaj §. sudara se sa §. 39. austr. mj. r.

§. 40. Kad se platež mjenice o dospjetku nezaište, tad je nakon roka odredjena za dignuće prosvjeda radi neizplate prihvatnik vlastan položiti svotu mjenbenu pri sudu na pogibelj i trošak posjednika mjenice. Nije potrebno pozvati posjednika mjenice pred sud, da bude polog valjan.

Ovaj §. sudara se sa §. 40. austr. mj. r.

IX. Zavrata radi neplateža.

§. 41. Da se zadrži zavrata, koja je dozvoljena radi neplateža proti izdatniku i naledjnikom, potrebno je:

1. da mjenica bude bila predočena radi plateža;
2. da ova predočba i neplatež bude dokazan prosvjedom, za doba podignutim.

Dignuće prosvjeda dopušta se poslie 12 satih u podne na dan platežni, a mora se učiniti najdulje u drugi djelatnik iza platežnog dana.

Ovaj §. sudara se sa §. 41. austr. mj. r. izuzev zadnju stavku (vidi str. 111.).

§. 42. Ako je prednik koj odpustio prosvjed riečmi: »bez prosvjeda« ili »bez troškovah«, to posjednik mjenice za uzdržavanje prava zavrate proti ovom predniku nije dužan dignuti prosvjed. Odpust prosvjeda ipak posjednika mjenice neoprašta obveze, da mjenicu za doba predoči. Ako obvezanik mjenbeni, koj je prosvjed odpustio, zanieče, da je predočba za doba učinjena: dužan je uzeti na se teret dokaza.

Odpust prosvjeda neriešava prednika od dužnosti naknade prosvjednih troškovah.

Ovaj §. sudara se sa §. 42. austr. mj. r. izuzev drugu stavku (vidi str. 112.).

§. 43. Mjenice obitovane valja plateža radi predočiti obitovaocu, ili ako takav nije imenovan, samomu tezovniku i to na mjestu, na koje je mjenica obitovana. Na istom mjestu valja dignuti prosvjed, ako se neplati.

Ako se pri obitavaocu propusti za vremena dignuti prosvjed, tad posjednik mjenice gubi ne samo pravo zavrate proti izdatniku i naledjnikom, već i pravo tužbe mjenbene proti prihvatniku.

Ovaj §. sudara se sa §. 43. austr. mj. r.

§. 44. Za uzdržavanje prava mjenbenoga proti prihvatniku, netreba dignuća prosvjeda, izuzam slučaj napomenut u drugoj alineji §. 43-ega.

Ova ustanova proteže se i na one obitovane mjenice, na kojih kao obitovaoc nije naznačena osoba od tezovnika različita, ili gdje je obitovaoc podjedno posjednik mjenice.

Stavka prva ovoga §. sudara se sa §. 44. austr. mj. r.; dok druge stavke nema u austr. mj. r.; ali se u praksi priznaje.

§. 45. Posjednik mjenice, prosvjedovane radi neplateža, dužan je u dva dana računajuć od dana dignuta prosvjeda, neposrednoga prednika svoga pismeno obavjestiti o neplatežu mjenice; u tu je svrhu ipak dovoljno, ako pismo obavjestno bude u taj rok pošti predano.

Svaki obavješteni prednik mora u roku od dva dana, računajuć od dana primljena doglasa, obavjestiti istim načinom neposrednoga prednika svoga.

Posjednik mjenice ili naledjovnik, koj takovu obavjest propusti ili je neupravi na neposrednoga prednika svoga, dužan je odatle proističuću štetu svim prednikom, dotično onim, koji budu preskočeni, naknaditi. K tomu gubi još proti ovim osobam pravo na kamate i troškove za vrieme od dospjetka do uručbe sudbene odluke, na tužbu donešene.

Ovaj §. sudara se u bitnosti sa §. 45. austr. mj. r.

§. 46. Za dokaz, da je obavjest za doba učinjena, dovoljno je dokazati svjedočbom poštanskom, da je na ustanovljeni dan za dotičnoga prednika predano pismo, izim ako naslovljena stranka dokaže, da je pismu ini bio sadržaj.

A i dan primljene obavjesti dokazuje se poštanskom svjedočbom.

Ovaj §. sudara se sa §. 46. austr. mj. r.

§. 47. Bude li naledjnik koj dao mjenicu dalje, a pri tom nenaznačio mjesta, tad se može obavjestiti o neplatežu onaj neposredni prednik naledjnikov, koj je uz naznaku mjesta preneo dalje mjenicu.

Ovaj §. sudara se sa §. 47. austr. mj. r.

§. 48. Svaki mjenbeni obvezanik, kad plati svotu mjenbenu s kamati i troškovi, ima pravo zahtievati, da mu se izruči mjenica providjena namirom, i prosvjed podignut radi neplateža.

Kad više mjenbenih obvezanikah nude platež, posjednik mjenice držan je prihvatiti ponudu onoga, čijom se izplatom odrieši najveći dio obvezanikah.

Stavka prva ovoga §. sudara se sa §. 48. austr. mj. r.; druge pak stavke u austr. mj. r. nema.

§. 49. Posjednik mjenice, prosvjedovane radi neplateža, vlastan je podići tužbu dotično zavratu po volji svojoj proti svikolikim mjenbenim obvezanikom ili proti kojemgod ili proti nekolicini od njih, a da neizgubi prava tražbinskoga proti onim, na koje se nije obratio.

Posjednik mjenice nije vezan na red naledjovnikah.

Ovaj §. sudara se sa §. 49. austr. mj. r.

§. 50. Prava zavrate posjednika mjenice, koji je radi neplateža dao prosvjedovati mjenicu, protežu se:

1. na neplaćenu svotu mjenbenu sa 6% godišnjih kamata, računajuć od dospjetka;
2. na prosvjedne i ostale troškove;
3. na mjenbenu pristojbu od ½%.

Ove stavke može i u tom slučaju zaračunati, kad tužbu svoju izključivo proti prihvatniku upravljuje.

Ovi se iznosci, ako zavratnik stanuje u mjestu od platišta različnu, imadu platiti po onom popriečnom mjenbenom tečaju, što no imadu mjenice na vid glaseće, potegnute sa platišta na prebivalište zavratovnika.

Ako se ipak nebilježi mjenbeni tečaj s platišta na ono prebivalište, ima se uzeti tečaj po trgu, prebivalištu zavratnikovu najbližem.

Tečaj se na zahtjev zavratnika ima posvjedočiti listom tečajnim, izdanim pod vlašću javnom, ili svjedočbom dvojice trgovacah.

Ovaj §. sudara se sa §. 50. austr. mj. r., izuzev stavku drugu, koje u austr. mj. r. nema.

§. 51. Naledjnik, koj je mjenicu odkupio, vlastan je iskati od predidućih naledjnikah, od izdatnika i od prihvatnika:

1. svotu, koju je on platio, ujedno sa 6% godišnjih kamata, računajuć od dana izplate;
2. troškove, koje je imao;
3. mjenbenu pristojbu od ½%.

Ovi se iznosi, ako zavratovnik u drugom mjestu stanuje, imadu platiti po popriečnom mjenbenom tečaju, štono imadu mjenice na vid glaseće, potegnute s prebivališta zavratnikova na prebivalište zavratovnika.

Ako se ipak nebilježi mjenbeni tečaj s prebivališta zavratnikova na prebivalište zavratovnika, ima se uzeti popriečni tečaj po trgu, prebivalištu zavratnikovu najbližem.

Glede dokaza mjenbenog tečaja valjaju ustanove §. 50.

Ovaj §. sudara se sa § 51. austr. mj. r.

§. 52. Ustanovami sadržanimi u točkah 1. i 3. §§-ah 50. i 51. nije izključeno, da zavratnik prigodom zavrate u inozemstvo upravljene zaračuna tamo dopuštene višje stavke, a isto ima pravo inozemski zavratnik, koj zavratu u tuzemstvo upravlja glede onih višjih stavkah, koje je on platiti morao.

Ovaj §. sudara se sa §. 52. austr. mj. r., izuzev zaključnu izreku, koje u austr. mj. r. nema.

§. 53. Zavratnik vlastan je do iznosa tražbine svoje potegnuti na zavratovnika uzmjenicu.

U tom slučaju može priračunati tražbini svojoj još i sa tržitbom uzmjenice skopčane mešetarske i možebitne biljegovne pristojbe.

Uzmjenica mora biti izdana na vid, te neposredno biti potegnuta na prebivalište zavratovnika.

Ovaj §. sudara se sa §. 53. austr. mj. r.

§. 54. Zavratovnik je dužan platiti samo, ako mu se izruči mjenica, prosvjed i zavratni račun providjen namirom.

Ovaj §. sudara se sa §. 54. austr. mj. r.

§. 55. Naledjnik, namiriv kojega od svojih sliednikah, vlastan je izbrisati naledju svoju i naledje sliednikah svojih.

Ovaj §. sudara se sa §. 55. austr. mj. r.

X. Posredba.

1. Prihvat počastni.

§. 56. Kad je na mjenici naznačen nuždopis na platište glaseći, držan je posjednik mjenice, ako je prihvat mjenice uzkraćen ili se nije izposlovati dao prije, nego bi mogao izvesti zavratu na sigurnost, dignuti prosvjed, ter nuždovniku predočiti mjenicu prihvata radi.

Izmedju više nuždovnika treba mjenicu najprije onomu predočiti, koj je po prijašnjem predniku označen, ako li se ovo pako iz mjenice nemože razabrati, to predočba nije vezana na nikakav red.

Ovaj §. sudara se u bitnosti sa §. 56. austr. mj. r.

§. 57. Onomu koj nije imenovan na mjenici kao nuždovnik, posjednik mjenice nije obvezan dopustiti, da mjenicu počasti radi prihvati.

Ovaj §. sudara se sa §. 57. austr. mj. r.

§. 58. Počastnik mora iskati, da mu se uz naknadu troškovah izruči prosvjed, podignut radi neprihvata, i u dodatku k istomu ubilježi njegov počastni prihvat.

K tomu je držan, poslav mu prosvjed, obavjestiti počašćenika o posredbi i predati na poštu tu obavjest u dva dana, računajuć od dana dignuta prosvjeda. Ako toga neučini, jamči za štetu odatle proizličuću.

Ovaj §. sudara se sa §. 58. austr. mj. r.

§. 59. Kad je počastnik propustio naznačiti u prihvatu svom, komu u korist je mjenicu prihvatio, tad se u slučaju dvojbe izdatnik smatra za počašćenika.

Ovaj §. sudara se sa §. 59. austr. mj. r.

§. 60. Počastnik je prihvatom preuzeo mjenbeno-pravnu obvezatnost prema svim sliednikom počašćenika. Obveza ta utrnjuje ipak, ako mu se nepredoči mjenica plateža radi prije izmaka drugoga djelatnika iza platežnoga dana.

Kad mjenicu prihvati počasti radi nuždovnik ili ini koj posrednik tad neima zavrate na sigurnost ni posjednik mjenice ni sliednici počašćenika. Ali se mogu tom zavratom poslužiti počašćenik i njegovi prednici.

Ovoj §. odgovara sadržajem svojim §. 60. i 61. austr. mj. r.

2. Platež počastni.

§. 61. Kad se na mjenici prosvjedjenoj radi neplateža ili na prepisku njenom nalazi na platište glaseći nuždopis ili počastni prihvat, tad mora posjednik mjenice prije izmaka drugoga djelatnika iza dana platežnoga predočiti mjenicu radi plateža nuždovniku, dotično počastnomu prihvatniku i dati ubilježiti uspjeh u prosvjedu, podignutu radi neplateža, ili u dodatku k njemu.

Ako toga neučini, gubi zavratu proti napisniku, dotično počašćeniku i njihovim sliednikom.

Ovaj §. sudara se sa stavkom prvom i drugom §. 62. austr. mj. r.

§. 62. Posjednik mjenice nemože odbiti podpunu platež počastnu, ponudjenu od makar koga.

Odbije li takovu ponudu, tad gubi zavratu proti počašćeniku i njegovim sliednikom.

Poglavita je razlika među ovim §. i stavkom trećom §. 62. austr. r., što po potonjem posjednik mjenice, odbije li počasnu isplatu, gubi pravo zavrate protiv prednika, ne protiv honorata (str. 97.). Vidi još str. 98.

§. 63. Počastnik dobije platežom prava posjednika mjenice proti prihvatniku i svojim prednikom; s toga i može iskati, da mu se preda mjenica, a prema naknadi trošakah i prosvjed, podignuti radi neplateža.

Iza riječi prihvatnika izostavljen je u hrvatskom tekstu „počašćenik“ (str. 95.).

Ovaj §. sadržajem svojim suglasan je sa §. 63. austr. mj. r.

§. 64. Izmed više njih, koji nude platež počastni, ide prvenstvo onoga, čijom se izplatom odrieši najveći dio obvezanikah.

Posrednik, koj plati, premda se vidi iz sadržaja mjenice ili prosvjeda, da je drugi tko, koj bi uslied toga imao prvenstvo, bio pripravan izplatiti mjenicu, neima zavrate proti onim naledjnikom, koji bi se obvezanosti svoje bili odriešili, da je onaj drugi prvenstvo imajući auditelj mjenicu izplatio.

Ovaj §. sudara se sa §. 64. austr. mj. r.

§. 65. Počastni prihvatnik, koj ne dospije da izplati zato, što je platio tezovnik ili ini koj posrednik, vlastan je iskati od platca mjenbenu pristojbu $^1/_3$%.

Ovaj §. sudara se sa §. 65. anstr. mj. r.

XI. O mjenbenom jamstvu.

§. 66. Jamstvo mora biti napisano na samu mjenicu ili na prepisak njen ili na prodiljku skopčanu s mjenicom ili sa prepiskom, ter podpisano na način ustanovljeni u 5. točki §-a 3-eg, jer inače neradja mjenbeno-pravnom obvezanošću.

§. 67. Mjenbeno jamstvo, koje osnuje solidarnu obvezu na platež, pravovaljano je i onda, ako onaj, za koga je jamstvo preuzeto, neima pasivne mjenbene sposobnosti. Ako nije jasno naznačeno, za koga da je jamstvo preuzeto, to se uzimlje, da je jamstvo preuzeto za prihvatnika ili ako mjenica još nije prihvaćena, za izdatnika.

§. 68. Vlastnik mjenice dužan je, da steče i občuva proti jamcu prava mjenbene tužbe dotično zavrate, učiniti sve ono, što zakon ovaj odredjuje za občuvanje prava tužbenoga dotično zavratnoga proti onim mjenbenim obvezanikom, za koje je jamstvo preuzeto.

§. 69. Kad jamac izplati mjenicu, tad stiče mjenbeno-pravnu tužbu proti onomu, za koga je platio. Proti ostalim mjenbenim obvezanikom pripada mu pravo tužbe ili zavrate samo u toliko, u koliko bi pravo ovo u slučaju plateža i onomu pripadalo, za koga je jamac platio.

Austrijski mjenbeni red ne govori posebice o mjenbenom jamstvu (vidi str. 47. i sl.).

XII. Pomnožaj mjenicah.

1. Dvogubke o mjenicah.

§. 70. Izdatnik tezice držan je, ako uzhtije remitent, izdati mjenicu u više jednakih primjerakah. Ti se primjerci imaju u kontekstu naznačiti, kao »prva«, »druga«, »treća« i t. d. mjenica, jer će se inače svaki pojedini primjerak smatrati kao mjenica o sebi stojeća.

Izdatbu dvogubakah vlastan je iskati i naledjovnik, obraćajuć se u tu svrhu na neposrednoga svoga prednika, koj se opet mora na svoga prednika obratiti, dok zahtijev dospije do izdatnika. Ovaj dostavlja izdane dvogubke na rečeni način naledjovniku, kojom su prilikom naledjnici držani na dvogubke napisati izvorne naledje svoje.

Ovaj §. sudara se sa §. 66. austr. mj. r.

§. 71. Kad se od više jednakih primjerakah jedne mjenice jedan primjerak izplati, tad ostali primjerci time izgube svoju kriepost.

U pogledu tom stoji iznimka:

1. gledom na naledjnika, koj je na različite osobe naledjio više primjerakah iste mjenice, ter gledom na takove potonje naledjnike, kojih se podpisi nalaze u primjercih, prilikom izplate nevraćenih. Ovi ostaju obvezani s naledjah svojih, koje se na nevraćenih primjercih nalaze;

2. gledom na prihvatnika, koj je prihvatio više primjerakah iste mjenice. Taj ostaje obvezan s prihvata, nalazećega se na primjercih prigodom izplate nevraćenih, na koliko se iz samoga višekratnoga prihvata nebi moglo razabrati, da je taj prihvat učinjen samo pod uvjet, što možebiti koj primjerak još nije prihvaćen.

Ovaj §. sudara se sa §. 67. austr. mj. r.; u potonjem samo nema druge polocine posljednje rečenice počevši od „na koliko“.

§. 72. Tko pošlje na prihvat jedan od više primjerakah mjenice, držan je naznačiti na ostalih primjercih, u koga se nalazi onaj primjerak, koj je radi prihvata poslan; propust ove naznake mjenici ipak kriepost neotima.

Čuvaoc primjerka poslana na prihvat, držan ga je izdati onomu, koj se kao naledjovnik (§. 36.) ili inim načinom izkaže za preuzeće.

Ovaj §. sudara se sa 68. austr. mj. r.

§. 73. Posjednik mjenice, na kojoj je naznačeno, u koga se nalazi primjerak poslan na prihvat, nemože radi neprihvata uzeti zavrate na

sigurnost niti radi neplateža uzeti zavrate plateżne, doklegod neuvtrdi prosvjedom:

1. da mu od čuvaoca nije izručen primjerak poslan na prihvat, i
2. da na dvogubku nije mogao zadobiti prihvata, dotično plateža.

Ovaj §. sudara se sa §. 69. austr. mj. r.

2. Prepisci od mjenice.

§. 74. Prepisak od mjenice ima sadržavati čitavi sadržaj mjenice ujedno se naledjami i bilježkami, koje se na njoj nalaze. Uz to valja na prepisku naznačiti, dokle ide kao prepisak.

Kad se izvorni primjerak pošlje na prihvat, treba na prepisku zabilježiti, gdje da se nalazi odaslani izvorni primjerak. Propust ove bilježke neotima ipak naledjenomu prepisku krieposti mjenbene.

Ovaj §. sudara se sa §. 70. austr. mj. r.

§. 75. Izvorna naledja, nalazeća se na prepisku, obvezuje naledjnika upravo tako, kao da je izvornu mjenicu naledjio.

Ovaj §. sudara se sa §. 71. austr. mj. r.

§. 76. Čuvaoc izvornoga primjerka mjenice držan ga je izdati onomu, tko se izkaže za preuzeće izvornom na mjenici nalazećom se naledjom ili inim načinom.

Ako čuvaoc neće da izruči izvornoga primjerka, vlastan je posjednik prepiska proti onim naledjnikom, kojih se izvorne naledje na prepisku nalaze, uzeti neprihvata radi zavratu na sigurnost, a neplateža radi zavratu plateżnu samo onda, ako digne prosvjed. napomenut u §. 73-em.

Ovaj §. sudara se sa §. 72. austr. mj. r.

XIII. Mjenice izgubljene.

§. 77. Vlastnik izgubljene mjenice može pred nadležnim sudom platišta zaiskati usmrtbu iste.

Molitelj dužan je pridonieti prepisak mjenice ili barem naznačiti bitni sadržaj iste, ter izkazati se, da je prije u posjedu mjenice bio. Pronadje li sud podnešene podatke dovoljnimi, tad zabrani prihvatniku platež, ter izdaje izrok, kojim se uzaziva posjednik mjenice, da svoje zahtjeve uz predlog mjenice u roku od 45 danah prijavi.

Rok od 45 danah računa se, ako mjenica još nije dospjela, od prvoga dana sliedećga iza dospjetka, ako je pako mjenica jurve dospjela, tad od dana sliedećega na onaj dan, kad je u službenom listu prvi put izašao izrok, izdan radi započetka usmrtbenoga postupka.

§. 78. Iza kako se povede usmrtbeni postupak, vlastnik mjenice može pod uvjet, da je mjenica jur dospjela, zaiskati od prihvatnika platež mjenbene svote, ako dotle, dok se mjenica usmrti, poda valjanu sigurnost. Bez podanja ovakove sigurnosti vlastnik mjenice ima samo pravo zahtievati, da prihvatnik svotu mjenbenu položi u sudbene ruke.

Vlastnik mjenice može usmrtbu onakih obitovanih mjenicah, na

kojih je kao obitovnik naznačena osoba od tezovnika različita, samo onda zaiskati, ako prosvjedom dokaže, da je predočba obitovniku u valjano doba učinjena.

§. 79. Ako se uslied proglašena izroka nitko kao posjednik mjenice nejavi, mjenica izreći će se ništetnom. — Ako posjednik pridonese mjenicu u rok ustanovljeni, usmrtbeni se rok ukida, a molitelj će se uz dokinuće njemu u korist odredjene zabrane uputiti, da vlastnička prava svoja proti posjedniku mjenice izvede putem zakona gradjanskoga.

Nakon usmrtbe mjenice sudbeno priznan vlastnik iste vlastan je iskati od prihvatnika izplatu mjenice putem mjenbeno-pravnim.

§. 80. Tko se izkaže kao posjednik mjenice polag ustanovah §. 36-oga, može na izručbu mjenice biti pridržan samo onda, ako je stekao mjenicu zlom vjerom ili ako se pri stečenju njenom može okriviti grubom nemarnošću.

Ustanove §§. 77.—80. sudaraju se u glavnom sa §. 73. i 74. austr. mj. r.

XIV. Mjenice lažne i krivotvorene.

§. 81. Na mjenici nalazeći se lažni ili krivotvoreni podpisi neimaju upliva na mjenbeno-pravnu moć istinitih na mjenici nalazećih se podpisah.

Isto načelo izrečeno je u §. 75. i 76. austr. mj. r.

§. 82. Ako je mjenica krivotvorena, to su oni naledjnici, koji su mjenicu dalje podali prije krivotvorenja, obvezani prema izvornomu sadržaju mjenice, usuprot naledjnici oni, koji su mjenicu iza krivotvorenja naledjili, obvezani su prema krivotvorenom sadržaju.

U slučaju dvojbe stoji predmnjeva, da su naledje učinjene prije krivotvorenja.

§. 83. Ustanove predidućega paragrafa valjaju u slučaju krivotvorenja i u pogledu na prihvatnika kao što i na jamca.

Ustanove §. 82. i 83. nema u austr. mj. r.

XV. Zastara mjenice.

§. 84. Mjenbeno-pravna tužba proti prihvatniku zastaruje u tri godine, računajuć od dospjetka mjenice.

Ovaj §. suglasan je sa §. 77. austr. mj. r.

§. 85. Prava zavratna posjednika mjenice proti izdatnikom i ostalim prednikom zastaruju:

1. u 3 mjeseca, ako se mjenica imala platiti u Europi, izuzam Islandiju i otoke Farojske;

2. u šet mjesecih, ako se mjenica imala platiti u primorskih zemljah azijskih i afrikanskih diljem mora sredozemnoga i crnoga, ili na otocih ovih morah k napomenutim kontinentom spadajućih;

3. u 18 mjesecih, ako se mjenica imala platiti u inoj kojoj zemlji izvaneuropejskoj ili u Islandiji ili na otocih Farojskih.

Zastara počima u navedenih slučajevih proti posjedniku mjenice sa danom dignuta prosvjeda.

Ovaj §. sudara se sa §. 78. austr. mj. r.

§. 86. Prava zavratna naledjnika proti izdatniku i ostalim prednikom zastaruju:

1. u 3 mjeseca, ako zavratnik stanuje u Europi, izuzam Islandiju i otoke Farojske;

2. u šest mjesecih, ako zavratnik stanuje u primorskih zemljah azijskih ili afrikanskih diljem mora sredozemnoga i crnoga, ili na otocih ovih morah k napomenutim kontinentom spadajućih;

3. u 18 mjesecih, ako zavratnik stanuje u inoj kojoj zemlji izvan europejskoj ili u Islandiji ili na otocih Farojskih.

Rok počima proti naledjniku, ako plati prije, nego se proti njemu digne tužba mjenbena, sa danom izplate, u svakom drugom slučaju pako sa danom kad mu tužba bude uručena.

Ovaj §. sudara se sa §. 79. austr. mj. r.; u potonjem dodano je samo još te na koncu: „ili sudbeni poziv“.

§. 87. Zastara prekida se dignućem tužbe, ali samo u pogledu onoga mjenbenoga obvezanika, proti kojemu je tužba upravljena.

Naledjnik, napadnut mjenbenom zavratom, vlastan je, da osigura svoje zavratno pravo proti zastari, poslužiti se mjesto tužbe sa ubavješću o tužbi proti predniku svojem.

Zastara zavratnih pravah ubavjestitelja o tužbi počima sa časom, kada je proti njemu donešena sudbena odluka pravnu moć zadobila.

Ovaj §. razlikuje se od §. 80. austr. mj. r. (Vidi str. 160.).

§. 88. Ureda radi se zastara u obzir neuzimlje.

Ove ustanove nema u austr. mj. redu.

§. 89. Za trajanja stečaja, otvorena proti mjenbenom dužniku, zastara nepočima, a prekida se, kada je jur započela.

Ustanova ovoga §. ne sudara s austrijskim pravom (vidi str. 161.).

§. 90. Ako mjenbena obvezatnost izdatnika ili prihvatnika mjenice utrne sa zastare ili s toga, što su nuždni za občuvanje mjenbenh pravah čini propušteni, to oni prema posjedniku mjenice ostaju gradjansko-pravnim putem i to samo u toliko obvezani, na koliko bi se njegovom štetom obogatili.

Proti naledjnikom, kojih je mjenbena obveza utrnula, tužbi takovoj neima mjesta.

Ovaj §. sudara se sa §. 83. austr. mj. r.

XVI. Prava vjerovnika mjenbenoga.

§. 91. Izdatnik mjenice, naledjnik, prihvatnik i jamac solidarno su obvezani prema svakomu posjedniku mjenice. Ova solidarna obvezanost proteže se na sve, što je posjednik mjenice radi neizpunjena mjenbene obveze vlastan iskati.

Ovaj §. odgovara sadržajem svojim §. 81. austr. mj. r.

§. 92. Dužnik se mjenbeni može služiti samo takovimi prigovori, koji proizticu iz samoga prava mjenbenoga, ili koji mu pristoje neposredno proti svagdašnjemu tužitelju.

Ovaj §. sudara se sa §. 82. austr. mj. r.

§. 93. Dužnik se mjenbeni s prigovorom, da je na mjenici onda, kad je prihvat ili ina koja izjava na nju se napisala, bitna potrebština koja manjkala, u obće nemože služiti proti trećem posjedniku mjenice, koj je istu dobrom vjerom stekao; a proti drugim može se s rečenim prigovorom samo u toliko služit, na koliko je kadar dokazati, da je naknadna izpuna učinjena proti ustanovljenoj pogodbi.

Ovaj §. odgovara sadržajem svojim naredbi ministarstva pravosuđa od 6. listopada 1853. br. 200. zem. vl. lista (vidi str. 143.). O mjemb. zakonu za Bosnu i Hercegovinu vidi bilješku kod §. 7. na str. 193.

§. 94. Obračunu uzajamnih tražbina ima samo onda mjesta, kada dužniku proti svagdašnjemu tužitelju pripada istinita i dospjela novčana tražbina budi mjenbena, budi ustanovljena pravovaljanom sudbenom odlukom ili sudbenom nagodom.

Oce ustanove nema u austr. mj. redu.

XVII. Zakonarstvo inozemsko.

§. 95. Pasivna mjenbena sposobnost inozemaca ima se u pravilu polag zakonah one države prosuditi, kojoj mjenbeni obvezanik kao podanik pripada.

Obvezan je ipak inostranac, koj je polag zakonah domovine svoje mjenbeno nesposoban, s mjenbenih obvezah, koje je u tuzemstvu na se uzeo, ako je po ovom zakonu mjenbeno sposoban.

Ovaj §. sudara se sa §. 84. austr. mj. r.

§. 96. Bitne potrebštine u inozemstvu izdanih mjenicah i mjenbenih izjavah imadu se prosuditi polag zakonah onoga mjesta, gdje su iste učinjene.

Nego ako izjave učinjene u inozemstvu odgovaraju zahtjevom zakona tuzemnoga, tad se nemože na temelju zakona inozemskoga pobijati valjanost pravna izjavah, koje budu iza toga na mjenicu napisane, ter koje su u tuzemstvu učinjene. Mjenbeno pravnu kriepost imadu i one izjave, koje nastanu medju tuzemci u zemlji inostranoj, makar ove izjave odgovarale samo i zahtjevom tuzemskoga zakona.

Ovaj §. odgovara sadržajem svojim §. 85. austr. mj. r.

§. 97. Formalne potriebštine činah, preduzetih u inozemstvu za vršenje ili občuvanje pravah mjenbenih, imadu se prosuditi polag zakonah onoga mjesta, gdje su ti čini preduzeti.

Ovaj §. odgovara sadržajem svojim §. 86. austr. mj. r.

XVIII. Prosvjed.

§. 98. Mjenbene prosvjede preduzimlje na sjedištih javnih bilježnika, ter u pridruženom mu okružju kotarskog sudca javni bilježnik, u ostalih pako kotarih kotarski sudac, kotarski pristav, te bilježnici i podbilježnici kotarskoga suda.

Ostaje nepromienjena ustanova §. 213-og XXXV. zak. član. od godine 1874., odnoseća se na pridržanje dosadanjeg djelokruga imenovanih mjenbenih bilježnikah.

Slične ustanove sadržaje §. 87. austr. mj. r.

§. 99. Prosvjed ima sadržavati:

1. vjerni prepis mjenice ili prepiska i svih naledjah i bilježakah, koje se na mjenici ili na prepisku nalaze;
2. ime ili tvrdku onih osobah, za koje i proti kojim se diže prosvjed;
3. poziv upravljen na osobu, proti kojoj se prosvjeduje, odgovor osobe ove ili naznaku, da nije dala nikakova odgovora ili da se nije mogla naći;
4. u slučaju počastnoga prihvata ili plateža naznaku: tko je počast ponudio i dao? za koga? i kako?;
5. mjesto, godinu, mjesec i dan, gdje i kada se je taj poziv — točka 3. — učinio, dotično bezuspješno pokušao; napokon
6. podpis osobe prosvjedujuće uz udar službenoga pečata.

Ovaj §. sudara se sa §. 88. austr. mj. r.

§. 100. Kad se ispuna iste mjenbeno-pravne obveze ima iskati od više osobah, tad je za više takovih pozivah dovoljna jedna prosvjedna izprava.

Ovaj §. sudara se sa §. 89. austr. uj. r.

§. 101. Dužne su prosvjedujuće osobe izvorni prosvjed bezodvlačno posjedniku mjenice ili ovlašteniku njegovu izdati.

Obvezane su podjedno podignute prosvjede podpunim sadržajem dan po dan i redom datah unieti u osobiti u tu svrhu vodjeni, od lista do lista tekućimi brojevi providjeni i ovjerovljeni zapisnik, ter dotičnim strankam ili pravnim nasliednikom njihovim uz naknadu trošakah, kad god zaište, budi jednostavni, budi ovjerovljeni prepisak izdati.

Ustanove, koja je sadržana u prvoj stavci ovoga §., nema u austr. mj. r., dok druga stavka sadržaje ustanovu, koju i §. 90. austr. mj. r.

XIX. Mjesto i vrieme predočbe i inih mjenbenih činah.

§. 102. Predočba radi prihvata ili plateža, prosvjed kao što u obće oni čini, koji se u smislu ovoga zakona imadu radi uvrštenja ili občuvanja mjenbenih pravah obaviti u koje stanovite osobe, imadu se preduzeti u njihovoj poslovnici ili u pomanjkanju takove u njihovu stanu i to prije podne izmedju 9—12 satih, poslie podne pako izmedju 2—5 satih. Takovi se čini mogu na drugom mjestu, na primjer na burzi, obaviti samo uz privoljenje dotičnikah.

Da se poslovnica ili stan nisu mogli naći, ima se kao dokazano uzeti samo onda, ako se je prosvjedujuća osoba u tu svrhu pri redar-

stvenom mjestnom uredu, dotično kod občinskog poglavarstva bez uspjeha upitala, ter ako se to u prosvjedu ubilježi.

U glavnom suglasan je ovaj §. sa ustanovom §. 91. austr mj. r.; samo u potonjem nijesu ustanovljeni satovi (vidi str. 136.).

§. 103. Kad mjenica dospjeva u nedjelju ili koj po Gregorijanskom kalendaru obći blagdan, tad se platež može zahtievati istom na najbliži sliedeći djelatnik.

Ustanova ova proteže se na izdatbu mjenbenih dvogubakah i prepisakah, na izjavu radi prihvata, na dignuće prosvjeda, ter na izpunu ma koje iz mjenice proizličuće obveze.

Ovaj §. sudara se u bitnosti sa §. 92. austr. mj. r.

XX. Manjkavi podpisi.

§. 104. Izjave mjenbene, obavljene na mjesto podpisom imena s križem ili inim ručnim znakom, neimaju u pravilu mjenbeno-pravne krieposti.

Mjenbena izjava onih, koji imena svoga nemogu podpisati radi mane tjelesne, valjana je, kad u mjesto podpisa imena izjava bude učinjena ručnim znakom, ovjerovljenim po sudcu ili po javnom bilježniku.

Ovaj §. odgovara ustanovi §. 94. austr. mj. r. sadržavajući donekle različite ustanove (vidi str. 28.).

§. 105. Tko podpiše mjenbenu izjavu koju kano punovlastnik čiji, a k tomu neima punovlasti, jamči sam osobno, te istim načinom, kako bi bio jamčio i tobožnji vlastodavac, da je bila podieljena punovlast.

Istim načinom jamče osobno i oni štitnici (tutori)) i ini zastupnici, koji prekoračujuć vlast svoju podpišu mjenbenu izjavu koju.

Ovaj §. sudara se sa §. 95. austr. mj. r.

XXI. Pravo založno i pravo pridržanja.

1. Pravo založno.

§. 106. Posjednik mjenice može se iz predmetah, na koje je putem privatnim stekao pravo založno, ako dužnik obvezi svojoj u valjano doba nezadovolji, namiriti putem mjenbenim, ter u tu svrhu:

1. pokretnine polag propisah mjenbenoga postupnika upotriebiti na podmirenje svoje;

2. papire na burzi tečaj imajuće može na dan dospjetka na mjestnoj burzi, ako li pako na mjestu dospjetka neima burze, na treći dan iza dana dospjetka na najbližoj burzi prodati dati ili pridržati ih polag tečaja onoga dana do iznosa tražbine svoje. Držan je ipak obavjestiti o tom dužnika u dvadeset i četiri sata sliedeća nakon izvršenja jednoga od pomenutih činah. Kao najbliža burza smatra se za cjenite papire, koji se na tuzemnoj burzi bilježe, burza tuzemska, a za ine cjenite papire burza inozemska:

3. mjenbene ili ostale tražbine može utjerati, ili do iznosa tražbine svoje pridržati.

Posjedniku mjenice pripadaju ova prava i za taj slučaj, ako je dužnik medjutim pod stečaj pao.

Dužan je ipak u svakom slučaju, u koliko je podpuno podmirenje našao, predati dužniku dotično stečajnoj imovini mjenicu izvornu, kao što i možebitni višak.

§. 107. Skrivi li posjednik propust takav, koj ima posljedicu, da se izgubi predmet založni ili tražbina založna budi sasvim budi djelomice, tad je držan dužniku štetu naknaditi.

2. Pravo pridržanja.

§. 108. Posjednik mjenice može se u pogledu dospjele mjenbene tražbine svoje služiti pravom pridržanja onoga novca, te onih pokretninah i cjenitih papirah dužnika svoga, koji su zakonitim putem u faktični mu posjed ili pod razpoložbu njegovu dospjeli.

Ovo se pravo ipak nemože izvršiti, ako je gore spomenute predmete budi dužnik budi treći koj prije predaje ili prigodom predaje izručio opredjeljenje razpoložbe radi u posjed vjerovniku.

Posjednik mjenice može se i glede nedospjele tražbine svoje poslužiti pravom pridržanja, kada je dužnik pao pod stečaj ili kad je bez uspjeha ostala ovrha koja, vodjena proti dužniku radi novčanoga duga kakova.

U tom slučaju niti naputak dužnikov niti opredjeljena razpoložba neizključuju vršenje prava pridržanja, ako su spomenuti učini nastali iza predaje predmetah ili ako je o njih vjerovnik obavješten iza preuzeća predmetah.

Posjednik mjenice, kojemu u smislu §-a ovoga pripada pravo pridržanja, dužan je, kada se posluži tim pravom, odmah obavjestiti dužnika.

§. 109. Pravo pridržanja može se i putem tužbe izvesti, a glede pravne krieposti jednako je s ručnim zalogom.

U austr. mj. redu nema ustanova o založnom i pridržnom pravu.

Dio III.

Mjenica vlastita.

§. 110. Bitne potriebštine mjenice vlastite jesu:

1. naznaka kao mjenica, koja se u sam kontekst mjenice ima uzeti, ili ako je mjenica izdana u jeziku nemagjarskom, izraz jezika nemagjarskoga, koj onoj naznaki odgovara;

2. naznaka novčane svote, koja se platiti ima. Ako se iznad svote mjenbene ugovore još i pripadci, takav se ugovor u obzir neuzimlje;

3. ime one osobe ili tvrdke, kojoj ili po naredbi koje ima se platiti;

4. naznaka vremena, kad se ima platiti (4. točka §-a 3-ega);

5. podpis izdatnika s imenom mu ili tvrdkom;
6. naznaka mjesta, godine, mjeseca i dana izdatbe.

Ovaj §. suglasan je u bitnosti sa §. 96. austr. mj. r.; promjenu nalazimo samo u tački 2.

§. 111. Kod vlastih mjenicah, na kojih nebude osobito platište naznačeno, smatra se mjesto izdadbe kao platište, ter ujedno kao prebivalište izdatnika.

Ovaj §. sudara se sa §. 97. austr. mj. r.

§. 112. Sliedeće ustanove ovoga zakona, dane u pogledu tezice, valjaju i za mjenice vlastite:

1. §§. 4. i 6. o vanjskoj formi mjenice;
2. §§. 8.—16. o naledji i o ustupu mjenice;
3. §§. 19. i 20. o predočbi mjenicah povidnih s razlikom, da se predočba ima učiniti izdatniku;
4. §. 29. o zavrati na sigurnost s razlikom, da joj ima mjesta u slučaju nesigurnosti izdatnika;
5. §§. 30.—40. o dospjetku i platežu s razlikom, da svotu mjenbenu položiti može izdatnik;
6. §§. 41. i 42., te 45.—55. o zavrati platežnoj;
7. §§. 61.—64. o platežu počastnom;
8. §§. 66.—69. o jamstvu mjenbenom s razlikom tom, da se jamstvo, ako nije u mjenici napisano, za koga da je preduzeto, smatra preuzetim za izdatnika;
9. §§. 74.—76. o prepiscih mjenice;
10. §§. 77.—83. o mjenicah izgubljenih i lažnih s razlikom, da u slučaju §-a 77-oga ima platiti izdatnik;
11. ustanove §§. 85.—109. uključivo, na koliko se protežu obća načela mjenbene zastare na zastaru prava zavratnih proti naledjnikom, na tužbeno pravo vjerovnikah mjenbenih, na zakonarstvo inozemsko, na mjesto i vrieme predočbe, ter ine mjenbeno-pravne čine, na podpise manjkave, te na pravo založno i na pravo pridržanja.

Ovaj §. odgovara sadržajem svojim ustanovi §. 98. austr. mj. r.

§. 113. Vlastitu obitovanu mjenicu valja predočiti radi plateža obitavaocu, ili ako takav nije imenovan, samomu izdatniku i to na onom mjestu, kamo je mjenica obitovana. Na istom valja mjestu podignuti prosvjed, ako mjenica nebude izplaćena.

Ako se u obitavaoca nedigne prosvjed u valjano doba, posjednik mjenice gubi ne samo pravo zavrate proti naledjnikom, nego i tužbu mjenbenu proti izdatniku.

Mjenicu neobitovanu, zatim obitovanu mjenicu takovu, na kojoj nije posebita osoba kao obitavaoc naznačena, napokon onu obitovanu mjenicu, na kojoj je obitovaoc podjedno posjednik mjenice, netreba na dospjetku prosvjedovati radi obučavanja mjenbene tužbe proti izdatniku.

Ovaj §. odgovara §. 99. austr. mj. r.; posljednja alinja međutim ne sudara se sa sveršetkom §. 99. austr. mj. r. Vidi bilješku kod §. 44. na strani 199.

§. 114. Mjenbeno pravo proti izdatniku mjenice vlastite zastaruje u tri godine, računajuć od dospjetka mjenice.

Ovaj §. sudara se sa §. 100. austr. mj. r.

Prelazne i uvedbene ustanove.

§. 115. Bitne potriebštine mjenicah i mjenbenih izjavah izdanih prije uvedenja zakona ovoga, kao što i pasivna mjenbena sposobnost osobah, koje su prije uvedenja zakona ovoga obvezu mjenbenu na se uzele, valja prosuditi na temelju dosadanjih zakona.

§. 116. Ustanove zakona ovoga o pravu tužbe, te o pravu zavrate kao pravah iz mjenice proizličućih, zatim ustanove o občuvanju i o utrnuću ovih pravah protežu se i na one poslie uvedenja zakona ovoga dospjevajuće mjenice, »koje su izdane prije, nego li je ovaj zakon u život stupio«.

§. 117. Mjenice one, kojih je zastara jur odpočela prije uvedenja ovoga zakona, imadu se u pogledu zastare, prava tužbe kao što i prava zavrate prosuditi polag dosadanjih zakonah.

§. 118. Ministar pravosudja ovlašćuje se, da može sve dotle, dok postupak u parnicah gradjanskih nebude uredjen zakonom protežućim se na sve vrsti parnih posalah, postupak u poslovih mjenbenih ustanoviti putem naredbenim.

§. 119. Opredjeljenje roka, kada imade u život nastupiti zakon ovaj, kao i izvršba zakona ovoga povjerava se ministru pravosudja, dotično u Hrvatskoj i Slavoniji banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije[1].

Izjavljujuć Mi ovaj zakonski članak i sve, što je u njem sadržano u cielosti i pojedince pravim, povoljnim i primljenim, ovime ga kraljevskom moći Našom odobravamo, potvrdjujemo i posvećujemo, ter ćemo i Sami ga obdržavati i bditi, da ga obdržavaju ini vjerni Naši.

Dano u Beču dne petoga lipnja godine hiljadu osam sto sedamdeset i šeste.

(M. P.) **Franjo Josip** s. r.

Koloman **Tisza** s. r.
Koloman **Bedekovich** s. r.

---

[1] Ovaj mjembeni zakon stupio je kod nas na snagu 1. lipnja 1877. (Naredba bana od 27. IV. 1877. br. 57. — Zb. g. 1877., br. 36., str. 393.)

III. Alfabetsko kazalo.

(Brojevi pokazuju stranu. Kratica „f“ znači formular).

A.

A dato mjenica, vidi: mjenica a dato.
A drittura 123.
Adresa nužna 10, 74, 78, 96, 97. 106, 109, 129, 178 (f.), 186 (f.).
Adresant 98, vidi: adresa nužna.
Adresat nužni 91, vidi: adresa nužna.
Adresa sporedna, vidi: adresa nužna.
Akcept, vidi: prihvat.
Akceptant, vidi: prihvatnik.
Akceptirati, vidi: prihvatiti.
Aktivna mjembena sposobnost, vidi: mjembena sposobnost.
Allonge, vidi: prodiljka.
Alternativna mjenica, vidi: mjenica alternativna.
Amortizacija, vidi: usmrćenje.
Analfabeti 28, 46.
Analogija 15.
Apsolutni prestanak mjembenoga prava 153.
Austrija mjembeno pravo 14.
Aval, vidi: jamac.
Aviso, vidi: obavijest.

B.

Bez obveze 46.
Bijesni 43.
Biljegovanje mjembenih prosvjeda 41.
Biljegovanje mjenicâ 37. i sl.
Biljegovna ljestvica 37. i 38.
Bilježnik javni 131, 134.
Blagdan 111, 115, 135, 168, 172.
Boravišta sud 170.
Bosanske mjenice 173.
Bosna i Hercegovina, mjembeno pravo 14; po pripadnicima potpisane mjenice 173.
Burza 92, 147, 148.

C.

Cambium 3.
Cedent 59.
Cesionar 59.
Charte blanche 52.
Cislajtanija, vidi: Austrija.
Comitent, vidi: naručitelj.
Copija, vidi: kopija.

Č.

Četverogupka 61.

D.

Dan — oduhe 168.
— respektni 168.
— uplatni 136.
Datiranje uvida 70.
Dato mjenica, vidi: mjenica po datumu.
Datum izdadbe 30, 31.
Depozitna mjenica, vidi: mjenica pohrambena.
Devize 91.
Dioba mjenicâ 11.
Disconto 123.
Djeca 43.
Djelatnik 111, 115, 135, 168, 172.
Dnevna mjenica, vidi: mjenica dnevna.
Dobra mjenica 14.
Dodaci — građansko-pravni, vidi: dodaci nebitni.
— izvanredni, vidi: dodaci nebitni.
— nebitni na mjenici 32.
— trgovački, vidi: dodaci nebitni.
Dojava, vidi: obavijest.
Domicilijat, vidi: obitovnik.
Donositelj, vidi: donosnik.
Donosnik 21.
Dospjetak mjenice 82.
Društva nedopuštena 43.
Dugačka mjenica 14.
Duplikati 61. i sl., 106, 125. i sl., vidi: secunda.
Dužnički zatvor 172.
Dužnik glavni, vidi: glavni dužnik.
Dvogupka, vidi: duplikat i secunda.

E.

Efektivno 92.

F.

Fingirana zavratna mjenica 124.
Formalnosti čina u inozemstvu 167.
Format mjenice 17.
Formulari mjenicâ 174. i sl.

G.

Girant, vidi: naledник.
Giratar, vidi: naleđovnik.
Giro in bianco, 52.
Giro, vidi: naleđa.
Glavna obveza, vidi: obveza glavna.
Glavni dužnik 9, 45, 48, 89, 93, 94, 95, 98, 99, 102, 118, 138, 156, 157, 163; vidi: prihvatnik.
Gluhonijemi 43.
Građanski zakon 15.
Građansko-pravni dodaci, vidi: dodaci nebitni.

H.

Honoracija 10.
Honoracija, prosvjed 130.
Honorant 10.
Honorat 10, 77, 79, 80, 95, 96, 98.
Hrvatska i Slavonija, mjembeno pravo (zakon) 14, 191.

I.

Indorso, vidi: naleđa.
Indosament, vidi: naleđa.
Indosant 9, 45, 49, 68, 119.
— kod duplikata 63, 64.
— na kopiji 127.
— punovlasni 56 i sl.
Indosatar 9, 57, 63.
— punovlasni 57. i sl.
Indoso, vidi: naleđa.
Inozemci 44, 121, 159, 166. i sl.
Inozemna mjenica, vidi: mjenica inozemna.
Inozemni zakoni, vidi: zakoni inozemni.
Inozemstvo, vidi: inozemci.

Intervencija 10, 95, 99, 100.
Intervencija, prosvjed 130.
Intervenient 10, 100.
Iskup mjenice 116.
Isplata 46, 82. i sl., 153, 163.
Isplata — diona, djelomična 93. i sl., 130.
— duplikata 63, 64.
— efektivno, u naravi 92.
— kod usmrćenja mjenice 140.
— nužne adrese 96, 97.
— po punomoćniku 90.
— počasna 10, 95. i sl.
— počasna, potpuna 98.
— počasna, prosvjed 130.
— ponuđena 116.
— posljedica 94.
— predodžba 7, 80, 81, 97, 102, 111. i sl.
— u inozemstvu 168.
— uskraćena 90, 129.
— vrsta novca 91.
— zavrata 110.
Isplatni dan 82.
Izdadba, naznaka mjesta, godine, mjeseca i dana 30, 31.
Izdatelj, vidi: izdatnik.
Izdatnik 7, 26, 31, 33, 35, 45, 49, 63, 66, 70, 73, 90, 99, 174 (f.). 175 (f.); vidi još o izdatniku mjenice vlastite: glavni dužnik.
— tužba o obogaćenju protiv njega 164.
Izgubljena mjenica 137. i sl.
Izmišljena mjenica 143. i sl.
Iznos zavrate 117.
Izrok kod usmrćenja mjenice 139.
Izručenje mjenice kod usmrćenja 139.
Izvanredni dodaci, vidi: dodaci nebitni.
Izvornik, vidi: original.

J.

Jamac 11, 45, 47. i sl., 50, 63, 71, 91, 99, 159, 180 (f.)
Jamstvo, vidi: jamac.
Javni bilježnik 131, 134.
Jemac, vidi: jamac.
Jemstvo, vidi: jamstvo.

K.

Kamate — na mjenici 20, 181 (f.).
— naknada 115, 117, 119.
Kampsor 2.
Kasatorička — klauzula, vidi: zaporka kasatorička.
— zaporka, vidi: zaporka.
Kazan — smrti 44.
— tamnice 44.
Klauzula, vidi: zaporka.
Koledar 24, 30, 85.
Komanditna mjenica 12.
Komisionalna mjenica, vidi: mjenica naručena.
— tezica, vidi: tezica komisionalna.
Komitent, vidi: comitent.
Kompenzacija, vidi: preboj.
Kontraprotest 131.
Kopija, vidi: prepisak.
Kotarski sud 169.
Kratka mjenica, vidi: mjenica kratka.
Kredit, vidi: veresija.
Krivotvoren potpis, vidi: mjenica krivotvorena.
Krivotvorena mjenica, vidi: mjenica krivotvorena.

Križ, vidi: rukoznak.
Kurs, vidi: tečaj.
Kvitirana mjenica 184 (f.).

L.

Lažan potpis, vidi: mjenica lažna.
Lažna mjenica, vidi: mjenica lažna.
Ljestvica biljegovna 37, 38.
Loša mjenica 14.
Ludi 43.

M.

Maloljetnici 43.
Mandatar, vidi: zastupnik.
Materijal mjenicâ 17.
Međutimnica 125.
Mjembena ovrha 172.
Mjembeni platežni nalog, vidi: platežni nalog.
Mjembena pristojba, vidi: pristojba.
— sposobnost 42, i sl., 47., 48.
— sposobnost inozemaca 44, 166. i sl.
— sudbenost sudova 166.
— svota, vidi: svota.
— tužba, vidi: tužba.
Mjembeni dužnik, vidi: dužnik.
— čini, mjesto 135.
— čini, vrijeme 135.
— jamac, vidi: jamac.
— posao 7, 42.
— postupak, postupnik 169. i sl.
— prosvjed, vidi: prosvjed.
Mjembeni vjerovnik, vidi: remitent.
— zakon, vidi: zakon.
Mjembeno jamstvo, vidi: jamstvo.
— nesposobni 43.
— pravo jedinstveno 16.
— pravo, prestanak 153. i sl.
Mjembeno pravo u Austriji 14.
— pravo u Bosni i Hercegovini 14.
— pravo u Hrvatskoj i Slavoniji 14.
— pravo uopće 14.
— pravo u Srbiji 15.
— pravo u Ugarskoj 14.
Mjembeno-pravni propust 153, 162. i sl.
Mjenčarenje 144. i sl.
Mjenjač 2.
Mjenica — a dato (poslije dana izdadbe) 22, 25, 83, 84.
— a drittura 123.
— alternativna 22.
— biljegovanje 37.
— bitne potrepštine 17. i sl.
— blanco (bez remitenta) 21, 181 (f.)
— bosanske 173.
— definicija 1.
— devize 99.
— dioba 11.
— dnevna 24, 83.
— dobra 14.
— dodaci, kamate 20, 181 (f.).
— domicilirana 10, 13, 68, 71, 73, 90, 111, 129, 140, 163.
— domiciliranje kod poštanske štedionice 90.
— dospjetak 82.
— druga (secunda) 62, 64, 65, 185 (f.)
— dugačka 14.
— duplikati 61. i sl.
— fingirana zavratna 124.
— format 17.
— formulari 174. i sl.
— inozemna 39, 40, 166. i sl.
— iskup 116.
— isplata 82. i sl., vidi: isplata.
— isplata kod usmrćenja 140.

Mjenica, izdati, vidi: mjenicu trasirati.
— izgubljena 136 i sl.
— izmišljena 143. i sl.
— izručenje 93, 121.
— jamstvo 47. i sl.
— kako se naznačuje svota 18, 19.
— kako se podmiruje biljegovina 40.
— komanditna 12.
— komisionalna, vidi: mjenica naručena.
— kopija 65. i sl.
— kratka 14.
— kvitirana 184. (f.)
— krivotvorena 36, 141. i sl.
— lažna 36, 141. i sl.
— loša 14.
— materijal 17.
— mjesna 13, 180. (f.)
— mjesto isplate 29.
— mjesto izdadbe 30.
— na budući događaj 22.
— na donosnika (donositelja) 21, 181 (f.)
— na izmak (ultimo) 83.
— na otpovijed 22.
— na početak (primo) 83.
— na sajam, vidi: mjenica sajamska.
— na sredinu (medio) 83.
— na urečeni dan 23, 24.
— na ustanovljeno vrijeme poslije vida (pokaza) 23, 26, 68, 83, 84, 129, 131, 162, 163.
— na vid (na pokaz, po volji, po viđenju) 22, 23, 24, 25, 83, 111, 118, 120, 123, 163.
— naleđena 178 (f.); vidi: naleđa.
— namira 93.
— naručena 14, 35, 183 (f.)
Mjenica — nastavak 60.
— naznaka vremena isplate 22.
— nebiljegovana ili nedostatno 41.
— nebitni dodaci 32. i sl.
— neobitovana (nedomicilirana) 13.
— običajna 23, 24, 182 (f.)
— obitovana, vidi: mjenica domicilirana.
— obročna 22, 182 (f.)
— od danas, vidi: mjenica a dato.
— odgodna 103.
— ovozemna 38, 39, 40.
— pivnična 143. i sl.
— platežni rok 22.
— po datumu 24, 25.
— po naredbi 21, 31.
— po starom koledaru 85.
— po vlastitoj naredbi, (odredbi); na sopstvenu naredbu 21, 181. (f.)
— podmirbena 125.
— podrumna 143. i sl.
— podružnička 12.
— pohrambena 14.
— pojam. 1.
— pokazna, vidi: mjenica na vid.
— pomnažanje 61. i sl.
— posjednik 45, 93, 98, 100, 104, 105, 117.
— postanak 2. i sl.
— potpis po punomoćniku, zastupniku 27.
— potrepštine, svojstva, vidi: potrepštine.
— prijenos 8, 9, 21.
— prihvat obični 67. i sl., vidi: prihvat.
— prihvat počasni 74. i sl., vidi: prihvat počasni

Mjenica — prima 62.
— primjerci 62. i sl.
— pripaci 20.
— prodiljka 60, 184 (f.)
— produljena 101. i sl., 111, 187 (f.)
— prva 62.
— kvitirana 184. (f.)
— recta 52.
— s djelomičnim prihvatom 186 (f.)
— s jamcem (avalom) 180. (f.)
— s kamatama 181 (f.)
— s naleđama 184 (f.), 185 (f.), 186 (f.)
— s nužnom adresom 178. (f.), 186. (f.)
— s određenim vremenom predodžbe 186 (f.)
— s počasnim prihvatom 186 (f.),
— s pol mjeseca 85.
— s prodiljkom 184 (f.)
— sajamska 6, 22, 23, 24, 26, 68, 86, 111, 182 (f.)
— samica 63.
— secunda, vidi: mjenica druga.
— sola 63.
— sopstvena, vidi: mjenica vlastita.
— temeljna 144.
— tertia 62.
— tezica 1, 7, 11, 175 (t.), 177 (f.)
— tezica domicilirana bez domicilijata 179 (f.).
— tezica domicilirana s domicilijatom 179 (f.)
— tezica naručena 183 (f.)
— tezica s bitnim potrepštinama 175 (f.)
Mjenica — tezica s nebitnim dodacima 177 (f.)
— trasirana, vidi: tezica.
— trasirana vlastita 12, 29, 180 (f.)
— trasirati 7.
— treća 62.
— tuđa 12.
— u turskom jeziku 18.
— u židovskom jeziku 18.
— udaljena 13.
— usmrćenje 137. i sl.
— ustup 58. i sl.
— uzvratna 125.
— vidna, vidi: mjenica na vid.
— vlasnik 87, 90.
— vlastita 1, 7, 12, 22, 31, 70, 174 (f.), 176 (f.)
— vlastita domicilirana bez domicilijata 178 (f.)
— vlastita domicilirana s naznakom domicilijata 179 (f.)
— vlastita s bitnim potrepštinama 174 (f.)
— vlastita s nebitnim dodacima 176 (f.)
— vučena, vidi: mjenica tezica.
— vučena sopstvena, vidi: mjenica trasirana vlastita.
— zavratna (povratna; uzmjenica) 122 i sl., 123 (f.)
Mjenični nastavak 60.
Mjesna mjenica, vidi: mjenica mjesna.
Mjesto — gdje je plativa mjenica 29.
— izdadbe 30, 31.
— isplate, vidi: platište.
— mjembenih čina 135.
— predodžbe 135,

N.

Na pokaz mjenica, vidi: mjenica na pokaz.
Na vid mjenica, vidi: mjenica na vid.
Naknada štete, vidi: šteta.
Naknada troškova, vidi: trošak.
Naleđa 9, 45, 51. i sl., 114, 178 (f.), 184 (f.), 185 (f.), 186 (f.)
— bijela 52. 55, 87.
— ispunjena 51.
— izbrisana 89.
— izvanredna 52.
— jednostavna 52.
— kod duplikata 63, 64.
— kod prepiska 66.
— krivotvorena 54.
— lažna 54.
— na inkasaciju, vidi: naleđa punovlasna.
— nepotpuna 52.
— neprava 52.
— neprekinut red 87. i sl.
— nevaljana 54.
— pojam 51.
— potpuna 51, 87.
— prekinut red 88.
— procura, vidi: naleđa punovlasna.
— punovlasna 52., 56. i sl.
— recta 53.
— redovita 51, 52.
— vrste 51.
Naleđnik, vidi: indosant.
Naleđovnik, vidi: indosatar.
Nalog — platežni 170.
— za osiguranje 171.
— poštarski (isplata mjenice) 90.
Namira 93, 184 (f.), 185 (f.)
Napisnik, vidi: adresant.
Naredba, vidi: oznaka po naredbi.
Naručena mjenica — vidi; mjenica naručena.
— tezica, vidi: mjenica tezica.
Naručitelj 35.
Nastavak mjenični 60.
Nebitni dodaci, vidi: dodaci nebitni.
Nedjelja 111, 115, 135, 168, 172.
Neobitovana mjenica 13.
Nesigurnost—i priuzdržno pravo 151.
— za isplatu 108.
Nesposobni mjembeno 43.
Nesposobnost za isplatu 8, 108.
Ništetnost mjenice 43.
Notifikacija, vidi: obavijest.
Novac — kod isplate 91.
— zamjena 2.
Nuždopis, vidi: adresa nužna.
Nuždovnik, vidi: adresat nužni.
Nužna adresa, vidi: adresa nužna.
Nužni adresat 91, vidi: adresa nužna.

O.

Obavijest 35, 114.
— predniku 163.
— založnomu dužniku 148.
Obavijesno pismo 35.
Obezbjeđenje, vidi: sigurnost.
Običaj trgovački 15.
Običajna mjenica, vidi: mjenica običajna.
Obitališta sud 170.
Obitavalac, vidi: obitovnik.
Obitovana mjenica, vidi: mjenica obitovana.

Obitovnik 11, 13, 48, 73, 90. 94, 96, 100, 111, 179 (f.)
Obogaćenje, tužba 164.
Obračun, vidi: preboj.
Obročna mjenica 22, 182 (f.)
Obveza — glavna 47.
— solidarna 45, 48.
Obvezanik zavratovni, vidi: zavratovnik.
Očito osiguranje 49.
Odredba, vidi: naredba.
Odreknuće prava 155.
Oduhe dani 168.
Original. mjenice — prosvjed radi neizružbe 131.
Osiguranje, nalog, zapovijed 171, 172.
Osiguranje — očito 47.
— prikriveno 49.
— tužba 170.
Osuda 171.
Osuđeni 44.
Otpovijed, vidi: mjenica na otpovijed.
Otpust prosvjeda 113, 114.
Ovlaštenik zavratni, vidi: zavratnik.
Ovozemac prema ovozemcu u inozemstvu 167.
Ovozemna mjenica, vidi: mjenica ovozemna.
Ovrha mjembena 171, 172.
Oznaka — bez obveze 46.
— kao svjedok 46.
— obavijesti 35.
— po naredbi 21, 31, 36.
— podmirbe 33. i sl.
— valute, vidi: valuta.

P.

Panađur, vidi: sajmovi.
Papiri vrijednosni 147. i sl.
Pasivna mjembena sposobnost, vidi: mjembena sposobnost.
Perquisitionsprotest 131.
Pisanju nevješt 28, 46.
Pismo obavijesno, vidi: obavijesno pismo.
Pivnična mjenica 143. i sl.
Platac počasni 10, 95, 99.
Platežni nalog 170.
— rok 22.
Platište mjenice 29, 31, vidi: mjesto.
— sud 170.
Po naredbi, vidi: oznaka po naredbi.
Po odredbi, vidi: oznaka pa naredbi.
Po viđenju mjenica, vidi: mjenica na vid.
Po volji mjenica, vidi: mjenica na vid.
Počasna isplata, vidi: isplata počasna.
Počasni platac, vidi: platac počasni.
Počasni prihvat, vidi: prihvat počasni.
Počast, vidi: honoracija.
Počašćenik, vidi: honorat.
Počasnik, vidi: honorant.
Podmirba 33. i sl.
Podmirbena mjenica 125.
— zaporka 35.
Podnosač, vidi: predočitelj.
Podnošenje, vidi: predodžba.
Podrumna mjenica 143. i sl.
Podružnička mjenica 12.
Pogodba založna 147.

Pohrambena mjenica 14.
Pokazna mjenica, vidi: mjenica pokazna.
Pomnožanje mjenice 61. i sl.
Poručanstvo, vidi jamstvo.
Poruk, vidi: jamac.
Posjednik mjenice 45, 93, 98, 100, 104, 105, 117.
Poslije dana izdadbe mjenica, vidi: mjenica a dato.
Poslije vida na ustanovljeno vrijeme mjenica, vidi: mjenica na ustanovljeno vrijeme poslije vida.
Posljedice propuštene obavijesti 115.
Poslovnica 135.
Posredba, vidi: intervencija.
Posrednik, vidi: intervenient.
Posredovanje, vidi intervencija.
— na čast, vidi: honoracija.
Posredstvenik, vidi: posrednik.
Posredstvovanje, vidi: posredovanje.
Postupak mjembeni 169. i sl.
— usmrdbeni 137.
Poštarska štedionica — domiciliranje mjenice 90.
Postupnik, vidi: postupak.
Poštarska predatnica 115.
Poštarski nalog — isplata mjenice 90.
Potpis — firme 27.
— krivotvoren, vidi: krivotvoren potpis.
— tko je nevješt 28, 46.
— tko ne može pisati 28.
Potrepštine mjenice 17. i sl.
— inozemne 167.
— tezice 17. i sl.
— vlastite 31.
Povratna mjenica 122. i sl., 123 (f.)
Pravo mjembeno — vidi: mjembeno pravo.
— pridržanja 150. i sl.
— priuzdržno 150 i sl.
— tužbe, vidi: tužba.
— založno 146. i sl.
— zavratno, vidi: zavratno pravo.
Preboj 154.
Predatnica poštarska 115.
Prednik 9, 45, 48, 63, 89, 91, 96, 99, 104, 105, 110. i sl., 138.
Predočenik 8.
Predočitelj 8.
Predodžba — mjesto 135.
— na isplatu 7, 80, 81, 97, 102, 111 i sl.
— na prihvat 8, 67.
— na uvid 70.
— vrijeme 135.
Prekinuće zastare 159.
Prenosač, vidi: naleđnik.
Prenositelj, vidi: naleđnik,
Prepisak 61, 65. i sl., 94, 125. i sl., 185 (f.)
Presentacija, vidi: predodžba.
Presentant 8.
Presentat 8.
Prestanak mjembenog prava 153. i sl.
Prethodnik, vidi: prednik.
Prigovori 156, 170, 171.
Prihvat 8, 67. i sl.
— datiranje 69.
— djelomični 72, 75, 186 (f.)
— kod duplikata 63, 65.
— mjesto 71.

Prihvat — nedatiran kod mjenicâ poslije vida 131.
— neograničen 72.
— nepotpun 72.
— nužne adrese 78. i sl.
— obični 67. i sl., 71, 80.
— odbijen 129.
— ograničen 72.
— osobe nesposobne 129.
— počasni 10, 63, 74. i sl., 77, 79, 80, 106, 182 (f.), 186 (f.)
— posljedice 71. i sl.
— potpun 72.
— potrepštine 71. i sl.
— predodžba 67. i sl.
— prosvjed 129.
— stegnut 129.
— uskraćenje 72.
Prihvatiti mjenicu 8.
Prihvatnik 8, 45, 49, 65, 67. i sl., 70, 91, 180 (f.), 181 (f.); vidi još glavni dužnik.
— počasni 10, 49, 71, 91, 95, 96, 96, 97, 100, 101, 159, 163; vidi još: prihvat počasni.
— tužba o obogaćenju protiv njega 164.
Prijem, vidi: prihvat.
Prijemnik, vidi: prihvatnik.
Prijenos mjenice 8, 9, 21.; vidi: naleđa.
Prijepis, vidi: prepisak.
Prikriveno osiguranje 49.
Prima mjenica 62.
— protest radi neizrudžbe 130.
Primjerak prihvaćeni 93.
Primjerci mjenice 62. i sl.
Pripaci na mjenici 20.
Prispodabljanje, vidi: analogija.
Pristojba mjembena (1/3%) 101, 117, 120.
Priuzdržno pravo 150. i sl.
Priziv 171. i sl.
Procura — indosant 56. i sl.
— indosatar 57. i sl.
— naleđa 52, 56. i sl.
Prodiljka 60, 184 (f.)
Produljenje mjenice 101. i sl., 111, 185 (f.)
Prolongacija, vidi: produljenje.
Propust mjembeno-pravni 153, 162. i sl.
Prosvjed 8, 128. i sl.
Prosvjed — biljegovna pristojba 41.
— izručenje 121.
— jedan za različite slučajeve 133.
— jedan za više mjenica 134.
— kod duplikata 133.
— kod kopije 133.
— kod nužne adrese 133.
— mjesto 133.
— otpust 113, 115.
— počasni 130.
— pojam 128.
— protiv više osoba 133.
— radi nedane sigurnosti 109, 130.
— radi nedatiranja prihvata 69.
— radi nedatiranja uvida 70, 131.
— radi neindosiranja duplikata 131.
— radi neisplate 89, 91; 99, 102, 111, 125, 126, 129, 163, 189 (f.)
— radi neizrudžbe izvornoga primjerka (izvornika, originala) 106, 126, 131.
— radi neizrudžbe na prihvat poslanoga primjerka 126, 130.
— radi neizrudžbe prime 131.

Prosvjed — radi neprihvata 106, 126, 127, 129, 188. (f.)
— radi neprihvata nužne adrese 78, 109.
— radi uskrate potvrde uvida 131.
— sadržaj i oblik 131. i sl.
— sastavine 132.
— u slučaju počasne isplate 130, 133.
— u slučaju počasnoga prihvata 130, 133.
— vrste 129.
— za posredbu (intervenciju) 99, 130.
Prosvjednik 128.
Prosvjedovati 8, vidi: prosvjed.
Prosvjedovnica 8, vidi: prosvjed.
Prosvjedovnik 128.
Protest, vidi: prosvjed.
Protestant 128.
Protestat 128.
Protestirati, vidi: prosvjedovati.
Provizija, vidi: pristojba.
Punomoćnik, vidi: zastupnik.
Punovlasna naleđa 52, 56. i sl.
Punovlasni indosant 56. i sl.
— indosatar 57. i sl.
Punovlasnik, vidi: zastupnik.

Q.

Quadruplikat 61.
Quitirana mjenica 184 (f.)

R.

Račun zavratni 119, 121, 187 (f.), 188 (f.)
Računska vrednota 92.
Rasipnici 43.
Recta indosant 53.
Recta — indosatar 53.
— mjenica 52, 183 (f.)
— naleđa 53.
— zaporka 52.
Redovnici 43.
Regredient, vidi: zavratnik.
Regresat, vidi: zavratovnik.
Regres, vidi: zavrata.
Relativni prestanak mjembenoga prava 153. i sl.
Rembours zavratna svota 119.
Remitent 7, 20, 31, 63, 87, 122, 174 (f.), 175 (f.)
Respektni dani 168.
Retrasant 122, 123.
Retrasat 122, 124.
Retrasirati 122.
Revaliranje, vidi: podmirba.
Rimesa naručena 33, 183 (f.)
Rok kod usmrćenja 139.
Rok — platežni, vidi: platežni rok.
— za obavijest (notifikaciju) 114. i sl., 148.
— za podignuće prosvjeda radi neizrudžbe na prihvat poslanoga primjerka 126.
— zastare 157, 158.
Rokovi u mjembenom postupku 172.
Rukoznak 28, 46.

S.

Sajamska mjenica, vidi: mjenica sajamska.
Sajmovi, doprinesoše razvoju mjenicâ 5.
Samica mjenica 63.
Sastojine mjenice, vidi: svojstva mjenice.

Sat predložbe i mjembenih čina 135, 136.
Secunda — mjenica 61, 62, 64, 65, 185 (f.)
Sigurnost 9, 107, 109, 172.
Sigurnost, prosvjed radi nedane 109, 130.
Sjedinjenje prava i obveze 155.
Skala, vidi: ljestvica.
Slaboumni 43.
Sljednik 9, 46, 80, 89, 98.
Smrt, vidi: kazan smrti.
Sola mjenica 63.
Solidarna obveza 45, 48.
Sopstvena mjenica, vidi: mjenica vlastita.
Sporedna adresa, vidi: nužna adresa.
Sposobnost mjembena, vidi: mjembena sposobnost.
Srbija, mjembeno pravo 15.
Stan 135.
Stečaj 108, 115, 149, 161.
Sud 134, 169 i sl.
— boravišta 170.
— kotarski 169.
— obitališta 170.
— platišta 170.
Sudbeni činovnici (osobe) 131, 133, 134.
— stol 169.
Sudbenost trgovačko-mjembena 169.
Sudovi za trgovačko-mjembenu sudbenost 169.
Suprug 46.
Svećenici 43.
Svjedok 46.
Svetak, vidi: blagdan.
Svojstva bitna mjenice, vidi: potrepštine mjenice.
Svojstva nebitna mjenicâ, vidi: dodaci.
Svota mjembena 18, 31, 116, 117, 119.
— temeljna 121.
— zavratna, vidi: zavratna svota.

Š.

Štedionica poštanska — domiciliranje mjenice 90.
Šteta, naknada 115, 117, 119.
Štitnik 46.

T.

Tamnica 44.
Tečaj 92, 118, 119, 120, 121.
Temeljna mjenica 144.
— svota 121.
Tertia-mjenica 62.
Tezica mjenica 7, 11; vidi: mjenica.
Tezica komisionalna, vidi: tezica naručena.
Tezica naručena 14, 35, 183 (f.)
— obitovana (domicilirana), vidi: mjenica obitovana.
— vlastita, vidi: mjenica trasirana vlastita.
Teznik, vidi: izdatnik.
Tezovnik 7, 28, 34, 36, 68, 70, 90, 94, 175 (f.)
Trasant, vidi: izdatnik.
Trasat, vidi: tezovnik.
Trasirana mjenica, vidi: tezica.
— vlastita mjenica, vidi: mjenica trasirana vlastita.
Trasirati mjenicu 7.
Trgovački dodaci, vidi: dodaci nebitni.
— običaj 15.

Trgovačko-mjembena sudbenost sudova 169.
Triplikat 61.
Trogupka 61.
Trošak 115, 117, 120.
Tuđa mjenica 12.
Tutor, vidi: štitnik.
Tuženik, prigovori 170, 171.
Tužba 45, 48, 98, 122, 170.
— na osiguranje 170, 171.
— na isplatu 170.
— obavijest 159, 160.
— o obogaćenju 164.
— prekida zastaru 159.

U.

Udaljena mjenica 13.
Ugarska, mjembeno pravo (zakon) 14, 191.
Uplatni dani 136.
Ura, vidi: sat.
Uso mjenica, vidi: mjenica običajna.
Ustup 58. i sl.
Ustupitelj 59.
Ustupovnik 59.
Usmrćenje 137. i sl., 153.
Usmrdbeni postupak 138.
Uvid, datiranje 70.
— predodžba 70.
Uzmjenica 122. i sl., 123 (f.)
Uzvrata 4, 32.
Uzvratna mjenica 125.

V.

Valuta 4, 32, 33, 91, 92.
Veresija, pismena 1.
— usmena 1.
Vidna mjenica, vidi: mjenica na vid.
Vjerovnik mjembeni, vidi: remitent.
Vlastita mjenica, vidi: mjenica vlastita.
Vlastita obitovana mjenica, vidi: mjenica vlastita obitovana.
— tezica, vidi: mjenica trasirana vlastita.
— trasirana mjenica, vidi: mjenica trasirana vlastita.
Vojnici 44.
Vrednota računska 92.
Vrijednosni papiri 147. i sl.
Vrijednost, vidi: valuta.
Vrijeme — dospjetka 22, 26, 31, 82.
— isplate 22, 31, 82.
— mjembenih čina 135.
— predodžbe 135.
— vidi: rok.
Vučena mjenica, vidi: tezica.
— sopstvena mjenica, vidi: mjenica trasirana vlastita.

Z.

Zakon — građanski 15.
— mjembeni 191. i sl., vidi: mjembeno pravo.
Zakoni inozemni, upotreba 166. i sl.
Zalog 93, 146. i sl.
Založna pogodba 147.
Založno pravo, vidi: zalog.
Zamjena novca 2.
Zaporka „bez prosvjeda“ 130.
— „bez obavijesti“ 36.
— kasatorička 23, 64.
— otpusta prosvjeda 113, 115.
— „po obavijesti“ 35.
— podmirbena 35.
— „polag dojave“ 36.
— recta 52.

Zapovijed radi osiguranja 171.
Zastara 153, 156. i sl., 168.
Zastupnik 46.
Zastupnik, isplata mjenice 90.
— potpis 27.
Zatezne kamate, vidi: kamate.
Zatvor dužnički 172.
Zavrata 9, 98, 99, 104. i sl.
— iznos 117.
— jednostavna 122.
— na isplatu 105, 110. i sl.
— na sigurnost 104, 105. sl.
— na sigurnost radi neprihvata 105. i sl.
— na sigurnost poradi nesigurnosti glavnoga dužnika 108. i sl.
Zavratna mjenica 122. i sl., 123 (f).
Zavratno pravo, gubitak mjembeno-pravnim propustom 163.
Zavratno pravo, zastara 157.
Zavratni obvezanik, vidi: zavratovnik.
— ovlaštenik, vidi: zavratnik.
— račun, vidi: račun.
Zavratna svota 117. i sl.
Zavratnik 10, 110, 116. i sl., 122.
Zavratovnik 10, 110, 116. i sl., 122.
Zla vjera 139.

Ž.

Žene 42, 44.
Žirant, vidi: girant.
Žiratar, vidi: giratar.
Žiro, vidi: giro.
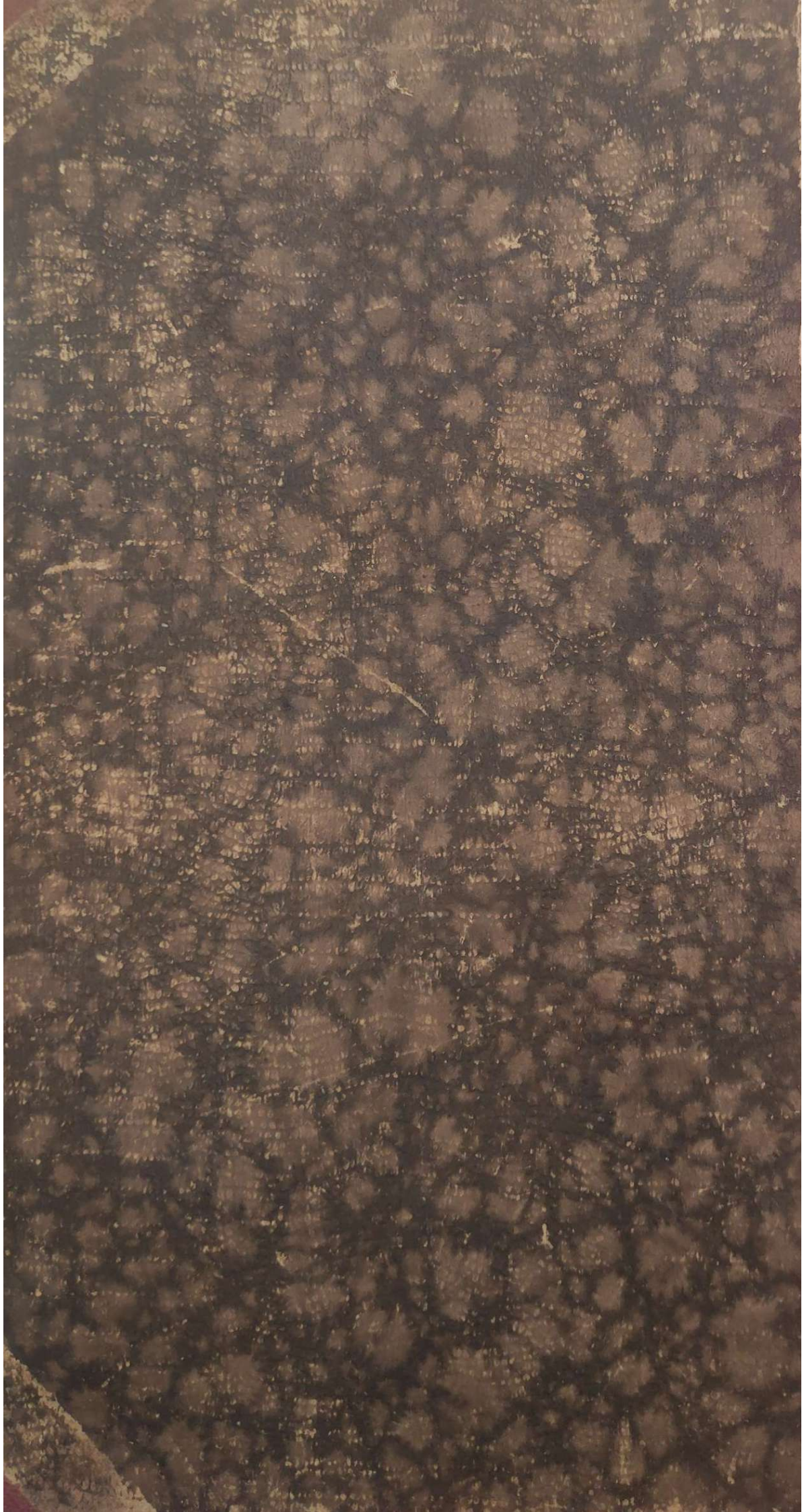
Tisak Hrvatske tiskarske zavoda d. d. u Zagrebu.